

ΝΙΑΟΥΣΤΑ

ΤΡΙΜΗΝΙΑΙΟ
ΠΕΡΙΟΔΙΚΟ
ΣΥΛΛΟΓΟΥ
ΑΠΟΦΟΙΤΩΝ
ΝΑΟΥΣΗΣ

ΝΙΑΟΥΣΤΑ

10 χρόνια

Νιάουστα

10 ΧΡΟΝΙΑ

Φυλάξτε τὰ τεύχη τῆς «Νιάουστας»

Παλαιὰ τεύχη μπορείτε νὰ προμηθευθεῖτε ἀπὸ τὰ γραφεῖα τοῦ Συλλόγου

Ἡ «ΝΙΑΟΥΣΤΑ» στηρίζεται στὴν ἀγάπη καὶ τὸ ἐνδιαφέρον

τῶν συνδρομητῶν τῆς

Παρακαλοῦμε νὰ μεριμνήσετε γιὰ τὴν ἀνανέωση τῆς συνδρομῆς

τοῦ ἐτους 1987

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΣΥΛΛΟΓΟΥ ΑΠΟΦΟΙΤΩΝ ΝΑΟΥΣΗΣ

1) ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΗΣ ΠΟΛΕΩΣ ΝΑΟΥΣΗΣ

2) ΜΝΗΜΗ ΔΗΜΗΤΡΙΟΥ ΤΣΑΜΗ ΚΑΡΑΤΑΣΙΟΥ

ΤΑ ΒΙΒΛΙΑ ΠΟΥ ΔΕΝ ΠΡΕΠΕΙ ΝΑ ΛΕΙΨΟΥΝ
ΑΠΟ ΚΑΝΕΝΑ ΝΑΟΥΣΑΙ-Ι-ΚΟ ΣΠΙΤΙ

ΜΠΟΡΕΙΤΕ ΝΑ ΤΑ ΠΡΟΜΗΘΕΥΤΕΙΤΕ ΑΠΟ ΤΑ ΒΙΒΛΙΟΠΩΛΕΙΑ

ΚΑΙ ΑΠΟ ΤΑ ΓΡΑΦΕΙΑ ΤΟΥ ΣΥΛΛΟΓΟΥ ΑΠΟΦΟΙΤΩΝ ΝΑΟΥΣΗΣ

Βασ. Φιλίππου 21. Ώρες λειτουργίας απογεύματα Δευτέρα, Τρίτη, Τετάρτη, Πέμπτη.

“ΝΙΑΟΥΣΤΑ”

ΕΚΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΗ ΠΕΡΙΟΔΙΚΗ ΕΚΔΟΣΗ
ΤΟΥ ΣΥΛΛΟΓΟΥ ΑΠΟΦΟΙΤΩΝ ΝΑΟΥΣΗΣ

ΟΚΤΩΒΡΙΟΣ - ΝΟΕΜΒΡΙΟΣ - ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΣ 1987
ΕΤΟΣ ΙΑ', ΤΟΜΟΣ Ε', ΤΕΥΧΟΣ 41

ΣΥΝΤΑΚΤΙΚΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ

Οδυσσεύς Ντινόπουλος, Ελένη Μήτσαλα
Λευκή Σαμαρά, Χρήστος Μουχαγιέρ, Αλ. Οικονόμου

ΓΡΑΦΕΙΑ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΥ

Βασ. Φιλίππου 21 592 00 ΝΑΟΥΣΑ

ΑΝΤΙΠΡΟΣΩΠΟΣ ΒΕΡΟΙΑΣ

Γιάννης Καρατσιώλης, Γεωπόνος 60.331

ΦΩΤΟΓΡΑΦΙΑ ΕΞΩΦΥΛΛΟΥ

Σύνθεση εξωφύλλων «Νιάουστα», Φωτ. Γ. Κοσμίδη.

ΣΤΟΙΧΕΙΟΘΕΣΙΑ — ΕΚΤΥΠΩΣΗ

Τυπογραφείο Αντώνη Μαυρογένη
Αντωνίου Καμόρα 3 - τηλ. 260-140
Θεσσαλονίκη

Περιεχόμενα

Ιστορικά — Λαογραφικά —	σελ.
Γλωσσολογικά — Αφιέρωμα	
ΝΤΙΝΟΠΟΥΛΟΥ ΟΔΥΣ, Η «ΝΙΑΟΥΣΤΑ» και η δεκάχρονη ιστορία της	136
ΓΚΟΥΤΑ ΑΧ, Νεώτερα στοιχεία και προβληματισμοί στη μετεπαναστατική Ιστορία της Νάουσας	137
ΣΠΟΡΕΛΑ ΚΩΝ, Η πορεία προς τη λευτεριά	140
ΙΩΣΗΦΙΔΗ ΧΑΡ, Ακόματοι συντελεστές της πνευματικής ανόρθωσης του Πόντου	143
ΑΠΟΣΤΟΛΟΥ ΣΤ, Κλεφταρματολικά χρονικά	150
ΧΙΟΝΙΔΗ Γ, Ο Μακεδονικός αγώνας στην περιοχή της Βέροιας	156
ΒΑΔΙΑΝ ΕΠΑΜ, Αναμνήσεις από το ιστορικό Καλπάκι	159
ΣΑΜΑΡΑ ΛΕΥΚΗ, Σχέδια διανομής του Ελληνικού χώρου το 12ο αιώνα	162
ΣΠΑΡΤΣΗ ΝΙΚ, Για τ' αμπέλι και το κρασί στη Νιάουστα	163
ΜΠΑΓΙΤΣΗ ΔΗΜ, Θάλεια Σαμαρά, Η ζωή και το έργο της	165
ΑΠΟΣΤΟΛΟΥ ΣΤ, Σύλλογος αποφοίτων Ναούσης «Αναστάσιος Μιχαήλ ο Λόγιος»	169
Επιστημονικά — Λογοτεχνικά —	
Παιδαγωγικά — Έρευνες	
ΣΒΑΡΝΟΠΟΥΛΟΥ ΣΤ, Αγροζημιές	178
ΒΛΑΧΑΔΗ ΘΩΜΑ, Σκοπός της αγωγής	180
ΜΟΥΧΑΓΙΕΡ ΧΡ, Κριτική: η ωραία άγνωστη	183
ΒΑΣΑΜΙΔΗ ΕΜΜΑΝ, Η έννοια του λόγου στο χώρο της φιλοσοφίας, της Ιουδαϊκής γραμματείας...	185
ΚΑΛΛΙΔΑΚΗΣ ΝΙΚΟΣ, Ηλίας Μόρας	187
Γεωργικά — Δεντροκομικά	
ΚΑΡΑΓΙΑΝΝΗ - ΣΓΟΥΡΟΥ ΕΙΡ, Τρεις αξιόλογες ποικιλίες βερυκοκκιάς	189
ΚΟΣΜΙΔΗ ΓΙΑΝ, Απόδοση τεσσάρων ποικιλιών μηλιάς	190
ΚΟΥΚΟΥΡΓΙΑΝΝΗ ΒΑΣ, Ζημιές στη δεντροκομία από το ψύχος	191
ΝΤΙΝΟΠΟΥΛΟΥ ΟΔΥΣ, Παρεναιτοφορία - Το άζωτο	195

Αγαπητέ φίλε,

Το σημερινό τεύχος είναι πανηγυρικό. Η «ΝΙΑΟΥΣΤΑ» φοράει τα γιορτινά της. Συμπληρώνει αίσιας τα δεκα χρόνια από την γέννησή της. Το γεγονός αυτό μας δίνει το δικαίωμα να μιλήσουμε και μεις, μια φορά για τον εαυτό μας και να σας διηγηθούμε την μικρή μας ιστορία και να σας πούμε πώς τα καταφέραμε και επιβιώσαμε μέχρι σήμερα.

Ο «Σύλλογος αποφοίτων Ναούσης Αναστάσιος Μιχαήλ ο Λόγιος» που εκδίδει την «ΝΙΑΟΥΣΤΑ» είναι ένας από τους πιο παλιούς συλλόγους της πόλης. Ο αναγνώστης σε δύο συνεισώσεις θα πληροφορηθεί για την δράση και την προσφορά του.

Ο Γερβάσιος Σουμελιδής και ο Γεώργιος Παπαδόπουλος - Κυριακίδης υπήρξαν δύο φωτισμένες προσωπικότητες του Πόντου οι οποίοι πολλά προσέφεραν στην πνευματική ανάπτυξη της ιδιαίτερης πατρίδας τους, ιδρύοντας σε κάθε ευκαιρία Σχολεία, Φροντιστήρια και Βιβλιοθήκες. Περιφημες υπήρξαν η Σχολή Αργυροπόλεως και το Φροντιστήριο της Τραπεζούντας.

Μετά την μικρασιατική καταστροφή οι ξεριζωμένοι Αργυροπολίτες και άλλοι Πόντιοι της περιοχής, εγκαταστάθηκαν στην Νάουσα. Μαζί τους κουβάλησαν ό,τι πολιτισμότερο μπορούσαν να μεταφέρουν και ανάμεσα στ' άλλα αντικείμενα και τα βιβλία της Βιβλιοθήκης Αργυροπόλεως. Τα βιβλία αυτά απετέλεσαν τον πρώτο πυρήνα της Βιβλιοθήκης της Ευεΐνου Λέσχης Ναούσης.

Για την προσφορά της Θάλειας Σαμαρά στα «γράμματα» γράψαμε και άλλη φορά. Σήμερα μας δίνεται η ευκαιρία να παρουσιάσουμε κατά τρόπο ολοκληρωμένο την πολυπλευρή προσφορά της στον τόπο (Λογοτεχνία - Κοινωνική δράση - Λαϊκή τέχνη). Η Θάλεια Σαμαρά, παράλληλα με την συγγραφή εκλεκτών βιβλίων ανέπτυξε αξιόλογη κοινωνική δράση καθ' όλη την διάρκεια της ζωής της, προσφέροντας εθελοντικά τις υπηρεσίες της σε διάφορα φιλανθρωπικά ιδρύματα της χώρας.

Στις 25/11/87 τα μεσάνυχτα, όλος Ξαφνικά χάσαμε τον μαέστρο Ηλία Μόρα από αυτοκινητιστικό ατύχημα. Ο Ηλίας υπήρξε ένας αειγάπητος άνθρωπος. Επί των ημερών του η χωριδιά Ναούσης γνώρισε ημέρες δόξας και έγινε γνωστή και έξω από τα σύνορα της χώρας μας. Ο Ηλ. Μόρας αφήνει πίσω του, ένα δυσαναπλήρωτο κενό. Η Νάουσα και το Ωδείο Ναούσης δεν πρόκειται να τον ξεχάσουν ποτέ.

Δημοσιεύουμε μερικά άρθρα ιστορικού περιεχομένου που καλύπτουν αντίστοιχα την περίοδο της Τουρκοκρατίας, την Επανάσταση του 1822, την μετεπαναστατική περίοδο (19ος αιώνας) και τον Μακεδονικό αγώνα. Έτσι ο αναγνώστης σχηματίζει μία σαφή εικόνα για τους συνεχείς αγώνες των Ναουσαίων που έκαναν υπέρ της ανεξαρτησίας και ελευθερίας του τόπου.

Η

Συντακτική Επιτροπή

Ετήσια συνδρομή Ιδιωτών	δρχ. 800
Δήμοι, Κοινότητες, (Συν)σμοί	δρχ. 2.000
Εξωτερικού δολάρια	20

Η «ΝΙΑΟΥΣΤΑ» και η δεκάχρονη ιστορία της

Σήμερα που γιορτάζονται τα δέκα χρόνια της «ΝΙΑΟΥΣΤΑΣ» ας πούμε λίγα λόγια «πώς γεννήθηκε» και πώς «μεγάλωσε» το περιοδικό μας. Λεπτομέρειες θα αναφερθούν στο επόμενο τεύχος.

Είναι αλήθεια ότι το Διοικητικό Συμβούλιο του Συλλόγου που προέκυψε από τις εκλογές του Δεκεμβρίου 1976 ασχολήθηκε «υπεύθυνα» αρκετές φορές για την έκδοση ενός εντύπου. Εδώ αξίζει να αναφερθεί ότι ο Σύλλογος σπορτζιτών είχε στο ενεργητικό του την επανέκδοση «της Ιστορίας της πόλεως Ναούσης» του Ευσ. Στουγιαννάκη, βελτιωμένη και συμπληρωμένη. Επομένως στο θέμα των εκδόσεων υπήρχε μια μικρή σχετική πείρα.

Η σύνθεση του Διοικητικού Συμβουλίου ήταν η εξής: 1) Οδ. Ντινόπουλος πρόεδρος, 2) Πόπη Καλογερά αντιπρόεδρος, 3) Ελένη Μήτσαλα γενική γραμματέας, 4) Γεώργιος Γκέσιος ταμίας, 5) Σταύρος Δαδής μέλος, 6) Αντώνης Γιάννης μέλος, 7) Ζαφείρης Μαγγανάρης μέλος, 8) Αθηνά Παράσχου μέλος και 9) Δημ. Κουρμούλης μέλος.

Στις συνεδριάσεις ακούστηκαν πολλές γνώμες και διατυπώθηκαν πολλές απόψεις για την μορφή και την ύλη που θα περιελάμβανε το περιοδικό. Παλύ σύντομα βρέθηκαν οι πρώτοι συνεργάτες του περιοδικού, οι οποίοι προσέδωσαν εγκαίρως τις πρώτες συνεργασίες τους προς δημοσίευση. Επιστημάνθηκαν οι δυσκολίες και μελετήθηκαν τα προβλήματα οικονομικής, τεχνικής και οργανωτικής φύσεως που κρύβει κάθε έκδοση.

Η συνεδρία της 26-4-77 ήταν

καθοριστική. Την μέρα αυτή πάρθηκαν οι οριστικές αποφάσεις και συζητήθηκαν όλες οι λεπτομέρειες της εκδόσεως του περιοδικού. Την μέρα εκείνη είχαμε και τα «βαφτίσια» του περιοδικού μας. Το Διοικητικό Συμβούλιο εγκρίνει ομόφωνα την πρόταση του προέδρου του Συλλόγου κ. Οδ. Ντινόπουλου και το περιοδικό αποκτά το όνομά του: «ΝΙΑΟΥΣΤΑ», που είναι το παλιό όνομα της πόλης.

Η πρώτη συντακτική επιτροπή απαρτίστηκε από τους Οδ. Ντινόπουλο, Ελένη Μήτσαλα και Γιάννη Καρατσιώλη. Από το 6ο τεύχος (1979), ο Γιάννης Καρατσιώλης ορίστηκε αντιπρόσωπος του περιοδικού μας στη Βέροια, και την κενή θέση κατέλαβε η κ. Αρική Σομαρά. Από το 7ο τεύχος (1979), η συντακτική επιτροπή γίνεται τετραμελής με τον κ. Χρ. Μουχάγιερ και από το τεύχος 29ο (1984), πενταμελής με τον κ. Αλέκο Οικονόμου.

Η «ΝΙΑΟΥΣΤΑ» αρχικά από το 1ο τεύχος ως και το 14ο τυπώθηκε στη «Β 3λιετυπωτική» Θεσσαλονίκη με υπεύθυνους τυπογραφείου τους Περικλή Ζέγο και Σία. Τα τεύχη 15ο, 16ο, 17ο, 18ο και 19ο τυπώθηκαν στα «Μακεδονικά Νέα» Νάουσας. Από το 20ο τεύχος και μέχρι σήμερα η «ΝΙΑΟΥΣΤΑ» τυπώνεται στη Θεσσαλονίκη στο Τυπο-

γραφείο Αντώνη Μαυρογένη.

Με το σημερινό τεύχος συμπληρώνεται και ο πέμπτος τόμος. Έχουν κυκλοφορήσει συνολικά 41 τεύχη. Το τί περιλαμβάνει το κάθε τεύχος και ο κάθε τόμος εύκολα μπορεί να το διαπιστώσει κανείς από το ευρετήριο ύλης του κάθε τόμου. Ένα νούμερο αρκεί. Υπολογίζεται να έχουν δημοσιευθεί στους πέντε τόμους πάνω από 1.000 άρθρα, κείμενα, εργασίες, ειδικές έρευνες, αφιερώματα, επιστημονικές συνεργασίες κλπ. κάθε μορφής.

Η «ΝΙΑΟΥΣΤΑ» στηρίχθηκε και στηρίζεται στις δικές της δυνάμεις. Δεν ενισχύθηκε οικονομικά από κανένα φορέα Δημόσιας, Δημοτικής ή Ιδιωτικής. Είναι περιοδικό αυτοδύναμο και αυτόφωτο. Η «ΝΙΑΟΥΣΤΑ» έχει δική της φωνή, και η κυκλοφορία της ανεβαίνει από τεύχος σε τεύχος. Το γεγονός αυτό οφείλεται κυρίως στους συνδρομητές οι οποίοι το περιβάλλουν με αγάπη και εμπιστοσύνη. Αυτοί στηρίζουν το περιοδικό.

Κι' αυτό είναι μία επιβεβαίωση ότι η «ΝΙΑΟΥΣΤΑ» βαδίζει στον σωστό δρόμο. Κι' αυτό είναι μία ικανοποίηση για τους υπευθύνους του περιοδικού, ότι η προσφορά και οι προσπάθειές τους αναγνωρίζονται.

Ο. Ντιν.

Η «ΝΙΑΟΥΣΤΑ»

εύχεται
στους συνεργάτες
και τους αναγνώστες της

**ΚΑΛΕΣ ΓΙΟΡΤΕΣ
ΚΑΙ ΧΑΡΟΥΜΕΝΟ 1988**

ΝΕΟΤΕΡΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ και - ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΙΣΜΟΙ ΣΤΗΝ ΜΕΤΕΠΑΝΑΣΤΑΤΙΚΗ ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΗΣ ΝΑΟΥΣΑΣ

Η ιστορία της Νάουσας μετά την Επανάσταση του 1822 και τον χαλασμό παρουσιάζει εξαιρετικό ενδιαφέρον, γιατί μέσα σ' έναν αιώνα περίπου (1830 - 1912) η πολιτεία αυτή αναγεννιέται από τη στάχτη και εμφανίζει μίαν ανάπτυξη κοινωνικο-οικονομική σπουδαία για την εποχή της.

Η ιστορική σύνθεση, όμως, της πορείας αυτής, μέσα στον 19ο αιώνα, είναι αρκετά δύσκολη και οι προβληματισμοί πολλοί. Όπως τονίστηκε και άλλη φορά τα στοιχεία είναι ελλιπή, οι γραφτές πηγές είναι δυσεύρετες και η προφορική παράδοση σδύνει με την πάροδο του χρόνου. Η λαογραφία, και μάλιστα η ερασιτεχνική, ίσως να βοηθήσει στην διερεύνηση των ιστορικών γεγονότων, αλλά δεν δίνει λύσεις και πολλές φορές υπερθεύει την αλληλουχία των γεγονότων.

Η προσπάθεια πρέπει να τείνει στη διερεύνηση των αντικειμενικών συνθηκών της ανάπτυξης της πόλης, σε συνδυασμό με τις συνθήκες της όλης περιοχής, του βιλαετιού της Θεσσαλονίκης και γενικότερα με τις συνθήκες που επικρατούσαν στο ευρωπαϊκό τμήμα της Οθωμανικής αυτοκρατορίας.

Από γεωγραφική άποψη η Νάουσα, χτισμένη στους πρόποδες του Βερμίου, με τον ποταμό Αράπιτσα να την διασχίζει, απομακρυσμένη από τον κάμπο και τις πολυσύχναστες δημοσιές, παρουσιάζει και παρουσιάζει μίαν ιδιαιτερότητα. Επί τουρκοκρατίας, υπάγεται διοικητικά στον Καζά της Βέροιας, του Σαντζακίου (αργότερα Βιλαετιού) της Θεσσαλονίκης, με ιδιαίτερα προνόμια (προστατευόμενη πόλη της Βαλιντέ Χανούμι) και Μουντίρη. Ο πληθυσμός της, στο σύνολό του σχεδόν, είναι ελληνικός.

Πριν από την Επανάσταση του 1822, η κοινότητα αυτή είχε μίαν έντονη οικονομική δραστηριότητα και κοινωνική ζωή. Πολλά έχουν γραφεί και οι μαρτυρίες των ξένων περιηγητών, όπως και τα δημόσια (τούρκικα) έγγραφα μας δίνουν την εικόνα της ακμής της Νιάουσας στον 18ο αιώνα. Και νομίζουμε ότι περιτεύει η επανάληψη των γνωστών στοιχείων και ιστορικών γεγονότων (1).

Το ζήτημα που μπαίνει είναι το τί ξαπόμεινε μετά την Επανάσταση και το «χαλασμό». Πόσοι κάτοικοι, πόσα σπίτια, πόσες βιοτεχνίες κλπ. διασώθηκαν από την καταστροφή και τότε αρχίζει μιά καινούργια ζωή; Ερωτήματα βασικά, που χρειάζονται κάποια απάντηση. Εφόσον δεν υπάρχουν σίγουρες πηγές, είμαστε αναγκασμένοι να θάλουμε κάποια συμπεράσματα και εικασίες από σκόρπια έγγραφα, δημόσια και ιδιωτικά.

Από έγγραφο των τουρκικών αρχείων Θεσσαλονίκης και Βεροίας (συλλογή Ι. Βασιλαδέλλη) (2) του Βεζύρη Μεχμέτ Εμίν Πασά, με ημερομηνία 20 Μουχαρέμ 1238 (7 Οκτωβρίου 1822), μαθαίνουμε ότι χ-μέσως μετά την καταστολή της Επανάστασης έγινε καταγραφή και κατάληψη από το Τουρκικό Δημόσιο των οικημάτων, αγρών, αμπελώνων, κτημάτων και τσιφλικιών των κατοίκων της Νιάουσας και συντάχτηκαν λεπτομερείς πίνακες. Κατασχέθηκε η περιουσία 408 επαναστατών, που σκοτώθηκαν ή ξέφυγαν σε άλλα μέρη, μαζί με το τσιφλίκι του «φονευθέντος» Προέδρου Ζαφειράκη στο Γκουλσιάνη (χω-

ράφια 1681 στρέμματα, μωρεόκηποι 225 στρ., αμπελώνες 644 στρ., οικόπεδα, εργαστήρια 14, αποθήκες 8, βαφεία 3, μύλοι 27, οικόπεδα οι-

Του
Αχ. Γκούτα
Επίτημου Δικηγόρου

κίων 426). Επίσης έγινε καταγραφή και κατάληψη όλης της περιουσίας που ανήκε στις 6 Εκκλησιές της Νάουσας και στα γύρω από την πόλη μετόχια μοναστηριών. Σε άλλον πίνακα του ίδιου εγγράφου υπάρχουν τα ονόματα 198 κατοίκων, που επέστρεψαν στη Νάουσα μετά τα γεγονότα, με το ενδεικτικό ότι τους δόθηκεν αμνηστία και τους επιστράφηκαν οι περιουσίες (συνολικά αγροί 999 στρέμματα, 798 αμπελώνες και 17 εργαστήρια, 14 χάνια, αποθήκες, 4 γναφεία, 26 μύλοι, 193 σπίτια).

Από τα επίσημα αυτά έγγραφα βγαίνει κάποιο συμπέρασμα: ότι τα περισσότερα οικήματα, σπίτια και βιοτεχνικά εργαστήρια καταστράφηκαν και ότι συνολικά περισώθηκαν περί τα 200 σπίτια κατοικίσια, με πρώτους κατοίκους γύρω στις 200 οικογένειες.

Είναι αυτονόητο ότι οι επιζήσαντες, ύστερα από μιά Επανάσταση και Χαλασμό, δέ θα μπορούσαν σε λίγο χρονικό διάστημα να ξαναρχίσουν μιά κανονική ζωή και να αναπτύξουν κάποια οικονομική δραστηριότητα. Έπρεπε να σπουλώσουν πρώτα τις πληγές τους. Χρειάζονταν και άλλα χέρια και η πόλη είχε ανάγκη και από άλλους κατοίκους. Και ήρθαν από τα γύρω χωριά, κυρίως τα ορεινά (Οσλινη,

Ντραζ(ιλοδο, Γραμματοκ. κ.ά.)⁽³⁾, όπως και από ορισμένα πεδινά, πολλοί μετανάστες.

Η Νιάουστα και προεπαναστατικά είχε τραβήξει πολλούς κατοίκους από άλλες περιοχές, όπως Βλάχους από την περιοχή της Σαμαρίνας, διωκόμενους από τον Αλή Πασά⁽⁴⁾ από τα ορεινά χωριά, όπως από την Κουτσούφλιανη και από αλλού. Οι κοινοτικοί άρχοντες της Νιάουστας προστάτευαν πάντα τους φυγάδες και τους ξένους, γιατί οι μεταναστεύσεις αυτές ενίσχυαν το δημογραφικό και οικονομικό δυναμικό των πόλεων υποδοχής⁽⁵⁾.

Μαζική μετανάστευση στη Νάουσα από τα γύρω χωριά και από άλλα μέρη ήταν επόμενο να εμφανιστεί αμέσως μετά το καταλάγιασμα από το «χαλασμό». Σιγά - σιγά οι έποικοι θα τακτοποιούνταν και μερικοί από τους φυγάδες θα γύριζαν με την ελπίδα κάποιας αμνηστευσης, να ξαναπάρουν τις δημευμένες περιουσίες τους. Και, νομίζουμε πως αυτή η μαζική μετανάστευση και ο εποικισμός της καταστραμμένης πόλης θα ολοκληρώθηκε μέχρι το 1830.

Ακριβώς τότε (1830) δόθηκε και ειδικό «φερμάνι» του Σουλτάνου Μαχμούτ Β', με το οποίο δόθηκε η άδεια και εντολή να τηρηθεί η νόμιμη διαδικασία για να επαναποκτήσουν όλοι οι Ναουσαίοι την περιουσία τους («φιούλκια» ή «φιλάκια»), εφόσον επιστρέφουν (οι ίδιοι ή οι κληρονόμοι τους συγγενείς) στην πόλη τους. Στο φερμάνι αυτό μνημονεύεται και η εγκατάσταση στην πόλη και 100 «οθωμανικών οικογενειών»⁽⁶⁾.

Με την παραπάνω σουλτανική «διαταγή» τακτοποιείται κάπως η ιδιοκτησιακή κατάσταση των κατοίκων και δίνεται μιá ώθηση για οικονομική ανάπτυξη.

Οι κάτοικοι της Νιάουστας, όπως καταστάλαξαν τα πρώτα δέκα χρόνια (οι περισσότεροι και οι έποικοι), ήταν φυσικό να στραφούν στις

προεπαναστατικές οικονομικές δραστηριότητες, δηλαδή στην βιοτεχνία, σιδηροτροπία, οινόποια, και την εκμετάλλευση των υδροτριβών (μπιζάνια) κ.ά. Κατά μια προφορική παράδοση (Κ. Χατζημαλούσης), εκτός από τους ντόπιους «τζορμπιζάνηδες» ήρθαν και εγκαταστάθηκαν και άλλοι κοτζαμπάσηδες, από άλλα μέρη, με αρκετά χρήματα και επιδόθηκαν κι' αυτοί σε οικονομικές επιχειρήσεις και κυρίως στην βιοτεχνία των σαγιακιών. Η τελευταία βιοτεχνία χρονολογείται από το 1840 και αναπτύχθηκε σύντομα με την εξαγωγή των χοντρών αυτών υφανμάτων στην παλιά Ελλάδα, πλουτίζοντας τους επιχειρηματίες.

Η ανάπτυξη της βιοτεχνίας και του εμπορίου, με τις εξαγωγές (σαγιακιών στη νότια Ελλάδα και στον Βαλκανικό χώρο, προϊόντων της σιδηροτροπίας στη Θεσσαλονίκη και τυροκομικών προϊόντων και κρασιών στην Αίγυπτο κ.ά.), είχε σαν αποτέλεσμα η οικονομία της πόλης να παρουσιάζει μιάν ανάκαμψη στα μέσα του 19ου αιώνα, με συνεχή ανοδική πορεία μέχρι την πρώτη δεκαετία του επόμενου αιώνα. Είναι χαρακτηριστικό ότι μεταναστευτικό ρεύμα δημιουργήθηκε μόνο μετά το 1900. Μέχρι τότε, οι Ναουσαίοι μετανάστες ήταν κατά κύριο λόγο έμποροι, που στα ξένα μέρη ίδρυσαν γερά εμπορικά σπίτια (Αίγυπτος: Κοκκινάιοι, Λαππαίοι, Γκουνταίοι κλπ., - στο Σεράγεβο: Σεφερτζήδες, Γουργουλιάτος). Πάντοτε με στενή επαφή με την «μητρόπολή τους», την γενέτειρα, εμπορεύονται στην αρχή τα προϊόντα της πατρίδας και στη συνέχεια κάνουν γενικό εμπόριο. Η πόλη αναπτύσσει και διατηρεί σχέσεις οικονομικές με τις γύρω πόλεις και τα χωριά, τη Θεσσαλονίκη και το εξωτερικό. Και μπορούμε να ισχυριστούμε ότι από τα μέσα του 19ου αιώνα είχαν αρχίσει κάποια «συσσωρευση κεφαλαί-

ου», ώστε να είναι δυνατή η ίδρυση του πρώτου βιομηχανικού εργοστασίου στα 1874 (Νηματοουργείο Λόγγου - Κύρτση και Τουρπάλη) και να ακολουθήσουν στα επόμενα είκοσι χρόνια και άλλα εργοστάσια, με την εκμετάλλευση των υδατοπτώσεων της περιοχής⁽⁷⁾.

Η Νάουσα, όμως, δεν είναι ξεκομμένη από τον περίγυρό της. Εκτός από το ότι ανήκει στον Καζά της Βέροιας, του Βιλαετίου της Θεσσαλονίκης, βρίσκεται στον Βαλκανικό χώρο, το τμήμα αυτό της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας, όπου από τα τέλη του 18ου αιώνα παρατηρούνται κοινωνικο-οικονομικές εξελίξεις και μεταβολές, με την δημιουργία αστικών κέντρων και μεγάλης βιοτεχνίας (μυλωνοποιίες). Σ' αυτό έρχονται να δοθούν οι μεταρρυθμίσεις των «προδευτικών» Σουλτάνων.

Περί τα τέλη του 18ου αιώνα, με την κοινωνικο-πολιτική κρίση του Οθωμανικού Κράτους, γίνεται αισθητή η ανάγκη του εκσυγχρονισμού και «εξευρωπαϊσμού» της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας. Μιά κίνηση ορισμένων προδευτικών αξιωματούχων και διανοουμένων φέρνει κάποιo μερικό αποτέλεσμα με τους μεταρρυθμιστές σουλτάνους Σελίμ Γ' και κυρίως του Μαχμούτ Β'. Είναι η περίοδος των ρυθμίσεων του «Τανζιμάτ» (δεκαετία 1830 ως τη δεκαετία του 1860)⁽⁸⁾.

Η σημασία των εξελίξεων αυτών στην Οθωμανική Αυτοκρατορία και ιδιαίτερα των δύο πολιτικών πράξεων - νομοθετημάτων - του Τανζιμάτ (1839) και του Χαττ Χουμαγιούν (1856) για τους αλύτρωτους Έλληνες ήταν εξαιρετική. Γιατί με τα νομοθετήματα αυτά, που μιá ορισμένη ελληνική ιστοριογραφία έχει την τάση να αγνοεί, δίνονται στους χριστιανούς ραγιάδες τα ίδια με τους μουσουλμάνους δικαιώματα του Οθωμανού πολίτη. «Χάρη στις μεταρρυθμίσεις αυτές διαμορφώνεται μια νέα «ελληνο-οθωμανική» α-

στική τάξη, που δίπλα στα ορθόδοξα χαρακτηριστικά και τις ελληνικές της βλέψεις αποκτούσε τώρα την οθωμανική κρατική υπηκοότητα⁽⁹⁾. Με την ολοκληρωτική σεδόν απουσία τουρκο-οθωμανικής αστικής τάξης, επόμενο ήταν οι τέως ραγιάδες, ελληνο-οθωμανοί, αστοί να αναπτύξουν μεγαλύτερη οικονομική δραστηριότητα.

Και στην αναπτυσσόμενη κοινωνία της Νιάουστας η επίδραση των παραπάνω μεταρρυθμίσεων και νομοθετημάτων ήταν ευνοϊκή στο οικονομικό επίπεδο. Υπάρχει μιά επιτάχυνση της οικονομικής ανάπτυξης απ' το 1860 περίπου, ώστε στις αρχές του αιώνα μας και πριν την απελευθέρωση η πόλη αυτή να είναι ίσως το πιο εξελιγμένο αστικό κέντρο της Μακεδονίας.

Χαρακτηριστικοί είναι οι αριθμοί που δίνει ο ιστορικός της Νάουσας Ε. Στουγιαννάκης για την ναουσαϊκή οικονομία της πρώτης δεκαετίας του αιώνα μας, στο «Μακεδονικό Ημερολόγιο» του 1911 και στις σελίδες 144—157. Σύμφωνα με τα παρατιθέμενα στοιχεία ο καλλιεργούμενος χώρος γύρω από τη Νάουσα αποτελούνταν από 8.500 στρέμματα (1.500 στρέμματα σιτηρά και 7.000 στρέμματα αμπέλια και κηπευτικά). Τα 90% ο της γης ανήκαν σε Ναουσαίους Υπήρχαν 12 εμπορικά σπίτια με κεφάλαια μεγαλύτερα από 500.000 χρυσές δραχμές, άλλα 20 - 30 με κεφάλαια από 25.000 - 500.000 χρ. δραχμές το κάθε ένα. Η πόλη εξήγαγε στη Θεσσαλονίκη, στην επαρχία και στο εξωτερικό βιοτεχνικά και αγροτικά εμπορεύματα αξίας 3.750.000 χρ. δραχμές (το 1909)¹⁰. Η βιομηχανία συγκεντρωμένη σε πέντε εργοστάσια χρησιμοποιούσε 1.000 περίπου εργάτες και είχε παραγωγή αξίας κάπου 5.000.000 χρ. δραχμών⁽¹⁰⁾.

Αλλά και στον πολιτικό θίο οι ε-

πιδράσεις των δύο νομοθετημάτων «Τάνζιματ» και «ΧαττιΧουμαγιούν» ανήγει το δρόμο στην τοπική αυτοδιοίκηση, καθιερώνοντας το θεσμό του Δημάρχου που αναδεικνύεται με εκλογές.

Στον 5ο τίτλο του νομοθετήματος υπάρχουν οι διατάξεις για τις Κοινοτικές και Δημοτικές εκλογές. Σύμφωνα μ' αυτές δικαίωμα του εκλέγειν έχει «πás υπήκοος Οθωμανός, εις οιονδήποτε και αν ανήκει: θρήσκευμα, έχων συμπληρωμένα τα 25 και οκτώ έτη... και αποτίων πενήντα γρόσιον τουλάχιστον φόρον αμέσου κατ' έτος» (μετάφραση Νικολαΐδη της Τουρκικής Νομοθεσίας). Το δικαίωμα του εκλέγεσθαι έχει «ο αποτίων ενιαυσίως εκατόν πενήντα γρόσια εις αμέσους φόρους».

Έτσι από το 1857 στην πόλη έχουμε Δήμαρχο Ναουσαίο, στην αρχή τον Αν. Λαπαδίτσα (προσωρινά διορισμένο) και ύστερα τον Αντωνάκη Περδικάρη, με εκλογές⁽¹¹⁾.

Άσχετα, όμως, με τις μεταρρυθμίσεις αυτές, η Νιάουστα, πόλη με έντονη οικονομική δραστηριότητα, δεν μπορούσε να μην έχει και έντονη κοινωνική και πολιτική ζωή. Όλη αυτή η προσπάθεια, από το χαλασμό και δώθε για την αναγέννηση της πόλης, η εξελικτική πορεία της μικρής αυτής κοινωνίας παρουσίαζεν αναπόφευκτα και αντιθέσεις συμφερόντων, αντιπαράξεις ανάμεσα σε άτομα, συγγενολόγια, ομάδες και κοινωνικές τάξεις. Δεν έχουμε πολλές πληροφορίες για τον δημόσιο θίο της πόλης αυτήν την εποχή, αλλά γνωρίζουμε πως γρήγορα είχαν εμφανιστεί οι αντιμαχόμενες πολιτικές παρατάξεις και τα κόμματα. Την Δημογεροντία την κατέλαβαν και την κρατούσαν γερά τις πρώτες δεκαετίες οι Ξορμπιτζήδες, παλαιοί και νέοι. Στο πολιτικό παιχνίδι μπήκαν και οι ανερχόμενοι αστοί, μεγαλοβιοτέχνες και βιομήχανοι και φαίνεται πως η κομματική και παραταξιακή πάλη θα

ήταν σκληρή⁽¹²⁾. Από το αρχείο Χατζηγαλούση, όταν μελετηθεί και αποδελτιωθεί, ίσως μπορούσαμε να αντλήσουμε χρήσιμες πληροφορίες γι' αυτήν την εποχή του τελευταίου τετάρτου του 19ου αιώνα, γιατί στην περίοδο αυτή αναπτύσσεται και η βιομηχανία και δημιουργείται και μια νέα κοινωνική τάξη, των βιομηχανικών εργατών. Για τις αρχές του 20ου αιώνα έχουμε αρκετές πληροφορίες για τους πολιτικούς αγώνες, όταν άρχισαν να οργανώνουν οι λαϊκές μάζες, με επικεφαλής διανοούμενους και ρηξικέλευτους αγωνιστές. Σχετικά με το «Πούπουλο», οι πληροφορίες είναι αρκετές και οι γνώμες διχάζονται για το ιδεολογικό του υπόβαθρο και την δράση του⁽¹³⁾.

Ακόμα δεν έχει ερευνηθεί και η πολιτιστική - με την ευρεία έννοια - κίνηση στη Νάουσα αυτής της εποχής, που οπωσδήποτε θα είχε και αυτή μιάν ιδιαιτερότητα, εκτός από τη γενική πολιτιστική εμφάνιση του Ελληνικού βορειοελλαδικού χώρου.

Τα παραπάνω συνθέτουν, κατά την άποψή μας (άλλη, πιθανόν, να είναι η γνώμη ορισμένων μελετητών της ιστορίας) τους κυρίους προδημητισμούς πάνω στην μετεπαναστατική ιστορία της Νάουσας, που αποτελούν και αφορμές και ερεθίσματα για παραπέρα μελέτη, σε βάθος και πλάτος.

Ο 19ος αιώνας ήταν για την πόλη μας μιιά εποχή αναγέννησης και κοινωνικής εξέλιξης, που αξίζει να μελετηθεί.

ΥΠΟΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

ΚΑΙ ΠΑΡΑΠΟΜΠΕΣ

1. Για την οικονομική πρόοδο προεπαναστατικής Νιάουστας βλ. Ε. Στουγιαννάκη «Ιστορία της πόλεως Ναούσης» έκδ. 1976, 54 - 57.
2. 1. Βασοδράβηλη «Οι Μακεδόνες κατά την Επανάστασιν που 1821» έκδ. Γ' σ. σ. 281 - 292.

(Συνέχεια στη σελίδα 149)

Η ΠΟΡΕΙΑ ΠΡΟΣ ΤΗ ΛΕΥΤΕΡΙΑ

Η ιστορία της Τουρκοκρατούμενης Νάουσας

Δεν είναι εξακριβωμένο πότε ακριβώς έγινε η ίδρυση της Νάουσας. Η παράδοση την τοποθετεί είκοσι χρόνια πριν από την άλωση της Κων/πόλης, δηλαδή στα 1433. Η πληροφορία αυτή, αν την συσχετίσουμε με την κατάσταση που επικρατούσε τότε στη Μακεδονία, θα διαπιστώσουμε ότι δεν απέχει και πολύ από την πραγματικότητα. Ήταν η εποχή που οι Τούρκοι μετά από τις αλλεπάλληλες σαρωτικές επιδρομές τους είχαν επικρατήσει και ενδιαφερόταν να τονώσουν τη ζωή που είχε υποδαυμιστεί ανησυχητικά. Γι' αυτό συγκέντρωναν τους διασκορπισμένους στα δουνιά χριστιανικούς πληθυσμούς στις κατεστραμμένες πόλεις, όπως στη Θεσ/νίκη, ή σε μόνιμες εγκαταστάσεις στην ύπαιθρο, για να καλλιεργούν την ρημαγμένη γη. Στην περιοχή μας την αποστολή αυτή την είχε αναλάβει ο Σιαχ Λιάνης, ο παιδαγωγός του κατακτητή της Μακεδονίας Εθρενός. Στα δυσπρόσιτα υψώματα του πλούσιου σε βλάστηση Βέρμιου από αρκετά χρόνια πριν είχαν βρει καταφύγιο οι κάτοικοι της παλιάς μακεδονικής πολιτείας, της Μιέζας, και των γύρω οικισμών της.

Του Κώστα Σπορέλα

Εκεί ζούσαν με ασφάλεια, αλλά και εξαθλιωμένα, εξαιτίας της απομόνωσης και των σκληρών φυσικών και καιρικών συνθηκών. Ο Σιαχ Λιάνης εξάντλησε όλη την ευρηματικότητα και την ευγλωττία του και φάνηκε ιδιαίτερα γενναίος σε προσφορές και εγγυήσεις για να πείσει τους ημιάρχιους ορεισίδιους να μετακινηθούν χαμηλότερα και να ζήσουν πλάι στον κατακτητή. Σεβάστηκε τη θρησκεία τους, χαρακτήρισε τη νέα πόλη, που ονομάστηκε Νάουσα, θακούφι (εκκλησιαστική περιουσία), την πήρε στην προστασία του και τη παραχώρησε αξιόλογα προνόμια: Κανένας Οθωμανός εκτός από τον καθ' (δικαστή) και τον βοεβόδα (φοροεισπράχτορα), δεν επιτρεπόταν να εγκατασταθεί σ' αυτήν. Οι κάτοικοι αυτοδιοικούνταν και εξέλεγαν έναν πρόκριτο με απόλυτη διοικητική εξουσία. Οι φόροι ήταν ελάχιστοι και συμβολικοί. Η προνομιακή αυτή μεταχείριση σε συνδυασμό με την φυσική οχύρωση και την εθνική ομοιογένεια και ζωτικότητα των κατοίκων της ήταν οι κα-

λύτερες προϋποθέσεις για τη σταδιακή ανάπτυξη της Νάουσας. Η πιο παλιά περιγραφή της στα 1667 από τον Τούρκο περιηγητή Εβλιγιά Τσελεμπί μας δίνει μια αρκετά σαφή εικόνα για τη διαμόρφωσή της: «Βρίσκεται στους πρόποδες του Βέρμιου. Είναι μια εύφορη κωμόπολη με χίλια σπίτια, αγορά, παζάρι, αβόκηπους, αμπέλια και κήπους, μια κωμόπολη απίστων με πολύ ευχάριστο κλίμα, κτήρια, νέους και νέες. Οι ραγιάδες της είναι μοναδικοί Έλληνες».

Η Νάουσα φθάνει σε επίπεδο ακμής τον 18ο αιώνα, που είναι ο αιώνας της γενικότερης οικονομικής, δημογραφικής και πνευματικής αιώσου του ελληνισμού. Οι κάτοικοι της σημειώνουν αξιοζηλευτές επιδόσεις στην αμπελουργία, στους διατεχνικούς κλάδους της σπλοποίας, λεπτοουργίας, υφαντουργίας, μεταξουργίας και της βαφικής, καθώς και στο εμπόριο. Μερικοί ξενιτεύονταν και έμεναν προσωρινά ή μόνιμα στις ελληνικές παροικίες του εξωτερικού, της Βουδαπέστης, Βιέννης, του Άστερνταμ, της Μόσχας, της πόλης SZENTES της Ουγγαρίας ή της Σρέμ της Σερβίας κλπ. Εκεί ανέπτυξαν πλούσια δραστηριότητα, όπως ο Αναστάσιος Μιχαήλ που απέκτησε πανευρωπαϊκή φήμη ως λόγιος και έγινε μέλος της Ακαδημίας του Βερολίνου, κορυφαίο στέλεχος της Ιεράς Συνόδου της Ρωσίας και στενός συνεργάτης του Μ. Πέτρου. Ένας άλλος Ναουσαίος ο Δημήτριος Αναστασίου (Σαμπώφ), εξελίχθηκε σε μεγαλοεπιχειρηματία και ευεργέτη στο Κάρλοβιτς, όπου ίδρυσε το πρώτο Γυμνάσιο της Σερβίας.

Απόρροια της οικονομικής ευμάρειας ήταν και η πνευματική ανάπτυξη. Στα μέσα του 18ου αιώνα ιδρύεται ονομαστή σχολή με πλούσια βιβλιοθήκη, που λειτουργούσε απρόσκοπτα μέχρι την καταστροφή του 1822. Από τους πολλούς δασκάλους της ξεχώριζαν για την μόρφωση και την προσφορά τους ο ντόπιος Αναστάσιος Καμπίτης και ο Γιαννιώτης Αμφιλόχιος Παρασκευάς.

Ό,τι όμως σφραγίζει την πορεία της Νάουσας στην τουρκοκρατία είναι οι γεμάτοι ηρωισμό εθνικοί της αγώνες. Η γειτνίασή της με το δασωμένο Βέρμιο, βασίλειο των κλεφταρματολών, ο αέρας ανεξαρτησίας που την διέπνεε και ο αγέρωχος και ατίθασος χαρακτήρας που διατήρησαν οι κάτοικοι εύκολα την έφε-

ραν αντιμετώπιση στις αυθαιρέσεις των Τούρκων. Από ιωρίς μνημονεύονται Ναουσαίοι, όπως ο Περδικάρης και ο Πολύζος ή καπετάν Καλόγερος, να επανδρώνουν τις τάξεις των κλεφτών. Η δραστηριότητά τους ήταν ένας διαρκής πονοκέφαλος για την τουρκική διοίκηση, αλλά δεν έμεινε πάντα αιτιώδης. Στα 1670 ο Ναουσαίος «αρχιεπαναστάτης» Αδριάν Σερμπότης τερμάτιζε την περιπετειώδη ζωή του στην κρεμόλλα. Σοβαρή ανταρσία σημειώνεται στα 1705, όταν οι Τούρκοι, κατά παράβαση προφανώς των προνομίων, επιχείρησαν να στρατολογήσουν γενίτσαρους στη Νάουσα. Για πρώτη φορά οι Ναουσαίοι και οι αρματολοί συμπολίτες τους συμάχησαν φαιερά και αντιμετώπισαν δυναμικά την πρόκληση. Αποκαλυπτική της αναστάτωσης που προκλήθηκε και του διαμορφούμενου πνεύματος ανεξαρτησίας στους υπόδουλους Έλληνες είναι η περιγραφή των γεγονότων αυτών σε τουρκικό έγγραφο του Ιεροδικείου της Βερόιας: «Οι άπιστοι και μυσαροί κάτοικοι της Νάουσας, αρνηθέντες κατά το τρέχον έτος να παραδώσουν ως γενίτσαρους τους κατ'αλήλους κριθέντας υιούς των, απετόληψαν να φονεύσουν προ τίνος τ'ον' εις την πόλιν των μεταδάντα προς ενέργειαν καταγραφής των γενιτσάρων Αχμέτ Τσελεμπί και τους μετ' αυτού δύο μουσουλμάνους συνοδούς του δημοσία και εν μέση σουλτανική οδό, εν τέλει δε υψώσαντες την σημαίαν της ανταρσίας και επαναστάσεως εσχημάτισαν σύμμορμα εξ εκατόν και πλέον απίστων συμμοριτών υπό την αρχηγίαν του μυσαρού απλαρχηγού Ζήση Καραδήμου και των υιών του Βασιλείου και Δημητρίου.

Οι συμμοριτές ούτοι έκτοτε διατρέχοντες τα όρη και πας πεδιάδας των καζάδων Βερόιας και Ναούσης μυρία διέπραξαν κακούργηματα, ήτοι φόνους και ληστείες εις δάρος τ'όσων πιστών μουσουλμάνων. Ούτω πρό τίνος δι' υψηλής διαταγής του διδανίου του μπεηλέρμπεη διαταχθέντες οι Μουχαρέμ αγάς, Βοεβόδας και Ρετζέπ αγάς, μπουλούκμπασης Βερόιας, εσχημάτισαν ικανήν δύναμιν εξ εκλεκτών και μαχίμων ανδρών, πιστών μουσουλμάνων, του καθ' ημάς καζά και επεληφθησαν αμέσως της αμειλίχτου καταδιώξεως των ειρηνέων απίστων συμμοριτών. Ούτοι εκπληρούντες πιστώς και μετ' αφοσιώσεως το ιερὸν καθήκον των

και καταδιώκοντες έκτοτε κατά πόδας τους απίστους συμμορίτας κατάρθωσαν, δόξα τω παντοδυνάμω Θεώ, να περισφίξουν τούτους πρό τινων ημερών εις τα στενά του παρά την Νάουσας ρέοντος ποταμού Αράπιτσα, ένθα κατόπιν κρατεράς και λυσσώδους μάχης ενίκησαν και κατετρόπωσαν αυτούς. Κατά την μάχην ταύτην ο μεν επί κεφαλής της συμμορίας άπιστος αρματολός Ζήσης Καραδήμος, βληθείς δια τεσσάρων σφαιρών εις διάφορα μέρη του σώματός του, παρέδωσε την ακάθαρτον ψυχήν του επί τόπου εις τον σατανάν, οι δε δύο υιί του Βασίλειος και Δημήτριος μετά εξ άλλων συμμοριτών συνελήφθησαν και μετεφέρθησαν ζώντες εις Βέροιαν... Συνεκροτήσαμεν δημοσία σήμερον έκτακτον ιεροδικαστικόν συμβούλιον, προ του οποίου ήχησαν δέσμιοι οι συλληφθέντες κακούργοι συμμορίται. Ούτοι δημοσία και εις επήκοον της σεβαστής ομηγύρεως, ερωτηθέντες κατά σειράν έκαστος, απετόλμησαν να διακηρύξουν δια των ακαθάρτων χειλέων των τας ασεβείς φράσεις «είμεθα αληθώς επαναστάται και διακηρύττομεν τα φρονήματά μας».

Αλλά και οι οικογένειες και οι συγγενείς των επαισαστατών πλήρωσαν ακριδά για την ανταρσία: 40 άνδρες και 29 γυναίκες πουλήθηκαν στα σκλαβοπάζαρα. Η απόπειρα παιδομαζώματος στη Νάουσα είναι η τελευταία που μνημονεύεται στην Οθωμανική Αυτοκρατορία. Φαίνεται πως ο απάνθρωπος αυτός θεσμός είχε πια εκφυλιστεί.

Δεν περνάνε πολλά χρόνια και στα 1711 παρατηρούμε νέα πράξη αντίστασης των Ναουσαίων. Επηρεασμένοι από την παρουσία του Μεγάλου Πέτρου στα Βαλκάνια, αρνούνται να τροφοδοτήσουν με σιτηρά τα σουλτανικά στρατεύματα, που εκστρατεύουν εναντίον του «γειτόμενοι ούτω παρσίτιοι», όπως μνημονεύει τουρκικό έγγραφο «να ναυαγήση η προμήθεια και να προκληθή αναστάτωσης».

Η αγωνιστικότητα όμως και η αντοχή της Νάουσας δοκιμάστηκαν σκληρά στο τέλος του 18ου αιώνα - αρχές του 19ου, όταν αναγκάστηκε να ανοίξει μακροχρόνια πόλεμο με τον αιμοδόρο Αλή Πασά των Ιωαννίνων. Ο Αλή επεκτείνοντας συνέχεια την εξουσία του σε δάρος του Σουλτάνου είχε κατορθώσει να κυριαρχήσει και στην Κεντρική Μακεδονία. Μόνο η Νάουσα - αν και απομονωμένη - του στάθηκε εμπόδιο και υπερασπίστηκε πεισματικά την ανεξαρτησία της. Οι τρεις εκστρατείες που επιχείρησε εναντίον της ο Αλή (1795, 1798 και 1804) και οι χιλιάδες των Αλβανών που χρησιμοποίησε δίνουν το μέτρο της αντίστασης που συ-

νάντησε. Τελικά επικράτησε, αφού πρώτα ελοφώνησε τον πρόκριτο Θ. Χατζηχειμώνα και τον οπλαρχηγό Δ. Δελιδήμο, που τόσο αποτελεσματικά είχαν οργανώσει μέχρι τότε την άμυνα και αφού έσπειρε τη διχόνοια στο νέο πρόκριτο Ζαφειράκη και τον αντίπαλό του Μάμαντη.

Στην Αράπιτσα προέβαλε την τελευταία του αντίσταση ο αρματολός Ζήσης Καραδήμος

Να πώς περιγράφει ο άγγλος περιηγητής LEAKE τα γεγονότα της τρίτης πολιορκίας της Νάουσας: «Τους πρώτους που έστειλε ο Αλή τους δέχτηκαν οι Ναουσαίοι με ομοβροντίες μπροστά στο πλίνθινο τείχος, το μοναδικό τεχνητό αμυντικό προκάλυμμα της πόλης. Βρέθηκε έτσι στην ανάγκη ο πασάς να αυξήσει τους άνδρες του. Αυτοί γρήγορα κατέστρεψαν τα πάντα στα περίχωρα,

αλλά επειδή δεν είχαν κανόνια, αδυνατούσαν να γκρεμίσουν το τείχος όσο προχειροφτιαγμένο κι αν ήταν αυτό. Γι αυτό εφάρμοσαν μια «πολιορκία» αρχαίου τύπου. Κατασκεύασαν πύργους ψηλούς, όσο και το μπόδι του τείχους και από αυτούς ήταν σε θέση να πυροβολούν μέσα

στην πόλη. Καθώς ομολογούν οι Ναουσαίοι, η εβραά που τους προκάλεσαν οι Αλβανοί ήταν μεγάλη. Υπολογίζουν τους νεκρούς τους κοντά στους πενήντα. Τελικά οι πολιορκημένοι, αφού για ένα χρονικό διάστημα έζησαν με αγριόχορτα, βλαστάρια δέντρων και ψωμί από τα αποκοσκινίδια των ριζόμυλων τους, αναγκάστηκαν να παραδοθούν, αλλά όχι προτού οι αρχηγοί τους (Ζαφειράκης κ.ά.)

καταφέρουν να ξεφύγουν σώοι στη Θεσ) νίκη μαζί με 50 από τα παλικάρια τους πολεμώντας μια νύχτα ανάμεσα στους πολιορκητές». Η λεηλασία που άρχισαν οι Αλβανοί σταμάτησε έγκαιρα χάρη στην επέμβαση των αξιωματικών τους, αλλά στα δέκα χρόνια της αλβανοκρατίας που ακολούθησαν, ο Αλή επέβαλε τον τόπο σε συστηματική οικονομική αφαίμαξη. Γράφει ο ΛΕΑΚΕ: «Δεν πάνι πολλά χρόνια που η Νάουσα θεωρούνταν μια από τις εμπορικότερες πόλεις στη Βόρεια Ελλάδα και, καθώς η Βέροια, η Σιάτιστα και η Καστοριά, είχε εμπόρους που συναλλάσσονταν με Χριστιανούς και Τούρκους. Όμως τώρα ούτε ένας από αυτούς δε βρίσκεται εδώ».

Στα 1814 μετά από επίμονες ενέργειές του ο Ζαφειράκης πέτυχε την επέμβαση του Σουλτάνου και επέστρεψε πανηγυρικά ως ήρωας και απελευθερωτής στη γενέτειρά του. Οι συμπατριώτες του τον εξέλεξαν αμέσως πρόκριτο με απόλυτη εξουσία. Η συγκέντρωση όλων των εξουσιών σε ένα πρόσωπο τόσο ικανό και δραστήριο είχε ως αποτέλεσμα να αποκατασταθεί γρήγορα ο παλιός δημιουργικός ρυθμός της ζωής και να προετοιμαστεί κατάλληλα ο τόπος για τη μεγάλη επανάσταση του 1821.

Όπως είναι γνωστό οι Έλληνες, μετά την ήττα του Αλ. Υψηλάντη στη Μολδοβλαχία επιδίωξαν να δημιουργήσουν εθνικοαπελευθερωτική βάση στην απομονωμένη γεωγραφικά Πελοπόννησο. Για την επιτυχία του σχεδίου αυτού επιβάλλονταν να επαναστατήσει και η Μακεδονία, ώστε να ανακόψει ή τουλάχιστο να καθυστερήσει τα τουρκικά στρατεύματα που κατευθύνονταν προς το Νότο. Οι Μακεδόνες ανταποκρίθηκαν άμεσα στο κάλεσμα, αλλά δεν συντόνισαν τη δράση τους. Η επανάσταση στη Χαλκιδική που προηγήθηκε πνίγηκε στο αίμα. Αποτυχημένη ήταν και η εξέγερση των αρματολών του Ολύμπου λίγο καιρό αργότερα. Η τουρκική παρουσία στη Μακεδονία ήταν έντονη και σε πληθυσμό και σε κέντρα στρατιωτικά όπως η Θεσ)νίκη, το Μοναστήρι, η Καβάλα κλπ. Έτσι μπορούσαν γρήγορα να κινητοποιηθούν μεγάλες δυνάμεις τακτικού στρατού και άτακτων. Παρ' όλα αυτά στα μέσα Φεβρουαρίου του 1822 η Νάουσα ύψωσε και αυτή την επαναστατική σημαία. Με εμπειροπόλεμους ηγέτες, τους Ζαφειράκη, Καρατάσιο και Γάτσο, με καλό εξοπλισμό από τα ντόπια οπλοστάσια και πάνω από όλα με πίστη στον αγώνα τους, οι Ναουσαίοι και κοντά τους όλοι οι κάτοικοι που Βέρμιοι και της πεδιάδας εξόρμησαν για «λεφτεριά» ή θάνα-

το».

Στις 21 Φεβρουαρίου προσβάλλουν τη γειτονική Βέροια, διοικητικό και στρατιωτικό κέντρο της Ημαθίας. Η κατάλυση της αποτελούσε ουσιαστική προϋπόθεση για την παραπέρα συντήρηση της αντίστασης. Δυστυχώς, η επιχείρηση ήταν προδομένη και παρά την αρχική της επιτυχία δεν ολοκληρώνεται. Το ηθικό των επαναστατών αναπτρώνεται στις 12 Μαρτίου όταν στο Μοναστήρι της Παναγίας Δοδράς, έξω από τη Βέροια συντρίβουν 4.000 Τούρκους. Όμως η είδηση ότι εναντίον τους κινείται ο διοικητής της Θεσ)νίκης Μεχμέτ, Εμίν, τους υποχρεώνει να συμπτυχθούν βιαστικά και να πιάσουν επίκαιρες θέσεις γύρω από τη Νάουσα. Πραγματικά στα τέλη Μαρτίου εμφανίζεται ο Μεχμέτ Εμίν με 10.000 τακτικό στρατό και άλλους τόσους άτακτους. Με την υπεροψία και την περιφρόνηση που έδειχναν οι Οθωμανοί προς τους ραγιάδες και σε κάθε φιλελεύθερη εκδήλωση, απαιτεί παράδοση με εξευτελιστικούς όρους. Οι επαναστάτες απορρίπτουν τις προτάσεις του χωρίς συζήτηση και στις 31 Μαρτίου αρχίζουν οι εχθροπραξίες.

Η αναμέτρηση είναι ιδιαίτερα σκληρή και άνιση. Στην αποφασιστικότητα των Ναουσαίων, οι Τούρκοι αντιπάσσουν την υπεροπλία τους και την αριθμητική τους υπεροχή. Παρά τη μεγάλη τους φθορά ανανεώνονται συνέχεια, ενώ οι υπερασπιστές της Νάουσας δεν ξεπερνούν τους 4.000. Ο ανοιχτός χώρος όσο γνωστός κι αν είναι σ' αυτούς δεν ευνοεί πια την άμυνα.

Η απόσυρση μέσα στην πόλη είναι αναπόφευκτη. Ο Μεχμέτ Εμίν έχει εξασφαλίσει ουσιαστικά τη μισή νίκη. Η πολιορκία γίνεται τώρα ασφυκτική. Αλλεπάλληλες τουρκικές έφοδοι σθύνουν η μια μετά την άλλη, μπροστά στο τείχος της Νάουσας. Αν όμως τη θαυμαστή αντοχή των ταλαιπωρημένων και πεινασμένων αγωνιστών δεν κατάφερε να κάμψει η ορμητικότητα των μουσουλμάνων στρατιωτών, το πέτυχαν τα κανόνια που μέτεφε ο Μεχμέτ Εμίν από τη Βέροια. Τη νύχτα της 12ης με 13ης Απριλίου μετά από τριήμερο ανελέητο βομβαρδισμό οι Τούρκοι κατορθώνουν να δημιουργήσουν ρήγμα και ορμούν στην πόλη από την πύλη του Αγίου Γεωργίου. Ο θρησκευτικός φανατισμός και η υπόσχεση της λαφυραγωγίας τους κάνουν να μαρναίνονται. Ο προσωπικός ηρωϊσμός των Ναουσαίων δεν αρκεί να αλλάξει την κατάσταση. Εικόνες αλλοφροσύνης ξετυλίγονται παντού. Τα σοκάκια γεμίζουν πτώματα. Οι Τούρκοι σφάζουν χωρίς δι-

άκριση, λεηλατούν, πυρπολούν, ακολουθούν. «Πολλοί ανηλεώς εδασανίσθησαν», γυναίκες εις τας φλόγας ερρίφθησαν, έγκυοι εξεκοιλιάσθησαν, τέκνα έμπροσθεν των γονέων εσφάγησαν» γράφει ο ιστορικός Τρικούπης. Δεκατρείς νέες πιασμένες χέρι - χέρι γκρεμίζονται στο βάραθρο των Στουμπάνων για να αποφύγουν την ατίμωση σε μια πράξη αυτοθυσίας και ηθικού μεγαλείου που σπάνια συναντάμε στην παγκόσμια ιστορία. Ο Ζαφειράκης με 500 άντρες του οχυρώνεται στον Πύργο του και αντιστέκεται τρεις μέρες. Μετά επιχειρεί έξοδο και σώζεται προσωρινά στον Άγιο Νικόλαο. Στην προσπάθειά του όμως να ενωθεί με τους άλλους οπλαρχηγούς πέφτει σε ενέδρα και σκοτώνεται μαχόμενος. Μαζί του σκοτώνεται και ο γιός του Καρατάσου, Γιαννάκης που τον συνόδευε.

Μέσα στη Νάουσα για πέντε μέρες οι Τούρκοι στρατιώτες και ο όχλος των Οθωμανών επιδίδονται σε κάθε είδους ασχημίες. Ακολουθώντας τις «ηθικές» αρχές της θρησκείας τους και τα άγρια ένστικτά τους κρεμούν ή σφάζουν τους άντρες, ενώ αιχμαλωτίζουν τα γυναικόπαιδα για να τα πουλήσουν στα σκλαβοπάζαρα. Την εικόνα της καταστροφής την ολοκληρώνει το ιστοπείσμα της πόλης. Αποκαλυπτική της θηριωδίας που έδειξαν οι Τούρκοι είναι η αναφορά του ίδιου του Μεχμέτ Εμίν στις 21 Απριλίου προς το ιεροδικείο της Βέροιας: «Όταν εισήλθαμεν θριαμβευτικώς εντός της πόλεως, γενόμενοι κύριοι αυτής, οι καπεταναίοι αυτών (των Ναουσαίων) επωφελομένοι του σκότους της νυκτός κατάρθρωσαν να αποδράσουν να διαφύγουν, κρυβέντες εντός της πόλεως, συνεληφθησαν, εφαρμοσθεισών κατ' αυτών αυστηρότητα και άνευ οίκτου των διατάξεων του εκδοθέντος ιερού φετβά. Ούτοι υπερβαίνοντες τους δύο χιλιάδας, εθανάτωθησαν πάντες, είτε διελθόντες δια στόματος μαχαίρας, είτε σταλόντες εις την κόλασιν δι' απαγχονισμού, τα τέκνα και οι σύζυγοι αυτών εξηνδραποδίσθησαν, οι περιουσίαι των εδημεύθησαν και παρεδόθησαν εις το πυρ». Η εντολή του Σουλτάνου «ούτε φωνή αλέκτορος να μην ακουσθή πλέον» εκτελέστηκε κατά γράμμα. Αυτή ήταν η τραγική κορύφωση μιας πορείας ζωής τεσσάρων περίπου αιώνων γεμάτης δημιουργικότητας και περηφάνειας. Όμως το ολοκαύτωμα της Νάουσας δεν ήταν και το τέλος της. Αργά, αργά η πόλη θα χτιστεί πάλι πάνω στα ερείπια και θα ξανάσπασήσει την προηγούμενη ζωτάνια της. 1875. Οι Α. Λόγγος, Γ. Κύτσης και ο Τουρμπάλης (Συνέχεια στη σελ. 149)

ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΣ -
ΚΥΡΙΑΚΙΔΗΣ
ΦΙΛΟΛΟΓΟΣ
ΑΡΓΥΡΟΥΠΟΛΙΤΗΣ
1828—1892

ΓΕΡΒΑΣΙΟΣ ΣΟΥΜΕΛΙΔΗΣ
ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΤΗΣ
ΧΑΛΔΙΑΣ - ΧΑΙΡΙΔΑΝΩΝ
ΤΟΥ ΠΟΝΤΟΥ
1820—1905

Του
Χαράλ. Κ. Ιωσηφίδου
τ. Γυμνασιάρχου

Ακάματοι συντελεστές της πνευματικής ανόρθωσης του Πόντου

Στην πορεία των λαών πάντοτε σε ορισμένο χρόνο εκτυλίσσονται ιστορικά γεγονότα που άμεσα συνδέονται με τους χειρισμούς κάποιων ηγετικών προσώπων, που συλλαμβάνουν τα μηνύματα της εποχής τους, ανταποκρίνονται στις επιδιώξεις, στα οράματα και τους πόθους της κοινότητάς τους και πραγματοποιούν τους στόχους που θέτουν. Δύο τέτοιες προσωπικότητες από την Αργυρούπολη του Πόντου θεωρώ και εγώ επιτοκτική ανάγκη να εξάρω, τους αείμνηστους Γεώργιο Κυριακού Παπαδόπουλο ή Κυριακίδη και το Μητροπολίτη Χαλδίας - Χαιριδανών Γερβάσιο Σουμελίδη, δυο λαμπρούς αστέρες του Εκπαιδευτικού και Εκκλησιαστικού στερεώματος της Αξέχαστης Πατρίδας, η μνήμη των οποίων θα παραμείνει αιώνια χαραγμένη στις καρδιές όλων των Αργυροπολιτών και των κατοίκων της Επαρχίας Χαλδίας και γενικά όλων των Ποντίων.

Σύγχρονοι και οι δυο κατέχονταν από τα ίδια αισθήματα και αναδείχτηκαν αληθείς σκαπανείς και Καλλιεργητές του δένδρου της Παιδείας. Ο Κυριακίδης σιμπετόταν, εφεύρισκε μέσα ευημερίας για την Πατρίδα και ο Γερβάσιος τα επιβεβαίωνε, τα επικύρωνε και σαν άλλοι γίγοντες και οι δυο εργάζονταν για την εφαρμογή τους. Δε δελεάστηκαν από δόξα, τιμές και πλούτη, αλλά έχοντας συ-

ναίσθηση ότι «τα πάντα ματαιότῃς» και κάνοντας καθημερινή πράξη το «αγάπα τον πλησίον» απαρνήθηκαν όλα τα γήινα και αφοσιώθηκαν στην εκπλήρωση υψηλών σκοπών. Εργάστηκαν από την ακμή της δράσης τους ως την τελευταία τους πνοή με αμείμητο ζήλο, αγάπη, σύγκληση και δραστηριότητα, υπομονή και επιμονή και κατόρθωσαν να φέρουν σε πέρας το υψηλό έργο τους, τη διαπαιδαγώγηση και μόρφωση των συμπατριωτών τους.

Ο Γεώργιος Παπαδόπουλος - Κυριακίδης, το καύχημα και σέμνωμα της Αργυρούπολης, ο νομοτέτης της, ο πατέρας των Σχολείων της, ο ιδρυτής των φιλανθρωπικών σωματείων και αδελφοτήτων της, γεννήθηκε στην Αργυρούπολη, στην ενορία του Αγίου Γεωργίου, το 1828.

Γονείς του ήταν ο Κυριάκος Παπα-Ιωάννη Κανδηλάπη και η Αλεξάνδρα Σαραφίδου. Ήταν δευτερότοκος γιος των γονιών του, ενώ οι δυο άλλοι ονομάζονταν Νικόλαος και Θεόδωρος.

Τη στοιχειώδη μόρφωση την πήρε στο Δημοτικό Σχολείο της πατρίδας του. Στη συνέχεια φοίτησε με μεγάλη φιλοτιμία και επιμέλεια στην ονομαστή Αυθιτική Ακαδημία του Βουκουρεστίου. Ύστερα από φοίτηση δυο ετών το 1847 επέστρεψε στην Αργυρούπολη. Για να αποκτήσει περισσότερες γνώσεις, πήγε στην Τραπεζούντα και στο εκεί Φροντιστήριο παρακολούθησε μαθήματα για δυο ακόμα χρόνια, έχοντας δασκάλους τους διαπρεπείς Κων(τίν)ο Ξανθάπουλο, Περικλή Τριανταφυλλίδη και Κων(τίν)ο Κεφαλίδη, και διακρίθηκε ανάμεσα στους συμ-

Η Αργυρούπολη του Πόντου. Στο βάθος της εικόνας το Φροντιστήριο

μαθητές του πάντοτε αριστεύοντας.

Ο διδάσκαλός του και προστάτης του Κων)νος Ξανθόπουλος, επειδή έδωλε τη μεγάλη φιλομάθειά του, του συνέστησε να συνεχίσει τις σπουδές του στην Αθήνα.

Το 1849, αφού αποχαιρέτησε τους συμπατριώτες του, έφτασε στην Αθήνα και φοίτησε στην Πέμπτη τάξη του Β' Γυμνασίου. Με προτροπή του Γυμνασιάρχου του, του περίφημου διδασκάλου του Γένους, Γεωργίου Γενναδίου, έλαβε το επώνυμο Παπαδόπουλος «επειδή οι πρόγονοί του ήσαν λειτουργοί του Υψίστου».

Το 1852 περάτωσε τις γυμνασιακές του σπουδές, πρώτος μεταξύ των συμμαθητών του, και εισήλθε στο Πανεπιστήμιο, όπου συμπλήρωσε την Πανεπιστημιακή του μόρφωση ως φιλόλογος, δακτυλοδεικτούμενος Ελληνιστής εξαιτίας της μεγάλης του ευχέρειας στην ερμηνεία των αρχαίων συγγραφέων.

Το 1854 με τους επαίνους των περίφημων καθηγητών του του Κων)νου Ασωπίου, Αλεξάνδρου Ραγκαβή, Κων)νου Παπαρρηγόπουλου, αφού αποπεράτωσε τις σπουδές του, πάντα αριστεύοντας, επέστρεψε ως νοσταλγός στην πολυαγαπημένη του πατρίδα, την Αργυρούπολη.

από το 1854 ως το 1860.

Στο διάστημα αυτό ευεργετική ήταν η προσφορά του οργανωσε ανώτερες τάξεις, προσέλαβε διδασκάλους, καθιέρωσε κώδικες, μητρώα, μαθητολόγια. Με τόνση επιμέλεια, φιλοπονία και προθυμία εργάστηκε, ώστε σε διάστημα πέντε ετών κατόρθωσε να αναδείξει το Φροντιστήριο σε φάρο γραμμάτων για την Αργυρούπολη και ολόκληρη την επαρχία της Χαλδίας.

Επειδή όμως έδωλε ότι ήταν αδύνατη η ομαλή και απρόσκοπη λειτουργία του Φροντιστηρίου χωρίς πόρους και έχοντας κατά νου το «δεί δε χρημάτων και άνευ τούτων ουδέν έστιν γενέσθαι των δεόντων» του Δημοσθένη, κατόρθωσε με τη συνδρομή του στενού του συνεργάτη, του Μητροπολίτη Γερβάσιου, να εξεύρει πόρους από προαιρετικές συνδρομές των απανταχού Αργυρουπολιτών.

Επειδή όμως και το μέτρο αυτό είχε προσωρινό χαρακτήρα, για να εξασφαλίσει στο Φροντιστήριο σταθερούς πόρους, με την αμόθυμη πάλι υποστήριξη και συνδρομή του Μητροπολίτη πρότεινε ένα μεγαλεπήβολο και τολμηρό για την εκείνη σχέδιο, την πώληση όλων των περιτών και όσων βρίσκονταν σε αχρηστία

όλων για την εκπλήρωση των ονείρων του.

Εκλέχτηκε τριμελής επιτροπή, που ανέλαβε να συγκεντρώσει, να αναλύσει όλα τα περιττά σσημένα κειμήλια των εκκλησιών της Αργυρούπολης και να τα πουλήσει. Με τα χρήματα αυτά ορίστηκε να αγοραστούν στην Τραπεζούντα προσοδοφόρα λιθοκτιστά κτίσματα έτσι ώστε με τα ενοίκια να ανακουφιστούν οι πολλαπλές ανάγκες του Φροντιστηρίου.

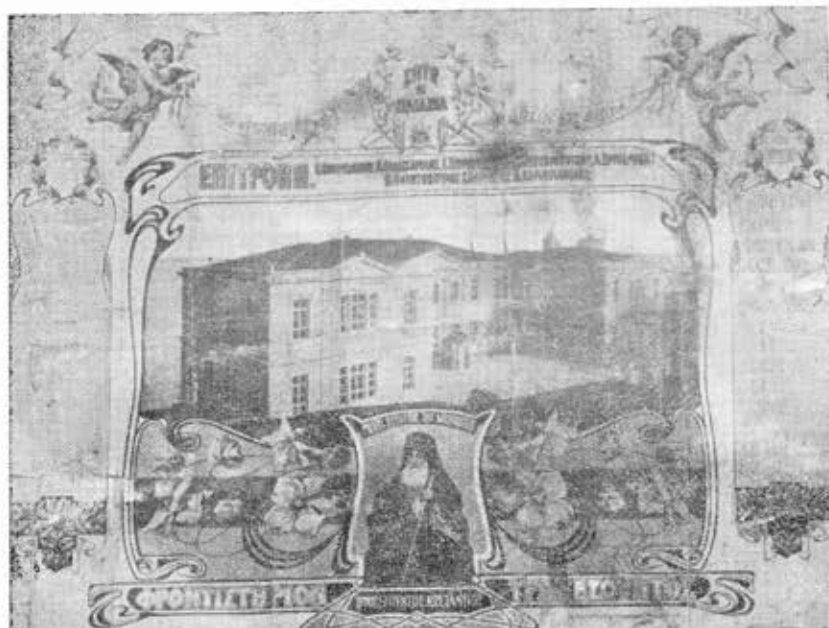
Η επιτροπή συγκέντρωσε αργυρά κειμήλια από τον ναό του Αγίου Γεωργίου 23 οκάδες και 125/400, από την Παναγία 21 οκάδες και 300/400, από τον Άγιο Θεόδωρο 18 οκάδες και 385/400 και από τον Άγιο Ιωάννη 11 οκάδες και 100/400. Σύνολο, 75 οκάδες και 110/400. Μετά τη διάλυσή τους δρέθηκαν 49 πλάκες, 68 οκάδες και 197/400. Οι αργυρές αυτές πλάκες μεταφέρθηκαν στην Τραπεζούντα και πουλήθηκαν στον έμπορο Βασίλειο Τερζόπουλο αντί 782 τουρκικών λιρών. Ύστερα από έξι μήνες, αφού τοκίστηκαν, έφτασαν το ποσό των 1200 τουρκικών λιρών. Μ' αυτές αγοράστηκαν στην Τραπεζούντα δυο λιθοκτιστά μαγαζιά και έτσι με τα έσοδα αυτά ανακουφίστηκαν οι σχολικές εφορείες των σχολείων στα πολλαπλά τους έξοδα.

Ήταν χαρακτηριστικό αυτό που συνέβη κατά την ημέρα της διαλύσεως των κειμηλίων. Επειδή οι Αργυρουπολίτες δεν τολμούσαν να αναλάβουν τη διάλυση των κειμηλίων κυρίως από θρησκευτική ευλάβεια (εφαρμογούνταν γιαμ κολαπίουνταν)(1), ο Πρόεδρος της επιτροπής Μητροπολίτης Γερβάσιος πήρε το σφυρί και κατέφερε μέχρι διαλύσεως αλλεπάλληλα κτυπήματα στη μίτρα του με αυτές τις λέξεις: «εάν υπάρχει τοιαύτη ανομία εις την πράξιν αυτήν, έστω κατά της κεφαλής μου».

Ο πολυσύνθετος Κυριακίδης δεν αφέρωσε τον εαυτόν του μόνο για τα σχολεία, αλλά φρόντισε και για την ηθικοποίηση των πατέρων μας με την ίδρυση αναγνωστηρίων και βιβλιοθηκών.

Το 1860, αφού ανέδειξε πάρα πολλά πνευματικά αναστήματα, άξια να καταλάβουν διδασκαλική έδρα στο Φροντιστήριο, παραιτήθηκε από τη διεύθυνση και τη διδασκαλία μέχρι το 1862. Στο διάστημα αυτό άλλοτε ιδιότελε στην Αργυρούπολη, άλλοτε στο μοναστήρι της Χουτούρας, ενώ το καλοκαίρι στο μοναστήρι του Αγίου Ιωάννη της Ήμερας.

Στο διάστημα αυτό μαζί με το Μη-

Ο Ζωγραφικός πίνακας που απεικονίζει το Φροντιστήριο της Τραπεζούντος

Περώνοντας από την Τραπεζούντα ορίστηκε από τους Τραπεζούντιους διευθυντής στο εκεί περίφημο Φροντιστήριο, αλλά ύστερα από μερικούς μήνες παραιτήθηκε από τη θέση αυτή και γύρισε στη γενέτειρά του. Εκεί, ως αναμενόμενος Μεσίας, έγινε δεκτός με ανυπόκριτη γάρρα κι ανέλαβε τη διεύθυνση του Φροντιστηρίου, στο οποίο και δίδαξε συνεχώς

ιερών κειμηλίων, και σκευών των ναών της Αργυρούπολης, σχέδιο που ίσως θα προκαλούσε την κατακραυγή των θεοσεβών συμπατριωτών του.

Συγκάλεσε γενική συνέλευση και αφού έθεσε πάνω απ' όλα τον εκπαιδευτικό σκοπό και την συνακόλουθα ηθικοποίηση και πρόοδο των συμπατριωτών του, κατόρθωσε να επιτύχει τη συγκατάθεση

1. Φοβούνταν μήπως πέσουν σε κρίμα (αμαρτήσουν).

τροπολίτη Γερβάσιο και άλλους προύχοντες της επαρχίας Χαλδίας πήρε πολλές σωτήριες αποφάσεις για τους συμπατριώτες του.

Το 1862 προσκλήθηκε και πάλι ως Σχολάρχης του Φροντιστηρίου της Τραπεζούντας. Και εκεί εργάστηκε με ακάματο ζήλο και αξιοθαύμαστη αντοχή και επιμέλεια από το 1862 ως το 1874. Σύστησε ανώτερες γυμνασιακές τάξεις και ανέδειξε το Φροντιστήριο της Τραπεζούντας «μουσών ενδiciaσμα». Λόγω της φήμης του προσέλυσε σ' αυτό πολλούς μαθητές απ' όλες τις επαρχίες του Πόντου, της Ρωσσίας και αυτής ακέμης της Σμύρνης.

Ακαταπόνητος και ανεξάντλητος σε ζωτικότητα και εφευρετικότητα δεν αφιέρωθηκε αποκλειστικά και μόνο στο Φροντιστήριο, αλλά φρόντισε και για τη δημιουργία Βιβλιοθήκης του Φροντιστηρίου της Τραπεζούντας, γιατί πίστευε ότι «το σπουδαιότερον μέσον, το μεγαλύτερον επιρροήν εξασκούν επί της ηθικής και διανοητικής μορφώσεως του λαού, είναι η σύστασις βιβλιοθηκών και ο πλουτισμός αυτών».

Το 1865 συνέστησε την Αδελφότητα Αργυρουπολιτών Τραπεζούντας, η οποία με εράνους και ποικίλα μέσα ωφέλησε τα εκπαιδευτήρια της Αργυρούπολης.

Με τη συνδρομή της Αδελφότητας κατόρθωσε να ιδρύσει και πέρα από τα όρια του Πόντου άλλην Αδελφότητα Αργυρουπολιτών στην Κωνσταντινούπολη, τα μέλη της οποίας, νοσταλγοί της γενέτειρας, προσέφεραν τα πάντα γι' αυτήν.

Το 1873, επειδή έδλεπε ότι η Πατρίδα στην Πατρίδα χωρίς τη μόρφωση της γυναίκας θα ήταν πάντοτε ατελής, ίδρυσε στην Αργυρούπολη το Πρώτο Παρθενγωγείο.

Είναι χαρακτηριστικές οι συνθήκες κάτω από τις οποίες αναλήφθηκε αυτή η σημαντική προσπάθεια.

Πριν από το 1870 η εκπαίδευση και η μόρφωση των γυναικών σ' ολόκληρο τον Πόντο ήταν κατά την κρίση των πατέρων μας όχι μόνο πολυτέλεια, αλλά και επιζήμια. Θεωρούσαν φοβερό και αποτρόπαιο την εξίσωση της γυναίκας προς τον άνδρα που πετυχαίνεται με την παιδεία. Επικρατούσε η γνώμη ότι: «για το κορίτσι γράμματα είναι το πλέξιμον τ' ορταρι και να σαχαρών 'τα σκεύα και άμα υπάνδρευεν ν' εφτάει παιδίαν» *

Η εκμάθηση γραμμάτων επιτρεπόταν μόνο σε κείνες τις νέες που αδικήθηκαν από τη φύση και είχαν σωματικές ανωμαλίες και δάδες, όπως τύφλωση, χωλότητα και παρόμοιες παθήσεις, οπότε

προσίζονταν όχι να παντρευτούν, αλλά να εισέλθουν σε μοναστήρια για ανάγνωση και εκμάθηση εκκλησιαστικών ύμνων και τροπαρίων.

Αυτήν τη δεισιδαίμονα ιδέα και τη λανθασμένη γνώμη των πατέρων μας με ηρωικό σθένος, καρτερία και υπομονή καταπολέμησε ο μέγας ευεργέτης της πατρίδας μας ο Κυριακίδης. Για το σκοπό αυτό έπεισε μερικούς από τους συμπολίτες του, δυστυχώς λίγους, να στείλουν τις θυγατέρες τους στο Φροντιστήριο, επειδή δεν υπήρχε Παρθενγωγείο, για να μάθουν γράμματα και να μορφωθούν. Δυστυχώς δεν πέτυχε το προσδοκώμενο αποτέλεσμα, γιατί άλλες μαθήτριες διέκοφαν τη φοίτηση μέσα στο ίδιο σχολικό έτος και άλλες ύστερα από φοίτηση ενός ή δυο ετών.

Σύμφωνα με τα πατροπαράδοτα υστηρά ήθη και έθιμα της πατρίδας ήταν μεγάλη ντροπή και η συνεκπαίδευση μαθητών και μαθητριών.

Ο Κυριακίδης όμως δεν απελπίστηκε και για να επιτύχει το σκοπό του αποφάσισε την ίδρυση Παρθενγωγείου.

Τον Ιούλιο του ίδιου έτους (1873) συγκάλεσε σε μια κοινή συνεδρίασή τους πράκτορες της πόλης και πρότεινε τη σύσταση Παρθενγωγείου, ενώ ήταν παρών και ο στενός του φίλος και σύμφωνος με τις απόψεις του ο Μητροπολίτης Γερβάσιος. Μάταια επί μίαν ώρα ανέπτυξε τα καλά της παιδείας και της μόρφωσης της γυναίκας. Όλοι που ήταν παρόντες, συνολικά 75, σιωπούσαν, έκρυψαν τα κεφάλια τους, περιεργάζονταν τις γενειάδες τους και μόνον ο κρότος από τα κομπολόγια τους τάραιε τη σιωπή.

Μέσα στη σιωπή πήρε το λόγο ένας από τους πιο ισχυρούς προκρίτους της πόλης και πνεύμα πάντοτε αντιλογίας και είπε χαρακτηριστικά: «Είναι περιττόν το Παρθενγωγείον. Για τα κορίτσια μας σχολείον είναι α πλέκ 'νε ορτάρια και να σαχαρώνε τα σκεύα και όχι να μαθαίνε γράμματα και να γράφ' νε σεχτάς τραγούδια σοι νουνεσαλούδες ατους» (1).

Τη στιγμή εκείνη ο Κυριακίδης έρριξε το βλέμμα του στους συνέδρους, για να δει και να τους ψυχολογήσει και να διαπιστώσει αν έκαμαν κάποια αίσθηση σ' αυτούς οι λόγοι του αντιδραστικού προκρίτου. Επικράτησε και πάλι σιωπή με μόνο θόρυβο το θόρυβο απ' τα κομπολόγια. Ξαφνικά τόλμησε και πήρε το λόγο ένας διοικαστικός, ωρολογιοποιός, θαρραλός και φιλαλήθης, ο Γεώργιος Σαατσής (ωρολογάς) και απευθύθηκε προς τον Κυριακίδη με τα παρακάτω λό-

για: «Κύριε δάσκαλε, αφε' στον, ίντιαν θελ' ας λείει, γιατί να είναι άμον ζα τα παιδία 'μου, εγώ θα στείλω τα δυο κορίτσια μ' την Σοφίαν και Παρθέναν να μαθάνε του Θεού τα γράμματα» (2).

Είναι γνωστό ότι Παρθένα ήταν η μητέρα του αϊμνηστου συμπατριώτη μας Επαμεινώνδα Σωτηριάδη.

Το γεγονός αυτό και μόνο άλλαξε τη γνώμη όλων. Σηκώθηκαν και άλλοι και δήλωσαν αβίαστα ότι θα στείλουν τα κορίτσια τους στο Παρθενγωγείο. Έτσι, αμέσως συντάχθηκε το πρώτο πρακτικό για την ίδρυση του Παρθενγωγείου.

Ύστερα από την ανέλιψη αυτή επιτυχία ο Κυριακίδης, αφού φίλησε το χέρι του Μητροπολίτη Γερβάσιου είπε τα εξής: «Σεβασμιώτατε, σήμερον εξηγήρωσα ένα μύχιον πόθον της καρδιά μου, ένα όνειρον πραγματοποιηθέν δια της ευθυουλίας του θαρραλέου Γεωργίου Ωρολογά. Ας συντείνωμεν εις την ευτυχίαν του».

Το όνειρο έγινε πραγματικότητα. Το Σεπτέμβριο του ίδιου έτους άρχισε να λειτουργεί το πρώτο Παρθενγωγείο στο οίκημα των ΧατζήΔιακονάντων Οικονομικών ή Καμπουράντων, στην ενορία του Αγίου Γεωργίου.

Το Παρθενγωγείο αν και χαρακτηρίστηκε ως ανεξάρτητο από το Φροντιστήριο εκπαιδευτικό ίδρυμα, λειτουργούσε κάτω από την επίδραση της ίδιας Εφορείας και οι διδάσκοντες σ' αυτό μισθοδοτούνταν από το Κοινό Ταμείο της Κοινότητας.

Κρίνω σκόπιμο να παραθέσω τα ονόματα των πρώτων μαθητριών του Παρθενγωγείου, όσα έβηκα και άντλησα από τις πηγές που χρησιμοποίησα:

1) Αγγελική Χατζηκωνσταντίνου Χατζηϊωαννίδου, σύζυγος του μεγαλέμπορου Μιχαήλ Αδραμίδη και μητέρα

1. Για τα κορίτσια γράμματα ήταν να πλέκουν κάλτσες και να καλύπτουν με στάχτη τα σκεύη (για να μην κοπνίζονται) και αν παντρευόταν να γεννήσει παιδιά.

1. Για τα κορίτσια μας σχολείο είναι να πλέκουν κάλτσες και να καλύπτουν με στάχτη τα σκεύη και όχι να μαθαίνουν γράμματα και να γράφουν ερωτικά τραγούδια στους αρραβωνιαστικούς τους.

2. Κύριε δάσκαλε, όσον ας λείει αυτός ό,τι θέλει, γιατί να είναι σε ζώα τα παιδία μου, εγώ θα στείλω τα δυο μου κορίτσια τη Σοφία και την Παρθένα να μάθουν του Θεού τα γράμματα.

των αείμνηστων Αδραάμ και Ηρακλή Αδραμίδη,

- 2) Μαργαρίτα Χατζηιωσήφ, σύζυγος του ισοδίου δημάρχου Αργυρουπόλεως Ιωάννη Χατζηηπειλίδη, γαιοκτήμονα,
- 3) Πατούλα Ι. Μουζενίδου, σύζυγος του εμπόρου Αργυρουπόλεως Χατζηδημητρίου Μουμτζίδη,
- 4) Μαργαρίτα Χατζηχαλαράμπου Μουμπζίδου, σύζυγος του εμπόρου της Αργυρούπολης Χατζηχαλαράμπου Χατζηθεοδώρου Υφαντίδη, η οποία συνέχισε τις σπουδές της και στην Τραπεζούντα,
- 5) Σώνα Ιγνατίου Ακριτοπούλου, σύζυγος του εμπόρου Αργυρουπόλεως Χαλαράμπου Χατζηδημητρίου Μουμτζίδη,
- 6) Πατούλα Γρηγορίου Λαυρεντιάδου, σύζυγος του εμπόρου Αργυρουπόλεως Ιορδάνη Ιωάννη Μουμτζίδη,
- 7) Αγγελική Τσιλφά, σύζυγος του εμπόρου στη Θεοδόσια της Κριμαίας, Δημητρίου Χη Αν Πηλείδη,
- 8) Άννα Μουζενίδου ή Πάμπανου, σύζυγος του διδασκάλου Θεοδώρου Χαλαρά. Αθρονοπούλου,
- 9) Άννα Π' Ήλια Μετάλλειδου, σύζυγος του προκρίτου Αργυρούπολης Ιάσωνα Παν. Ιασονίδη,
- 10) Ευγενία Ιορδανίδου, πεθερά του Ελληνοδιδασκάλου Ανέστη Κ. Οικονομίδη,
- 11) Βαρβάρα, σύζυγος του εμπόρου Αργυρουπόλεως Χαλαράμπου Σαραφίδη,
- 12) Δέσποινα Γρηγορίου Παπαδοπούλου, σύζυγος του διομηχάνου Αργυρουπόλεως Χ' Γεωργίου Κ. Πηλείδη,
- 13) Σοφία και Παρθένα Ωρολογιά.

Όταν το καλοκαίρι του 1874 έγιναν εξετάσεις δημοσίων μπροστά στις αρχές της πόλης, ο Κυριακίδης εκφώνησε προτρεπτικό λόγο προς τις μαθήτριες, που φανερώνη τα μεγάλα συναισθήματά του προς τις μαθήτριες, αλλά και τους πόθους του για την προαγωγή και μόρφωσή τους.

Το 1875, επειδή ο Κυριακίδης έβλεπε ότι η μαθητιά νεολαία της Πατρίδας του και της επαρχίας Χαλδίας, φοιτούσε ένα σαθρό, υγρό και ετοιμόρροπο απ' το χρόνο Σχολείο, αποφάσισε με τη σύμφωνη γνώμη της Αδελφότητας Αργυρουπολιτών Τραπεζούντας και Κων/πόλεως την ίδρυση νέου μεγάρου του Φροντιστηρίου. Για το σκοπό αυτό συγκάλεσε γενική συνέλευση των συμπολιτών του, κατά της οποίας αποφασίστηκε ομόφωνα η κατασκευή νέου ευρύχωρου και διώροφου κτιρίου στην ένορία του Αγίου Γεωργίου

που πάνω στο δρόμο που οδηγεί από την Αργυρούπολη στην Άτρα. Η όλη επιτομία του έργου ανατέθηκε στο Μητροπολίτη Γερβασίο. Αλλά επειδή ο Μητροπολίτης για σπουδαίες επαρχιακές υποθέσεις του βγήκε για περιοδεία στην επαρχία και δε μπόρεσε να δώσει στο έργο την αναγκαία ώθηση, γι' αυτό ο Κυριακίδης με επιστολή του τον ανακάλεσε στο καθήκον, μια επιστολή που αποδεικνύει τον αδαμάντινο χαρακτήρα του. Πραγματικά, ο Μητροπολίτης διέκοψε την περιοδεία του και γύρισε στην Αργυρούπολη. Σχηματίστηκαν επιτροπές για την είσπραξη συνδρομών, αλλά και δωρεών, που κρίνονταν απαραίτητες για την κατασκευή του νέου Φροντιστηρίου.

Την 1η Ιουλίου 1875, ημέρα των Αγίων Πάντων, με την παρουσία του Μητροπολίτη, του ίδιου του Κυριακίδη, των πολιτών και επαρχιωτών, του Σχολάρχη Γεωργίου Ευθυδούλη, που εκφώνησε και κατάλληλο πανηγυρικό, με τους μαθητές ντυμένους με ομοιόμορφη στολή, κατατέθηκε ο θεμέλιος λίθος της Οικοδομής του Φροντιστηρίου. Ο ίδιος ο Κυριακίδης συνέταξε την αναμνηστική του γεγονότος επιγραφή, που έχει ως εξής:

«Δι' εράνου των κατοίκων Χαλδίας και κομμάτων Γεωργίου Κυριακίδου, ως εορτία των γραμμάτων τὸ δ' ἀκτίσθη το Σχολεῖον, Ποιμέναρχου τότε ὄντος Γερβασίου, του μεγάλως την παιδείαν ἐκτιμώντος».

Δυστυχώς, για πολλούς και διάφορους λόγους η αποπεράτωση του οικήματος του Φροντιστηρίου ολοκληρώθηκε το 1879.

Το 1878, αφού είδε ότι οι πόθοι του εκπληρώθηκαν και όλες οι υποθέσεις της Πατρίδας του που αφορούσαν θέματα εκπαιδευτικά, εκκλησιαστικά, κοινοτικά, πήραν το δρόμο της προόδου, αφού αποχαιρέτησε τον άξιο σε όλα συνεργάτη του στο δημιουργικό του έργο Μητροπολίτη Γερβασίο, με συγκρατημένη συγκίνησή τους συμπατριώτες του, αναχώρησε σαν άλλος Λυκούργος και Σόλων στην πόλη της σοφίας, των γραμμάτων και των μεγάλων αναμνήσεων, την Αθήνα, για να ζήσει εκεί τα τελευταία του χρόνια, εκεί όπου γεννήθηκαν, γαλουχήθηκαν, ανατράφηκαν και πέρασαν οι μεγάλοι εκείνοι φιλόσοφοι, ιστορικοί, ποιητές και στρατηγοί.

Μόλις έφτασε στην Αθήνα η Εφορεία του Γυμνασίου Πατρών τον προκάλεσε ως Διευθυντή του Γυμνασίου της. Δε δέχτηκε, όπως και το διορισμό του ως επόπτη της Παιδείας στα Σχολεία Αττικής και Βοιωτίας.

Ζούμε με τη χορηγία του ανεφιού του

Ιωάννη Παπαδόπουλου, εμπορευόμενου στο Εσκάυ του Καυκάσου, και από τη διόρθωση και έκδοση συγγραμμάτων λογίων φίλων του, που έμεναν στην Τουρκία.

Την 1η Δεκεμβρίου 1886, όταν οργανώθηκαν στην Αθήνα γιορταστικές εκδηλώσεις με αφορμή την ενηλικίωση του Διαδόχου Κων/νου, πήρε μέρος σ' αυτές ως αντιπρόσωπος των Ελλήνων του Πόντου.

Δυο χρόνια πριν από το θάνατό του ο ανεφίδς του τον ρώτησε αν ήθελε να ετοιμάσει λαμπρό τάφο στην Αθήνα. Σε λακωνική επιστολή του, χαρακτηριστική για το περιεχόμενο, απάντησε «Δε θέλω η ψυχρά και βαρειά του μαρμάρου πέτρα να καλύψη την αιώνιαν μνήμην μου».

Το 1892 μετά από σύντομη αρρώστια πέθανε στον Πειραιά, την 6η Νοεμβρίου, ημέρα Κυριακή, σε ηλικία 64 ετών και από τους πολυάριθμους φίλους του και φοιτητές του Πόντου, που έγινε μεγαλοπρεπής κηδεία. Τιμήθηκε από την Ελληνική Κυβέρνηση για την εξαιρετική προσφορά του στον αδόλωτο Ελληνισμό με το Παράσημο του Αργυρού Σταυρού, που κατατέθηκε πάνω στο φέρετρό του.

Για τον Κυριακίδη μπορεί να λεχθεί εκείνο που είπε ο γίγαντας της ελληνικής δημοσιογραφίας Αναστάσιος Βυζάντιος για τον Γεώργιο Παράσχο».

«Ζήσας τοσούτον υπέρ των άλλων, απώλεσεν την δύναμιν να ζήσῃ εν εαυτώ και δεν ηδυνήθη να αντιπαλαίση κατά του θανάτου καρδιά, ήτις απηύδησε θαυμάσιον πάλλουσα υπέρ δέκα υπάρξεων».

Αλλ' όμως η καρδιά του Κυριακίδη δε χτυπούσε υπέρ δέκα υπάρξεων, αλλά για τους χιλιάδες ομογενείς του Πόντου, την ηθική και πνευματική πρόοδο των οποίων πάντοτε επεδίωξε.

Βέβαια μια τέτοια καρδιά και χαλύδδινη αν ήταν, γρήγορα θα νικιόταν από τον Πανδαιμόνα χρόνο.

Η Κοινότητα της Αργυρούπολης πληροφορήθηκε αργά το θάνατο του Κυριακίδη. Την τεσσαρακοστή όμως ημέρα από το θάνατό του τέλεσε στο Μητροπολιτικό Ναό πάνδημο μνημόσυνο και εκφωνήθηκε από τον Γερβασίο Σαρασίτη θαυμάσιος λόγος για τη ζωή και το έργο του αοιδέμου Κυριακίδη.

Μετά το μνημόσυνο όλο το πλήρωμα της Εκκλησίας μετέβηκε στο Φροντιστήριο, όπου ο γηραιός σκαπανέας των γραμμάτων και αγαπητός μαθητής του Κυριακίδη, σεβαστός διδάσκαλος Θωμάς

Παυλίδης απήγγειλε έμμετρο εγκώμιο του Κυριακίδη:

«Πέταξε και άλλο πνεῦμα εἰς τὰ ὕψη τοῦ αἰθέρος,
ἡ ψυχὴ τοῦ Γεωργίου τοῦ Κλεινοῦ Παπαδοπούλου,
καὶ δὲν εἶναι ἐν τῷ κόσμῳ καὶ δὲν εἶναι ἐν τῇ γῇ.
Πέταξε τὸ μέγα πνεῦμα εἰς τὰ ὕψη τοῦ οὐρανοῦ
κι' ἀναπαύεται σπουδὴς κόλπους τοῦ Θεοῦ τοῦ αἰωνίου
Δεξιὰ χεὶρ ἡμετέρου Ποιμενάρχου.

Μουσολήπτου Γερβασίου

Συνεῖε περὶ αὐτὸν φιλομούσους καὶ πλουσίους
ἄνθρωπους ὅλους, πόλεις ὅλας, Ἀδελφότητας συστάει,
Φιλανθρωπικὰ Ταμεία, τὴν ὁμόνοιαν ἰδρύει,
τὴν ἀγάπην ἐξαπλώνει, ζωογόνον δὲ ἐγείρει
αἰσθητὰ φιλομαθείας, αἰσθητὰ φιλανθρωπίας

αἰσθητὰ Ἑλληνισμοῦ

κι' εἰς τὰς δύο Ἐπαρχίας ἀληθῶς ἐπαναφέρει

χρυσὴν ἐποχὴν τοῦ Κρόνου.

Τίς εἶναι οὗτος ὁ ἀκάματος ἐργάτης

ὁ ταχύτερος, ὡς Ἴρις, ἄγγελος Διὸς προφθάνει

Σ' εἶνα σημεῖο τοῦ ἐγκωμίου, ἀναφέρεται ὅτι ὁ Κυριακίδης, ἀν καὶ πέθανε ἄγαμος, ἐντοῦτοις ἔφησε δύο θυγατέρες, τὴν Σχολὴν Ἀργυρουπόλεως καὶ τὸ Φροντιστήριον τῆς Τραπεζούντας.

Τὸ θάνατον τοῦ Κυριακίδου δημοσίευσαν τὴν ἐποχὴν ἐκείνη ὅλες οἱ ἐλληνικὲς ἐφημερίδες τῆς Ἑλλάδας, τῆς Τουρκίας, καθὼς καὶ ἡ «Πατρίς» τοῦ Βουκουρεστίου. Ὅλες τὸν ὀνόμασαν «Ἀστέρα τῆς Ἀιτωλίδος» καὶ Φωστῆρα τοῦ Πόντου.

Τὴν μεγάλῃ ἀγάπῃ τοῦ Κυριακίδου πρὸς τὴν ἰδιαίτερή του Πατρίδα ἐκδήλωσε καὶ μετὰ τὸ θάνατό του μετὰ τὴν δωρεὰ τῆς πλούσιας διδλυοθήκης του ἀπὸ τριακόνσιους περίπου τόμους καὶ ἐδομήντα πέντε ἰδιογραφεὶ χειρόγραφα στὸ Φροντιστήριον τῆς γενέτειρά του, τὴν ὁποία ἀγάπησε ὅσο κανεὶς ἄλλος.

Τιμήθηκε ἀκόμη καὶ ἀπὸ τὴν Ἀδελφότητα τῶν Ἀργυρουπολιτῶν Τραπεζούντας, τῆς ὁποίας ἦταν ἰδρυτὴς καὶ εὐεργέτης, μετὰ τὴν ἀνάρτησιν τῆς Εἰκόνας του στὴ Βιβλιοθήκῃ του Φροντιστηρίου.

Ἀνάλογη ἦταν καὶ ἡ προσφορά στὴν

Ἡ Παναγία Σουμελά στὸν Πόντο

Ἀργυρούπολιν τοῦ Μητροπολίτου Χαλδίας - Χαιριάνων Γερβασίου Σουμελίδου.

Γεννήθηκε τὸ 1820 στὴν εὐανδρὴ καὶ καλλιτοκὴ κωμόπολιν Βαρενοῦ. Τὸ 1835 φέρσεν τὸ μοναχικὸ μανδύα στὸ μοναστήρι τῆς Παναγίας Σουμελά. Τὸ 1845 μετέβη στὴν Κων/πολιν καὶ φοίτησε στὴ Θεολογικὴ Σχολὴ τῆς Χάλκης. Μετὰ τὴν ἀποφοίτησή του τὸ 1858 ἔγινε ἱεροκέρυκεας. Τὸ 1864 μετὰ τὸ θάνατον τοῦ Μητροπολίτου Χαλδίας Θεοφίλου ἀνέλαβε τὴν Μητρόπολιν.

Συνεργάστηκε μετὰ τὸν Κυριακίδου καὶ ἄλλοι Θεμιστοκλῆς καὶ Ἀριστείδης συνεισέθηκαν σὲ μιὰ ψυχὴ καὶ καρδιά καὶ ἐκτέλεσαν μεγάλα ἔργα γιὰ τὴν Πατρίδα.

Τὴν 23ῃ Μαρτίου 1886 ὁ Μητροπολίτης Γερβασίος προσκάλεσε στὴν Ἱερὰ Μητρόπολιν ὅλους τοὺς πρῶκρίτους τῆς Ἀργυρούπολης καὶ τοὺς δήλωσε ὅτι προτίθεται νὰ οἰκοδομήσῃ με δικῆς του δαπάνης ἀπ' τὰ θεμέλια τὸ παλιὸ ἀπ' τὴν πολυκαιρία κτίριον τῆς Μητροπόλεως.

Με ἀνείπωτὴ χαρὰ δέχτηκαν οἱ συμπολίτες του τὴν πέρα ἀπὸ κάθε ἐπαινοπρόθεσή του καὶ ἀμέσως ἄρχισαν οἱ ἐργασίες.

Ἀναφέρεται γιὰ τὴ θεμελίωσιν τὸ ἐξῆς χαρακτηριστικὸ καὶ συγκινητικὸ συνάμα.

Μετὰ ἀπὸ μιὰ πάνδημη δοξολογία ὅλοι οἱ πολῖτες πῆγαν στὴν τοποθεσίαν Ἡλίου-Μπουρνου, ὅπου βρίσκονται τὰ λατομεῖα, ἔχοντας σαμάρια στὰ νῶτα τοὺς καὶ ἀφοῦ φόρτωσαν τὸ πρῶτον ἀγκυράρι στὴν πλάτη τοῦ αἰμύνηστου Μητροπολίτου Γερβασίου, ἐπέστρεψαν ἀκολουθώντας τὸν Ποιμενάρχη τοὺς ὅλοι φορτωμένοι...

Τὸ 1888 ὁλοκληρώθηκαν οἱ ἐργασίες τοῦ ἔργου.

Τὸ 1897 μετὰ προσωπικὰ τοῦ ἐξοδα ἔκτισε στὴ δευτέρῃ ὄδῳ τῆς ἐπαρχίας του, στὴν Πουλαντζάκη, λαμπρὴν μητρόπολιν καὶ συγχρόνως ἰδρύσεν τὴν Φιλὸπτωχο ἀ-

πὸ πέρατος εἰς πέρας ὅλοι λεν μετὰ ἑνὸς σπόμε

εἶναι ὁ Κυριακίδης.

Ὅτε ἤρως ὁ Θεοφάνης εὐγενὴς Ἐπαμεινώνδας ἐθνίσκεν ἐν Μαντινείᾳ μεσ' τ' ἀθανάτου τοῦ στηθὸς κρατῶν βέλος τοῦ θανάτου, ἤκουσε τῶν φίλων ὅτι ἀποθνήσκει τέτοιος ἤρως, δὲν δὲν ἔχει ἀπογόνους, ἐκ τοῦ μέσου τῶν ὠδύνων, μὴ λυπείσθῃς λέγ' ἄκείνος, ἔχω δύο θυγατέρας, εἰν' τὰ Λεύκτρα κι' ἡ Μαντινεία. Καὶ συ, ἤρως τῶν γραμμάτων, σώμα, πνεῦμα θυσιάσας, στὸν βωμὸν τὸν τῆς Πατρίδος δύο ἀφ' ἡνὺς θυγατέρας καὶ μεγάλας καὶ ἐνδόξους τὴν Σχολὴν τῆς Πατρίδος, τὴν Σχολὴν τῆς Τραπεζούντας εἶνα πλείους θυγατέρας καὶ υἱοὶ πολλῶν γενεῶν σὲ γνωρίζουσι πατέρα καὶ φωστῆρα καὶ εὐεργέτην, κι' εὐλογοῦσι τὸ ὄνομά σου ὅστε καὶ δεδοξαμένον, καὶ αἰεὶς ἡ χάρις θέλει σὲ ἀκολουθήσῃ

εἰς ἀτέρμονας αἰῶνας.

Αἰωνία σου ἡ μνήμη, ὦ διδάσκαλε τοῦ Γένους.

δελφότητα τοῦ κοινού τῆς πόλεως αὐτῆς.

Τὸ 1902 προβλήθηκε ἀπὸ σοβαρὴ ἀσθένεια καὶ ἐπειδὴ φοβήθηκε μήπως δὲν ἐκπληρώσει πρὸς τὴν Ἀργυρούπολιν καὶ τὸ ποιμνίον τοῦ τις τελευταῖες ἐνεργασίες προσκάλεσε στὴν Ἱερὰ Μητρόπολιν τὴν Δημογεροντίαν τῆς Ἀργυρούπολης καὶ τοὺς δήλωσε ὅτι κατὰ τὸ σύστημα τῶν προκατόχων τοῦ ἀρχιερέων ἀφιερώνει στὴν Μητροπολιτικὴν νὰ τὴν πολυτελέστατην ἀρχιερατικὴν τοῦ στολῇ, ἐνὸς τοῦ Φροντιστηρίου τὴν με πολυτελεῖς πλαίσιο εἰκόνα τὸν καὶ τὴν πολυτίμη διδλυοθήκῃ του τριακόνσιων τόμων.

Εὐτυχῶς ἀνάρρωσε ἀπὸ τὴν ἀσθένειάν του πρὸς χαρὰ τῶν συμπατριωτῶν του καὶ ἐπιδόθηκε καὶ πάλιν ἀκούραστος στὸ θεῆραστο ἔργον του. Παράλληλα ἐτοίμασε μέσα στὸ προαύλιον τοῦ Μητροπολιτικοῦ ναοῦ τὸν τάφον τοῦ πάνω στὸν ὁποῖον ἀνέγραψε τὴν ἐπιτύμβειαν ἐπιγραφήν «ἤλθον, εἶδον καὶ ἀπῆλθον, ὅτι τὰ πάντα ματαιώτης».

Τὸ 1905, λόγῳ τῆς ηλικίας του, υπέβαλε τὴν παραίτησίν του καὶ ἀποσυρθεὶς στὰ ἀνώτατα δώματα τῆς Μητροπόλεως, προσευχόμενος υπὲρ τῆς υγιείας καὶ τῆς ευημερίας τοῦ ποιμνίου του ὡς τις τελευταῖες στιγμὲς τῆς ζωῆς του. Προσβλήθηκε ἀπὸ σοβαρὴ ἀσθένεια καὶ μὴ ὑπομένοντας νὰ ἀντέξῃ πια ἐξεδῆμησε πρὸς Κύριον τὴν 6ῃ Μαρτίου 1906.

Ἡ κηδεῖα τοῦ ἔγινε μεγαλοπρεπείστατα τὴν 10ῃ Μαρτίου στὴν Μητροπολιτικὴν νὰ με παλλαϊκὴ συμμετοχὴ καὶ με 75 ἱερωμένους. Πολλὰ στεφάνια κατατέθηκαν στὴ σωρὸν του καὶ ἐκφωνήθηκαν ἐπικήδριοι λόγοι.

Ἀπὸ τὸν Ἀνέστη Οἰκονομίδου, ἄνδρα μετὰ μέγα πνευματικὸ ἀνάστημα ποὺ εὐεργετήθηκε τὸ τὸν Μητροπολίτην, ἐκφωνήθηκε τὸ παρακάτω στιχοῦρημα γιὰ αἰῶνα μνήμη του:

Μαυροφορεί η πόλις μας, πενθηφορεί η γή μας
 ραγίζει, χύνει δάκρυα κι' η δύστυχη ψυχή μας
 Γέροντα Σε έχτυπησε του Χάρου το δρεπάνι
 κι' η κορυφή σου φόρεσε το νεκρικό στεφάνι.
 Για γύρνα μια και κύτταξε πόσοι σ' ακολουθούνε,
 και με τι 'μμάτι λυπηρό το χέρι Σου φιλούνε.
 Δάκρυα χύνουνε πικρά, πικρότατα για Σένα,
 και σε φωνάζουν τα τωχά τα κακομοιριασμένα!
 Πόσοι φτωχοί! πόσες φτώχες Σε κλαίγουνε θλιμμένα
 Έχασαν τον προστάτη τους την μόνη τους ελπίδα,
 εκύτταξα τα 'μμάτια τους 'ς τα δάκρυα και είδα!
 Και πώς να μη Σέ κλάψουνε, να μη Σε λυπηθώσι,
 αφού ψωμί πριν έτρωγαν και τώρα θα πεινούνε!
 'Ολ' η ζωή σου ήτανε καλό παιντού να κάνης!
 δεν έπρεπε! δεν έπρεπε, Γέροντα, ν' αποθάνης.
 'Ολοι Σε κλαίγουνε πικρά από καρδιάς Σε κλαίνε,
 και τ' άμοιρα τα στήθια τους τα δάκρυα τα καίνε!
 Μα το σχολειό μας το καλό εκείνο το σχολειό,

Σαν άλλοι πολικοί αστέρες, ο Κυριακίδης και ο Γερβάσιος, φώτισαν το στερέωμα της αξέχαστης Πατρίδας και αφιέρωσαν σ' αυτήν τον εαυτό τους μέχρι τις τελευταίες στιγμές της ζωής τους, με γνώμονα πάντοτε την ηθική, θρησκευτική και εθνική εξύψωση των συμπατριωτών τους.

Με τα ονόματα των δυο ευεργετών, των πνευματικών αυτών ανδρών, είναι άμεσα συνδεδεμένη η διδλιοθήκη της Αργυρουπόλεως, η οποία κατά την ακμή της αριθμούσε 5.000 τόμους μαζί μ' αυτά που δωρήσανε οι δυο ευεργέτες. Η επιστημονική ταξινόμηση των βιβλίων έγινε από τον ίδιο τον Κυριακίδη. Περιείχε βιβλία θεολογικά, κλασικά, ξενογλωσσα, λεξικά, φιλοσοφικά, ιστορικά επιστημονικά και άλλα ποικίλα.

Μερικά απ' αυτά ήταν σπανίων εκδόσεων.

Αποτελούσε πραγματικά το καύχημα όχι μόνο της Αργυρουπόλεως, αλλά και ολόκληρου του Πόντου.

Η διδλιοθήκη αυτή δοκίμασε μια πραγματική Οδύσσεια.

Μετά το θάνατο του Κυριακίδη και Γερβάσιου επακολούθησαν χρόνια αναστάτωσης με το νικηφόρο Βαλκανικό πόλεμο 1912 - 1913, τον Α' Παγκόσμιο Πόλεμο των ετών 1914 - 1918 και την επονείδιστη Μικρασιατική καταστροφή του 1922, τον Αύγουστο του 1923 υπογράφηκε ανάμεσα στην Ελλάδα και στην Τουρκία η συνθήκη της Λωζάνης για την ανταλλαγή των πληθυσμών.

Το 1924, καθώς οι κάτοικοι της Αργυρουπόλεως ετοιζάζονταν να αναχωρήσουν, η Τουρκική Κυβέρνηση σύμφωνα με τους όρους της συνθήκης διέθεσε γύρω στα 150 ζώα για τη μεταφορά των υπαρχόντων, της διδλιοθήκης και των ιερών

κειμηλίων των εκκλησιών. Επειδή όμως τα ζώα που διατέθηκαν ήταν τελείως ανεπαρκή και έγινε προβληματική η αναχώρηση, σχηματίστηκε μια επιτροπή, που την αποτελούσαν οι αξιωματικοί 1) Νικόλαος Μουμτζίδης, ως πρόεδρος, 2) Παπαχαράλαμπος Καλπαξίδης, 3) Ιωάννης Παλαμάς και 4) Θεόδωρος Φυτιάνας ως μέλη, η οποία αποφάσισε, για να αρθεί το αδιέξοδο, να πουληθούν μερικά εκκλησιαστικά αντικείμενα έτσι ώστε να εξοικονομηθούν χρήματα και να ενοικιαστούν άλλα 100 ζώα, τελήως απαραίτητα, για τη μεταφορά όσο το δυνατό περισσότερων υπαρχόντων των κατόικων και ιδιαίτερα των απόρων οικογενειών.

Τα βιβλία της διδλιοθήκης, καθώς και τα ιερά σκεύη των εκκλησιών, ανεκτίμητης αξίας, συσκευάστηκαν με επιμέλεια μέσα σε 40 κιβώτια.

Την καθορισμένη ημέρα για την αναχώρηση με ανάμικτα συναισθήματα χαράς και λύπης, με δουρακμένα μάτια και τη θλίψη ζωγραφισμένη στα πρόσωπά τους οι Αργυρουπολίτες εγκατέλειψαν το πατρίο έδαφος και τους τάφους των προγόνων τους και κατεύθυνθηκαν προς την Τραπεζούντα.

Εκεί, ο Πρόεδρος της Επιτροπής Νικόλαος Μουμτζίδης επισκέφτηκε τον Πρόξενο της Ελλάδας, του γνωστοποίησε την αναχώρηση και τον παρακάλεσε να επιμεληθεί για την καταμέτρηση των βιβλίων και των κειμηλίων και να υπογραφεί σχετικό πρωτόκολλο.

Πραγματικά, έγινε η καταμέτρηση και εκδόθηκε σε διπλό αντίγραφο πρωτόκολλο το οποίο κράτησαν οι ενδιαφερόμενοι, ο Πρόξενος της Ελλάδας και ο Πρόεδρος της Επιτροπής.

Απ' την Τραπεζούντα ήλθαν οι Αργυ-

που τώρα βλέπει λυπηρό το Σώμα σου το κρύο,
 Εκείνο μαυροφόρεσε και μαυροφορεμένο,
 θα μείνει πάντα θλιβερό με 'μμάτι δακρυμένο,
 Μ' ευγνωμοσύνη θαθεία το μνήμα Σου θα ίδει,
 θα σ' ευλογή δια παντός και τον Κυριακίδη.
 Για τα καλά που τούκανες με την καλήν καρδιάν Σου.
 Και μεις φτωχά που σπoυδάσες και άπορα παιδιά σου,
 χωρίς να Σε ξεχάσουμε, για πάντα, ευγνωμονούμεν,
 χωρίς ταις καλωσύνες Σου, ποτέ να λησμονούμεν,
 Ο κόσμος όλος Σε θρηνεί όλ' η επαρχία
 γατό 'σουνα καλός ποιμήν και 'ς την ιεραρχία.
 Μα Συ δεν θγάξης μια μιλιά, αιώνια κοιμάσαι
 να μην δεχνάς τουλάχιστον, πάλιν να μας θυμάσαι!
 Εμείς σε κάθε λέξι μας, Γέροντα, θε να λέμε
 θα Σε θυμούμεθ', άγγελε της γης, και θε να κλαίμε.
 Τώρα που φεύγεις 'ς τα ψηλά, χωρίς εμείς να θέμε
 μ' ευγνωμοσύνης 'ς την καρδιά, όλοι μαζί Σε λίμε
 «Η μνήμη σου αιώνια και ελαφρά η γη Σου
 και μέσα στον Παράδεισο να ζήση η ψυχή σου».

ρουπολίτες στη γη των ονείρων τους, τη μητέρα Ελλάδα, και εγκαταστάθηκαν στη Νέα Αργυρουπόλη, στη Νάουσα.

Ο πνευματικός θησαυρός που μεταφέρθηκε με μύριες προφυλάξεις και πολλούς κόπους και κινδύνους τακτοποιήθηκε από την Επιτροπή σ' ένα τζαμί της πόλεως, που παραχωρήθηκε ύστερα από σύντονες ενέργειες του αξιωματικού υπουργού Λεωνίδα Ιασονίδη και μετατράπηκε σε αναγνωστήριο.

Ο ανεκτίμητος θησαυρός των εκκλησιαστικών ειδών (ολόχρυσα Ευαγγέλια, μίτρες, σταυροί κ.λ.π.), παραλήφθηκε από την Ελληνική Κυβέρνηση και στολίζει ήδη σήμερα το Μπενάκειο Μουσείο.

Αργότερα, επειδή το τζαμί όπου τακτοποιήθηκαν τα βιβλία ήταν ετοιμόρροπο και επειδή δεν υπήρχε άλλος χώρος, η Επιτροπή παρέδωσε τη διδλιοθήκη στο Δήμο της Νάουσας, ο οποίος την τοποθέτησε στην οικία Τουρπάλη, χώρος που τον χρησιμοποιούσαν για το σκοπό αυτό. Όταν στην περίοδο 1946-49 η οικία αυτή πυρπολήθηκε, μεταφέρθηκε η διδλιοθήκη στο Γυμνάσιο της Νάουσας. Όταν ο Δήμος της Νάουσας εγκαταστάθηκε σε καινούργιο οίκημα η διδλιοθήκη μεταφέρθηκε και πάλι και τοποθετήθηκε στα υπόγεια του δημαρχείου. Κατά τις διαρκείς αυτές μεταφορές πολλά από τα σπάνια κυρίως βιβλία χάθηκαν, άλλα αχρηστέυθηκαν και άλλα δυστυχώς σάπισαν στα υπόγεια.

Το 1962 η Εύξεινος Λέσχη της Νάουσας δημιούργησε δική της διδλιοθήκη και ζήτησε από το Δήμο της Νάουσας τα βιβλία που περισώθηκαν και με πρωτόκολλο παραδόθηκαν από το σύνολο μόνο 750. Αυτά σήμερα, αφού τακτοποιήθηκαν με επιμέλεια, τοποθετήθηκαν σε ειδική αίθουσα της Ευξείνου Λέσχης που

Ποντιακή γωνιά στη Βιβλιοθήκη της Ευξείνου Λέσχης Νάουσας

Νεώτερα στοιχεία και προβληματισμοί στη μετεπαναστατική Ιστορία της Νάουσας

(Συνέχεια από τη σελ. 139)

3. Βλ. Π. Πυρινού ανακοίνωση για την ίδρυση Νηπιαγωγείου με δωρεές Ναουσaiών - Οσλιανιτών στην «Νιάουστα» τ. 37 σ. 152.
4. Για την εγκατάσταση Βλάχων από τη Σαμαρίνα βλ. Γ. Χιονίδη «Οι ανένκδοτες αναμνήσεις του Γιώτη Ναούμ...» στον τόμο ΚΔ' των «ΜΑΚΕΔΟΝΙΚΩΝ» σ. 71 κ. επ.
5. Σπ. Ασδραχά «Ελληνική Κοινωνία και Οικονομία» σ. σ. 131 - 132.
6. Βλ. Γ. Χιονίδη στα «ΜΑΚΕΔΟΝΙΚΑ» τ. 19/1979 σ. 101.
7. Για τη διομηχανία βλ. Αλεξ. Οικονόμου στο τεύχος 7 του περιοδ. ΝΙΟΥΣΤΑ, που παρουσιάζει ενδιαφέρον από πολλές απόψεις.
8. Ενδιαφέρον παρουσιάζει η συλλογική δουλειά σε Συμπόσιο για τον «Εικονογρονισμό και Βιομηχανική Επανάσταση στα Βαλκάνια τον 19ο αιώνα» Αμβούργο 1976, έκδ. «ΘΕ-

ΜΕΛΙΟ» 1980.

9. Β. Παναγιωτόπουλος (Η Διομηχανική Επανάσταση στην Ελλάδα στον 19ο αιώνα) στο παραπάνω συλλογικό έργο σ. 223.
10. Βλ. και Κ. Μοσκόφ «ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ — Τομή της μεταπρακτικής κοινωνίας» σ. 232.
11. Αχ. Γκούτα «Ο πρώτος Δήμαρχος της Νιάουστας» στην «Φωνή της Ναούσης», φυλ. αριθ. 1366/26.8. 1978.
12. Σταύρου Χωνού «Πως εφάνευσαν τον Δημ. Ζωγράφο» στην πάνω Εφημερίδα «Φ. τ. Ν.» φυλ. αριθ. 1141 και 1142, 17 και 24.3.74.
13. Για το «Πούπουλο» περιοδικό ΝΙΟΥΣΤΑ τ. 10/1980 άπουν δημοσιεύσεις Εμ. Βαλσαμίδη και Χ. Μουχάγιερ. Για το ιδεολογικό υπόβαθρο Στερ. Αποστόλου στο ίδιο περιοδικό στο τ. 34/1985.

χρησιμοποιείται ως αναγνωστήριο.

Η ειδική αυτή αίθουσα, αφού διαρρυθμίστηκε κατάλληλα, φιλοξενεί και τις δυο προτομές των αοιδιμών Ευεργετών της Αργυρουπόλης Κυριακίδη και Γερβάσιου και μια καθαρά ποντιακή γωνιά με είδη από την εξέχαστη πατρίδα.

Με τις ενέργειες του Διοικητικού Συμβουλίου της Ευξείνου Λέσχης της Νάουσας, στο οποίο οφείλεται ευγνωμοσύνη όλων των Αργυρουπολιτών απανταχού της Ελλάδας, ονομάστηκε επίσημα η Βιβλιοθήκη με Προεδρικό Διάταγμα «Εθνική Βιβλιοθήκη Αργυρουπόλεως «ο Κυριακίδης» και αποτελεί σήμερα πνευματικό φάρο της πόλης της Νάουσας.

Τα εγκαίνια της Βιβλιοθήκης και τα αποκαλυπτήρια των προτομών των ευεργετών έγιναν επίσημα το Δεκέμβριο του 1975 με την παρουσία των αρχών της πόλης, εκπροσώπων του Κράτους και αντιπροσωπείας της Ευξείνου Λέσχης Θεσσαλονίκης.

Τελειώνοντας αποτεινόμενοι κυρίως στους απανταχού Αργυρουπολίτες και γενικά τους Ποντίους με την πρώτη ευκαιρία να επισκεφτούν τη Βιβλιοθήκη της Νάουσας, τη μόνη πνευματική κληρονομιά της αξέχαστης πατρίδας. Και είμαι δέσμιος ότι, ως προσκυνητές, θα αισθανθούν πραγματική συγκίνηση όταν αντικρύσουν αυτό το κάτι, που άφησαν στη γη των γενεθλίων τους.

Η πορεία προς τη λευτεριά

(Συνέχεια από τη σελ. 142)

στήνουν το πρώτο δαμβοακλωστήριο στα Βαλκάνια με μηχανές που εισάγουν από την Ευρώπη. Πρώτη δεκαετία του αιώνα μας. Η Νάουσα γίνεται το κέντρο και ψυχή του Μακεδονικού Αγώνα. Για να λάμψει οριστικά ο ήλιος της λευτεριάς στις 17 Οκτωβρίου του 1912.

Κλεφταρματολικά χρονικά

(Η δράση αρματολών και κλεφτοληπτών σύμφωνα με το αρχειακό υλικό των τουρκικών ιεροδικείων Βέροιας - Νάουσας και Θεσσαλονίκης)

ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΜΕΛΕΤΗ Του Στέργιου Σπ. Αποστόλου

Δ' 1719-1759

Για την καταστολή της ληστείας, των ανταρσιών και των στάσεων, γενικά, που σημειώνονται στις διάφορες περιοχές της Ρούμελης και της Ανατολής οι Τούρκοι αντιμετωπίζουν σοβαρές δυσχέρειες, κυρίως, εξ αιτίας της απροθυμίας των στρατευομένων να πολεμήσουν και το βασικότερο, της τάσης που εκδηλώνουν πολλοί απ' αυτούς να εγκαταλείψουν τις μονάδες τους και να επιδιώκουν στην ληστεία. Από σχετικά φερμάνι της Υψηλής Πύλης πληροφορούμαστε ότι «Εκ των ακολουθησάντων την αυτοκρατορικήν στρατιάν μου οι περισσότεροι ηρηθήσαν να προσφέρουν υπηρεσίαν εις την θρησκείαν και το κράτος μου και κατά το διάστημα των αγώνων εξηκολούθουν να ραδιουργούν, πριν δε έτι λήξη η εκστρατεία εγκατέλιπον την ιεράν σημαίαν και ελιποτάκτησαν, δημιουργούντες αναστάσεις και λεηλατούντες και αρπάζοντες τα τρόφιμα και τας περιουσίας των ραγιάδων και των πτωχών πολιτών».

Επίσης, σε πολλές περιοχές εμφανίζεται το φαινόμενο, ληστές, χωρίς προηγούμενη έγκριση της τουρκικής διοίκησης, να αυτοδιορίζονται φύλακες και αρματολοί δερβενίων.

«Ουτοι - αναφέρει το τουρκικό κείμενο - κατερχόμενοι εις τους δημοσίους δρόμους φονεύουν και διαρπάζουν τας περιουσίας, επιφέρουν ζημίας και καταστροφάς εις τους εμπόρους και τους λοιπούς πολίτας και εις όλην εν γένει την χώραν».

Σαν πρώτο μέτρο που παίρνει η Υψηλή Πύλη για την αντιμετώπιση αυτής της κατάστασης είναι η κατάργηση ορισμένων στρατιωτικών αξιωματών, έτσι, ώστε αυτοί που τα κατέχουν και προβαίνουν σε αυθαιρεσίες, να βρεθούν αποστειρημένοι από κάθε δύναμη και να μην είναι σε θέση να διαταράσσουν την έννομη τάξη. (Μέσα Ρεμπή Ούλ Εβέλ έτους 1131: 5 Φεβρουαρίου 1719. ΑΘ. 106 σελ. 139 - 141).

Τέτοιες αυθαιρεσίες απαντούμε πολλές. Στον καζά Μοναστηρίου π.χ., ο επίσημα διορισμένος Αλβανός αρχιαρματολός Μέτο, καθαιρείται αυθαίρετα από τους Μουσταφά και Ιμπραήμ, αρχηγούς αρματολικών σωμάτων και αντικαθίσταται με κάποιον Αλή, χωρίς προηγούμενη έγκριση των Τούρκων. Όπως μας πληροφορούν αναφορές προς την Υψηλή Πύλη των ιεροδικαστών Κορυτσάς, Οστράδος και Φλώρινας, ο Αλή, έχει επιβάλει στις περιοχές αυτές ένα στυγνό φορολογικό καθεστώς σε βάρος των ραγιάδων, εμπόρων, πολιτών και άλλων, δικής του έμπνευσης, που αποδίδει αιτία οι τελευταίοι να έχουν περιπέσει σε πλήρη οικονομική εξαθλίωση.

Από την Υψηλή Πύλη διατάσσεται η βίαια απομάκρυνση των αρχηγών των αρματολών Μουσταφά και Ιμπραήμ όπως επίσης και του Αλή σαν ταραχοποιών στοιχείων κι η αντικατάστασή τους με φερέγγυα και πιστά στην τουρκική διοίκηση πρόσωπα. (Ι. Κ. Βασοδραδέλλη «ΑΡΜΑΤΩΛΟΙ ΚΑΙ ΚΛΕΦΤΕΣ ΕΙΣ ΤΗΝ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΝ». Παράρτ. 29 σελ. 113 - 116. Έκδοσις Ε.Μ.Σ. Θεσσαλονίκη 1970. Αρχαί Ρεμπύ Ούλ Αχέρ

έτους 1132: 11 Φεβρουαρίου 1720).

Με άλλο φερμάνι που απευθύνεται στους ιεροδικαστές Ιωαννίνων, Τρικάλων, Κάρλελη, Ναυπάκτου, και των καζάδων του σαντζακίου Θεσσαλονίκης, η Υψηλή Πύλη διαβιβάζει την εντολή προς αυτούς να επιτρέπουν εις τους ραγιάδες να υποδεικνύουν οι ίδιοι τα πρόσωπα τα οποία θα διορίζονται σαν αρματολοί και αρχιαρματολοί στις περιφέρειές τους.

Η απόφαση αυτή πάρθηκε από την Υψηλή Πύλη ύπερα από πληροφορίες που περιήλθαν σε γνώση της ότι πολλοί ιεροδικαστές και αγιάν των περιοχών αυτών συνεργάζονται στενά με ληστές και άλλα κακοποιά στοιχεία τα οποία εξαγοράζοντας την εύνοιά τους με χρήματα κατορθώνουν να διορίζονται στη συνέχεια φύλακες και αρματολοί. Οι ληστές αυτοί με την ανοχή και την υποστήριξη των προαναφερόμενων κρατικών οργάνων εκδιάζουν και καταπίπτουν τους φτωχούς ραγιάδες από τους οποίους απαιτούν και εισπράττουν φόρους τους οποίους δεν είναι υποχρεωμένοι να καταβάλουν οι τελευταίοι.

Ταυτόχρονα, με το ίδιο φερμάνι, προειδοποιούνται οι ραγιάδες ότι σε περίπτωση που τα πρόσωπα που θα υποδειχθούν από αυτούς σαν κατάλληλα για την τήρηση της τάξης και της ασφάλειας αποδειχθούν τελικά το ίδιο δυνάστες και τύραννοι, όπως κι' οι ληστές, θα είναι οικονομικά αλληλέγγυοι και υπεύθυνοι για κάθε ζημία που θα προξενείται από τους τελευταίους. (Αρχαί Τζεμάξ Ούλ Εβέλ έτους 1132: 12 Μαρτίου 1720. ΑΒΝ 155 σελ. 129 - 131).

Ύστερα από τις εντολές που διαβιβάστηκαν από την Υψηλή Πύλη με το παραπάνω φερμάνι, οι ιεροδικαστές προς τους οποίους απευθύνονται αυτές, αναγκάζονται να απομακρύνουν τους διορισμένους από μερικούς συναδέλφους τους και τους αγιάν αρματολούς και να τοποθετήσουν στην θέση τους πρόσωπα που υποδέχθηκαν αποκλειστικά από τους κατοίκους των πόλεων και των χωριών.

Το μέτρο αυτό φαίνεται να αποδίδει όπως μας πληροφορεί το τουρκικό έγγραφο που μνημονεύεται αμέσως παρακάτω:

«Με την δοθείσαν ταύτην λύσιν είχαν αποσοβηθή τα κακά και οι κίνδυνοι των πολιτών και των πόλεων και είχαν επέλθει, θεία συνάρσει, δια τους ραγιάδες και τους πτωχούς πολίτας ειρήνη και ασφάλεια».

Όμως, η κατάσταση αυτή δεν θα κρατήσει για πολύ καιρό.

Στους καζάδες Ιωαννίνων και Άρτας εμφανίζονται Αλβανοί ληστές με επί κεφαλής τους αρχιληστές Σπάχο Μεχμέτ και Τσιαπρασλή Μουσταφά. Σε πολύ σύντομο χρονικό διάστημα οι παραπάνω καζάδες κατακλύζονται κυριολεκτικά κι' από άλλες αλβανικές λητοσυμμορίες.

Οι διοικητές των σαντζακίων, οι ιεροδίκες κι' άλλοι αρμόδιοι για την τήρηση της τάξης στις περιοχές που έχουν κατακλυσθεί απ' τους Αλβανούς, όχι μόνο αδιαφορούν για την παρουσία τους, αλλά σπεύδουν, ταυτόχρονα, με το αζημίωτο θέβαια, να τους χορηγήσουν αρματολικούς τίτλους. Οι Αλβανοί ληστές φαίνεται να γνωρίζουν πολύ καλά την αχίλλειο πτέρνα των οργάνων της τουρκικής διοίκησης και προς την κατεύθυνση αυτή πολιτεύονται κατάλληλα. Κι' η αχίλλειος πτέρνα είναι το χρήμα. Το τουρκικό κείμενο αναφέρεται εύγλωττα στην περίπτωση αυτή: «Εκτός τούτου (οι

Αλβανοί) δια να αποτρέψουν την προσοχή των ιεροδικών από τις επικείμενες διώξεις και τιμωρίας των δια τα διαπραττόμενα εγκλήματα των και να ευρίσκονται υπό την προστασίαν αυτών, προσέφερον και εδωρουν εκάστοτε εις τους ιεροδικούς χρήματα, αφ' ου δέ προσέθετον εις τα χρήματα αυτά και άλλα πολλαπλάσια ποσά, τα κατένειμον υπό τύπον εξόδων του βιλαετίου, εισπράττοντες αυτά από τους πτωχούς. Οι πρόκριτοι επίσης του βιλαετίου προφυλασσόμενοι από τις αχρειότητας και ραδιουργίας των και μη δυνάμενοι να πράξουν άλλως, προσεχώρουν εις τας απόψεις των και ούτως ηνεύχοντο κατ' ανάγκην και τας πλέον ανεπιθυμητούς ορέξεις των και με την μικροτέραν σφοδρήν εισέπραττον από τους δυστυχείς ραγιάδες πολλές εισφοράς κατ' επανάληψιν εντός του αυτού έτους, από τους διερχομένους δε εμπόρους και πολλίτας υπό τύπου φόρου διαδόσεων και με άλλα προσχήματα εξήτουν όσα ήθελον χρήματα επί εκάστου φορτίου και δέματος. Εκτός ταύτων οι ενεργούντες την έρευναν ωπλισμένοι αρματολοί προσποιούμενοι ότι είναι φύλακες, όχι μόνον δεν φυλάττον το μέρος εις του οποίου την φύλαξιν ετάχθησαν, αλλ' όντες κυρίως λησταί εκαιροφυλάκτουν διαρκώς, όπως προξενήσουν ζημίας, ειθισμένοι να αρπάζουν και να λεηλατούν τα πράγματα των κατοίκων και να φονεύουν ανθρώπους».

Οι Τούρκοι αναγκάζονται να ικνηστοποιήσουν στρατιωτικά τμήματα από άλλες περιοχές γειτονικές προς τους καζάδες Ιωαννίνων και Άρτας και επιτίθενται κατά των Αλβανών. Από τους δύο Αλβανούς αρχιληστές, ο Σπάχο Μεχμέτ συλλαμβάινεται και φονεύεται, ενώ ο Τσαπρασλή Μουσταφά κατορθώνει να διαφύγει την σύλληψη και καταφεύγει στην περιφέρεια Όρμαρ.

Παρ' όλα αυτά, από τις τάξεις των αρματολών των εντεταλμένων για την προστασία των καζάδων που δέχτηκαν την επιδρομή των Αλβανών δεν φαίνεται να έχουν απομακρυνθεί όλα εκείνα τα ταραχοποιά στοιχεία που συνεργάσθηκαν με αυτούς παρά τις σχετικές εντολές που έχουν διαβιβάσει στους ιεροδικαστές και στους στρατιωτικούς. Επί πλέον υπολείμματα της συμμορίας του διαφυγόντος την σύλληψη Τσαπρασλή Μουσταφά εξακολουθούν να παραμένουν ακόμα στους καζάδες Ιωαννίνων και Άρτας και οι Τούρκοι έχουν πληροφορίες ότι ο αρχηγός τους σχεδιάζει να επανέλθει και να επαναλάβει την δράση του.

Επειδή η κατάσταση εγκυμονεί κινδύνους για την ασφάλεια της ζωής και της περιουσίας των κατοίκων των παραπάνω καζάδων, ραγιάδων και μωαμεθινών, από τυχόν επανάληψη της δράσης των Αλβανών και επειδή παρόμοια κατάσταση προβλέπεται ότι θα δημιουργηθεί και σε άλλους καζάδες πράγμα που θα έχει σαν συνέπεια την διατάραξη της έννομης τάξης σε επικίνδυνο βαθμό, η Υψηλή Πύλη διατάσσει τον Οσμάν πασά, βάλη της Ρούμελης και φρούραρχο της Νύσας να αναχωρήσει αμέσως από την έδρα του και να περιέλθει αυτοπροσώπως τα ντερβένια των καζάδων που υπάγονται στην δικαιοδοσία του αιπολύοντας και αιπομακρύνοντας από την θέση τους τους ήδη διορισμένους από ιεροδικαστές και άλλους αρμόδιους κρατικούς υπαλλήλους Αλβανούς αρματολούς και αντικαθιστώντας τους με πρόσωπα που θα υποδεικνύονται από τους ίδιους τους ραγιάδες.

Τέλος, η Υψηλή Πύλη επισημαίνει ότι είναι τελείως απαράδεκτο το γεγονός ότι στις ανατολικές περιφέρειες της αυτοκρατορίας οι οποίες σε σύγκριση με την Ρούμελη είναι εκτεταμένες και αχανείς έχει παταχθεί η ληστεία και έχει παγιωθεί η έννομη τάξη, ενώ στην Ρούμελη, η οποία κατά το τουρκικό κείμενο αποτελεί «...μικρόν πολλοστήμριον τυτής...» εξακολουθεί αμείωτη η δράση των ληστών. (Ι. Κ. Βασ-

δραδέλλη «ΑΡΜΑΤΟΛΟΙ ΚΑΙ ΚΛΕΦΤΕΣ ΕΙΣ ΤΗΝ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΝ» παράρτ. 31 σελ. 117 - 122. Έκδοσις ΕΜΣ Θεσσαλονίκη 1970. Τέλη Ζιλ Καντέ έτους 1133: 22 Σεπτεμβρίου 1721).

Παράλληλα με την δράση των ληστών επανεμφανίζονται τα κρούσματα που σχετίζονται με την παρακώλυση του έργου της εισπράξης των δημόσιων εσόδων με την μορφή της δυναμικής αντίδρασης από μέρους ραγιάδων που εργάζονται στο κρατικό ιμποφορβείο Θεσσαλονίκης και κατοίκων των χωριών Γιουντζήδες και Νεοχωρίου.

Ο υπεύθυνος του ιμποφορβερίου Χασάν, μέγας σταβλάρχης, ενημερώνει με αναφορά του την Υψηλή Πύλη για τις αντιδράσεις αυτών των ραγιάδων κατά των κρατικών φοροεισπρακτικών οργάνων και παρακαλεί για την λήψη των σχετικών μέτρων.

Ο ιεροδικαστής Θεσσαλονίκης και ο διοικητής του φρουρίου Καβάλας διατάσσονται από την Υψηλή Πύλη να συλλάβουν τους ταραχοποιούς ραγιάδες και να τους φυλακίσουν στο φρούριο της Καβάλας «...μέχρι σωφρονισμού των. (Τέλη Ρεμπή Ούλ Αχέρ έτους 1134: 16 Φεβρουαρίου 1722 ΑΘ 120 σελ. 157 - 158).

Εξ άλλου σε υποθεσία ανάμεσα από τα χωριά Δαούτ Μπαλή του δήμου Μικρού Βαρδαρίου και Αϊδάτι του Δήμου Λαγκαδά άγνωστοι επιτίθενται και σκοτώνουν δύο δερβίσηδες. Οι Τούρκοι επιρρίπτουν την ευθύνη στους κατοίκους των δύο χωριών και απαιτούν απ' αυτούς αποζημίωση για τους δύο σκοτωμένους. Το ιεροδικαστήριο Θεσσαλονίκης που δίκασε την υπόθεση απαλλάσσει τους κατοίκους των χωριών αυτών απ' αυτήν την υποχρέωση. (20 Τζεμάλ Ούλ Αχέρ έτους 1134: 3 Απριλίου 1722. ΑΘ 122 σελ. 159 - 160).

Δωδεκαμελής συμμορία ληστών εισβάλει στο χωριό Βυσώκας του δήμου Μπογδάν της Θεσσαλονίκης και λεηλατεί το σπίτι του Τούρκου κατοίκου του χωριού Χατζή Ελιάς, ενώ επιχειρεί να σκοτώσει τον ίδιο. Οι Τούρκοι καταδιώκουν τους ληστές και κατορθώνουν να συλλάβουν τρεις απ' αυτούς. Οι συλληφθέντες ληστές Νικόλαος γιός του Μαυρουδή, Σταμάτης γιός του Βαρσάμη Σαπουντζή και Στογιάννης γιός του Ζαχαρίου ύστερα από επιδαρυντικές γι' αυτούς καταθέσεις μουσουλμάνων και ραγιάδων κατοίκων του χωριού Σωχός, καταδικάζονται από το ιεροδικαστήριο Θεσσαλονίκης σε θάνατο και εκτελούνται αμέσως. (10 Σεβάλ έτους 1138: 11 Ιουνίου 1726. ΑΘ 143 σελ. 181 - 182).

Στην περιοχή της Βέροιας ο κοτζάμπασης του χωριού Μελίκι Γιαννάκης Καλλίνικος κι' ο ραγιάς Παπαδημήτρης απ' το χωριό Πρόδρομος «συνεταιρίζονται» με ληστές και κατά το τουρκικό κείμενο «...αποκρύπτουν αυτούς εις τας οικίας των γερόμενοι υπαίτιοι διαπράξεως πλειστων ληστειών και κακουργημάτων, είναι δε αναμειγμένοι εις τας λαβούσας χώραν ταραχάς εις την περιφέρειαν εκείνην και αλαχού».

Ο ιεροδικαστής της Βέροιας και ο ζαμπίτης των παραπάνω χωριών διατάσσονται να συλλάβουν τους δύο ληστοτρόφους και τους ληστές Γιαννάκη, Παναγιώτη και Νικόλα που, κατά τις πληροφορίες που έχουν οι τουρκικές αρχές, έχουν καταφύγει στα σπίτια τους και κρύβονται και να τους επιβάλλουν την τιμωρία που προβλέπει ο «ιερός νόμος». (11 Μουχαράμ έτους 1142: 6 Αυγούστου 1729. ΑΒΝ 164 σελ. 141 - 142).

Ο τώος ιεροδικαστής Ρόδου Σεϊτ Αχμέτ που κατοικεί στην Βέροια διατάσσεται από την Υψηλή Πύλη να προβεί σε ανακρίσεις για την εξακρίδωση των κατηγοριών που στρέφονται κατά του προσώπου του εν ενεργεία ιεροδικαστή της

πόλης Μουσταφά.

Τον Μουσταφά κατήγγειλαν στην Υψηλή Πύλη με κοινή αναφορά τους οι ραγιάδες του καζά Βέροιας κατηγορώντας τον για εκδιαστική εισπραξη φόρων μη προβλεπομένων από το ισχύον φορολογικό καθεστώς καθώς και για σειρά από άλλες αδικίες και αυθαιρεσίες σε βάρος τους. (Τέλη Μουχαρέμ έτους 1142: 16 Αυγούστου έτους 1729. ABN. 165 σελ. 142 - 143).

Παρά τα μέτρα που έχουν ληφθεί στον καζά Βέροιας για την σύλληψη των ληστών που λυμαίνονται τις περιοχές του οι επιθέσεις από μέρους τους συνεχίζονται. Το χωριό Κεραμίδι δέχεται την επίθεση δεκαεξαμελούς ληστούσυμμορίας που λεηλατεί πολλά σπίτια μεταξύ των οποίων και του σύμψαση. Από την Θεσσαλονίκη διαβιβάζονται αυστηρές εντολές προς τους ιεροδικαστή Βέροιας, βοεβόδα, κεχαγιάδες και σερδάρηδες των γενιτσάρων για την άμεση σύλληψη των ληστών και την προσαγωγή τους στην Ουσνίκη με ισχυρή συνοδεία. Παράλληλα με τις διαβιβαζόμενες εντολές για την κατάδιωξη και σύλληψη των ληστών, στο ίδιο έγγραφο η στρατιωτική διοίκηση της Θεσσαλονίκης δεν παραλείπει να καταλογίσει ευθύνες στους αγιάν και στους κατοίκους του καζά Βέροιας για την κατάσταση που έχει δημιουργηθεί από την δράση των ληστών κατηγορώντας τους για ολιγωρία, αμέλεια και αδελτηρία. (22 Ζιλ Χετζέ έτους 1142: 3 Ιουλίου 1730. ABN. 167 σελ. 144 - 145).

Οι αυθαιρεσίες, εκδισασμοί και κάθε είδους ληστρικές πράξεις σε βάρος των ραγιάδων από μέρους των επισήμων οργάνων της κρατικής μηχανής, διοικητικής και στρατιωτικής, δεν φαίνεται να περιορίζονται στο πρόσωπο του ιεροδικαστή της Βέροιας Μουσταφά και μόνο σ' αυτόν. Ο βάλης της Ρούμελης, οι μουτεσαρίφες του σαντζακίου Θεσσαλονίκης, μουτεσελίμες, επιθεωρητές, γισακταήδες και άλλοι επίσημοι κατηγορούνται αποκάλυπτα από την Υψηλή Πύλη ότι ασκούν καταπίεση και τυραννία κατά των ραγιάδων που εργάζονται στα κτήματα της Χατιτζέ σουλτάνας, βείας του σουλτάνου και ότι εξ αιτίας της συμπεριφοράς τους αυτής οι τελευταίοι έχουν περιέλθει σε πλήρη εξαθλίωση. Στο σχετικό φερμάνι που εκδόθηκε και απευθύνεται στους ιεροδικαστήν και βοεβόδα Βέροιας δεν γίνεται μνεία της περιοχής στην οποία βρίσκονται τα κτήματα της Χατιτζέ σουλτάνας. Από τις εντολές όμως οι οποίες διαβιβάζονται σ' αυτούς για να προβούν σε έρευνα και εξακρίδωση των καταγγελομένων από μέρους των ραγιάδων εργατών των κτημάτων αυτών, προκύπτει ότι μάλλον τα κτήματα αυτά θα έπρεπε να βρίσκονται μέσα στα όρια του καζά Βέροιας. (Αρχαί Τζεμάζ Ούλ Αχέρ έτους 1143: 11 Δεκεμβρίου 1730. ABN. 168 σελ. 145 - 146).

Προς τους ιεροδικαστές των καζάδων της Ρούμελης αποστέλλεται από την Θεσσαλονίκη διαταγή σχετική με την δημόσια τάξη και ασφάλεια στις περιοχές δικαιοδοσίας τους. Αποδέκτες αυτής της διαταγής, εκτός από τους ιεροδικαστές, είναι και οι αγιάν του βιλαετίου καθώς και άλλοι επίσημοι. Στην διαταγή αυτή γίνεται μνεία για προγενέστερο σουλτανικό φερμάνι σύμφωνα με το οποίο είχαν απομακρυνθεί από τις θέσεις τους οι αρματωλοί οι διορισμένοι από τις αρχές και είχαν αντικατασταθεί με πρόσωπο που υποδείχθηκαν απ' ευθείας από τους κατοίκους. Με την διαταγή τονίζεται ότι το μέτρο αυτό θα πρέπει να συνεχίσει να εφαρμόζεται με την προϋπόθεση ότι οι κάτοικοι οι οποίοι ασκούν καθήκοντα φυλάκων δεν θα πρέπει να προβαίνουν σε εκδισασμούς κι' άλλες αυθαιρεσίες σε βάρος των φιλήσυχων ραγιάδων κάνοντας κατάχρηση εξουσίας. (23 Ζιλ Καντέ έτους 1144: 19 Μαΐου 1732. ABN. 169 σελ. 146).

Για αρκετά μεγάλο χρονικό διάστημα χάρις, στα συνδυασμένα μέτρα που έχουν ληφθεί από Τούρκους και ραγιάδες κατοίκους των διαφόρων καζάδων για την δίωξη και καταστολή της ληστείας φαίνεται να καταλήγει σε αίσιο πέρας το έργο της περιφρούρησης της δημόσιας τάξης. Η ηρεμία όμως αυτή δεν θα κρατήσει περισσότερο από δέκα χρόνια. Ξαφνικά, νέο κύμα λητοσυμμοριών εισκύπτει στους καζάδες Έδεσσας, Νάουσας, Είροιας, Γενιτσών, Αδρέτ Χισάρ, Πετριτσίου, Σιδηροκάστρου, Σερών, Ζίχνης και Δράμας, εξ αιτίας που οποιού διασαλεύεται τελείως η τάξη στις πόλεις και στα χωριά.

Οι ληστές που λυμαίνονται τις περιοχές αυτές προβαίνουν σε ληστείες, διαρπαγές περιουσιών, ανθρωποκτονίες και επί πλέον, στις πόλεις και τα χωριά όπου εισβάλλουν κλείνουν τα τεμένη και τα προσευχητήρια των μουσουλμάνων κατοίκων και σκοτώνουν πολλούς από αυτούς. Το θράσος των ληστών αυτών είναι τόσο μεγάλο, ώστε όχι μόνο δεν αποφεύγουν τις μάχες με τα εντεταλμένα για την τήρηση της τάξης όργανα, αλλά τις προκαλούν κιόλας.

Οι ιεροδικαστές, μουτεσελίμες, βοεβόδες, κεχαγιάδες και σερδάρηδες των γενιτσάρων των παραπάνω καζάδων διατάσσονται να προβούν στη λήψη των αναγκαίων μέτρων για την αντιμετώπιση και όπου είναι δυνατόν, την σύλληψη ή εξόντωση των ληστών. Ειδικά όσοι από αυτούς θα συλλαμβάνονται πρέπει να παραδίδονται στον μπουμπασίρη που για το σκοπό αυτό έχει αποσταλεί κοιμίζοντας και την σχετική διαταγή, προκειμένου να τους μεταφέρει στο διδάνιο της Ρούμελης για την επιβολή της προβλεπόμενης από τον ιερό νόμο τιμωρίας. (18 Ρεμπύ Ούλ Αχέρ 1155: 22 Ιουνίου 1742. AEN. 174 σελ. 151 - 152).

Λησταπειρατές αποβιβάζονται στη χερσόνησο της Κασσανδρας και εισβάλλουν στο παλαιό βακουφικό κτήμα του Γκαζανφέρ αγά από την Κωνσταντινούπολη. Οι ληστοπειρατές λεηλατούν το κτήμα και κατά την αποχώρησή τους αφήνουν σαν όμηρο τον Αλή Χασεκί, τιμαριούχο για την απελευθέρωση του οποίου απαιτούν λύτρα.

Οι ραγιάδες της χερσονήσου που παλαιότερα είχαν υπογράψει ιεροδικαστικό χοτζέτι σύμφωνα με το οποίο αναλάμβαναν την ευθύνη αλληλέγγυα για την ικανοποίηση οποιασδήποτε οικονομικής απαίτησης ή ζημίας που θα προέκυπτε από δράση ληστών ή πειρατών στο έδαφός της, υποχρεώνονται από τους Τούρκους να συγκεντρώσουν το ποσό των δύο χιλιάδων πεπτακοσίων γροσίων προκειμένου να το καταβάλουν οι τελευταίοι στους ληστοπειρατές σαν λύτρα για την απελευθέρωση του τιμαριούχου.

Ο τιμαριούχος απελευθερώνεται μετά την καταβολή των λύτρων, αλλά στη συνέχεια εκδιάζει και ενοχλεί τους ραγιάδες απαιτώντας και πρόσθετη αποζημίωση από αυτούς για την λεηλασία της περιουσίας του από τους επιδρομείς. Ο Ιμπραχίμ αγάς, αρχιενούχος των Ισνακτόρων και διαχειριστής του βακουφικού κτήματος με αναφορά του προς την Υψηλή Πύλη καταγγέλλει την συμπεριφορά του Αλή Χασεκί προς τους φτωχούς ραγιάδες σαν τυραννική και την παρακαλεί να προβεί σε συστάσεις προς τον εκδίαστή τιμαριούχο. Ο ιεροδικαστής κι' ο μουτεσελίμης του σαντζακίου Θεσσαλονίκης διατάσσονται από την Υψηλή Πύλη να προωθήσουν στην Κωνσταντινούπολη όλες τις φεύτικες και στρεψόδικες αγωγές του τιμαριούχου κατά των ραγιάδων της χερσονήσου για να κριθούν εκεί. (Μέσα Σιαμπάν έτους 1155: 15 Οκτωβρίου 1742. I. K. Βασοδράβελι «ΑΡΜΑΤΩΛΟΙ ΚΑΙ ΚΛΕΦΤΕΣ ΕΙΣ ΤΗΝ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΝ» παράρτ. 33 σελ. 123 - 124. Έδρασις ΕΜΣ. Θεσσαλονίκη 1970).

Ο πρόεδρος του χωριού Σιάτιστα του καζά Καστοριάς Μήτσος Νίκου Χατζημάρκου εντεταλμένος για την εισπραξη των φόρων και των εισφορών του χωριού απαιτεί εκδυσιαστικά από τους κατοίκους την εισπραξη και προσθέτων, τους οποίους κατακρατεί για προσωπικό του όφελος. Ο Χατζημάρκου έχει συγκροτήσει ένοπλη ομάδα από σαράντα ληστές με επί κεφαλής τον αρχιληστή Ιωάννη και έχει καταστεί το φόβητρο της περιοχής. Ο ιεροδίκης Καστοριάς ζητεί από την Υψηλή Πύλη να αποστείλει κατάλληλο πρόσωπο για τον έλεγχο της διαχείρισης των φόρων από τον Χατζημάρκου και τον εντοπισμό του ποσού που έχει εισπραχθεί με την απειλή θίας από τους ραγιάδες.

Ο Χατζημάρκου ο οποίος προσεπικουρούνταν στο ληστικό του έργο από ισχυρούς τοπικούς παράγοντες προς τους οποίους ένα μεγάλο μέρος από τους παράνομα εισπραττόμενους φόρους διοχετεύονταν κατάλληλα, όχι μόνο αρνείται τον έλεγχο της διαχείρισης των φόρων, αλλά εξαφανίζεται για να αποφύγει την σύλληψη. Στη συνέχεια εξαπολύει την ληστοσυμμορία του η οποία εισβάλλει στην Σιάτιστα και προβαίνει στην λεηλασία και διαρπάγη περιουσιών πολλών ραγιάδων.

Η Υψηλή Πύλη απευθύνεται προσωπικά προς τον Μουσταφά πασά, δεξύρη, που κατέχει το σαντζακίο της Θεσσαλονίκης σαν αρσάλικι του και τον διατάσσει να καταβάλει κάθε δυνατή προσπάθεια για την σύλληψη του Χατζημάρκου και της ληστοσυμμορίας του. (Μήν Ρετζέπ έτους 1159: Σεπτέμβριος 1746. ΑΘ. 175 σελ. 229 - 231).

Άλλη ληστοσυμμορία από τριακόσιους περίπου άνδρες με επί κεφαλής τον αρχιληστή Γούτα εισβάλλει στην Νάουσα. Η τοπική φρουρά με επί κεφαλής τον αξιωματικό Ισμαήλ αγά και οπλισμένοι κάτοικοι προβάλλουν αντίσταση και κατά την μάχη που επακολουθεί σκοτώνεται ο μπουλούκμπασης του Γούτα Σπίνας. Ο αρχιληστής Γούτας φέρει θαρίως το γκοιός και σε επόμενη επίθεσή του συλλαμβάνει δέκα Ναουσάιους και ληστεύει τις περιουσίες τους. Ιδιαίτερη προσπάθεια καταβάλλει για να συλλάβει τον Ισμαήλ αγά και του στήνει ενέδρα ύστερα από την πληροφορία ότι ο τελευταίος δρίσνεται στον δρόμο επιστρέφοντας από την Θεσσαλονίκη στην Νάουσα, όπου είχε μεταβεί για υπηρεσία. Ο Ισμαήλ αγάς κατορθώνει να διαφύγει την σύλληψη και την απογώγι πευ στα βουνά και επιστρέφει στην Θεσσαλονίκη.

Ο Γούτας, επειδή προφανώς αντιλαμβάνεται ότι η κατάληψη και η λεηλασία της Νάουσας αποτελεί δύσκολο έργο, ετρίφεται προς το χωριό Σέλι νοτιοδυτικά από την Νάουσα και πραγματοποιεί επίδρομή σ' αυτό. Οι ληστές παραμένουν οκτώ ολόκληρες μέρες στο Σέλι, ληστεύουν και λεηλατούν τις περιουσίες των κατοίκων, καταστρέφουν τα σπίτια τους, σκοτώνουν δύο από αυτούς και απαχουν σαν ομήρους άλλους τρεις τους οποίους αφήνουν ελεύθερους μόλις αφού έλαβαν τα τραπεζίσια γρόσια που εξήτησαν για λύτρα. Ο Γούτας αποχωρεί από το κατεστραμμένο Σέλι και καταφεύγει στο ορεινό χωριό Κατράνιτσα του καζά Οστρόβου όπου έχει το καταφύγιό του. (18 Τζεμάλ Ούλ Εδέλ έτους 1160: 28 Μΐου 1747. ΑΒΝ 178 σελ. 155 - 156).

Στην πόλη της Βέροιας οι κάτοικοι Χατζή Μανώλης Αντωνίου, Χατζή Μιχάλης Δήμου, Χατζή Θωμάς Γιάννος, Μαυώλης, Χατζή Γιαννάκης Παναγιώτου, Χατζή Τιμόθεος Μανουήλ και ο κεχαγιάς τους Γεωργάκης Κωνσταντίνου, προσέρχονται στο ιεδοδικείο σαν εκπρόσωποι της πόλης αυτής και μαζί με τον νόμιμο πληρεξούσιο των ραγιάδων που εργάζονται στα τσιφλίκια του καζά Βέροιας Τούρκο Αμπντουλάχ Τσελεμπή κι' άλλους δέκα περίπου ραγιάδες πληρεξούσιους των χωριών Κίτρος, Καστανιάς και Τόχοδας, υπογράφουν

ιεροδικαστικό χοτζέτι σύμφωνα με το οποίο αναλαμβάνουν την υποχρέωση να συγκροτήσουν ένοπλα σώματα από ραγιάδες για την τήρηση της δημόσιας πάξης και την προστασία της ζωής και της περιουσίας των κατοίκων από επιθέσεις ληστών. Παράλληλα, με το ίδιο έγγραφο, δέχονται τον όρο να καταβάλλουν όλοι οι κάτοικοι του καζά με κοινή συνεισφορά τρεις χιλιάδες γρόσια σαν αποζημίωση σε περίπτωση που τυχόν ανεπαρκής άσκηση των καθηκόντων τους θα είχε σαν συνέπεια ζημιές και καταστροφές από την δράση ληστών. Η συμφωνία αυτή υπογράφηκε σε εκτέλεση εντολών που είχαν διαδοσθεί με προγενέστερο φερμάνι της Υψηλής Πύλης σύμφωνα με τις οποίες διατάσσονταν η απόλυση των αρματωλών, φυλάκων των ντερβενίων και αρχηγών ομάδων που υπηρέτουσαν στους καζάδες της Ρούμελης κι' η αντικατάστασή τους με ομάδες οπλισμένων κατοίκων διοικούμενες από αρχηγούς εμπιστοσύνης και εκλεγμένους από τους ίδιους. (10 Ρεμπή Ούλ Αχέρ έτους 1161: 9 Απριλίου 1748. ΑΒΝ. 179 σελ. 156 - 157).

Ο Αλβανός αρχιληστής Μόκο από την Πρεμετή, ο κεχαγιάς του Μακρυγιάννης και το πρωτοπαλῆκαρό του Θεοδοσίου σκοτώνονται σε μάχη με τουρκικό καταδιωκτικό απόσπασμα διοικούμενο από τον αγιάνη του καζά Σερβίων και Καϊαριών Αγά Ζαδέ Μουσταφά, ενώ οι άνδρες της ληστοσυμμορίας του κατορθώνουν να διαφύγουν. Ο Αγά Ζαδέ Μουσταφά, σύμφωνα με τις εντολές που έχει, κόβει τα κεφάλια των σκοτωμένων και τα στέλνει στην Θεσσαλονίκη. Παράλληλα, με άλλη εντολή που διαδίδεται στους ιεροδικαστές των καζάδων Βέροιας, Νάουσας και Έδεσσας, διατάσσονται τα καταδιωκτικά απόσπασματα και οι φύλακες των ντερβενίων να φράξουν τους δημόσιους δρόμους και να αποκλείσουν τις διόδους για να συλληφθούν ή εξοντωθούν και οι υπόλοιποι άνδρες της ληστοσυμμορίας του Μόκο. Ο αρχιληστής Μόκο, που επί δέκα χρόνια λυμαίνονταν τις περιοχές των παραπάνω καζάδων, χαράκτηριζεται στο τουρκικό κείμενο σαν «περιώνυμος», η εξόντωση δε του ίδιου και των πρωτοπαλῆκαριών του Μακρυγιάννη και Θεοδοσίου, καθώς και ο διασκορπισμός της ληστοσυμμορίας του, θεωρείται από τους Τούρκους σαν σοβαρή επιτυχία. (29 Ρετζέπ έτους 1164: 22 Ιουνίου 1751. ΑΒΝ 180 σελ. 157 - 158).

Επίσης σε άλλη μάχη με τουρκικό καταδιωκτικό απόσπασμα συλλαμβάνονται τραυματισμένοι οι παλαιοί ληστές Σάρκος και Μόρκος, οι οποίοι αποστέλλονται με συνοδεία στην Θεσσαλονίκη για να δικάσθούν και τιμωρηθούν σύμφωνα με τις διατάξεις του ιερού νόμου. Με την σύλληψη των παραπάνω ληστών «εξέλιπαν οι ταραχές» τις οποίες προκαλούσαν με την δράση τους στους καζάδες Βέροιας, Έδεσσας και Νάουσας, όμως οι ιεροδικαστικές αρχές των περιοχών αυτών καλούνται να επαγρυπνούν και να δραστηριοποιήσουν τις ομάδες των φυλάκων των ντερβενίων και την δημόσιων δρόμων για την σύλληψη ή εξόντωση τυχόν άλλων ληστών που θα αποτελέμησαν να κάνουν την εμφάνισή τους. (Αρχαί Σεβάλ έτους 1164: 22 Αυγούστου 1751. ΑΒΝ 181 σελ. 158).

Ο Νουμάν πασάς, μπουεσαρίφης Θεσσαλονίκης, κάνοντας κατάχρηση της δύναμης που του παρείχε το αξίωμά του μεταβλήθηκε σε πραγματικό τύραννο του σαντζακίου, ιδιαίτερα των ραγιάδων, με την δία, τους εκδυσμούς και τις αυθαιρεσίες που ασκούσε επάνω τους.

Με την τακτική αυτή, ο πασάς συγκέντρωσε μεγάλη περιουσία κινητή και ακίνητη. Η Υψηλή Πύλη πληροφορείται για τις ληστρικές πράξεις στις οποίες προβαίνει το επίσημο αυτό κρατικό όργανο και τον καθαιρεί από το αξίωμα του δεξύρη. Παράλληλα, τον τιμωρεί με διοικητική εκτόπιση στην

νήσο Χίο, ενώ διορίζει τον υπασπιστή των ανακτόρων Αχμέτ αρμόδιο για την καταγραφή και την κατάσχεση υπέρ του κράτους όλων των περιουσιακών στοιχείων που απόκτησε παράνομα. (Μέσα Ρετζέπ έτους 1168: 13 Απριλίου 1755. ΑΘ. 181. σελ. 242 - 243).

Με την πάροδο του χρόνου η Υψηλή Πύλη διαπιστώνει ότι η τακτική που ακολούθησε με την ανάθεση που έργου της περιφρούρησης της δημόσιας τάξης σε ένοπλα σώματα φυλάκων προερχόμενα από τις τάξεις των ραγιάδων, ενώ αρχικά, επέδωσε θετικά αποτελέσματα στο τέλος εμφάνισε πολλά τρωτά σημεία τα οποία την προβληματίσαν. Οι διάφοροι ληστές και καπετάνιοι που είχαν κατακλύσει τα δισάτια της Ρούμελης, όχι μόνο εντόπιοι, αλλά και αλβανικής καταγωγής, οι οποίοι είχαν κατορθώσει να αποσπάσουν την έγκριση των ραγιάδων για την ανάθεση σ' αυτούς της ευθύνης της φύλαξης των ντερενιάν, μετά από κάποια περίοδο φαινομενικής ηρεμίας, μεταβάλλονται σε πραγματική μαστιγα προξενώντας μεγάλες καταστροφές. Το γεγονός δε ότι, κατά παρέκκλιση των σχετικών εντολών της Υψηλής Πύλης, εντός από τους εντόπιους, είχαν καταφέρει να διορισθούν σαν φύλακες και μερικοί Αλβανοί, δεν είναι τυχαίο. Αυτό οφείλεται σε σχετική εισήγηση του πρώην βαλή της Ρούμελης και δαζύρη Αχμέτ πασά ο οποίος έκρινε ότι σε μερικές περιπτώσεις ήπριπε να διορίζονται φύλακες ντερενιάν άνδρες από την πολεμική αυτή φυλή για να αποτρέπονται έριδες και αντιζηλίες μεταξύ των εντοπίων. Η Υψηλή Πύλη αποδεχθείσα την εισήγηση αυτή, είχε επιτρέψει σε πολλούς Αλβανούς να αναλάβουν την φύλαξη των ντερενιάν σε διάφορους καζάδες. Ακολουθεί ανασητάωση στους καζάδες αυτούς και σειρά από αναφορές των τοπικών αρχών και των ραγιάδων προς την Υψηλή Πύλη με τις οποίες καταγγέλλονται οι Αλβανοί ότι «...πριν γίνουν φύλακες, διέπραττον σωρεία κακουχημάτων, νύν δε, διορισθέντες φύλακες, ενώ λαμβάνουν τους μισθούς των από τους κατοίκους, περιέρχονται τα χωρία και, αφού φάγουν και πίνουν εντελώς δωρεάν, προξενούν καταστροφές και ζημίες εις πλείστους κατοίκους επιρρίπτοντες εις τους τελευταίους ταυτους τας γενομένας ζημίας, οι κάτοικοι δε, ισχυριζόμενοι ότι δεν έχουν εγγυηθή προς τους φύλακες, λένουν ότι η αποζημίωσις θαρύνει τους φύλακας».

Μετά από τις καταγγελίες αυτές οι Αλβανοί φύλακες εγκαταλείπουν τα ντερενία έγκαιρα και απομακρύνονται στις ιδιαίτερες πατρίδες τους πριν ληφθούν οποιαδήποτε μέτρα εναντίον τους.

Η Υψηλή Πύλη αναγκάζεται να αναθεωρήσει την τακτική της στον τομέα του διορισμού των φυλάκων των ντερενιάν και υπαναφέρει το παλαιό σύστημα, σύμφωνα με το οποίο η διοίκηση και φύλαξη των νευραλγικών αυτών σημείων πρέπει να ανατίθεται σε έμπιστους μουσουλμάνους. Τα πρόσωπα αυτά θα επιλέγονται με ομόφωνη γνώμη των αγιάν, προκρίτων και κατοίκων του κάθε καζά και με την εγγύηση των μουχτάρηδων. Στην διάθεσή τους θα τίθεται επαρκής αριθμός φυλάκων εμπίστων, προερχομένων από τις τάξεις των εντοπίων, έργο των οποίων θα είναι η φρούρηση των ντερενιάν που περιλαμβάνονται στα όρια της δικαιοδοσίας τους. Οι φύλακες θα πρέπει να αποφεύγουν με κάθε τρόπο να προξενούν ζημίες και καταστροφές στις περιουσίες των κατοίκων και να θέτουν σε κίνδυνο την ζωή τους.

Σε παρόμοια περίπτωση οι κάτοικοι θα είναι υπόχρεοι σε καταβολή αποζημίωσης στο δημόσιο, την οποία, με την σειρά τους, μπορούν να απαιτήσουν από τους εγγυητές μουχτάρηδες και τους διορισμένους εντόπιους φύλακες.

Για την εξασφάλιση της απαίτησης του δημοσίου για

αποζημίωσή του σε περίπτωση διασάλευσης της τάξης, οι κάτοικοι του κάθε καζά θα πρέπει να υποσχεθούν αλληλέγγυα προς το δημόσιο ότι αναλαμβάνουν την υποχρέωση αυτή υπογράφοντας μέσω των αντιπροσώπων τους τους σχετικό υπο-σχετικό έγγραφο που θα πρέπει να καταχωρηθεί σαν επίσημο έγγραφο στα αρχεία του οικείου ιεροδικαστηρίου.

Για την πιστή τήρηση όλων των παραπάνω οδηγιών - εντολών, η Υψηλή Πύλη αποστέλει και σχετικό φερμάνι προς τον εν ενεργεία βαλή της Ρούμελης Γιάγια πασά, καθώς και στους ιεροδικαστές, ναΐπες, και αγιάν Λάρισας, Τρικάλων, Αγράφων, Καρπενησίου και λοιπών καζάδων στους οποίους υπάρχουν ντερενία. (Σεβάλ έτους 1168: Ιούλιος 1755. ΑΒΝ 182 σελ. 158 - 160).

Παρά τις κατ' επανάληψη εντολές της Υψηλής Πύλης προς τους ιεροδικαστές και άλλους αρμόδιους κρατικούς υπαλλήλους των διαφόρων καζάδων να αποφεύγουν τις αδικίες και την άσκηση δίας σε βάρος μουσουλμάνων και ραγιάδων, παρόμοια κρούσματα δεν παύουν να εμφανίζονται κατά καιρούς. Οι μουσουλμάνοι και ραγιάδες κάτοικοι των χωριών Μελίκι και Τσουρούκοβα του καζά Βέροιας υποβάλλουν αναφορά στην Κωνσταντινούπολη με την οποία καταγγέλλουν ότι μερικοί ιεροδικαστές και αγιάν του καζά έχουν καταστεί μάστιγες και τους τυρανούν με τις αδικίες και αυθαιρσίες τους, με αποτέλεσμα να έχουν καταντήσει όλοι να είναι οφειλίτες σε πολλούς μουσουλμάνους και ραγιάδες τοκογλύφους. Αναφέρονται τα ονόματα των μουσουλμάνων τοκογλύφων Χατζή Χουσεΐν αγά και Χατζή Οσμάν αγά κατοίκων Βέροιας, των ραγιάδων Μαιώλη Καρατζά ογλου και Κεχαγιά ογλου, επίσης κατοίκων Βέροιας και του μουσουλμάνου Αρναούτ Χασιάν κάτοικου του χωριού Κατερίνη του καζά Πληταμάνος, προς τους οποίους οφείλονται συνολικά τριάντα οκτώ χιλιάδες πεντακάσια γρόσια. Οι τοκογλύφοι αυτοί εφαρμόζοντας ληστική δανειστική πολιτική και επιβαρύνοντας τους λογαριασμούς των δανειζόμενων με υπέρμετρους τόκους τους αναγκάζουν να εκπατρίζονται για να απαλλαγούν από τους εκβιασμούς τους. Η Υψηλή Πύλη διατάσσει έρευνα γύρω από τα καταγγελλόμενα εκδίδοντας και αποστέλλοντας σχετικό φερμάνι προς τον βαλή της Ρούμελης και τις τοπικές αρχές του καζά Βέροιας. (Μέσα Ρεμπί Ούλ Εβέλ έτους 1169: 19 Δεκεμβρίου 1755. ΑΒΝ 183 σελ. 160 - 161).

Στον γειτονικό με τον καζά της Βέροιας καζά Τζουμά Παζάρ, παρά τα νέα μέτρα που έχουν ληφθεί για την φύλαξη των ντερενιάν και άλλων σημαντικών οδικών κόμβων, η τάξη διασαλεύεται από τη δράση του καπετάνιου της Βέροιας και ληστή Καρά Καπετάν και της συμμορίας του η οποία κατόρθωσε να διεισδύσει στην περιοχή αυτή. Στην τοποθεσία Ακματζά Τσεσμέ, κοντά στο φυλάκιο του ντερενιού 'Οζουντζ 'Οβά, ο Καρά Καπετάν συλλαμβάνει, ληστεύει και σκοτώνει τον μουσουλμάνο έμπορο Ιμπραχίμ, κάτοικος του χωριού Τεκέ του καζά Εγρή Μπουτζάκ. Επίσης, ο ίδιος καπετάνιος, συννενομένος και με άλλους ληστές του καζά Έδεσσας, στην ίδια τοποθεσία, συλλαμβάνει και ληστεύει τους ραγιάδες Δήμο, Μάιθο, Σημάτσο και άλλους κατοίκους των χωριών Χούλα και Ντόμπρα των Ιωαννίνων, προς τα οποία κατευθύνονταν. Ένας από αυτούς κατορθώνει να διαφύγει και καταγγέλει την επίθεση των ληστών στον αγιάν του καζά Σαρή Γκιόλ Μουσταφά. Ο Μολλά Μουσταφά κινητοποιεί κατά των ληστών καταδικαστικό απόσπασμα από εκατό άνδρες. Ο Καρά Καπετάν και η συμμορία του συμπλέκονται με το καταδιωκτικό απόσπασμα στην θέση Καρατάς, κοντά στο δάσος του χωριού Σέλι. Οι ληστές κατορθώνουν να αποσυρθούν προς τα σύνορα του χωριού Κουτσούφλιανη και επωφελομένοι από το σκο-

τάδι, διαφεύγουν χωρίς να καταστεί δυνατή η σύλληψή τους. Τα γεγονότα αυτά καταγγέλλουν προς την Υψηλή Πύλη οι ιεροδिकासτές, οι ουλεμάδες, χατίπηδες, ιμάμηδες και κάτοικοι του καζά Τζουμά Παζάρ. Παράλληλα με τις καταγγελίες αυτές, η Υψηλή Πύλη πληροφορείται ότι ο Καρά Καπετάν έχει κατορθώσει να προσεταιρισθεί τον βοεδβά του καζά Βέροιας Σερδάρ Μεχμέτ, τον αδελφό του Καρά Αχμέτ και τον αρχιφύλακα Χατζή Χουσεΐν οι οποίοι υποβοηθούν το ληστρικό του έργο παίρνοντας σαν αντάλλαγμα μερίδιο από το προϊόν κάθε ληστείας. Από την Κωνσταντινούπολη διαδίδονται αυστηρές εντολές προς τον βαλή της Ρούμελης και τους ιεροδικαστές Βέροιας και Έδεσσας να ενεργήσουν χωρίς χρονотριβή για την σύλληψη ή θανάτωση των ληστών και την παραδειγματική τιμωρία των συνεργατών του Καρά Καπετάν. Επίσης, σύμφωνα με το σχετικό έγγραφο εγγυοδοσίας που είχαν υπογράψει οι κάτοικοι του καζά Βέροιας, το τουρκικό δημόσιο απαιτήσε σαν αποζημίωση τρείς χιλιάδες γρόσια θεωρώντας αυτούς υπαίτιους για την κατάσταση που δημιουργήθηκε από την δράση των ληστών. (Τέλη Ραμαζάν έτους 1169: 28 Ιουνίου 1756. ΑΒΝ 184 σελ. 161 - 163).

Εκτός από τον Καρά Καπετάν έντονη δράση αναπτύσσουν και οι ληστές Σεντέφκος, Χρήστος και Κατσαούνης στις περιφέρειες Βέροιας και Έδεσσας.

Οι ληστές αυτοί εμφανιζόμενοι σαν φύλακες των ορεινών διαβάσεων και γεφυρών των περιφερειών αυτών προβαίνουν σε λεηλασίες και πυρπολήσεις τσιφλικιών καθώς και σε ανθρωποκτονίες. Οι ίδιοι φέρονται ότι εφόνευσαν τον Χατζή Αχμέτ Καβάση του τέως σιλιχτάρη της μεγάλης δεξυρείας, χωρίς να έχει καταστεί δυνατή η σύλληψή τους, παρά τις προσπάθειες τις οποίες κατέβαλαν τα καταδικωτικά αποσπάσματα. Το γεγονός αυτό οφείλεται στην ύπαρξη ληστοτρόφων προς τους οποίους καταφεύγουν και κρύβονται οι παρπάνω ληστές για να προβούν αργότερα πάλι σε καταστροφές και φόνους.

Ο δεξύρης και μουτσαρίφης του σαντζακίου Θεσσαλονίκης Μεχμέτ πασάς και ο ιεροδίκης της ίδιας πόλης αναφέρουν προς την Υψηλή Πύλη ότι απέστειλαν μπουμπασίρη για την σύλληψη και προσαγωγή των ληστών αυτών χωρίς τελικά να επιτευχθεί ο στόχος αυτός γιατί οι τελευταίοι αντιληφθέντες τις κινήσεις των Τούρκων κατέφυγαν στους καζάδες Σερδίων και Ελασσόνας.

Κατόπιν τούτου εκδίδεται και αποστέλλεται αυτοκρατορικό φερμάνι προς τον μουτσαρίφη της Θεσσαλονίκης Μεχμέτ πασά, τον ιεροδίκη της ίδιας πόλης, καθώς και στους

ιεροδίκους Βέροιας και Έδεσσας οι οποίοι εντέλλονται να καταβάλουν κάθε δυνατή προσπάθεια για την σύλληψη και παραδειγματική τιμωρία των προαναφερθέντων ληστών και των συνεργατών τους ληστοτρόφων. (Τέλη Σαφέρ έτους 1170: 23 Νοεμβρίου 1756. ΑΒΝ 185, σελ. 163 - 164).

Παράλληλα η Υψηλή Πύλη λαμβάνει δραστικά μέτρα για την συμμόρφωση πολλών ανώτατων και ανώτερων διοικητικών οργάνων που υπηρετούν στις διάφορες τουρκικές διοικήσεις και κατηγορούνται για κατάχρηση εξουσίας σε βάρος φτωχών ραγιάδων τυραννώντας και καίταπιζόντάς τους ποικιλότητα. (Τέλη Ρεμπή Ούλ Εβέλ έτους 1171: 12 Δεκεμβρίου 1757. ΑΒΝ 186, σελ. 165 - 166).

Εν τω μεταξύ πρόβλημα σοβαρό ανακύπτει για την Υψηλή Πύλη από την δράση Αλβανών ληστών οι οποίοι υπηρετούσαν σαν μισθοφόροι των Τούρκων στα φρούρια Βιλιγραδίου και Βιδινίου. Τους ληστές αυτούς είχε κατορθώσει να εκδιώξει και απομακρύνει από τα προαναφερόμενα φρούρια η τουρκική στρατιωτική διοίκηση γιατί κρίθηκε πως η περαιτέρω παραμονή τους σ' αυτά ήταν όχι μόνο επιζήμια, και επικίνδυνη. Οι εκδιωχθέντες Αλβανοί ληστές κατόρθωσαν να εγκατασταθούν μέσα και γύρω από το φρούριο της Νύσσας και προσωρινά δεν προέβησαν σε έκτροπα. Πολύ σύντομα, όμως δημιουργήσαν αλληλαμαχόμενες μερίδες και δεν υπάκουαν στους ζαμπίτηδες του φρουρίου οι οποίοι κατέβαλλαν προσπάθειες για την ειρήνευσή τους.

Οι πλέον αδιάλλακτοι από τους Αλβανούς ληστές με επί κεφαλή τον μπάκτ'ισαούς της φρουράς και αρχινοκτοφύλακα Χαλίλ όχι μόνο δεν δέχτηκαν την συνδιαλλαγή και ειρήνευση που τους πρότειναν οι ζαμπίτηδες, αλλά παρεκίνησαν και άλλους να αντιδράσουν δυναμικά λέγοντας «ημάς μόνον το ξίφος μας πείθει». Στην συνέχεια, επί δύο συνεχείς ημέρες έβαλαν διασφαρών τυφεκίων καλυπτόμενοι πίσω από οχυρωμένες θέσεις. Την τρίτη ημέρα, πιεζόμενοι, επραγματοποίησαν έξοδο, κατά την οποία μερικοί από αυτούς συνελήφθησαν, ενώ οι περισσότεροι μεταξύ των οποίων και ο αρχηγός τους Χαλήλ κατόρθωσαν να διαφύγουν. Για την καταδίωξη και σύλληψη ή εξόντωση των Αλβανών ληστών, η Υψηλή Πύλη εκδίδει και αποστέλει σ' όλες τις διοικητικές και στρατιωτικές αρχές της αριστερής πλευράς της Ρούμελης, αυτοκρατορικό φερμάνι σε αυστηρό ύφος. Για το ίδιο θέμα εξέδωσε σχετική διαταγή και ο εν ενεργεία αγάς των γενιτσάρων Χατζή Μεχμέτ. (Μέσα μηνός Τζεμάζη Ούλ Αχέρ: 23 Μαΐου 1759. ΑΒΝ 188, σελ. 167 - 168).

(Συνεχίζεται)

**ΔΙΑΒΑΖΕΤΕ και
ΔΙΑΔΙΔΕΤΕ
ΤΗ ΝΙΑΟΥΣΤΑ**

Ο Μακεδονικός αγώνας στην περιοχή της Βέροιας

(Β')

Β. Στον πόλεμο του 1897 μετείχε και ο ελληνικός πληθυσμός της περιοχής και, μάλιστα, όχι, μονάχα φυσικά. Έτσι, σε επιστολή (της 29.10.1897) του μητροπολίτη Κωνσταντίου Ισακίδη προς τον Οικουμενικό πατριάρχη, διαβάζουμε ότι «...ένεκα της κατά το έαρ πλημμύρας και των συνεχών μετακομίσεων του πολεμικού υλικού διά...χωρικών... τα χωρία στερούνται των επιτηδείων και υλικών...».

Από επιστολή (18.6.1898) του ίδιου μητροπολίτη προς τη «Φιλεκαπαιδευτική και φιλανθρωπική αδελφότητα», «Αγαπάτε αλλήλους» της Κωνσταντινουπόλεως, ξέρομε ότι στην περιοχή υπήρχαν «...10 βουλγαρογλωσσα χωρία», που είχαν 330 οικογένειες, περίπου, τα οποία (όπως μαθαίνουμε από άλλη, προηγούμενη, επιστολή του, της 11.4.1898, προς τον Οικουμενικό πατριάρχη) επηρεάζονταν από τη σχηματική (βουλγαρική) προπαγάνδα, η οποία—όπως γράφεται σ' αυτήν—εκπορευόταν από τις περιοχές των Βοδενών (δηλαδή της Έδεσσας) και των Γιαννιτσών. Ακόμα, ότι υπήρχε μεγάλη ανάγκη χρημάτων, γιατί, αλλιώς, πολλές φτωχές κοινότητες, ίσως, να προτιμούσαν να έχουν δωρεάν Βούλγαρους δασκάλους, μια και δεν μπορούσαν να αντιμετωπίσουν την καταβολή της αμοιβής των Ελλήνων εκπαιδευτικών, αν και η μητρόπολη της Θεσσαλονίκης πληρωνε ήδη τον μισθό 3 δασκάλων στα σχολεία, που λειτουργούσαν το καλοκαίρι για τα παιδιά των Ελληνοβλάχων, στο Σέλι και στο Άνω Σέλι, όπου υπήρχαν 360 οικογένειες, από τις οποίες οι 160 παρέμεναν πιστές στην ελληνική ορθοδοξία. Οι πληροφορίες, όμως, του ελληνικού προξενείου της Θεσσαλονίκης παρουσιάζουν μία εντυπωσιακή αύξηση των φιλορουμανιζόντων ανάμεσα στα χρόνια 1878-1884 (οπότε ήταν, μονάχα, 10-15 οικογένειες) και 1895 και τούτο οφειλόταν, κυρίως, στο άφθονο χρήμα που διέθετε η ρουμανική προπαγάνδα, η οποία έδωσε, π.χ., μεγάλο ποσό για να αγοράστεί (από ρουμανιζόντες) το τσιφλίκι Κουμαριά.

Στις 20.7.1903 σημειώθηκε η εξέγερση των Βουλγάρων, η γνωστή ως επανάσταση του Ήλιντεν, που δεν φαίνεται να είχε επιπτώσεις στην περιοχή της Βέροιας, αφού, μάλιστα, απέτυχε στην ουσία. Ο Ελληνισμός, όμως, ξύπνησε τότε και δραστηριοποιήθηκε περισσότερο. Έτσι, δυνάμωσε η άμυνά του εναντίον

των βουλγαρικών επιδιώξεων και συστηματοποιήθηκε η προσπάθεια των ανταρτικών σωμάτων, οπότε επανιδρύθηκε και το Ελληνομακεδονικό Κομιτάτο.

Γ. Στις 27.8.1904 έφθασε στη Μακεδονία ελληνικό στρατιωτικό σώμα με 80 οπλίτες και αρχηγό τον Παύλο Μελά, ενώ Γενικός Πρόξενος στη Θεσσαλονίκη τοποθετήθηκε (τον ίδιο χρόνο) ο αξιόλογος Λάμπρος Κορομηλάς, ο οποίος είχε στην υπηρεσία του ένα εκλεκτό επιτελείο Ελλήνων αξιωματικών, που εμφανίζονταν ως προξενικοί υπάλληλοι, έμποροι κ.τ.λ., για να μπορούν να εργάζονται ανείληφτοι, προκειμένου να ετοιμάσουν τις προϋποθέσεις για τον επικείμενο ένοπλο αγώνα.

Πραγματικά, τον Απρίλιο του 1905 ξαναήλθαν (οι αξιωματικοί αυτοί) στη

Του Γεωργ. Χ. Χιονίδη

Μακεδονία, αλλά ως αρχηγοί ελληνικών ανταρτικών σωμάτων.

Ο υπολοχαγός Κωνσταντίνος Μαζαράκης (που είχε το ψευδώνυμο (Ακρίτας)) έδρασε στην περιοχή της Βέροιας μέχρι τον Νοέμβριο του ίδιου χρόνου. Μαζί με τον υπομοίραρχο Σπυρομήλιο και τον Κωνσταντίνο Γαρέφη τιμώρησαν μερικούς ρουμανιζόντες Βλάχους, που έμειναν στη θέση «Σιαμπανίτσου» του Βερμίου, έχοντας 100 οπλίτες και με τη βοήθεια Σαρακατσανίων, αλλά και πολλών Ελάρχων, οι οποίοι έμειναν ελληνόφρονες.

Το πρώτο δεκαήμερο του Μαΐου του 1905 ο Μαζαράκης επιτίθηκε στα «Καλύδια» των Βλάχων, γιατί οι ρουμανιζόντες (μ' εντολή της ρουμανικής προπαγάνδας) βοηθούσαν βουλγαρικές συμμορίες του Λούκα, Καρατάσου κ.ά., που κρυβότουσαν στο οροπέδιο του Καρατάς. Οι συστάσεις, όμως, δεν έφεραν αποτέλεσμα, ούτε ο θάνατος των Βουλγάρων αιχμαλώτων, που έπιασε ο Γαρέφης.

Οι ρουμανιζόντες Βλάχοι ειδοποίησαν τις τουρκικές αρχές και έτσι έγινε πεισματώδης μάχη με εκλεκτά τουρκικά «τάγματα κυνηγών» («αβτζήδων»), αλλά οι Έλληνες ξέφυγαν τη νύκτα, με τη βοήθεια Σαρακατσάνων, οι οποίοι τους ταίζαν μια εβδομάδα, με τη φροντίδα του «Κέντρου» (του Μακεδονικού Αγώνα) της Νάουσας, που διευθυνόταν πετυχημένα από τον γιατρό Περδικάρη.

Το σώμα των Κ. Μαζαράκη-Κ. Γαρέφη νίκησε τη βουλγαρική συμμορία του Λούκα στο χωριό Λευκάδια (Γκολέσιανη), τον Ιούνιο του 1905.

Η συμβολή των Ελλήνων της Βέροιας, της Νάουσας και της Έδεσσας ήταν σημαντική, αν λάβουμε υπόψη ότι υπήρχαν δυνατότητες φανεράς συμμετοχής, αφού και οι τρεις πόλεις «...ήσαν πλήρεις στρατού, τουρκικού», όπως γράφει ο Κ. Ι. Μαζαράκης-Αινιάν («καπετάν Ακρίτας»). Και, όμως, πολλές φορές κινδύνεψαν υπόδουλοι Έλληνες (οι ίδιοι και οι οικογένειές τους), γιατί χρειάστηκε να φιλοξενήσουν και να κρύψουν σημαντικούς καπετάνιους (συχνά με τις πολυπρόσωπες συνοδείες τους), αφού υπήρχαν, πάντοτε, προδότες. Ευτυχώς υπήρχαν, τότε, οι περίφημες «απάνξεις» (δηλαδή εσωτερικές πορτούλες των σπιτιών), από τις οποίες επικοινωνούσαν οι άνθρωποι του «Κέντρου» της Βέροιας και φυγάδευαν τους αγωνιστές, χωρίς να γίνονται αντιληπτοί, τουλάχιστο από μακριά. Έτσι (αν θελήσουμε να παίξουμε με τις λέξεις), ο Μακεδονικός Αγώνας δεν ήταν, μονάχα, μία συνεχής και δύσκολη μάχη «επί των εθνικών επάλξεων», αλλά και των ταπεινών μα και τόσο ανθρωποσωτήριων απάνξεων των περίφημων βεροιώτικων αρχοντικών ή ταπεινών σπιτιών...

Η δράση των ελληνικών σωμάτων αναπτέρωσε το ηθικό των κατοίκων και συνέτισε πολλούς ρουμανιζόντες Βλάχους, με αποτέλεσμα, την παραμονή του Δεκαπενταύγουστου του 1905, να επανακάμψουν ομαδικά στον Ελληνισμό οι κάτοικοι του Κάτω Σελίου (δηλαδή του Βερμίου). Τούτο έγινε πανηγυρικά, με την παρουσία προυχόντων της Βέροιας (και της Νάουσας, όπως και του Γάλλου δημοσιογράφου Παγιαρές, ο οποίος ενδιαφερόταν ιδιαίτερα για τα τότε γεγονότα, στα οποία αφιέρωσε και διδύμο με τον τίτλο «Το Μακεδονικό Πρόβλημα».

Στα τέλη του Απριλίου του 1906 έγινε η πρώτη επίσκεψη (και) στη Βέροια του Έλληνα ανθυπολοχαγού Αθανασίου Σουλιάτη-Νικολαΐδη, ο οποίος συνέχισε και ύστερα τις επαφές του, προσποιούμενος τον εμπορευόμενο ή ατιμωρό ασφαλιστικής εταιρίας.

Η τοποθέτηση νέου μητροπολίτη, του Απόστολου (Χριστοδούλου), στις 15.8.1906, ο οποίος είχε αρχιερατικό επίτροπο τον πολύ δραστήριο αρχιμανδρίτη Αμβρόσιο Α. Νικολαΐδη (ύστερα επίσκοπο Ναυπακτίας κ.ά.), είχε ως απο-

τέλεσμα την καλύτερη και συστηματικότερη οργάνωση του «Κέντρου» της Βέροιας, το οποίο βοηθούσε πλέον πιο αποτελεσματικά τα ελληνικά ανταρτικά σώματα.

Τον Ιανουάριο του 1906 οι οπλαρχηγοί Σκουνητής, Ιωάννης Σημανίκας (από τη Νάουσα) και Κατουλάκης επιτέθηκαν εναντίον των βουλγαριζόντων του χωριού Λευκάδια (με 40 οπλίτες), αλλά οι Βούλγαροι κοιμητατζήδες και οι συνεργάτες τους αμύνθηκαν μέχρις ότου ήρθε σε βοήθεια τουρκικός στρατός, από τον Κοπάνο.

Τον Μάρτιο του ίδιου χρόνου πυρπολήθηκαν τα μισά σπίτια του, τότε, παραλίμινου χωριού Νησί, κλέφθηκαν 200 αγελάδες, ενώ δολοφονήθηκαν οι κάτοικοί του Κ. και Θ. Σπανός.

Στις 11.4.1906 έγινε πεισματώδης μάχη στο δάσος, που βρίσκεται πάνω από το χωριό Στενήμαχος, μεταξύ των Ελλήνων ανταρτών, των καπετάνιων Ρούβα (Γ. Κατεχάκη), Σκουνητή, Καραμανώλη, Κατσιγόρη και Μπενή, και ισχυρής τουρκικής στρατιωτικής δυνάμεως, με αποτέλεσμα να σκοτωθούν πολλοί Έλληνες.

Τον Μάιο του ίδιου χρόνου, ο καπετάνιος Μανώλης Μπενής (ο οποίος πολεμούσε πια με το σώμα του δραστήριου λοχία του πυροβολικού Παναγ. Παπατζανιέτα, ο οποίος δρούσε και στα χωριά της περιοχής της Λίμνης, ο οποίος ήταν γνωστός ως «καπετάν Παναγιώτης» και χρημάτισε υπαρχηγός του καπετάν Ματαπά) βλήθηκε, στο Μακροχώρι, από ρουμανίζοντες. Έφυγαν, οι Έλληνες, αλλά επανήλθαν (14.5.1906), οπότε συνήφθηκε φονική μάχη, στην οποία σκοτώθηκαν 13 ρουμανίζοντες, ενώ μετά λίγες μέρες έγινε μάχη στον Τρίλοφο, όπου σκοτώθηκαν 5 Έλληνες.

Τον Ιούλιο μήνα (της αυτής χρονιάς), οι ίδιοι αρχηγοί Π. Παπατζανιέτας και Μπενής, μπήκαν στο χωριό Λυκογιάννη, συνέλαβαν 7 βουλγαρίζοντες και σκότωσαν τους 5, οι οποίοι τρομοκρατούσαν τους κατοίκους.

Στις 25.7.1906 ο (υπαρχηγός του Μπενή) Εμμ. Λελεδάκης, συνέλαβε και σκότωσε δύο ρουμανίζοντες, στο δάσος του Σκυλισιού, γιατί πρόδιδαν τις κινήσεις των Ελλήνων αγωνιστών στους Βουλγάρους κοιμητατζήδες.

Τον Αύγουστο, ο καπετάνιος Κολιδάς (Νικ. Ρόκας) αντικατέστησε τον καπετάν Ρούβα στην αρχηγία των ελληνικών σωμάτων των περιοχών της Βέροιας, της Νάουσας και των Γιαννιτών. Ο καπετάν Κολιδάς επισκεπτόταν τακτικά τον Ζάννα-Παπαγεωργίου, στα Πα-

λατίτσια, που ήταν το πέρασμα των νταρτικών σωμάτων, όπως και το μοναστήρι των Αγίων Πάντων. Στο κτήμα αυτό μετέβαινε και ο ανθυπολοχαγός Αναγνωστάκος, ο γνωστός ως καπετάν Μιχάλης Ματαπάς. Στα τέλη Σεπτεμβρίου ήλθε ο καπετάν Τέλλος Άγρας (Σαράντος Αγαπητός), ο οποίος, στις 28.10.1906, επισκέφθηκε τη Νάουσα. Σκοπός της επίσκεψής του ήταν η συζήτηση για την εξεύρεση τρόπου να εξασφαλίσουν οι Έλληνες την αποκλειστική κυριαρχία στη Λίμνη Γιαννιτών, όπου δρούσαν, κυρίως, οι Βούλγαροι κοιμητατζήδες, παρά τις φιλότιμες ενέργειες των Ελλήνων αγωνιστών, μεταξύ των οποίων έκαναν ηρωική προσπάθεια, από καιρό, και τα ολιγάριθμα ανταρτικά σώματα των ντόπιων καπετάνιων Θεοχάρη Κούγκα ή Γιδιώτη Αποστόλη και Τζόλα Περίφανου, όπως και του Βεροιώτη (Βλάχου) καπετάνιου Στέργιου Νταούτη ή Περίφανου.

Ο Άγρας δρῆκε σύμμαχό του τον Τούρκο Χαλήλ Μπέη, που ήταν τσιφλικάς στην Καδάσιλα, και έτσι έγινε δεκτή πρόταση του Τούρκου καϊμακάμη της Βέροιας για τουρκοελληνική συμμαχία εναντίον των Βουλγάρων. Κάτοικοι των χωριών του Γιδά, της Αγίας Μαρίνας, της Λυκογιάννης και των Μονοσπίτων εργάστηκαν εντατικά και κατόρθωσαν να ανοίξουν «μονοπάτια» προς ένα «πάτωμα» της Λίμνης (Νοέμβριος του 1906). Μετά απ' αυτό, οι καπετάνιοι Άγρας και Γκόνης (που, αν και ήταν βουλγαροφάνος, πολέμησε ηρωικά για τα ελληνικά δίκαια), το δεύτερο δεκαήμερο του Νοεμβρίου, μπήκαν (με 18 άνδρες) στο Ζερδοχώρι, το οποίο ήταν το κέντρο εφοδιασμού των Βουλγάρων (και ιδιαίτερα του ιδιόρρυθμου αρχικομιτατζή Αποστόλη Πετκόφ), που είχαν δολοφονήσει επτά Ναουσαίους. Η επιχείρηση στέφθηκε από επιτυχία και η πυρπόληση μερικών οικιών και η σύλληψη πολλών αιχμαλώτων προκάλεσαν τον τρόπο των βουλγαριζόντων χωρικών.

Ο (ήρωας αλλά εύπειτος) Άγρας έπεσε σε παγίδα, που του έστησαν οι Βούλγαροι, με τη μεσολάβηση του βουλγαρίζοντα Λευκαδιώτη Βάννη Ζλατάν και, αιχμάλωτος, τελικά οδηγήθηκε μεταξύ της Καρυδιάς (Τεχόδου) και του Άγρα (Βλαδόδου), όπου και τον απαγχόνισαν, όπως και τον Ναουσαίο συνοδό του Αντώνιο Μίγγα, στις 7.6.1907.

Για την αντιμετώπιση της δράσεως των συμμοριών των ρουμανιζόντων το ελληνικό προξενείο της Θεσσαλονίκης έστειλε στην περιοχή τον λοχαγό Νικόλαο Δουμπιώτη, ο οποίος κινήθηκε πετυχημένα, κατόρθωσε να περιορίσει τη δρα-

στηριότητά τους και να ενισχύσει το φρόνημα των Ελληνοβλάχων.

Στην περιοχή της Βέροιας δρούσε, όμως, και ο Βασίλειος Σταυρόπουλος, ο γνωστός ως «καπετάν Κόρακας», μαζί με τους 38 οπλίτες του και τους άνδρες του εξαιρέτου και γενναίου Ελληνοβλάχου της Βέροιας Τάσου Κουκοτάγου («καπετάν Μπομποτάς»).

Τον Μάρτιο του 1907, ο ρουμανίζων της Κουμαριάς καπετάν Νταρλαγιάννης σκότωνε συνέχεια Έλληνες, όπως στο μοναστήρι της Καλήπετρας και αλλού. Δεν ήταν, όμως, εύκολη η σύλληψή του. Ο Σταυρόπουλος, στα απομνημονεύματά του (για τον Μακεδονικό Αγώνα), που δημοσίευσε το Ι.Μ.Χ.Α., όπως και σ' άλλα κείμενά του, διηγείται (με χάρη και απλότητα) πολλά γεγονότα από τη δράση του στον Διαβατό, όπου ζούσε ο γενναίος Έλληνας πατριώτης Γιώργο Αρνιώτης και ο φιλέλληνας Τούρκος Τούρκος τσιφλικάς—που αναφέρθηκε ήδη—Χαλήλ Μπέης, ο οποίος πλήρωσε, ύστερα, την αγάπη του για την Ελλάδα, με τη δολοφονία του από τους συμπατριώτες του στη Σμύρνη, όπου οδηγήθηκε ακούσια μετά την ανταλλαγή των πληθυσμών, γιατί δεν του συγχωρέθηκε ο φιλελληνισμός του. Ακόμα, περιγράφει την είσοδό του και την παραμονή του (τη γιορτή του Πάσχα) στη Βέροια, την επίσκεψή του στη Φυτειά, τους αγώνες του στη Λίμνη των Γιαννιτών κ.ά. Ο καπετάν Κόρακας μνημονεύει διάφορα χαρακτηριστικά επεισόδια στην καλά φρουρημένη (από τους Τούρκους) Βέροια και αναφέρεται στη συμβολή των ανθρώπων του «Κέντρου» της πόλεως, όπως του Μέρκου Καρακωστή, του Εμμανουήλ Βελτισίδη, του Εμμανουήλ Φουντούκα, του σχολάρχη Αργύρη Τσικερδάνου, του κτηματία Σιόρ Μανωλάκη, του Γιώργου (Τζόντζου) Παπαντανίου, του σπουδαίου εκπαιδευτικού Γκαίτε Τζοβαρόπουλου (ο οποίος ήταν, τότε, διευθυντής του σχολείου των Βλάχων), του Κατινά, των οδηγών των στρατιωτικών σωμάτων Τσουκνίδα και Καρανάσιου, ή, ακόμα, του περίφημου πολεμιστή Σκοτίδα, του Κατσάμπα και άλλων συνεργατών του από τα γύρω χωριά.

Στον Μακεδονικό Αγώνα προσέφερε πολλές υπηρεσίες και ο Βεροιώτης (δραστήριος και πολυτάλαντος) δάσκαλος Εμμανουήλ Ιω. Ζάχος.

Δ. Στις 10.7.1908 επαναστάτησαν οι Νεότουρκοι, δόθηκε γενική αμνηστία και δημοσιεύτηκε το Σύνταγμα. Οι Έλληνες αγωνιστές, κατάπιναν τούτου, επέστρεψαν στην ελεύθερη Ελλάδα.

Όλοι (Έλληνες, ρουμανίζοντες και

Βούλγαροι ή βουλγαρίζοντες) παρέδωσαν τα όπλα, εκτός από λίγους.

Ο καπετάν Κόρακας δεν μπήκε στη Βέροια, αλλά μόνο το σώμα του με αρχηγό τον περιδότη Σκοτίδα, ο οποίος, όταν πιάστηκε να δγάλει λόγο, δεν κρατήθηκε και αναφώνησε: «Ελευθερία, ελευθερία», ευχή, την οποία επανέλαβε και ο προαναφερμένος Τούρκος φιλέλληνας Χαλήλ μπέης και ύστερα όλο το πλήθος!! Ακολούθησαν πολυήμερες εορταστικές εκδηλώσεις και Έλληνες και Τούρκοι φωτογραφήθηκαν αδελφωμένοι.

Έτσι, τέλειωσε τυπικά και ο Μακεδονικός Αγώνας, στα 1908, όπου και πολλοί συγγραφείς σταματούν την εξιστόρηση των συμβάντων (την οποία αρχίζουν από τα γεγονότα του 1904). Εντούτοις, άλλη είναι η πραγματικότητα, τουλάχιστο στην περιοχή της Βέροιας, δηλαδή επακολούθησαν παρόμοια (με το παρελθόν) γεγονότα, επεισόδια, συλλήψεις, ληστείες και βιαιοπραγίες, τα οποία συνεχίστηκαν και μέχρι τις 16.10.1912, όταν ελευθερώθηκε η Βέροια.

Αναφέρω, μερικά, μόνο, χαρακτηριστικά και (στον κανόνα) άγνωστα συμβάντα, με βάση τους ανέκδοτους κώδικες της μητροπόλεως της Βέροιας - Νάουσας:

Στις 6.5.1909 οι ρουμανίζοντες κατεδάφισαν 10 σπίτια ελληνιζόντων κατοίκων του Ξηρολειβάδου και κακοποίησαν τους Σαρακατσαναίους, που βοηθούσαν ανέκαθεν τους Έλληνες αντάρτες, για τη μέχρι τότε ελληνοπρέπιά τους.

Τον Οκτώβριο (του ίδιου χρόνου) οι

τουρκικές αρχές συνέλαβαν πολλά γυναίκο-κόπαιδα της πόλεως, με την αιτιολογία ότι καταζητούνταν συγγενείς τους, γεγονός που ανάγκασε τον μητροπολίτη Λουκά να στείλει (29.12.1909) τηλεγράφημα προς τον Οικουμενικό πατριάρχη, στον μητροπολίτη της Θεσσαλονίκης κ.ά. Φαίνεται, λοιπόν, ότι ο ένοπλος αγώνας δεν είχε τελειώσει...

Το τρίτο δεκαήμερο του Ιουλίου του 1910, Έλληνες αντάρτες απήγαγαν από το Κουστοχώρι τον Αθανάσιο Μπιζέτα. Οι τουρκικές αρχές τους καταδίωξαν και συνέλαβαν κατοίκους της Ραχιάς, ως τροφοδοτές του ανταρτικού σώματος.

Στις 12.7.1910 (ημέρα Κυριακή) συνελήφθησαν πρόκριτοι της Νάουσας, γιατί δεν κρίθηκε αρκετός ο αριθμός των όπλων, που είχαν παραδοθεί από τους κατοίκους της πόλεως. Επακολούθησαν δικαστήρια και ξυλοδαρμοί και έτσι αναγκάστηκαν οι Έλληνες να παραδώσουν και άλλα όπλα.

Οι Τούρκοι αναγνώρισαν το δικαίωμα των ρουμανιζόντων να ιδρύσουν δικές τους κοινότητες και να λειτουργήσουν ιδιαίτερα σχολεία, γεγονός το οποίο προκάλεσε τη διακοπή των επαφών και των σχέσεων του Οικουμενικού πατριαρχείου με την κεντρική τουρκική διοίκηση. Αποφασίστηκε, ακόμα, η σύγκληση έκτακτης εθνικής συνελεύσεως των πατριαρχείων, στην Κωνσταντινούπολη, με την παρουσία-συμμετοχή όλων των επαρχιών του υπόδουλου Ελληνισμού. Αντιπρόσωπος της επαρχίας της Βέροιας - Νάουσας ορίστηκε ο (βεροιώτικης καταγωγής) Εμμανουήλ Ρακτιβάν (αδελφός του

Κωνσταντίνου και γιός του ευεργέτη των σχολείων της πόλεως Δημητρίου), που εμπορευόταν στην Κωνσταντινούπολη, όπως και ο πατέρας του.

Αλλά και οι βουλγαρίζοντες δεν εφυσάχαν και το Βουλγαρικό Κομιτάτο εγκατέστησε στα χωριά Μονόσπιτα, Ζερβοχώρι και Χαρίεσσα, όπως και στον Άγιο Γεώργιο, ενώ στη Χαρίεσσα έγινε σύμπλοκή του αρχικομιτατζή Τράικου και 14 απλιτών του με τουρκικό απόσπασμα και επακολούθησαν συλλήψεις κ.τ.λ.

5. Τα γεγονότα, οι διώξεις, οι εκδικητικές και αντεκδικητικές πράξεις συνεχίστηκαν μεταξύ των Ελλήνων, των Βουλγάρων - βουλγαριζόντων και των ρουμανιζόντων και με τους Τούρκους, οι οποίοι, άλλοτε κυνηγούσαν τους μεν, άλλοτε τους δε, ή και όλους, ή, τέλος υπήρξαν περιπτώσεις στις οποίες έπαιζαν τον ρόλο του πυροσθέστη, μέχρι τον Οκτώβριο του 1912, οπότε άρχισε να ροδίζει η αυγή της πολυπόθητης απολυτρώσεως από τον δυσβάστακτο τουρκικό ζυγό, η οποία αναμενόταν, εδώ και αρκετό χρόνο, γιατί οι Έλληνες αντάρτες (οι περίφημοι «Πρόσκοποι» του Κ. Μαζαράκη) είχαν κάμει την επανεμφάνισή τους στα γνώριμα σ' αυτούς εδάφη της περιοχής, όπου μάζευαν πληροφορίες ή έκαμαν δολιοφθορές και έτσι δοθήσαν ποικιλότροπα και ουσιαστικά τον τακτικό ελληνικό στρατό. Υπήρξαν, λοιπόν, πραγματικά προάγγελοι, σκαπανείς και αληθινοί πρόσκοποι της πολυάκριβης ελευθερίας...

ΔΙΑΒΑΣΑΜΕ

Κων. Α. Βακαλόπουλου
ΝΕΩΤΕΡΗ ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΗΣ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ (1830—1912) σελ. 31—32.

...Τα σχέδια των Ελλήνων επαναστατών πρόβλεπαν την απόβαση ναυτικού αγήματος στη Χαλκιδική με επικεφαλής τον Τάση Καρατάσο, ο οποίος κατάρτιζε δικό του σώμα στην Εύβοια. Οι Εεσηκωμένοι Έλληνες σχεδίαζαν την ταυτόχρονη διείσδυση του Καρατάσου και των Θεσσαλικών σωμάτων στη Θεσσα-

λονίκη. Έχοντας αναλάβει το γενικό συντονισμό των πολεμικών επιχειρήσεων μετά την ανακήρυξή του ως «Αρχιστρατήγου» της Μακεδονίας, ο Καρατάσος, αφού συγκέντρωσε δέκα πλοία με 500 περίπου άντρες στην Εύβεια, πέρασε αρχικά στα τέλη Μαρτίου - αρχές Απριλίου 1854 στις Βόρειες Σποράδες, κατευθύνθηκε έπειτα στη χερσόνησο της Κασσάνδρας και τελικά αποβιβάστηκε στις 6 Απριλίου στον όρμο του Καλαμιτίου. Μετά την κατάληψη του χωριού Συκιά, όπου έγινε δεκτός με μεγάλο ενθουσιασμό από το ντόπιο πληθυσμό, προχώρησε στον Παρθενώνα της Σιθωνίας

και στη Νικήτη και κατέληξε μέσα σε παραλήρημα ενθουσιασμού από τους κατοίκους στις 10/22 Απριλίου, στον Αγ. Νικόλαο. Εκεί επρόκειτο σύγχρονα να φτάσουν και τα πλοία των Ελλήνων επαναστατών. Στον Αγ. Νικόλαο ο Καρατάσος και οι άντρες του πέρασαν το Πάσχα και αφού επιστράτευσαν στη συνέχεια όσους μπορούσαν να φέρουν όπλα, άφησαν στην κωμόπολη τους 12 γεροντότερους ως πολιτοφύλακες και κατευθύνθηκαν έπειτα στην Ορμύλια. Ο υπόλοιπος πληθυσμός του Αγ. Νικολάου στάλθηκε από τον Καρατάσο στη Βουρβουρού...

Αναμνήσεις από τις πρώτες μέρες του Ελληνοϊταλικού πολέμου στο ιστορικό Καλπάκι

Πολλές και ποικίλες είναι οι αναμνήσεις από τον Ελληνοϊταλικό πόλεμο, τη γιγαντιαία εκείνη τιτανομαχία που δημιούργησε το έπος του 1940, που είναι το μεγαλύτερο ορόσημο στην Ιστορία της νεώτερης Ελλάδας.

Μερικές από τις αναμνήσεις, αυτές στο ιστορικό Καλπάκι, γυρνώντας 46 χρόνια πίσω, θα προσπαθήσουμε να τις ξαναφέρουμε στη μνήμη μας, να τις ξαναζωντανέψουμε για να ζήσουμε έστω και για λίγο την ιερότητα εκείνων των στιγμών.

Παρανομές της 28ης Οκτωβρίου 1940 και τα τμήματα της 8ης Μεραρχίας, της μαρτυρικής εκείνης Μεραρχίας που απετέλειτο εξ ολοκλήρου από Ηπειρώτες και που τότε, όπως, και σήμερα, είχε έδρα τα θρυλικά Γιάννινα, με Διοικητή τον αείμνηστο Στρατηγό Χαράλαμπο Κατσιμήτρο, ήταν διεσπαρμένα στην Ηπειρωτική Ήπειρο, στις Ηπειρωτικές δουνοπλαγίες και στα λαγκάδια με επίκεντρο το ιστορικό Καλπάκι, και περίμεναν από μέρα σε μέρα τη διαταγή επιστροφής στην έδρα τους, γιατί τίποτα δεν προμήνυε τα γεγονότα τα οποία επρόκειτο να συμβούν εντός ολίγων ημερών.

Η νύχτα της 27ης Οκτωβρίου ήταν μια νύχτα καθαρά φθινοπωρινή, με λίγο κρύο, λίγες βραχές και πολλές αστραπές και βροντές, ασκατωμένες με κάτι παράξενες ομοδροντίες που συνεχίζονταν μέχρι τις πρώτες πρωινές ώρες. Όσο περνούσε η ώρα, οι ομοδροντίες αυτές ακούγονταν περισσότερο και όλοι, που εκείνη την ώρα βρίσκονταν μέσα στις σκηνές και τα αντίσκηνα, τις απίδιδαν στη χειροτέρευση των καιρικών συνθηκών. Πολύ γρήγορα όμως άρχισαν να ατιλαμβάνονται ότι οι ομοδροντίες, που εν τω μεταξύ γίνονταν πιο πυκνές και πιο έντοινες, δεν οφείλονταν στις καιρικές συνθήκες, αλλά ότι κάτι το σημαντικό συνέβαινε.

Σε λίγο αγγελιαφόροι περιέρχονταν από μονάδα σε μονάδα και από τμήμα σε τμήμα για να αναγγείλουν ότι οι Ιταλοί μάς είχαν κηρύξει τον πόλεμο και με τα κανόνια τους μας έστειλαν τα πρώτα εχθρικά τους βλήματα.

Η σύγχυση των πρώτων στιγμών φεύγει πολύ γρήγορα και με το άνοιγμα των φακέλων επιστρατεύσεως ο καθένας δρέθηκε στη θέση του και ανελάμβανε

τις ευθύνες του.

Εν τω μεταξύ, οι καμπάνες των γύρω χωριών και ιδίως των χωριών της απαρχίας Ζαγορίου, χτυπούσαν δαιμονιαστικά και έδιναν και αυτές το πρώτο άγγελμα του πολέμου.

Η πρώτη μέρα του πολέμου πέρασε με μετακινήσεις μικρών τμημάτων μας μέσα από ημιονικούς δρόμους και μονοπάτια προς την πρώτη γραμμή του μετώπου, προς ενίσχυση των μοχλομένων τμημάτων της προκαλούμενης, γιατί υπήρχε σχεδίο να κρατηθεί η πρώτη γραμμή του μετώπου για ένα μικρό χρονικό διάστημα για λόγους ψυχολογικούς, αλλά και για να δοθεί η ευκαιρία στα υπόλοιπα τμήματα να καταλάβουν τις θέσεις τους στην οχυρωματική ζώνη του Καλπακιού, γνωστής και σαν ζώνη ελαίας, όπου είναι γνωστό, δεσπόζουν προς Ανατολάς του δημόσιου δρόμου Καλπάκι - Ιωάννινα τα υψώματα της Γκραμπάλας και προς Δυσμάς τα υψώματα της Χρυσόραχης.

Αντίθετα, προς την κατεύθυνση των μετακινούμενων για την πρώτη γραμμή τμημάτων μας, ένα άλλο κύμα ανθρώπων κατά φάλαγγες εκινείτο με κατεύθυνση προς τα Γιάννινα. Ήταν ο άμαχος πληθυσμός των παραμεθορίων χωριών της Επαρχίας Πωγωνίου που πρώτα δέχτηκαν τα βλήματα του εχθρού και εγκατέλειπαν τα χωριά τους και τα σπίτια τους, για να γλυτώσουν από την μπότα του κατακτητή.

Είναι δύσκολο να περιγράψει κανένας την εικόνα που παρουσίαζαν οι άνθρωποι αυτοί.

Πανικόδλητοι, με την αγωνία ζωγραφισμένη στα πρόσωπά τους, γέροντες, γριές, μεσόκοπες γυναίκες, κορίτσια, αγόρια, μάνες με τα μικρά παιδιά τους στην αγκαλιά ή με τα μωρά τους στην κούνια, ζαλωμένες, κουβαλούσαν κοντά τους ό,τι νόμιζαν πολύτιμο γι' αυτούς. Άλλος είχε το εικόνισμα της Παναγίας στα χέρια του, άλλος τον παράλυτο γέροντα πατέρα του στους ώμους του, άλλος την αγελάδα του που την έσερνε με μια τριχιά, άλλος τις κατσίκες του, άλλος ένα ταψί στο χέρι και οι περισσότεροι με τα γαϊδουράκια τους φορτωμένα μέχρι τα αυτιά με στρώματα και κλινοσκεπάσματα.

Βλέποντας τους φαντάρους μας να πηγαίνουν για την πρώτη γραμμή τους

φώναζαν: «Πού πότε, μωρέ παιδιά; Μιλούνια έρχονται οι Ιταλοί από πίσω μας!».

Οι φαντάροι μας όμως, απτόητοι τραδούσαν για την πρώτη γραμμή, για να φθάσουν στο πεδίο της τιμής.

Έτσι, με μάχες στην πρώτη γραμμή διέρρευσε η πρώτη και η δεύτερη μέρα του πολέμου μέχρι τις βραδινές ώρες της 29ης Οκτωβρίου, οπότε με το νύχτωμα άρχισε η οπισθοχώρηση των τμημάτων μας προς το Καλπάκι. Η νύχτα

Του Επαμεινώνδα Βαδίλη Επίτ. Επιθ)τή Γεωργίας

αυτή της οπισθοχώρησης ήταν κάτι που δεν μπορεί να το ξεχάσει κανένας. Βροχή καταρρακτώδης όλη τη νύχτα, ορατότητα μηδέν, σκοτάδι πυκνό σκεπάζε τα πάντα. Οι στρατιώτες μας, για να μη χάσουν την επαφή τους με τα τμήματά μας, αναγκάζονταν να κρατούν τις ουρές των μουλαριών των μεταγωγικών, γιατί υπήρχε κίνδυνος να αποκοπούν από τη φάλαγγα και να χαθούν. Η συνείδηση ότι θα έπρεπε η διαδρομή αυτή από την πρώτη γραμμή μέχρι την οχυρωματική ζώνη να διανυθεί μέσα στη νύχτα, μεγάλωνε την αγωνία των μετακινούμενων τμημάτων μας, γιατί την ημέρα τα εχθρικά τμήματα θα προχωρούσαν ακάθεκτα και υπήρχε μεγάλος φόβος να αιχμαλωτιστούν.

Μια πραγματική κόλαση του Δάντη ήταν η νύχτα αυτή!... Ευτυχώς, χάρη στην εμπειρία αξίων αξιωματικών, αλλά και οπλιτών που ήξεραν την περιοχή, όλα τα τμήματά μας κατόρθωσαν εντός της νύχτας να φθάσουν στον προορισμό τους και να καταλάβουν τις θέσεις τους στην οχυρωματική ζώνη του Καλπακιού.

Από αυτή την ημέρα, που ήταν η τρίτη του πολέμου, αρχίζει μια πραγματική τιτανομαχία. Τα τμήματα του εχθρού, όπως ήταν φυσικό, σε πολύ λίγο χρόνο, αφού δεν υπήρχε καμιά αντίσταση, έφθασαν ανενόχλητα μέχρι το Καλπάκι, που απ' εκεί και πέρα δεν μπόρεσαν να προχωρήσουν ούτε κατά ένα μέτρο.

Αλλά για να εκτιμηθεί στα μεγέθη που πρέπει η αξία του αμυντικού αυτού αγώνα στο Καλπάκι, κρίνουμε σκόπιμο να παραθέσουμε τα αριθμητικά στοιχεία των επιτιθεμένων και των αμυνόμενων

δυνάμεων.

Στην Ήπειρο γενικά οι Ιταλοί επετέθηκαν σε μέτωπο 100 χιλιομέτρων με τις εξής δυνάμεις:

124 τάγματα πεζικού, 3 συντάγματα ιππικού, 244 πυροβόλα, πολλά τάγματα όλμων, 90 άρματα μάχης και με υποστήριξη πολλών σμηνών αεροπλάνων.

Οι δικές μας δυνάμεις ήταν:

15 τάγματα πεζικού και 64 πυροβόλα της 8ης Μεραρχίας, λίγοι όλμοι και λίγα αεροπλάνα.

Στον τομέα του Καλπακιού, όπου ήταν και η κύρια προσπάθεια των Ιταλών, επετέθηκαν σε μέτωπο 12 χιλιομέτρων με 15 τάγματα πεζικού, 120 πυροβόλα, 90 άρματα μάχης, τάγματα 3λμων και με υποστήριξη σμηνών αεροπλάνων. Τα τμήματα αυτά ανήκουν στις Μεραρχίες Φεράρα και Κενταύρων, με επικεφαλής τον Ιταλό Στρατηγό Ρότσι.

Η δική μας άμυνα διεξάχθηκε με 7 τάγματα πεζικού, 24 πυροβόλα με λίγους όλμους και λίγα αεροπλάνα με επικεφαλής το Στρατηγό Χαράλαμπο Κατσιμήτρο, Διοικητή της 8ης Μεραρχίας.

Στις 31 Οκτωβρίου, τα προχωρημένα ιταλικά τμήματα ήρθαν σε επαφή με τα ελληνικά τμήματα στην τοποθεσία της αντίστασης και άρχισαν να ετοιμάζονται για τη μεγάλη επίθεση. Την ίδια μέρα, ο Στρατηγός Κατσιμήτρος παίρνει κρυπτογραφικό σήμα από το Γενικό Στρατηγείο, που του έλεγε ότι η κύρια αποστολή της Μεραρχίας του ήταν η κάλυψη του πολεμικού θεάτρου της Δυτικής Μακεδονίας και δευτερευόντως η απόφραξη των οδών από την Ήπειρο προς την Αιτωλοακαρνανία.

Η Μεραρχία, έγραφε το σήμα, δεν πρέπει να φθείρει τις δυνάμεις της, διακρίνοντας το εθνικό έδαφος της Ηπείρου.

Αλλά ο Κατσιμήτρος επιμένει στην απόφαση του να δώσει τη μάχη στη γραμμή Καλπάκι - Καλαμάς, που την είχε προπαρασκευάσει αμυντικά από τον καιρό της ειρήνης.

Έτσι, λοιπόν, τα πάντα ετοιμάζονται για την άμυνα μέχρις εσχάτων.

Στα υψώματα της Γκραμπάλας στήθηκαν δυο παρατηρητήρια πυροβολικού, το ένα στο κυρίως ύψωμα της Γκραμπάλας, με επικεφαλής τον Διοικητή του 8ου Συντάγματος Πυροβολικού Ιωαννίνων, Συνταγματάρχη Ασημακόπουλο Αλέξανδρο, και το άλλο στο πλαϊνό ύψωμα Ασόνιτσα, με επικεφαλής τον Ταγματάρχη του ιδίου Συντάγματος Πυροβολικού Βερσή Κωνσταντίνο, και τρίτο παρατηρητήριο στα υψώματα της Χρυσόραχης, με

επικεφαλής τον Ταγματάρχη Κωστάκη Δημήτριο, επίσης του ιδίου Συντάγματος Πυροβολικού.

Την όλη ευθύνη του συντονισμού του Πυροβολικού μας την είχε ο Αρχηγός του Μεραρχικού Πυροβολικού της 8ης Μεραρχίας, Συνταγματάρχης Μαυρογιάννης Παναγιώτης.

Τα περισσότερα πυροβόλα μας ήταν κατανεμημένα πίσω από τα υψώματα της Γκραμπάλας, στις κτηματικές περιοχές των χωριών Κάτω και Άνω Σουδενά τώρα Πεδινά, μεταξύ των οποίων ήταν και δυο βαριές πυροβολαρχίες, ήτοι 8 πυροβόλα, η μία υπό τον λοχαγό Λυκιαυγιέρη και η άλλη υπό τον λοχαγό Μπενούκα και όλα τα υπόλοιπα ορειβατικά. Άλλες δυο πεδινές Πυροβολαρχίες, ήτοι 8 πυροβόλα, η μία υπό τον λοχαγό Αλεξόπουλο Γεώργιο και η άλλη υπό τον λοχαγό Σερβετά Κωνσταντίνο, είχαν κατανεμηθεί στα υψώματα της Χρυσόραχης, στη δυτική πλευρά της αμυντικής μας γραμμής, κοντά στο Ιεροδιδασκαλείο της Ελλάς.

Τα τμήματα του πεζικού μας, με επικεφαλής τον Αρχηγό του Μεραρχιακού Πεζικού της 8ης Μεραρχίας, Συνταγματάρχη Ντρε, κατέβαλαν τις δυο γραμμές χαρακωμάτων που βρίσκονταν στις πλαγιές των υψωμάτων της αμυντικής μας γραμμής.

Την κύρια ευθύνη της άμυνας των υψωμάτων Γκραμπάλας - Ψηλόραχης την είχε το 3ο Τάγμα του 15ου Συντάγματος Πεζικού Ιωαννίνων, με επικεφαλής τον Ταγματάρχη Πεζικού Πανταζή Κωνσταντίνο. Οι επιθέσεις των Ιταλών άρχισαν και συνεχίστηκαν χωρίς διακοπές από την 1η μέχρι την 8η Νοεμβρίου. Οι μεν Μονάδες του Πεζικού επιτίθενταν κυρίως κατά των υψωμάτων της Γκραμπάλας - Ψηλόραχης, οι δε Μονάδες των αρμάτων μάχης κατά του δημοσίου δρόμου Καλπάκι - Γιάννινα, τον οποίον προσπαθούσαν να τον διασπάσουν και να τον διαδούν. Περισσότερο όμως η κύρια προσπάθεια των ιταλικών επιθέσεων εστρέφεται κατά του υψώματος της Γκραμπάλας, λόγω της μεγάλης στρατηγικής σημασίας που έχει το ύψωμα αυτό, γιατί δεσπόζει της όλης περιοχής.

Έτσι, επί θήμερο, φωτιά και καυτό σίδερο έπεφτε στην αμυντική μας γραμμή.

Όλες όμως οι επιθέσεις των Ιταλών απέτυχαν χάρη στην ευστοχία του Πυροβολικού μας, το οποίο κυριολεκτικά εθέρριξε τους επιτιθεμένους Ιταλούς, και στη γενναιοδωρία των αξιωματικών και στρατιωτών μας, αλλά και στην ηρωική στρατηγική αξία που έχει η χώρα

από το Καλπάκι περιοχή. Μόνο δυο φορές κατόρθωσαν οι Ιταλοί να καταλάβουν το ύψωμα της Γκραμπάλας, την πρώτη στις 2 Νοεμβρίου και την άλλη στις 7 Νοεμβρίου.

Στις 2 Νοεμβρίου, μια διμοιρία του εχθρού είχε κατορθώσει να ανεβεί στο ύψωμα, από το οποίο εκδιώχθηκε με αντεπίθεση το πρωί της άλλης ημέρας.

Στις 7 Νοεμβρίου, η κατάληψη έγινε ύστερα από λυσσαλέα επίθεση του εχθρού, που έγινε τις βραδινές ώρες με ομάδες θανάτου.

Αλλά αμέσως τα μεσάνυχτα της ίδιας ημέρας διατάχθηκε και έγινε αντεπίθεση με το Τάγμα Πανταζή, το οποίο θαυματουργήσε, γιατί ο εχθρός ανατράπηκε και εκδιώχθηκε ύστερα από σκληρό αγώνα εκ του συστάδην με τη λόγχη και με χειροβομβίδες, αφήνοντας στο πεδίο της μάχης περί τους 45 νεκρούς. Οι νεκροί είχαν περιλαίμιο με μεταλλική πλάκα που έγραφε «Στρατιώτες του θανάτου» («FANDI DI MORTE»).

Οι δικές μας απώλειες ήταν ελάχιστες, μεταξύ των οποίων ο μόνιμος Ανθυπολοχαγός Πεζικού Χατζόπουλος Νικόλαος, που καταγόταν από τη Θεσσαλονίκη.

Σ' όλες αυτές τις μάχες διακρίθηκαν ο Αρχηγός Πυροβολικού της 8ης Μεραρχίας Συνταγματάρχης Μαυρογιάννης Παναγιώτης, ο Διοικητής του 8ου Συντάγματος Πυροβολικού Ιωαννίνων Συνταγματάρχης Ασημακόπουλος Αλέξανδρος, οι Ταγματάρχες Πυροβολικού Κωστάκης Δημήτριος και Βερσής Κωνσταντίνος, με άμεσους συνεργάτες τους Λοχαγούς Διοικητές των Πυροβολαρχιών και πολλούς εφέδρους αξιωματικούς, μεταξύ των οποίων ήταν και ο αείμνηστος έφεδρος Ανθυπολοχαγός Πύρρος Σωκράτης από την Πυρσόγιαννη της Κόνιτσας, που με το ευστοχο πυροβολικό της Μεραρχίας εθέρριξαν κυριολεκτικά τους επιτιθεμένους Ιταλούς και καθήλωναν τα άρματα μάχης.

Από πλευράς μονάδων Πεζικού διακρίθηκε ο σεμνός αγωνιστής, Διοικητής του 3ου Τάγματος, Ταγματάρχης Πανταζής Κωνσταντίνος με τους Υπολοχαγούς Ευσιλά Νικόλαο, Μάλλιο Δημήτριο και τον Ανθυπολοχαγό Σαβρή Κωνσταντίνο, και πολλούς άλλους αξιωματικούς μονίμους και έφεδρους, αλλά και στρατιώτες, που πολεμούσαν με απαράμιλλη παλικαριά και αυτοθυσία και για τον πρόσθετο λόγο ότι — επειδή οι περισσότεροι ήταν Ηπειρώτες — ήξεραν ότι πολεμούν υπέρ των δωμών και εστιών. Θα πρέπει εδώ να τονισθεί ιδιαίτερα η συμβολή του Πυροβολικού μας, εκτός των άλλων, στην αν-

τιμετώπιση των αρμάτων μάχης, για τα οποία δεν υπήρχαν άλλα μέσα για να αντιμετωπιστούν, δεδομένου ότι η ελληνική άμυνα δεν διέθετε άρματα μάχης.

Μόνον κατά την ιταλική επίθεση της 3ης Νοεμβρίου, που ήταν μια από τις ισχυρότερες και έγινε με τη συνοδεία 50 αρμάτων μάχης, καταστράφηκαν από το Πυροβολικό μας 9 άρματα μάχης ιταλικά. Οι απώλειες των Ιταλών σ' αυτό το 8ήμερο στο Καλπάκι ήταν τρομακτικές. Εκείνη η μικρή πεδιάδα, που αρχίζει από το Καλπάκι και φθάνει μέχρι τον Καλαμά, υπήρξε ο τάφος πολλών εκατοντάδων Ιταλών.

Βεβαίως, απώλειες είχαν και τα δικά μας τα τμήματα, αλλά πολύ λιγότερες.

Μετά την 8η Νοεμβρίου, οι Ιταλοί άρχισαν ν' απογοητεύονται. Τα όνειρά τους, ότι σε λίγες μέρες θα έφθαναν στα Γιάννινα να πιουν τον καφέ τους και σε λίγες μέρες με έναν περίπατο στην Αθήνα, με τα οποία τους είχε γαλουχήσει η ιταλική προπαγάνδα, άρχισαν να γκρεμίζονται και απογοητευμένοι συνειδητοποιούσαν σιγά - σιγά την ιδέα της οπισθοχώρησης.

Έτσι, στις 13 Νοεμβρίου, με την οπισθοχώρηση των Ιταλών που είχε ήδη συντελεστεί, τα δικά μας τμήματα ανέλαβαν την αντιμετώπιση με όλες τις μετέπειτα γνώστες εξελίξεις του πολέμου.

Το έπος του 1940 οφείλεται κατά το μεγαλύτερο μέρος στο Καλπάκι, σ' αυτό που η 8η Μεραρχία το κράτησε απόρρητο παρά τις λυσσαλέες και με υπέρτερες δυνάμεις επιθέσεις του εχθρού, και γι' αυτό δικαίως θα πρέπει να αποκαλείται το Βερντέν της Ελλάδας.

Παρά ταύτα όμως, ορισμένοι ιστορικοί και αρθρογράφοι εφημερίδων ηθελμένα ή αθέλητα έχουν μυθοποιήσει παραπάνω από τις πραγματικές της διαστάσεις τη μάχη της Πίνδου, που ήταν το άλλο δίδυμο της αντίστασης κατά του εχθρού τις πρώτες μέρες του πολέμου, και υποτιμούν την αντίσταση στο Καλπάκι, την οποία την αγνοούσαν ακόμη και αυτά τα μέσα μαζικής ενημέρωσης κατά το γιορτασμό των επετείων του έπους του 1940.

Εν τούτοις, όμως, η ιστορική αλήθεια είναι διαφορετική και να γιατί:

Η μάχη στην Πίνδο τις πρώτες μέρες του πολέμου είχε την εξής εξέλιξη: Τον τομέα αυτόν είχε αναλάβει να τον υπερασπιστεί το απόσπασμα της Πίνδου, που αποτελούνταν από 2.000 άνδρες, 4 ορειβατικά πυροβόλα και μία ιλη ιππικού με επικεφαλής τον Συνταγματάρχη Δαδάκη Κωνσταντίνο, που είχε οργανώ-

σει την τοποθεσία της άμυνας από τον καιρό της ειρήνης.

Η επίθεση των Ιταλών έγινε εκεί σε μέτωπο 30 χιλιομέτρων με την επίλεκτη 3η Μεραρχία Αλпинιστών Τζούλια, που από τις 15.000 άνδρες της συνολικής της δύναμης διέθεσε για το σκοπό αυτό 2 συντάγματα πεζικού, μία (1) ιλη ιππικού, 5 πυροβολαρχίες, πολλούς όλμους και σμήνη αεροπλάνων.

Την πρώτη ημέρα ο εχθρός ανέτρεψε τα τμήματα προκαλύψεως αλλά, λόγω σφοδρής θύελλας, η Μεραρχία των Αλпинιστών δεν κατόρθωσε να διαβεί τον Σαραντάπορο ποταμό, γιατί είχε καταστραφεί η γέφυρα, αλλά το βράδυ της δεύτερης ημέρας, δηλαδή της 29ης Οκτωβρίου, είχε καταλάβει σχεδόν οδόκληρη την τοποθεσία της αντίστασης.

Το απόσπασμα της Πίνδου, λόγω των υπερτέρων δυνάμεων του εχθρού, αναγκάζεται να υποχωρήσει και να φθάσει στο Επταχώρι. Εκεί ο Δαδάκης ανασυγκροτεί το Απόσπασμά του και την 1η Νοεμβρίου αρχίζει αντιμετώπιση κατά των ιταλικών δυνάμεων, που ενθουσιασμένες από την επιτυχία των πρώτων ημερών είχαν προχωρήσει αρκετά σε βάθος προς τη Σομαρίνα και τη Βωδούσα, αφήνοντας το αριστερό τους εντελώς ακάλυπτο.

Κατά την αντιμετώπιση ο Δαδάκης, ηγούμενος δολοχίας, τραυματίζεται θανάσιμα στο ύψωμα Προφήτης Ηλίας Φούρκας, στις 2 Νοεμβρίου, μεταφέρεται στα μετόπισθεν και τον αντικαθιστά επάξια ο Ταγματάρχης Καραδίας Ιωάννης, που συνεχίζει την αντιμετώπιση.

Την ίδια μέρα σκοτώνεται ο πρώτος Έλληνας αξιωματικός, ο Δωδεκανήσιος Υπολοχαγός Διάκος Αλέξανδρος, στο ύψωμα Τσούκα της Φούρκας, μαχόμενος ηρωικά εναντίον όπλάσιας δύναμης του εχθρού, που τρεις φορές το κατέλαβε και το έχασε.

Εν τω μεταξύ όμως, το Γενικό Στρατηγείο από την 30ή Οκτωβρίου ανησυχεί για τη βεβαίως διεύθυνση των Ιταλών και αμέσως αναθέτει τη διεύθυνση του αγώνα της Πίνδου στο Β' Σώμα Στρατού, το οποίο και προωθείται στην Κοζάνη.

Το Β' Σώμα Στρατού ενεργεί ταχύτατα. Στέλνει αμέσως στο χώρο της μάχης από τις 30 Οκτωβρίου μέχρι τις 8 Νοεμβρίου, 18 τάγματα Πεζικού, 2 Συντάγματα Ιππικού, 2 Επιλορχίες και 4 ομάδες αναγνωρίσεως της 1ης Μεραρχίας, υπό τον Υποστράτηγο Βραχνό Εασίλειο, καθώς και μία Ταξιαρχία Ιππικού, υπό τον Ηπειρώτη Συνταγματάρχη Δημόκrate Σωκράτη.

Μ' αυτές τις δυνάμεις και σε συνεργασία και με Μεραρχία Ιππικού, υπό τον Υποστράτηγο Στανωτά κατόρθωσαν να εγκλωβίσουν τη Μεραρχία των Αλпинιστών Τζούλια στο χώρο μεταξύ Διστράτου - Πάδες και να τη διαλύσουν μέχρι τις 12 Νοεμβρίου.

Αυτή είναι η ιστορική αλήθεια που προκύπτει και από τις εξής πηγές:

Ο Υποστράτηγος Βραχνός Βασίλειος, που μετά την 30 Οκτωβρίου του ανατέθηκε η ηγεσία των Ελληνικών Δυνάμεων στην Πίνδο, σε δημοσίευμά του στην εφημερίδα των Αθηνών «Ελεύθερος Λόγος», απαντώντας σε δημοσιεύματα που παραποιούσαν την πραγματικότητα, έγραψε τον Ιανουάριο του 1967 τα εξής: «Ουδέμιαν σοβαράν αντίστασιν πρόεβαλε το απόσπασμα της Πίνδου κατά την επίθεσιν του εχθρού την 28ην και 29ην Οκτωβρίου, διότι από της πρωίας της 30ης Οκτωβρίου εισέρρεε τούτο πανικόδηλο εις Επταχώρι».

Και ο Αρχιστράτηγος Παπάγος στη σελίδα 107 του βιβλίου του «Ο Πόλεμος της Ελλάδας 1940 - 41» γράφει:

«Εν τῷ τομεί τῆς Πίνδου ἡ 3ῃ Μεραρχία Αλпинιστῶν εἶχε απωθῆσαι τὰς ἐν τῷ τομεί τούτῳ περιορισμένας ἑλληνικὰς δυνάμεις, αἱτινες οὐ μόνον δὲν ἐπέτυχαν ἐπιβράδυνσιν τινὰ τοῦ ἀντιπάλου, ἀλλὰ ἀπώλεσαν ταύτην ἐντὸς τῆς ἡμέρας».

Αυτή είναι η ιστορική πραγματικότητα.

Ηρωποιήθηκε όμως ο Δαδάκης και σωστά ηρωποιήθηκε, γιατί εκτός του ότι προπαρασκευάσε την αμυντική γραμμή της Πίνδου από τον καιρό της ειρήνης, στην αντιμετώπιση που οργάνωσε τραυματίστηκε και στη συνέχεια είχε το τραγικό τέλος να συλληφθεί από τους Ιταλούς το 1942 και όπως μεταφερόνταν σαν όμηρος στην Ιταλία με το ιταλικό πλοίο «Σιτά ντι Τζένοβα», να τορπιλιστεί το πλοίο στις αλβανικές ακτές και να πνιγεί και αυτός μαζί με άλλους ομήρους.

Ηρωποιήθηκε επίσης και πολύ δίκαια ο Υπολοχαγός Διάκος Αλέξανδρος, ο πρώτος Έλληνας αξιωματικός που σκοτώθηκε στον πόλεμο αυτόν, μαχόμενος στον τομέα της Πίνδου.

Δεν ηρωποιήθηκε όμως στο Καλπάκι ο Ταγματάρχης του Πυροβολικού Κωστάκης Δημήτριος, που τον είχαν επικηρύξει οι Ιταλοί, γιατί τους είχε τρομοκρατήσει με το ευστοχο πυροβολικό του.

Είναι γνωστό σε όλους, όσους πολέμησαν στο Καλπάκι, το βλήμα από τη...

(Συνέχεια στη σελίδα 189)

Σχέδια διανομής του Ελληνικού χώρου τό 12 αιώνα

Μόλις πρόσφατα γιορτάσαμε στην Μακεδονία την απελευθέρωσή μας από τον τουρκικό ζυγό και ακόμα είναι σταυτιά μας ο αποπνιγμός των εμβατηρίων για την νίκη και στα μάτια μας η νεολαία να ρελαώνει κάθε χρόνο, νομίζω, και με λιγότερη λεβεντιά.

Ποτέ δεν θα πρέπει να υποδαυμίστει το γεγονός της αποτίναξης του Τουρκικού ζυγού, μιάς σκλαβιάς τετρακοσίων ετών και να γίνει μιά ρουτινιέρα επίδειξης. Αυτό μεγάλη ευθύνη θα φέρουμε όλοι. Γονείς, δάσκαλοι, πολιτεία.

Γιατί αυτός ο μικρός και ανάδελφος λαός, ο μόνος του στυγνόν τον δρόμο που λέγεται Ελλάς, τρισημίση χιλιάδες χρόνια, κατάφερε κάτι που όλοι το ονειρεύονταν, έκαναν σχέδια, αλλά δεν πολυύσαν.

Από το 1600 ακόμα υπήρχαν σχέδια κατά της Τουρκικής αυτοκρατορίας και ήταν μεγαλεπήβολα. Ξαν μιά νέα σταυροφορία που θα απωθούσε τους Οθωμανούς στα δάθη της Ασίας την ονειρεύονταν οι Αυλές των ηγεμόνων της Ευρώπης και τα θρησκευτικά Κουκλάδια.

Το πρώτο σχέδιο συντάσσεται το 1605 και το δεύτερο το 1638 από δυο Γάλλους, οι οποίοι παζίδεψαν πολύ και έζησαν χρόνια στην Οθωμανική Τουρκία, συγκεντρώνοντας αυθεντικά στοιχεία για το δυναμικό των αντιπάλων, ώστε να μπορέσει να συγκροτηθεί ένας πανίσχυρος στρατός από τα Χριστιανικά Έθνη της Ευρώπης.

Το πρώτο σχέδιο κατέστρωσε ο DE BREVES, επί δέκα πέντε χρόνια προσδευτής της Γαλλίας στην Κωνσταντινούπολη (1590 - 1606).

Το δεύτερο, ένας πρώην αξιωματικός και μετά πρόξενος της Γαλλίας στην Δαλματία και τους Αγίους Τόπους, ο JEAN COPPIN.

Έχουν πολύ ενδιαφέρον αυτά τα δυο σχέδια. Πρώτα γιατί σύμφωνα μαυτά ο Ελληνικός χώρος θα αποτελέσει προγεφύρωμα και θέατρο μακροχρόνιων πολεμικών συγκρούσεων με τους Οθωμανούς και δεύτερο γιατί τα φιλόδοξα σχέδια, των δυο Γάλλων, αποκαλύπτουν την πραγματική θέση που είχε κατά τον 12 αιώνα η Ελλάδα στην συνείδηση της Ευρώπης, καθώς και τους απώτερους σκοπούς της αντιτουρκικής σταυροφορίας.

Για την Χριστιανική Ευρώπη, οι Έλληνες είναι ανύπαρκτοι και σαν λαός και σαν ιστορική παράδοση και σαν έθνος. Θα υποκινηθούν, όμως, σε εξεγέρσεις.

Άλλωστε κατά την δεκαπενταετία της περιόδου του DE BREVES στις περιοχές της Οθωμανικής αυτοκρατορίας, πολλές Ευρωπαϊκές χώρες είχαν υποκινήσει επαναστάσεις των Ελλήνων, στην Ρούμελη, Ήπειρο, Θεσσαλία και Μακεδονία, για την εξυπηρέτηση της εξωτερικής πολιτικής τους. Και όλες κατέληγαν στην σφαγή των Ελλήνων και στην ερήμωση ολόκληρων περιοχών.

Το 1585 ο αρματολός της Βόνιτσας Θόδωρος Γρίδας, υψώνει σημαία επαναστατική και εξοντώνει τους Οθωμανούς στην Βόνιστα και Ξηρόμερο. Ακολουθούν οι Ηπειρώτες Μαλάμος και Δράκος, που

Της Λευκής Σαμαρά

αφού πάτησαν την Άρτα πάνε για τα Γιάννενα, για να εξοντωθούν, τελικά, από πανίσχυρα Τουρκικά στρατεύματα σβολημένοι.

Ο Πάπας και η Βενετία, καθένας για λογαριασμό του υποκινούν εξεγέρσεις στην Ήπειρο και όλες οι Ευρωπαϊκές δυνάμεις εκμεταλλεύονται τους πόθους των σκλαβωμένων ελλήνων για λευτεριά.

Ο DE BREVES, διαπιστώνει κατά την περίοδό του, ότι η Οθωμανική αυτοκρατορία νοσεί και ότι οι Έλληνες κατέχονται από το πάθος της λευτεριάς και είναι πανέτοιμοι να επαναστατήσουν. Αλλά τί θα γίνει όταν διωχθούν οι Οθωμανοί από τα ελληνικά εδάφη; Θα αποκατασταθεί η ελληνική ελευθερία; Όχι. Η Ελλάδα θα διανεμηθεί μεταξύ των νικητών.

Λεπτομερώς, όμως, στο τί θα γίνει η Ελλάδα, φαίνεται στο άλλο σχέδιο, που συντάχθηκε τριάντα δυο χρόνια αργότερα, του JEAN COPPIN με τίτλο. «Ασπίδα της Ευρώπης ή Ιερός Πόλεμος».

Αφού αναφέρεται πως θα συγκεντρωθούν στρατεύματα, πως θα κινηθούν για την πραγματοποίηση του μεγαλεπήδου στόχου, καταλήγει:

«Αφού εκδιωχθούν οι Τούρκοι από τις Ευρωπαϊκές κτήσεις τους με την βοή-

θεια των Ελλήνων, που θα εξεγερθούν τι θα γίνει; Θα αποκατασταθεί η ελευθερία στις υπόδουλες ελληνικές χώρες από τον «απελευθερωτικό συνασπισμό των Ευρωπαίων ηγεμόνων». Όχι δόξα. Οι Ελληνικές περιοχές θα διαμελιστούν και θα διανεμηθούν μεταξύ των Χριστιανών ηγεμόνων της Ευρώπης.

Από την Πελοπόννησο, εξαιτίας της στρατηγικής της σημασίας και του θαυμάσιου κλίματος, θα λάβουν όλοι μερίδια. Ιδού το κεφάλαιο «Διανομή του Μορώως» του JEAN COPPIN.

«Η δεύτερη χώρα που θα δεχτεί επίθεση συνασπισμού των Χριστιανών ηγεμόνων μετά την Αφρική θα είναι ο Μωριάς. Μόλο που η έκταση είναι μικρή, επιβάλλεται να πάρουν όλοι μερίδιο, διότι αποτελεί προγεφύρωμα στην θάλασσα του Αιγαίου. Καθένας από τους συμμάχους πρέπει να έχει εκεί μια δόση, γιατί και το κλίμα είναι εξαιρετικό.

Η Αγιάς της (ο Πάπας) θα λάβει την μισή Αρκαδία και την υπόλοιπη οι δούκες της Μοδίνια και της Πάρμας.

Ο Βασιλιάς της Γαλλίας, την Κόρινθο για το καλό λιμάνι της και ο βασιλιάς της Ισπανίας το Άργος. Ο βασιλιάς της Αγγλίας την Σπάρτη και οι ιπότες της Μάλτας το νησί της Ρόδου.

Από την υπόλοιπη Ελλάδα, ο βασιλιάς της Ισπανίας θα πάρει όλη την Αχαΐα, την Αθήνα, Θήβα ως τις Θερμοπύλες. Οι Βενετοί θα πάρουν την Ήπειρο και στον Αυτοκράτορα θα δοθεί η Μακεδονία από την Θεσσαλία μέχρι τον Στρυμώνα. Από τα νησιά, οι Βενετοί θα πάρουν την Νάξο, Πάρο, Κώ, Κρήτη...». Και η μοιρασιά πάει λήγοντας και η Οθωμανική αυτοκρατορία μένει ακλόνητη.

Το 1730 γίνεται καινούργιο σχέδιο από τον Ισπανό πρωθυπουργό ALBERON που υποβάλλεται σ' όλες τις Ευρωπαϊκές αυλές για την «εκδίωξη των απίστων» με την βοήθεια φυσικά, πάντα των Ελλήνων, που περιέχει μιά καινούργια διανομή του Ελληνικού χώρου, μεταξύ των Χριστιανών συμμάχων (Γερμανών, Ρώσων, Πολωνών, Δανών, Σουηδών, Γάλλων, Ολλανδών, Γενοβέζων, Ελβετών).

Με το νέο Ισπανικό σχέδιο, η Βενετία παίρνει την Πελοπόννησο, η Γένουα την Ρούμελη, η Πρωσία την Εύβοια, η Ολλανδία την Ρόδο, η Αγγλία την Κρήτη κ.τ.λ.

(Συνέχεια στη σελίδα 168)

ΓΙΑ Τ' ΑΜΠΕΛΙ ΚΙ ΤΟ ΚΡΑΣΙ ΣΤΗ ΝΙΔΟΥΣΤΑ

Ένα παλικαράκι ρούσου κι' όμουρφου
Βαγγιλίτασμι' ρούσου κι' όμουρφου
καβάλα γκιριζιρνούσιν καβάλα τραγου-
(δάει

κι μι του νού του λέει να ήμουν τσέ-
(λιγκας
νάχα τα χίλια γίντγια τα χίλια πρόβατα
να φκιάσου κι μνια στρούγκα σ' ένα ψη-
(λό βουνό
να έχου κι' ένα αμπιλάκι Βαγγιλίτασμι'
(μέσα στη Νιάουστα
να φκιάνει άσπρα σταφύλια κι ένα γλυ-
(κό κρασί

Βαγγιλίτασμι' κι' ένα γλυκό κρασί».

Ακόμα κι' οι Ξένοι όποτε αυτό του παλικαρι Ζήληβαν τη Νιάουστα πούταν Εισκουστή για τα αμπέλια κι τα κρασιά της ίσαιμι την Αίγυπτο, τη Βιέννη κι' άλλου ίσαιμι εκεί που έφταναν κι φτάνουν ακόμα τα κρασιά της.

Οι ητοιασείεις για τουν τρύγου άχρνούσαν έναν μήναν αρχίτηρας στη Νιάουστα. Άχρνούσαν τα μριμέτγια απ' τ' αγγιά, τις κάδεις, τα βαένια, τα βουτακιά, τα καντγιά, κι τα βαρέλια. Η κάδα είναι ανοήχη κι' ουλίγου στινώνη απύ πάνου, εκεί ρίχνουν τα σταφύλια που τα πατούν ή τα ρίχνουν πατημένα για να γένουν κρασί. (Η Ζάχαρι να γένει οινόηλιμα μη τη Ζύμουση). Τα βαένια που χουρούσαν απύ πεντακάσεις ίσαιμι χίσεις κι παρα πάνου ουκάδεις είχαν μνιά πουρτούδα που χουρούσιν ένα μικρό πιδί να σέβει. Έχλεναν μη καπάκι πούχειν ντγιό σιδηρένια χειρούλια. Απ' τ' αυτά πρνούσαν Εύλα κι αφίνεις για του κλείσιμου. Όντας γιόμουζαν τα βαένια στέκουνταν ουρθά. Η πουρτούδα αυτή ήταν στη μέση απ' τουν ένα τουν πάνου σαν πορθύρι ικκλησίας. Τα βαένια είχαν κοιλιά στη μέση κι' οι ντγιό πάτοι ήταν ίσοι. Οι κάδεις, τα βαένια, τα βουτακιά κι τα βαρέλια ακουρούσαν οι κασανίτικα πιτράγουνα πιλικιμένα Εύλα, χουντρά τα στάματα. Τα βουτακιά ήταν βαρέλια τρανά που χουρούσαν απύ ικατό ίσαιμι πιτρακάσεις ουκάδεις κρασί μι κοιλιά στη μέση κι μνια τρύπα στη μέση της κοιλιάς κι μνιά στουν ένα του πάτου μικρή ίσαιμι τρεις πόντους στρόγγυλη. Κι τα βαένια είχαν τρύπα τέτγια στη κάτω τη μιριά για τρέχει το κρασί. Αυτές οι τρύπεις έκλειναν όποτε κι της κάδας μι Ευλένιου στούπουμα τουν τίλου. Τα βουτακιά τα λεν κι μπόμπεις.

Τα καντγιά ήταν για τουν τρύγου, χουρούσαν πινήντα ουκάδεις σταφύλια.

Στα καντγιά δέχουνταν κι του κρασί μιτά του τράβηγμα ίσαιμι να κατασταλάσει, να στρώσει ουλίγου του κρασί κι να μαζουχτεί στα βαρέλια γιατί αλλιώς απητχιούνταν οι τάνεις απύ την σιμάδα. Τα καντγιά είχαν στινόν πάνου κι μνιά φορδύ όνοηγμα ψηλά. Τα βαρέλια που χουρούσαν πινήντα ουκάδεις είχαν ντγιό πάτους ίντγιους κι μνιά τρύπα ντγιό πόντους στουν ένα στρόγγυλη, στη μέση είχαν κοιλιά.

Αυτά τ' αγγιά μριμιτίζονταν απ' του βαριλά' αν είχαν κανα χαλασμένου σα-

Του Ν. Σπάρτσον

νίδι έβαναν κινούργιου απ' τη δόγα. Σι τρανές φράδες πριν τα αφίξουν έβαναν ραγάζι.

Τα Ζουνόργια απ' τα καντγιά κι τα βαρέλια γένουζαν απύ σκίσεις λιφτου καράς κι μη λαμαρίνα ντγιό δάχτυλα φάρδους πρσιμουμένη. Τη δόγα την έβγαζαν απύ τρουπηχιά κασανίτικα κουμένα μη τουν κουργιαστή, στη χάση για να μη σκουλικιάζουν, κι πιλικιμένα μη εκό σκιπάρι απύ βαριλάν.

Τα καντγιά κι τα βαρέλια είχαν μνιά στινές κι μνιά λιανές, ίσαιμι ένα χιλιαστό λαμαρίνεις οι κάδεις κι τα βαένια είχαν μνιά φορδιά κι χουντρά σιφάνια.

Μη τα σιφάνια αυτά έπιζαν κι τα πντγιά μ' ένα σύμμα λιγισμένου τά τρουκυλούσαν κι πουλλές βουλές πηγιναν ίσαιμι του στασιόνι της Νιάουσας κι γιρνούσαν μη τα πουδάργια.

Για να αφίξουν τα σιφάνια που λαμπάβιζαν απ' τη Ζέστη κι τη Ξηρασία του καλουκαίρι, τα χτυπούσαν μη μνιά αφίνα κι μι του σκιπάρι τρουγιούρου γιούρου. Η αφίνα ήταν Ευλένια ή σιδηρένια.

Άμα σφιγγονταν καλά τα σιφάνια απ' τα βαρέλια κι τα καντγιά τήπλυναν μη βραστό νιρό κι στάχτι για να μη ευνίζει του κρασί. Όλα αυτά τα αγγιά τα γιόμουζαν νιρό ίσαιμι ψηλά, έριχναν κι στάχτι μέσα για να κλείσουν αλληγουρότηρα οι φουράδες κι για να σφιξουν τα Εύλα να μην τρέχουν.

Για να γιουμζουν εύκολα οι κάδεις, τα βαένια κι τα βουτακιά τα έβαναν κουντά οι πουτάμι ή αγώγι. Τότι στη Νιάουστα όλα τα νιρά έτριχαν ανοιχτά. Όντας άντζιαγαν του νιρό απ' τις φουράδες τα Ξαναγιόμουζαν.

Ζιουμπιζονταν κι οι βάζουδοι οι γιαλένιοι πούταν μέσα οι βάση απύ

ψάθα για να μην τσακίζοντι. Στους βάζους έβαναν τ' αρακί.

Έκουφταν κι' ένα πατητήρι, απύ κουτσουπιά. Ένα Εήλου μη τρία τέσσερα τσιατάλια για να πατούν τα σταφύλια όντας τάριχναν στου καδί ή στην κάδα. Είχαν κι' ντγιό τρανά χουνιά, ένα μη λιανή τοιόμκα για να σβαίνει στις τρύπεις απ' τα βαρέλια κι' ένα μη φαρδύτηρη για τα βουτακιά.

Είχαν κι μνιά μπασίνα (τρανή λικάνι μπακαρένια) για να τρέχει του κρασί απ' την κάδα όντας τραβούσαν. Στη μπασίνα πατούσαν σαν τύχηνην, κι τα σταφύλια μη τα πουδάργια πριν τα ρίξουν στην κάδα, όντας γιόμουζιν από του απύ μισό μέτρου.

Φουκαλνούσαν κι Εκάπνιζαν καλά του κιλάρι. Αγόροζαν κι κουρδέλεις ή κι κάνα τρανό κουδούνι για τάλουγου.

Οι αμπιλάδεις πούχαν τρανά αμπέλια καπάρουναν κι κυρατζήδεις, πήγηναν κι στου Σούμπουτακου τα Μιγκλινά κι οι άλλα χουργιά απ' τα Βουδινά κι' έβρισκαν «μόμεις» (αργαίνεις), για τουν τρύγου. Αυτές φουρούσαν κόκκινεις μαλίτικεις φούστες κι άσπρα τοιπια.

Αγόροζαν κι καλάτγια τρανά, τρυγον κάλαθα απ' τους τσιγγανόγιοφτους, που χουρούσαν ίσαιμι δέκα δώδικα ουκάδεις ή κι κουφίνια πλιγμένα μι σκίσεις απύ χουντρές βέργεις λιφτουκαριάς που χουρούσαν πινήντα ουκάδεις. Μιρικοί έφκιαναν μοναχοί τους τρυγονκάλαθα μι βέργεις λιανές απύ βουζουκρανιά.

Μνιά ντγιό μέρες αρχίτηρα απ' τουν τρύγου μάζουναν «φουκάλι», ένα βουτάνι πόφκιαναν φουκάλια για να φουκαλνούν τ' αλώνια.

Αυτό μύριζειν καλά κι' έδουνειν ιβουντγιά κι στου κρασί. Τόδιναν σα μικρό διμάτι μη μνιά κόρδα απύ μέσα μιριάς την τρύπα απ' την κάδα για να σταματούν τα τσιπούρα κι τα σπόργια απ' τα σταφύλια όντας τραβούσαν του κρασί.

Στουν τρύγου έφκιαναν κι μέλι απ' του μούστου, μη κόρεις απύ κουλουκύθα κουμένεις μη πάχους τρία χιλιοστά, που τις έβαναν στην ασβέστι τρεις ώρες για να σφιξουν κι να κρασσινούν. Του μούστου για του μέλι, ουλίγεις ώρες πριν τουν δέσουν μη βράσιμου, τουν έκουφταν μη ασπρόχουμα (πουρόχουμα). Έβαναν κι' άλλα είδη απύ κόρεις όποτε κουμάτγια κιδώνια μη την πέτσα τους, μιτζιάνεις, κριν-

τζούλια (καθαρισμένες κι στίγνουμενες πέτσες απού καρπούζι). Μη του μέλι έφκιαναν κι νιστόπιτα μη νισηστέν. Μη τή νιστόπιτα έφκιαναν κι σιτζούκια την έριχναν σι αρμαθίες απού μισά ξικλίντγια καρύντγια, όπως φκιάνουν τις λαμπάδες μη του κιρί. Τα καρύντγια σκιπάζουνταν μη νιστόπιτα κ' ύσαρνας στέγγουναν στουν ήλιου, κι βαστούσαν όλου του χειμώνα.

Όποιο κρασί ξυνίζεϊν στη βαρέλα τόφκιαναν Εύδι, τόριχναν σι βάζουν ή βαρέλι πούχειν μαϊά απού Εύδι (άλλου Εύδι) για να ξυνίσει αρχίτηρας. Κάθι σπήτι είχεν του Εύδι του για του ταρατόρι κι τους σαλάτους.

Έφκιαναν κι κριμαστάργια απού αμπιλίσκια ή κλαβαταρίσκια σταφύλια όπως τα κρούσταλα της Νιάουσας.

Τα κριμνούσαν στου παρακέλι μη σπάγκουν διμένα απ' τα πιάντγια ή τ' άπλουναν σι κανένα καλαμποτού.

Μέσα σι μούστουν μι ουλίγου σινάπι στη γκαβάνα, σκιπασμένη καλά μη καπάκι έβαναν σταφύλια άσπρα κι' έφκιαναν σταφυλαρμιά που βαστούσεν ως την Πασκαλιά γιατί ου μούστους γένουνταν κρασί.

Έφκιαναν κι αρντένι. Στούμπιζαν αγουρίδα στου σιδηρόγουδι ή σι τάφα μι πέτρα καθαρή, στράγκιζαν τα τσιπούρα κι του Ζουμί σι τρυπητό κι του Ζουμί τόδιναν σι νταβάν μι φουτχιά όπως του μέλι, ίσαιμι να γένει ηηχτό σαν άρμη. Αυτό βαστούσεν σι γκαβάνα χρούνη κής. Έπιναν στη μύτη απ' του χουλιάρι κι τόλιουναν μι χλιό νιρό κι τόριχναν στην άρμη μι τις κιφτέδες ή κι σι άλλα φαγιά για ξυνό (λιμόνι) γυρινέ. Δεν παρείχαν λιμόνια εικειν' τα χρόνια.

Για του αρντένι ήταν μνια κλαβαταριά που την ίλιγαν ιφτάκι γιατί έδουνεϊν σταφύλια ιφτά βουλές σι έναν χρόνου. Αυτό του τσιασίτη έβγαζειν πουλλές βουλές κουφίσκια, είχεν τρανά σπιργιά που δε γλύκιναν. Μη την αγουρίδα αυτήν έφκιαναν κι ξυνό Ζουμί για τις πιέρκειες τις ψημένες.

Την αγουρίδα τη στούμπιζαν μι Ευλένιου γουδουχέρι σι μισούρι, τη στράγγιζαν μι του χέρι κι πουλιμούσαν τα τσιπούρα.

Μι τα κουφίσκια σταφύλια έφκιαναν αρακί, τάβαναν σι χουριστό καδί για να μη χαλάσει του κρασί. Γιατί του καλό κρασί είλιγαν σι παλιοί «αμπουρούσεις να του βάλεις κι στου μαντήλι».

Ύσαρνας απ' τουν τρύγου γένουνταν του τσαμπουλόγημα όλοινοι παλγιζαν κανένα αλημουμισμένου τσάμπου

ρου για να βρέξουν ψύχστα του στόμα τους.

Τα σταφύλια για του κρασί τα πατούσαν ντιγιό βουλές την ημέρα μιτά τουν τρύγου ταχί κι βράδι, μη του πατητήρι γιατί τα τσιπούρα ανέβησαν ψηλά. Σκέπαζαν κι την κάδα μι ένα παληό κουχιάρικου Ζιλί ή καμνιά τρανή λινάτσα, για να μη φεύγει η ασάδα.

Του κρασί του τραβούσαν είκουσι-είκουσιπέντι μέρεις ύσαρνας απού τουν τρύγου. Μιτά έβραζαν τα τσιπούρα στου καζάνι για να βγάλουν αρακί. Αυτός ήταν ου τσουκαλουμήνας. Οι αρακουπαπάρεςδες συργιανούσαν απού καζάνι σι καζάνι.

Όντας τραβούσαν του κρασί έδουναν τους ασγκινείζ κι τους γειτόνους απο μνια Ζουβάνα για του καλό. «Όποιους δίνει μι του ένα ου Θιός τουν δίνει μι τα ντιγιό τα χέργια».

Στις γιουρτές κι τις χειμουριάτικες τις βραδιές, μη τα κάστανα που ψένουνταν στη φκιάρα στου τζιάκι όλους ου ταϊφάς έπινεν κι' απού λίγου κρασί μι μouxαμπέτγια κι τραγούντγια.

«Κάστανα ψημένα κι γλυκό κρασί δείξει μι Μαλάκου τί έχεις στου βρακί»

Στις χαρές σι σταουρουπατεράδες κι' σι σταουρουμενες κιρνούσαν κρασί τους χαρώτεϊς κι' όντας ου νουνός «σήκουνην ουρισμόν» τότε σ' ένα πιάτου έβαναν ντιγιό πουτηράκια κρασί κι' ου νουνός όριζειν τ' αντράγγου που δα ηχει: «Γειά σου να σ' εύρου γυναικα αυτό του κρασί του πίνουμι εις υγειάν να νεία που μας αντάμωσαν, βίβατα να ζήσουν». Τα ίντγια ίλιγειν κι' η γυναικα ύσαρνας. Αυτό για να ξιαπουσταινουν απ' του χουρό. Κρασί κιρνούσαν κι σι ακαλιστάδες.

Κρασί κι αρακί έπιναν σι Νιαουστινοί σι όλεις τις χαρές, τις γιουρτές, τις βιγγέρες, τα Ειφαντώματα, στουν τράπιζου ύσάρνας απ' την κηδεϊά, σι βαφτίσκια, αρραβώνεις κι σι βιζίτες. Δεν είχεν άλλα ηχιουτά όπως τώρα μύρεις κι τέτγια.

Τις απουκρίες απού κει που πιρνούσαν σι μπουλεις, τα σπήτγια άνοιγαν βαρέλια στην αυλή για να ηχιούν όλοινοι.

Όλοινοι Εέρουν που του κρασί ανοίγει την όριξη, βουθάει τη χώνηψη, στου κατούρημα, ουφιλεί του σηκώτι, τα νιφρά, δυναμώνει του μνιαλό, βουθάει στην κυκλοφουρία απ' του αίμα κι' άλλα πουλλά.

Απ' την ώρα η' αχιρνούσεν του στριμάτσια (σκάψιμου βαθύ μη καζμάν, όντας φύτηβαν τη φυτεϊά, στου σκάψιμου μη του δικέλι του χειμώνα, του Ειλάκιασμα, του τσάπισμα την άνοιξη,

στου κλάδιμα, τα πρτσινάντγια του κυρφυλούγημα κι στουν τρύγου, η κόφα ήταν γιουμάτη στου τρουβά για να πίνουν του γιόμα μη φαγί. Μιρικοί έβαναν κι σι μπουκλα ή κι σι Ζαμπέλκα κρασί.

Η φυτιά γένουνταν απού κλίματα γιρά που τά 'κουφταν μι τακούνι (ιπριρνό Εύλου) που τόσκιζαν. Τάφκιαναν δέματα κι τάβαναν κουκουλουμένα στη βάση τούς μι καλό χώμα μέσα σι ένα σακί πανουθιό σι αχώνηφτη αλουγινή κουρηιά που όπως χώνηβεν Ζισαίνουνταν. Αυτά τα κλίματα τόκουφταν χουρίς φύλλα του χειμώνα. Όντας τα φύτβαν την άνοιξη είχαν άσπρεις μικρές ριζεις, έτσι έπιναν καλύτηρας. Μιρικοί πάλι τα φύτηβαν την άνοιξη στου μποξέ, τα πότιζαν όλου του καλουκαίρι για να ριζώσουν κι να μιγαλώσουν κι' όντας έπιφταν τα φύλλα τα φύτιβαν στ' αμπέλι. Αυτή ήταν η φυτεϊά.

Μη του κρασί σι σκλαβουμενοι στην Τουρκία ηρυγόνου μας έπιναν θάρρους κι παληγουριούνταν απ' τις ταλιπουρίες.

Οι παπούδες μας όπως σι αρχαίοι Έλληνοι έπιναν του κρασί σι Ζουβάνεις χουματένεις πούχαν ταϊόμκα κι χειρούλι. Πριν του ηχιούν του ζέσταναν ουλίγου στου τζιάκι κουντά στη φουτχιά.

Τ' αμπέλια τα κινηγούσεν η μπάστρα που την καθαρνούσαν μη τιάφι κι' ου πιρινόσπουρους που τουν ράντιζαν μη του μηχάνι μι γκιόσασση (γαλαζόπετρα και ασβέστη) ύσαρνας απού βρουχή την άνοιξη. Τα κλάδιβαν σι κλαδιυτάδοι μη του Ζουβανά κι του κλαδιυτήρι.

Οι ποικιλίες τα τσιασίτγια που φύτηβαν στη Νιάουστα τα παλιά τα χρόνια ήταν του μαύρου Νιαουστινό, του ηρικνιάρικου άσπρου μουκάτου μη ηρέπνεις, σι άσπροι κουλουκυθάδες, του γιατρού άσπρου που τάφιρειν ιπύ Τουρκίας απ' τα Ζαγόργια ου γιατρός Οικουνουμιδης (για τ' αυτό τούπαν του γιατρού), σι λυσαιτίνεις ή σαργκιουλιτικά μι μικρά κόκκινα γλυκά σπυργιά, σι μούρεις βάφίσεις που 'χαν Ζουμί σαν αίμα, τα κρούσταλα της Νιάουσας ηλειότειρου γιά κλαβατηρίες, τα μαυρουκούρουνα μι μαύρα χουντρά σπυργιά, τα σαντζιά (Σενζώ) μαύρα γλυκά κρούσταλα για φαγί κι για κρασί κι' άλλα πουλά τσιασίτγια.

Μι τα βαρέλια της Νιάουσας έζουσεν του βαρδάρι στουν πόλιμου του 1912 κι' έφκιαναν γκιουφύρι για να ηηράσει ου στρατός μη τ' άλουργα κι

ΘΑΛΕΙΑ ΣΑΜΑΡΑ

Η ζωή και το έργο της

Η Θάλεια Χρήστου Σαμαρά γεννήθηκε με το ξεκίνημα του αιώνα μας το 1901 στη Νάουσα. Κόρη του Ναουσαίου γιατρού Χριστόδουλου Κων. Περδικάρη και της Καλλιόπης Κων. Λαμνίδη, μεγάλωσε μέσα σε μιιά οικογένεια στενά δεμένη από

**Επιμέλεια
Δημ. Μπαϊτση**

παλιά με τους αγώνες για την απελευθέρωση της Μακεδονίας.

Μαζί με τα μικρότερα αδέρφια της, την Έλλη και τον Κώστα, έζησε τα παιδικά της χρόνια στη Νάουσα την εποχή που ολοκληρώη η πολιτεία είχε συνειδητά δραστηριοποιηθεί και αγκαλιάσει τον αντάρτικο αγώνα. Τα παιδικά της διώματα στο πατρικό της σπίτι, που υπήρξε κέντρο και πυρήνας δράσης του ντόπιου αγώνα, ήταν οι έντονες μέρες της θυσίας, της πίκρας και του πόνου της σκλαβιάς, η περηφάνεια για την προσφο-

ρόνιά στο Δημοτικό Σχολειό της Μεταμόρφωσης. Μετά τον θάνατο του πατέρα της, 1908, συνεχίζει σχολειό στη Θεσσαλονίκη στο Εθνικό Οικοτροφείο. Με την απελευθέρωση έρχεται στην Αθήνα και με τιμητική υποτροφία, σαν κόρη του αγωνιστή Περδικάρη, σπουδάζει εσωτερική στο Αρσάκειο παιδαγωγικά με κηδεμόνες της τη Ναταλία Παύλου Μελά και τον Στέφανο Δραγούμη, φίλο του πατέρα της.

Το 1920, αφού τελείωσε με άριστα τις σπουδές της, θρίσκει με τη μητέρα και τα αδέρφια της στην Κωνσταντινούπολη κοντά σε συγγενείς και εκεί, για δυό χρόνια, ζει όλη την ατμόσφαιρα από το όνειρο της Μεγάλης Ελλάδας.

Με την Μικρασιατική καταστροφή επιστρέφει στη Νάουσα. Όλοι η πολιτεία συντρέχει και βοηθάει με αγάπη και στοργή τα κατατρεγμένα αδέρφια, τους πρόσφυγες της Μικρασίας, και η Θάλεια Περδικάρη εθελοντικά εργάζεται ο-

Θάλεια Χ. Σαμαρά

Το 1927 - 28 με την ευκαιρία των Δελφικών Γιορτών παρουσιάζεται και η πρώτη Έκθεση Ελληνικής Λαϊκής Τέχνης. Η Ναταλία Π. Μελά, Πρόεδρος του Συμβουλίου, της αναθέτει την εκπροσώπηση της λαϊκής τέχνης της Νάουσας. Με ενθουσιασμό και αγάπη για τα Νισουσιακά δημιουργήματα δουλεύει κοντά στις ντόπιες υφάντρες και παρουσιάζει την γήσινα παραδοσιακή τέχνη από υφαντά, κισμιριά και μπιμπιλίες, που στην Έκθεση της Αράχθας δημιουργούν αίσθηση και γίνονται ανάρπαστα.

Το 1930 η οικογένεια εγκαταστάθηκε στη Θεσσαλονίκη, όπου υπηρετεί ο συνταγματάρχης Χρήστος Σαμαράς. Εκεί η Θάλεια εργάζεται εθελοντικά σε διάφορα φιλανθρωπικά ιδρύματα: Άσυλο του Παιδιού, Μέριμνα Κυριών και Γεν. Γραμματέας στο Πατριωτικό Ίδρυμα.

Το 1934 στη Διεθνή Έκθεση Θεσσαλονίκης για πρώτη φορά δημιουργείται Περίπτερο Ελληνικής Λαϊκής Τέχνης με Πρόεδρο του Συμβουλίου την Ναταλία Π. Μελά και μέλος του την Θάλεια Σαμαρά. Εντυπωσιακό το ενδιαφέρον του κόσμου - και σε διεθνή ακόμα κλίμακα - που για πρώτη φορά έρχεται σε επαφή με τα γήσινα προϊόντα της ελληνικής λαϊκής τέχνης από Μακεδονία, Ήπειρο, Άγιο Όρος, Θεσσαλία και νησιά, με σημαντικό αποτέλεσμα ουσιαστικά να αξιολογηθούν και να γίνει το ξεκίνημα σε παραγωγή και εμπόριο για να πάρει η

Βράβευση από την Ακαδημία.

ρά στον αγώνα και η λαχτάρα και η προσμονή για μιιά λύτερη πατρίδα. Τα διώματα αυτά δημιούργησαν τον ψυχικό της κόσμο σφραγίζοντας και όλη την μετέπειτα ζωή της.

Τα πρώτα της γράμματα και η πρώτη μάθηση δέθηκαν με τον τόπο της, δυό

λόφουκα στην περιβαλψη και αποκατάσταση των προσφύγων και συνδέεται στενά μαζί τους.

Το 1924 παντρεύεται τον Ναουσαίο στρατιωτικό και βουλευτή του Ελευθερίου Βενιζέλου Χρήστο Σαμαρά και αποκτάει ένα γιό και μιιά κόρη.

παραδοσιακή τέχνη τη θέση της μέσα στη σύγχρονη ζωή.

1936. Ο Χρήστος Σαμαράς, 44 χρονών, κατεβαίνοντας από εκδρομή στο βουνό έξω από τη Νάουσα γλυστράει, πέφτει και μένει στον τόπο νεκρός.

1937. Ο αδελφός της Κώστας Περγκάρης, 33 χρονών, δικηγόρος με νομικές σπουδές στη Λειψία και το Παρίσι (Σύμβαση διοίκηση και πολιτική) με συμμετοχή στα κοινά και υποψήφιος στο κόμμα του Παπαναστασίου - σε μία οικογενειακή τραγωδία πυροδολείται και σκοτώνεται από την γυναίκα του Υδώνη. Το γεγονός θεωρείται πολιτική κατασκοπεία.

Το 1938, μετά αυτά τα σκληρά οικογενειακά κτυπήματα έρχεται να εγκατασταθεί στην Αθήνα με τη μητέρα της, την οικογένεια της αδελφής της και τα δυο της παιδιά. Με την παράτρυνση της Ναταλίας Μελά και την επιμονή της Πηνελόπης Δέλτα γράφει το πρώτο της βιβλίο: «Στου Βέρμιου την αντάρα», μία συλλογή διηγημάτων που αναφέρεται στον Μακεδονικό Αγώνα και στα ήθη και έθιμα της Νάουσας, βασισμένη σε αυθεντικά γεγονότα και σε διηγήσεις και αναμνήσεις από αγωνιστές που προσωπικά είχε γνωρίσει. Η επί Μεταξά Υπηρεσία Τύπου ζητάει μετατροπές κειμένων «...επί το ηπιώτερον», η συγγραφέας δεν δέχεται και τέλος η έκδοσή του απαγορεύεται από τη λογοκρισία.

1940. Με την κήρυξη του πολέμου ακολουθώντας ιθελοντική εργασία ως Έφορος επεύθυνη για την οργάνωση του Στρατιωτικού Νοσοκομείου στο Αμερικό νικό Κολλέγιο του Ψυχικού και εργάζεται μέχρι τη διάλυση του Νοσοκομείου από τους Γερμανούς.

Στη διάρκεια της Κατοχής εργάζεται στον Διεθνή Ερυθρό Σταύρο, Τμήμα Απώρων.

Με την απελευθέρωση, με τις οικονομικές δυσχέρειες που δημιουργήσε ο πόλεμος, εργάζεται επαγγελματικά στην Αεροπορική Εταιρεία ΕΛΛΑΣ και σαν μεταφράστρια στο Ραδιοφωνικό Σταθμό.

Το 1945 γίνεται ιδρυτικό μέλος του Δημοκρατικού Συλλόγου Φιλοθέης.

Το πρώτο της βιβλίο «στου Βέρμιου την αντάρα» εκδίδεται το 1966. Ακολουθεί το 1967 μία ακόμη συλλογή διηγημάτων το: «Στο Μακεδονικό Αγώνα» που παίρνει το Β' βραβείο σε πανελλήνιο διαγωνισμό της Εταιρείας Μακεδονικών Σπουδών. Η Εταιρεία το εκδίδει το 1969.

Και τα δύο βιβλία με πλαίσιο δράσης πάντα τη Νάουσα, είναι αναφορά στους ανθρώπους και στους αγώνες της πατρίδας της. Τα διώματα της παιδικής τρυφερής ηλικίας, οι αναμνήσεις και τα συναισθήματα που έχουν καταγραφεί στον ψυχισμό της, συνταιριασμένα με το ξασσάτισμο και την αυθεντικότητα των γεγονότων με τη συνέχιση των φιλικών δεσμών με τους οπλαρχηγούς συναγωνιστές του πατέρα της, την υποχρε

1822. Έπαινος της Γυναικείας Λογοτεχνικής Συντροφιά το 1968 για την αρχική του μορφή με τίτλο «Οι Αλύγιστοι».

Το 1975 κυκλοφορεί η «Ελένη» μυθιστορία με βάση την γυναικεία μορφή και συμμετοχή στο Μακεδονικό Αγώνα.

Τα βιβλία της παρουσιάζονται στο τύπο με εγκωμιαστικές κριτικές για την ιστορική ακρίβεια, την αυθεντικότητα

Η Θάλεια με τα αδελφία της Κώστα και Έλλη

ώνουν με σεβασμό να ζωντανάσει και να διατηρήσει μέσα στο πέρασμα του χρόνου την Ιστορία του τόπου της τιμώντας τους πατριώτες αγωνιστές.

Το 1971 κυκλοφορεί το μυθιστόρημά της «...και αλέκτωρ δεν ελάλησε», αναφορά στο ιστορικό της επανάστασης και του ολκαυτώματος της Νάουσας στα

της παράδοσης στο έντονο ντόπιο χρώμα - ακόμα και τα διακοσμητικά στοιχεία έχουν σαν βάση θέματα Νιαουστιάων υφαντών, την χαρακτηριστική ιδιαιτερότητα της καθαρής δημοτικής γλώσσας και προπάντων το σεβασμό και τη ζεστασιά στο πλησίασμα και την ανάπτυξη του ανθρώπινου στοιχείου. Και η

δεύτερη έκδοση των διδλίων έχει εξα-
τληθή.

Το 1976 η Ακαδημία Αθηνών βραβεύ-
ει με Έπαινο το σύνολο του λογοτεχνι-
κού της έργου σαν: «...σημαντική προ-
σφορά στη γλώσσα, την παράδοση καί
την ιστορία της Νάουσας».

Τα περισσότερα από τα διδλία της έ-

νο/εκπομπή Η ώρα της γυναίκας/, στην
Τηλεόραση με παρουσίαση του Νέστορα
Μάτσα/Μπουλιές στην εκπομπή «Το πε-
ριβάλλον του Λαού»/και στο Ροταριανό Ό-
μιλο.

Σήμερα η Θάλεια Σαμαρά ζει στην Α-
θήνα με τα παιδιά και τα εγγόνια της,
είναι μέλος του Συλλόγου «Ζαφειράκη»,

Η Θάλεια Σαμαρά με την οικογένειά της

χουν διαβαστεί από τη Ραδιοφωνική Βι-
βλιοθήκη και αποσπάσματά τους αναφέ-
θηκαν σε τηλεοπτικές εκπομπές του Νέ-
στορα Μάτσα.

Για τα ήθη και έθιμα της Νάουσας,
για τους αγώνες και ιδιαίτερα για την
Ναουσαία Γυναίκα - θυσία της Αράπι-
τσας - έχει κάνει ομιλίες στο Ραδιόφω-

επίσης «Των Φίλων του Μουσείου του
Μακεδονικού Αγώνα» και ενεργά συμμε-
τέχει σε ότι αφορά την ιδιαίτερη πατρί-
δα της.

Τα διδλία της, που πάντα είναι επί-
καιρα και ευχάριστα στον αναγνώστη,
πιστεύουμε ότι θα τάχουμε και σε νέες
εκδόσεις.

Σχέδια διανομής του Ελληνικού χώρου το 12ο αιώνα

(Συνέχεια στη σελίδα 162)

Όσο για τα νησιά του Αιγαίου θα
προσφέρονταν, κατά τον Αλμπέρν ως
δώρα (!) στους συμμάχους στρατηγούς
που θα διακρίνονταν στην εκστρατεία.

Η τραγωδία του Ελληνισμού. Πάντα
να τον υπακινούν σε ξεσηκωμό, να του
υπόσχονται δόθηα και στο τέλος απί-
στία, εγκατάλειψη, σφαγή και όλεθρος,
από φίλους και εχθρούς. Η ιστορία τον
δείχνει όρθιο και ελεύθερο μόνο με τις
δικές του δυνάμεις. Γι αυτό δεν πρέπει
να ξεχνιέται ποτέ η ιστορία και να υπο-
δαμιζούνται τα γεγονότα που έχουν ι-
στορική σημασία. Αλήμονα στους λαούς
που ξεχνούν. Είναι καταδικασμένοι να
πεθάνουν.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ:

Κ. Σιμόπουλος. Ξένοι ταξιδιώτες στην
Ελλάδα. Τομ. Αος 333 - 170.

ΚΟΙΤΩΝΤΑΣ ΤΟΝ ΗΛΙΟ

Κοιτώντας τον ήλιο
κρατώ τον χρόνο στην αγκαλιά
(μου
δεμένος με την αγάπη
και τη ζωή
με τους ανθρώπους και τις ιδέες.

Κοιτώντας τον ήλιο
μετρώντας τις ώρες
με φως και λάμψεις
μες στην καρδιά
μοιράζω στους άλλους ητ χαρά.

Κοιτώντας τον ήλιο
κρατώντας τον χρόνο στην αγ-
(αλιά μου
δεμένος με την αγάπη
και τη ζωή
διαβαίνω για δράση και δημι-
(ουργία.

ΝΙΚΟΣ ΑΔΑΛΟΓΛΟΥ

Σύλλογος αποφοίτων Λαππείου Γυμνασίου Ναούσης «ΑΝΑΣΤΑΣΙΟΣ ΜΙΧΑΗΛ Ο ΛΟΓΙΟΣ»

1952—1967 Το χρονικό μιας δεκαπενταετίας

Η ιδέα για την ίδρυση του Συλ. Αποφοίτ. Λαππείου Γυμνασίου Ναούσης «ΑΝΑΣΤΑΣΙΟΣ ΜΙΧΑΗΛ Ο ΛΟΓΙΟΣ» το 1952 οφείλεται σε μια ομάδα νέων ανθρώπων, αποφοίτων του Γυμνασίου της πόλης μας, ακριβώς σε μια εποχή που τα καταστροφικά σημάδια από την ναζιστική κατοχή και στην συνέχεια από τον εμφύλιο πόλεμο που την ακολούθησε, ήταν ακόμα ολοζώντανια, αψευδείς μάρτυρες μιάς δεκάχρονης τραγωδίας που έζησε η χώρα μας και ειδικότερα η πόλη μας. Βαρειά ήταν τα τραύματα που δόθηκε η πολύπαθη αυτή πόλη. Πέρα από το αίμα που άφθονο χύθηκε, την εικόνα συμπληρώνουν και οι μισογκρεμισμένοι κατόμαυροι τοίχοι, ηρωικά σύμβολα, απ' τη μια μεριά, της αντίστασης του ελληνικού λαού για το δίκαιο του κατακτητή κι απ' την άλλη, θλιβερά απομεινάρια ενός αιματηρού αδελφοκτόνου αλληλοσπαραγμού. Φυσικά, η ατσαλωμένη από την κατοχή και τον εμφύλιο νεολαία της δεκαετίας 1941 - 1950 δεν βέλησε να μείνει αδιάφορη και με σταυρωμένα τα χέρια μπροστά σε μια κατάσταση, πράγματι, αποκαρδιωτική, όπου η πνευματική ζωή και οι άλλες πολιτιστικές δραστηριότητες είχαν υποβαθμισθεί σε απαράδεκτα για την πόλη μας και τις παραδόσεις της επίπεδα. Κάτω από αυτές τις συνθήκες συγκροτείται ο αρχικός πυρήνας για την ίδρυση Συλλόγου αποφοίτων Γυμνασίου στην πόλη μας προς τον οποίο ήρθε αργαγός ο διευθυντής της νεοιδρυθείσας τότε τοπικής εφημερίδας ΦΩΝΗ της ΝΑΟΥΣΗΣ Πέτρος Δεινόπουλος, προσφέροντας φιλόξενη στέγη στα γραφεία της, που στεγάζονταν σε ένα από παραπήγματα της πλατείας Καρατάσιου (τότε Τρούμαν). Εκτός από την εξασφάλιση της στέγης, καθοριστική ήταν η συμβολή του τότε Γυμνασιάρχη Ηλία Μουνδρέα, οι προσδεδειγμένες ιδέες του οποίου σηματοδότησαν τις μετέπειτα δραστηριότητες του Συλλόγου.

Η έρευνα αυτή απήτησε πολύ κόπο και χρόνο για τον γράφοντα. Η παντελής έλλειψη στοιχείων στον Σύλλογο αποφοίτων (βιβλία, πρακτικά, αλληλογραφίες κ.λπ.) για την υπό κρίση περίοδο, υποχρέωσαν τον γράφοντα να καταφύγει στα αρχεία της προαναφερθείσας τοπ.

κής εφημερίδας προκειμένου να αρρυσθεί τα απαραίτητα για την έρευνα στοιχεία. Με την ευκαιρία αυτή εκφράζονται ευχαριστίες προς τον διευθυντή της Πέτρο Δεινόπουλο ο οποίος ευγενώς τα έθεσε στην διάθεσή του (τόμοι των πρώτων ετών), καθώς και στον υπεύθυνο της Δημοτικής Βιβλιοθήκης Θωμά Αλδάκο (για τους υπόλοιπους μέχρι το 1967 τόμους).

ΕΙΔΙΚΗ ΕΡΕΥΝΑ ΤΟΥ Στέργιου Σπ. Αποστόλου

Στο κείμενο της παρούσης έρευνας ο γράφων χρησιμοποίησε τις παρακάτω συνταμογραφίες:

- Φ.Ν. ΦΩΝΗ της ΝΑΟΥΣΗΣ
- Φ. φύλλο (εφημερίδας)
- Δ.Σ. Διοικητικό Συμβούλιο
- Μαρτ. Μαρτυρία
- Μν. Μνήμες

Τέλος, ο γράφων θεωρεί αναγκαίο να προβεί στην διευκρίνιση ότι, ενδεχόμενα, η έρευνα αυτή να μην περιλαμβάνει το σύνολο των δραστηριοτήτων του Συλλόγου αποφοίτων που ανέπτυξε κατά την περίοδο 1952 - 1967. Στην περίπτωση αυτή θα ήταν ευχής έργο όλοι όσοι γνωρίζουν ουσιαστικά και θετικά στοιχεία από την δράση του που δεν περιλαμβάνονται στην παρούσα έρευνα, να την εμπλουτίσουν με σχετική αναφορά τους σ' αυτό. Θεωρεί, επίσης, αναγκαίο ο γράφων να τονίσει ότι εκκρεμεί και η έρευνα προς την κατεύθυνση της εξακρίβωσης της τύχης ορισμένων περιουσιακών στοιχείων του Συλλόγου όπως π.χ. τα σκεύη της Λίσχης, τα ωραιότερα σκηνικά του ΠΟΛΑΡΟΥ του Γρ. Ξενοπούλου, φιλοτεχνημένα με ιδιαίτερη επιμέλεια και φροντίδα από τους συμπολίτες Δημήτριο Χασιούρα, ζωγράφο και Μανώλα Αντωνόπουλο, διακοσμητή καθώς και η δωρηθείσα στον Σύλλογο μικρή βιβλιοθήκη από τον ευπολόγητο δικηγόρο Νικόλαο Κωστόκη.

ΕΤΟΣ 1952

— Δημιουργείται κίνηση για την ίδρυση Συλλόγου αποφοίτων Γυμνασίου Ναούσης με την αρχικά προταθείσα επωνυ-

μία «ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΗΣ». Συγκροτείται άτυπη οργανωτική επιτροπή για την υλοποίηση των στόχων της κίνησης. Αναφέρονται μερικοί από τους στόχους όπως: δημιουργία βιβλιοθήκης, λίσχης μελών, διαλέξεις, θεατρικές παραστάσεις κ.λπ. (Φ.Ν. φ. 35/30.11.1952).

— Από την οργανωτική επιτροπή απευθύνεται πρόσκληση προς τους αποφοίτους του Λαππείου Γυμνασίου Ναούσης να συμμετάσχουν σε άτυπη Γενική Συνέλευση με θέματα:

- εγγραφή μελών
- ανάγνωση σχεδίου καταστατικού
- εκλογή προσωρινού (μεταβατικού) Διοικητικού Συμβουλίου. (Φ.Ν. φ. 36/7.12.1952). Η άτυπη Γενική Συνέλευση αναβάλλεται για την 14.12.1952 προκειμένου να παραστεί και ο γυμνασιάρχης Ηλίας Μουνδρέας ο οποίος προτείνεται για επίτιμος πρόεδρος του υπό ίδρυση Συλλόγου. (Φ.Ν. φ. 37/14.12.1952).

ΕΤΟΣ 1953

— Πραγματοποιείται η άτυπη Γενική Συνέλευση των αποφοίτων του Γυμνασίου Ναούσης. Από μέρους της οργανωτικής επιτροπής ο Αντώνιος Λάμπας προβαίνει στην ανάγνωση του σχεδίου - καταστατικού το οποίο εγκρίνεται κατ' άρθρο και στο σύνολο. Ακολουθεί η διενέργεια αρχαιρεσιών για την ανάδειξη προσωρινού Διοικητικού Συμβουλίου το οποίο, τελικά, απαρτίζεται από τους: Αντώνιο Λάμπα, Νικόλαο Σπάρτη, Γεώργιο Παπαδόπουλο, Ευδοξία Καραγιωβάννου και Αίγλη Ιωάννου. Στην τοπική εφημερίδα ΦΩΝΗ ΤΗΣ ΝΑΟΥΣΗΣ, δημοσιεύεται επιστολή αναγνώστου της με το ψευδώνυμο ΝΑΔΟΣ με την οποία επικροτεί την απόφαση των αποφοίτων να προοδούν στην ίδρυση του Συλλόγου. (Φ.Ν. φ. 39/1.1.1953)

— Το προσωρινό Δ.Σ. του Συλλόγου με πρόσκλησή του που την υπογράφουν οι Αντώνιος Λάμπας, πρόεδρος και Ευδοξία Καραγιωβάννου γεν. γραμματέας, καλεί τους αποφοίτους σε Γενική Συνέλευση για την διενέργεια τακτικών αρχαιρεσιών με σκοπό την ανάδειξη τακτικού Δ.Σ. Ημερομηνία πραγματοποίησης της Γενικής Συνέλευσης ορίζεται η 25.1.1953. (Φ.Ν. φ. 41/18.1.1953)

— Το εκλεγέν από τις αρχαιρεσίες της 25ης Ιανουαρίου 1953 Δ.Σ. του Συλλό-

γου συγκροτείται σε σώμα ως ακολούθως:

- *Αλέκας Αντώνιος Πρόεδρος*
- *Χατζηπαράσχης Αλέξανδρος Αντιπρόεδρος*
- *Σταύλης Γεώργιος Γενικός Γραμματέας*
- *Καραγιωβάννου Σοφία Ταμίας*
- *Σπύριδης Νικόλαος Διευθυντής πολιτισμικής κίνησης*
- *Παπαδόπουλος Γεώργιος Σύμβουλος*
- *Σέριππος Χαρίλαος*
- »
- *Ανδρεάδου Ερμιόνη*
- »
- *Μάωη Αναστασία*
- »

Ταυτόχρονα, στην τοπική εφημερίδα **ΦΩΝΗ ΤΗΣ ΝΑΟΥΣΗΣ** δημοσιεύεται η είδηση της επίσημης αναγνώρισης σωματείου στην Νάουσα με την επωνυμία

ουσαίο Ισπην καταγωγή Ανασιτάσιο Μιχαήλ.

- β) Σύλλογος με σχεδόν παρεμφερείς καταστατικές επιδιώξεις και με την επωνυμία **ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΗΣ** υπήρχε στην Φλώρινα με αξιόλογη δραστηριότητα στο ενεργητικό του.

Οι στόχοι του νεοϊδρυθέντος Συλλόγου που αναφέρονται και σαν καταστατικές επιδιώξεις είναι:

- Συμβολή στην ηθικοπνευματική και σωματική ανύψωση και διάπλαση των μελών του.
- Προαγωγή των καλών τεχνών.

Ειδικότερα για την πραγμάτωση των παραπάνω στόχων προβλέπονται:

- 1) Ίδρυση και οργάνωση ίδιας λέσχης για τα μέλη
- 2) Δημιουργία βιβλιοθήκης
- 3) Ίδρυση τοπικού μουσείου
- 4) Διαλέξεις και διαλογικές συζητήσεις

15-5-1954. Τα μέλη του θεατρικού τμήματος του συλλόγου Αποφοίτων. Θεατρική παράσταση του έργου «Ο ΠΟΠΟΛΑΡΟΣ» του Γρηγ. Ξενόπουλου. Εικονιζόμενοι από αριστερά προς τα δεξιά: Καθήμενοι: 1) Τενεδιός, 2) Αглаία Μαρινοπούλου. Όρθιοι: 1) Βασ. Δρυμούση, 2) Θωμάς Ρούσος, 3) Στέργιος Αποστόλου, 4) Λέλα Χαρίτου, 5) Δημ. Δουδούρης (με το καπέλο, 6) Διαμαντούλα Μαυρογιώργου, 7) Κων/νος Τολούδης (σκηνοθέτης), 8) Λίτσα Σέραση, 9) Ευδοξία Μπακάλη, 10) Θερ. Ποζοκίδης, 11) Ευθυμία Ράκα, 12) Χρήστος Χατζηγιάννου

«Σύλλογος αποφοίτων Γυμνασίου Ναούσης **ΑΝΑΣΤΑΣΙΟΣ ΜΙΧΑΗΛ Ο ΛΟΓΙΟΣ**».

Εδώ θα πρέπει να υπογραμμισθεί ότι κρίθηκε αναγκαία η αντικατάσταση της αρχικά προταθείσας επωνυμίας **ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΗΣ** με την επικρατήσασα τελικά **ΑΝΑΣΤΑΣΙΟΣ ΜΙΧΑΗΛ Ο ΛΟΓΙΟΣ** για τους παρακάτω ουσιώδεις λόγους:

- α) Απότιση ελάχιστου φόρου τιμής προς τον επιφανή λόγιο και Να-

- 5) Εκδρομές
- 6) Εκθέσεις έργων τέχνης γενικά
- 7) Θεατρικές παραστάσεις και μουσικές εκδηλώσεις από μουσικοθεατρικό τμήμα που θα απαρτισθεί από αποφοίτους
- 8) Οργάνωση αγώνων κλασικού αθλητισμού και αθλοπαιδιών
- 9) Υποβοήθηση των διαφόρων φορέων για κοινωφελή και εξωραϊστικά έργα στην Νάουσα και την περιοχή της

10) Ανάπτυξη πνεύματος αλληλεγγύης μεταξύ των μελών του Συλλόγου (Φ.Ν. φ. 45/15.2.1953 και απόφαση Πρωτοδικείου Βεροίας υπ' αρ. 46/1953).

Υπό την αιγίδα του Συλλόγου δίδεται η πρώτη διάλεξη στο κινηματοθέατρο **ΟΜΟΝΟΙΑ** με ομιλητή τον επίτιμο πρόεδρο του Συλλόγου και Γυμνασιάρχη Ηλία Μουνδρέα και θέμα: **ΑΙ ΙΣΤΟΡΙΚΑΙ ΑΡΧΑΙ ΤΗΣ ΚΛΩΣΤΟΫΦΑΝΤΟΥΡΓΙΑΣ** (Φ.Ν. φ. 48/8.3.1953).

Για την αλληλογνωριμία των μελών του ο Σύλλογος οργανώνει την πρώτη εκδρομή του στο υπό κατασκευή υδροηλεκτρικό έργο του Άγρα κοντά στην Έδεσσα. Στην εκδρομή συμμετέχουν και φίλοι του Συλλόγου (Φ.Ν. φ. 50/22.3.1953).

Εν τω μεταξύ από τον Σύλλογο οργανώνεται και δεύτερη διάλεξη με ομιλητή τον συμπολίτη δικηγόρο Νικόλαο Μούγγρη. Δεν υπάρχουν στοιχεία για το θέμα της διάλεξης. Ο τοπικός τύπος διατυπώνει κολακευτικά σχόλια, τόσο για την διάλεξη του Η. Μουνδρέα, όσο και γι' αυτήν του Ν. Μούγγρη. (Φ.Ν. φ. 50/22.3.53).

Αναγγέλλεται η τρίτη κατά σειρά διάλεξη υπό την αιγίδα του Συλλόγου για την 19.4.1953 με ομιλήτρια την καθηγήτρια Ευδοξία Καραγιωβάννου και θέμα: **Ο ΠΟΡΦΥΡΑΣ ΚΑΙ ΤΑ ΕΡΓΑ ΤΟΥ**. Αίθουσα πραγματοποίησης της διάλεξης, όπως πάντα το κινηματοθέατρο **ΟΜΟΝΟΙΑ**. (Φ.Ν. φ. 53/12.4.1953). Τελικά η διάλεξη πραγματοποιείται την 25.4.1953. (Φ.Ν. φ. 54/19.4.1953).

Διατυπώνονται κολακευτικά σχόλια για τον Σύλλογο από τον τοπικό τύπο για την μέχρι τώρα δραστηριότητά του. (Φ.Ν. φ. 56/3.5.1953).

Εν τω μεταξύ από το θεατρικό πρήμα του Συλλόγου που συγκροτήθηκε από μέλη του δίνονται δυο παραστάσεις (2 και 3 Μαρτίου 1953) με το έργο του Σ. Ράμμεση **ΗΡΩΪΔΕΣ ΤΗΣ ΝΑΟΥΣΑΣ**. Την όλη επιμέλεια και σκηνοθεσία του έργου είχαν οι Χρυσόστομος Σαββατόπουλος και Νικηφόρος Σιάτρης. (Φ.Ν. φ. 57/10.5.1953).

Την 7.6.1953 ο Σύλλογος πλαισιώνει την εκδρομική εξόρμηση των Συλλόγων αποφοίτων των Γυμνασίων Θεσσαλονίκης στον Άγιο Νικόλαο Νάουσας. Δίδεται η ευκαιρία για την αλληλογνωριμία, την σύσφιξη σχέσεων και την δημιουργία πνεύματος συνεργασίας μεταξύ των Συλλόγων. (Φ.Ν. φ. 61/7.6.1953).

Από τον Σύλλογο πραγματοποιείται εκδρομική εξόρμηση στην παραλία της Κατερίνης (Φ.Ν. φ. 62/14.6.1953).

Από τον τύπο της Θεσσαλονίκης αναγγέλλεται η σύγκληση Παμδοκελλιαδικού Συνεδρίου Νέων από 28.6.1953 μέχρι 1.7.1953. Ο σκοπός της σύγκλησης του συνεδρίου αυτού, αφορά στην ίδρυση οργάνωσης νέων η οποία θα συμβάλλει στις προσπάθειες αντίστοιχων οργανώσεων του εξωτερικού για την δημιουργία ενιαίας Ευρώπης. Σχετική πρόσκληση για την συμμετοχή στο συνέδριο αυτό αποστέλλεται και προς τον Σύλλογο αποφοίτων Γυμνασίου Ναούσης.

Από τον Σύλλογο αποφασίζεται κατ' αρχήν η συμμετοχή του στο συνέδριο χωρίς ειδικότερες δεσμεύσεις. Ξαν αντιπροσωπός του ορίζεται το μέλος του και νυν καθηγητής του πανεπιστημίου του RHODE ISLAND (Η.Π.Α.) Κων/νος Τολουδης.

Η έναρξη του συνεδρίου έγινε με την παρουσία του Υπουργού Εθνεπιστάσεως Στράτου. Οι εργασίες του διήρκεσαν τέσσερες μέρες σε διάφορα σημεία της συμπρωτεύουσας όπως: Αμερικανικό κολέγιο ΑΝΑΤΟΛΙΑ, Πανόραμα κ.λπ.

Την όλη οργανωτική ευθύνη είχε αντιπροσωπεία του πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης. Ο αντιπρόσωπος των αποφοίτων της Νάουσας πρότεινε την ευρύτερη συμμετοχή των νέων της επαρχίας στο Συντονιστικό Συμβούλιο της Ευρωπαϊκής Κίνησης Νέων. Η πρότασή του απορρίφθηκε γιατί υπερτερούσαν οι Θεσσαλονικείς υποψήφιοι. Αντίστοιχες διαλέξεις και κατατοπιστικές ομιλίες για την Ευρωπαϊκή Κίνηση Νέων πραγματοποιήθηκαν και σε άλλα μέρη της Ελλάδας. (Φ.Ν. φ. 65/5.7.1953 και Μαρτ. Κωνταντίνο Τολουδη προς τον γράφοντα).

Από τον Σύλλογο οργανώνεται δεξίωση για τους νέους αποφοίτους του έτους 1952 - 1953. (Φ.Ν. φ. 65/5.7.1953).

Ακολουθούν σχόλια του τοπικού τύπου γύρω από την παραπάνω δεξίωση που πραγματοποιήθηκε την 5.7.1953. (Φ.Ν. φ. 66/12.7.1953).

Από τον Ναουσαίο στην καταγωγή δικηγόρο της Θεσσαλονίκης Χρ. Πechλιδάνο με επιστολή του που δημοσιεύεται στον τοπικό τύπο διατυπώνεται η άποψη - πρόταση, όπως τα μέλη της Εφορευτικής Επιτροπής της υπό ίδρυση δημοτικής βιβλιοθήκης αποτελούνται κατά το πλείστον από μέλη του Συλλόγου αποφοίτων Γυμνασίου Ναούσης. (Φ.Ν. φ. 72/23.8.1953).

Την 9.9.1953 ο Σύλλογος αποφοίτων πραγματοποιεί έκτακτη γενική συνέλευση των μελών για την εκλογή εφορευτικής επιτροπής η οποία θα υποβοηθήσει το έργο της ίδρυσης δημοτικής βιβλιοθήκης στην Νάουσα. Παράλληλα συζητή-

θηκε και το θέμα της εισδοχής του Συλλόγου στην Ευρωπαϊκή Ένωση νέων.

Για το τελευταίο θέμα η Γενική συνέλευση επιφυλάχθηκε να προβεί στην λήψη συγκεκριμένης απόφασης ύστερα από την διατύπωση αλληλοσυγκρουόμενων απόψεων. Τελικά, ουδέποτε ελήφθη απόφαση εισδοχής του Συλλόγου στην Ευρωπαϊκή Κίνηση (Ένωση) Νέων. (Φ.Ν. φ. 75/13.9.1953).

Σε ειδική συνεδρίαση - σύσκεψη που πραγματοποιήθηκε την 8.11.1953, τα εκλεγμένα μέλη της εφορευτικής επιτροπής του Συλλόγου αποφοίτων που απαρτίσθηκε από τους: Ευδοξία Καραγιωάννου, Αικατερίνη Πετρίδου, Χρ. Πechλιδάνο, Νικόλαο Μαρκοβίτη, Κων/νο Θαμαϊδη, Αλέξανδρο Χατζηπαράσχη, Γεώργιο Παπαδόπουλο, Κων/νο Τολουδη και Θεόδωρο Ελευθεριάδη, καθόρισαν την κατευθυντήρια γραμμή δράσης και εξέλεξαν επίτιμα μέλη της τους Φιλώτα Κόκκινο και Ηλία Μουνδρέα (για το θέμα της δημοτικής βιβλιοθήκης). (Φ.Ν. φ. 82/8.11.1953).

Την ίδια μέρα και υπό την αιγίδα αγγίζα του Συλλόγου δίδεται διάλεξη στο κινηματοθέατρο ΟΜΟΝΟΙΑ με θέμα: ΣΟΦΟΚΛΕΟΥΣ ΦΙΛΟΚΛΗΤΗΣ. Ομιλητής ο Γενικός διευθυντής και επίτιμος Πρόεδρος του Συλλόγου Ηλίας Μουνδρέας (Φ.Ν. φ. 82/8.11.53).

Η διάλεξη προξένησε βαθύτατη αίσθηση στο πολυπληθές ακροατήριο και ο ομιλητής δίκαια απέσπασε τα συγκαρτήρια των παρευρισκόμενων σ' αυτήν. Ευνοϊκά σχόλια διατυπώνεται και η εφημερίδα ΦΩΝΗ της ΝΑΟΥΣΗΣ για το ίδιο θέμα (Φ.Ν. φ. 83/15.11.1953 και Πρ. μν. του γράφοντος).

Την 5.12.1953 ο Σύλλογος διοργανώνει την πρώτη χοροεπιδείξι του στην αίθουσα του καφενείου ΟΛΥΜΠΙΑ, η οποία σημείωσε μεγάλη επιτυχία. Κατά την διάρκεια του χορού διανεμήθηκε και το πρώτο φύλλο της σατιρικής εφημερίδας του Συλλόγου που τιτλοφορήθηκε ΣΚΑΝΤΖΙΑΛΟΡΑ (στο γλωσσικό ιδίωμα της Νάουσας σημαίνει: βιβίθα). Το φύλλο αυτό επιμελήθηκαν οι Νικόλαος Σπάρτης, Κωνσταντίνος Τολουδης και Στέργιος Αποστόλου. Η εμφάνιση γκάϊντας κατά την διάρκεια του χορού προκάλεσε έκρηξη ενθουσιασμού στους μετέχοντες σ' αυτόν. (Φ.Ν. φ. 87/13.12.53).

Διάλεξη με θέμα: ΑΓΩΝΕΣ ΚΑΙ ΑΓΩΝΙΣΜΑΤΑ ΣΤΟΥΣ ΒΥΖΑΝΤΙΝΟΥΣ ΧΡΟΝΟΥΣ δίδεται την 13.12.1953 υπό την αιγίδα, πάντοτε, του Συλλόγου. Ομιλήτρια η γυμνάστρια... Σαλπέα.

Ταυτόχρονα, το Δ.Σ. του Συλλόγου δημοσιεύει πρόσκληση στον τοπικό τύπο

με την οποία καλεί τα μέλη του σε τακτική Γενική Συνέλευση την 3.1.1954 με θέμα: Αρχαιρείσιες και ανάδειξη νέου Δ.Σ.. (Φ.Ν. φ. 88/25.12.1953).

ΕΤΟΣ 1954

Επειδή την 3.1.1954 δεν επιτεύχθηκε απαρτία των μελών του Συλλόγου κατά την συγκληθείσα τακτική Γενική Συνέλευση για την ανάδειξη νέου Δ.Σ. αυτή αναβλήθηκε για την 10.1.1954.

Την 3.1.1954 ο Σύλλογος κόβει την Βασιλόπιτά του (Φ.Ν. φ. 89/1.1.1954).

Το Δ.Σ. του Συλλόγου προτείνει στην ερμηνεύτρια των ελληνικών δημοτικών τραγουδιών Φρόσω Κοκκόλα να δώσει στην Νάουσα μία πρωινή παράσταση αφιερωμένη σε δημοτικά τραγούδια από όλο τον ελληνικό χώρο. Το έργο της προσφέρθηκε να βοηθήσει ο συμπολίτης και γνώστης των τοπικών δημοτικών τραγουδιών Αναστάσιος Μαρκομπίτης.

Την 10.1.1954 επιταγχάνεται απαρτία και διενεργούνται οι αρχαιρείσιες. (Φ.Ν. φ. 90/10.1.1954).

Την 17.1.1954 τα μέλη του νεοεκλεγέντος Δ.Σ. συγκροτούνται σε σώμα όπως παρακάτω:

- Σπύριδης Νικόλαος Πρόεδρος
- Κοιζιάμπασης Γεώργιος Αντιπρόεδρος
- Σιαυατίου Ευδοξία Γεν. Γραμματέας
- Ραυτοπούλου Όμηρος Ταμίας
- Τολουδης Κωνσταντίνος Διευθυντής πολιτιστικής κίνησης
- Δειροπούλου Αθήνα Κοσμητορ της Λέσχης
- Λάπας Αντώνιος
- Συνεδριάζει
- Στεφανίδη Ελένη

— Παπαδόπουλος Γεώργιος

Ένα μήνα, περίπου, αργότερα αναγκάζεται η λειτουργία Λέσχης αποφοίτων η οποία στεγάσθηκε στο ισόγειο του πρώην ξενοδοχείου αδελφών Καρκάτα, απέναντι από το πάρκο. Η λειτουργία της Λέσχης επιτεύχθηκε με την συμπαράσταση του Συλλόγου των Ναουσαίων της Θεσσαλονίκης και ιδιαίτερα του εκλεκτού μέλους του δικηγόρου Χρ. Πechλιδάνο. Με την βοήθεια του Συλλόγου αυτού με τον οποίο ο Σύλλογος αποφοίτων είχε αναπτύξει άριστες σχέσεις υπερπηδήθηκε για ένα μεγάλο χρονικό διάστημα το ακατάβλητο οικονομικό πρόβλημα, που αντιμετώπιζε ο Σύλλογος και που διαδραμάτισε καταλυτικό ρόλο στην πραγμάτωση των στόχων του. Εκτός από τα ενοίκια, ο Σύλλογος Ναουσαίων Θεσσα-

λονικής συνέβαλε κατά μέγα μέρος και στην αντιμετώπιση των δαπανών για τον εξοπλισμό της Λέσχης με τα απαραίτητα έπιπλα και σκεύη. Στον χώρο της Λέσχης στεγάσθηκαν και τα γραφεία του Συλλόγου αποφοίτων. Επίσης, στον ίδιο χώρο υπήρχε και κυλικείο για την λειτουργία του οποίου ο Σύλλογος προσέλαβε τον δεκαετράχρονο τότε συμπολίτη Αλέξανδρο Φειδάντη, ο οποίος παρά το νεαρό της ηλικίας, ανταποκρίθηκε άριστα στα καθήκοντά του.

Στο πρώτο χορευτικό τέιο, το οποίο έδωσε ο Σύλλογος την 14.2.1954, εκτός από το Δ.Σ. και τα μέλη του, παραυρέθηκαν και ο καθηγητής του πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης Φραγκίστας, ο δήμαρχος Φιλώτας Κόκκινος, ο επίτιμος πρόεδρος του Συλλόγου Ηλίας Μουνδρέας με τους καθηγητές του Γυμνασίου και ολόκληρο το Δ.Σ. του Συλλόγου Ναουσαίων Θεσσαλονίκης.

Στην λίσχη απαγορεύθηκε η προσφορά οινόπνευματων ποτών και η χαρτοπαξία. Υπήρχε σκάκι, ντόμινο και μία μικρή βιβλιοθήκη που δημιουργήθηκε αρχικά από προσφορές βιβλίων των μελών του Συλλόγου. Προσφέρονταν διάφορα αψιψήματα, καφέδες, γλυκά κ.λπ. Στο βάθος του κυλικείου και σε εμφανές μέρος δρισκόταν ένα αυθεντικό «σαμοβάρ» που το είχε θέσει προσωρινά στην διάθεση του Συλλόγου το μέλος του (και αργότερα δάσκαλος) Δημήτριος Κασιμίδης, το οποίο εκτός από διακοσμητικό στοιχείο προσέφερε ενεργητικά τις υπηρεσίες του στην παρασκευή των αψιψημάτων. (Φ.Ν. φ. 96/14.2.1954 και μν. του γράφοντος).

Την 24.2.1954 διοργανώνεται από τον Σύλλογο το πρώτο φιλολογικό βραδυό στην Λέσχη του, αφιερωμένο στον λογοτέχνη και δημοσιογράφο Κώστα Ουράνη.

Εισηγητής και υπεύθυνος για την παρουσίασή του ήταν το μέλος του Δ.Σ. του Συλλόγου Κωνσταντίνος Τολουδής. Ο επίτιμος πρόεδρος του Συλλόγου Γυμνασιάρχης Ηλίας Μουνδρέας διάβασε διάφορα έργα του Ουράνη και ιδιαίτερα το «Προσυχή για τους δυστυχισμένους». (Φ.Ν. φ. 96/21.2.1954, φ. 97/28.2.54).

Ύστερα από την επιτυχία που είχε το πρώτο φιλολογικό βραδυό του Συλλόγου η Διοίκησή του αποφάσισε να διοργανώνει ανά δεκαπενθήμερο παρόμοια. (Φ.Ν. φ. 97/28.2.1954).

Την 21.3.1954 το Δ.Σ. του Συλλόγου διοργανώνει την πρώτη συνεστιάση των μελών στο εστιατόριο «ΠΑΝΕΛΛΗΝΙΟΝ» (Φ.Ν. φ. 99/14.3.1954).

Με δωρεά του συμπολίτη δικηγόρου Νικολάου Κωστάκη ιδρύεται κανονική βιβ-

βλιοθήκη του Συλλόγου στην οποία συγχωρέθηκε η μικρή βιβλιοθήκη της Λέσχης. Την 11.4.1954 δίδεται το δεύτερο χορευτικό τέιο του Συλλόγου. (Φ.Ν. φ. 103/11.4.1954).

Εξαιρείται η πρωτοβουλία που είχε ο Σύλλογος τον περασμένο χρόνο (1953) να καθιερωθεί ειδική τελετή για τις ηρωίδες Ναουσαίες γυναίκες στού Στουμπάνους. Σχετικά σχόλια διατυπώνει η τοπική εφημερίδα ΦΩΝΗ της ΝΑΟΥΣΗΣ. Φ.Ν. φ. 105/25.4.54.

Εν τω μεταξύ το θεατρικό τμήμα του Συλλόγου προετοιμάζεται πυρετωδώς για το ανέδασμα του θεατρικού έργου του Γρηγορίου Ξενοπούλου Ο ΠΟΠΟΛΑΡΟΣ.

Η πρώτη παράσταση του έργου δόθηκε την 15.5.1954 στην αίθουσα του κινηματοθέατρου ΟΜΟΝΟΙΑ. Στο ανέδα-

Σκηνή από την θεατρική παράσταση «Ο Ποπολάρος». Από τα αριστερά προς τα δεξιά: Λέλα Χαρίτου, Θεμ. Ποζοκίδης, Στέργιος Αποστόλου, Διαμαντούλα Μαυρογιώργου

σμα του έργου έλαβαν μέρος οι ερασιτέχνες ηθοποιοί - μέλη του Συλλόγου Χρήστος Χατζηγιάννου, Στέργιος Αποστόλου, Θέμης Ποζοκίδης, Ευάγγελος Τενεδιός, Δημήτριος Δουλδούρης, Γεώργιος Κασάπης, Θωμάς Ρούσσας, Πάυλος Χατζησαάβας (άνδρες) και: Λέλα Χαρίτου, Σοφία Καραγιωάννου, Βασιλική Δρυμούση, Ευδοξία Μπακάλη, Ευθυμία Ράββα, Διαμαντούλα Μαυρογιώργου, Αγγελα Μαρινοπούλου (γυναίκες). Σκηνοβίτης το μέλος του Δ.Σ. Κωνσταντίνος Τολουδής. Τα σκηνικά φιλοτέχνησαν οι Δημήτριος Χασιούρας και Μενέλαος Αιτωνόπουλος, ζωγράφος και διακοσμητής, αντίστοιχα.

Το ανέδασμα του ΠΟΠΟΛΑΡΟΥ θεωρήθηκε επιτυχία. (Φ.Ν. φ. 109/23.5.1954 και μν. γράφοντος).

Την 13.6.1954 ο Σύλλογος πραγματοποιεί ημερήσια εκδρομή στον Σταυρό Χαλκιδικής. (Φ.Ν. φ. 111/6.6.1954).

Την 25.12.1954, πρώτη ημέρα των Χριστουγέννων, εγκαινιάζεται έκθεση ζωγραφικής με έργα των συμπολιτών ερασιτεχνών ζωγράφων Γενοβέας Τσιτάσιου και Θωμά Αλδάκου. Ο πρόεδρος του Συλλόγου Νικόλαος Σπάρτσος παρουσίασε στο κοινό τους καλλιτέχνες και στην συνέχεια ο επίτιμος πρόεδρος του Γυμνασιάρχης Ηλίας Μουνδρέας εξήρε την πολυποίκιλη δράση του Συλλόγου. Τα έργα τα οποία εκτέθηκαν, επί το πλείστον ήταν: ελαιογραφίες, κάρδουν, παστέλ, ακουαρέλες κ.λπ. Η έκθεση στεγάσθηκε σε αίθουσα του Γυμνασίου Ναούσης.

Ο τοπικός τύπος αφιερώνει κολακευτικά σχόλια για την έκθεση, τους καλ-

λίτεχνες και τον Σύλλογο. (Φ.Ν. φ. 141/1.1.1955).

Μέσα στο 1954 ο Σύλλογος κάλεσε τον καθηγητή της Νομικής Σχολής του Α.Π.Θ. κ. Φραγγίστα να δώσει διάλεξη στο κινηματοθέατρο ΟΜΟΝΟΙΑ.

Η διάλεξη πραγματοποιήθηκε, πράγματι, όμως δεν κατέστη δυνατόν να εντοπισθεί το θέμα από τον γράφοντα. (Μν. γράφοντος).

ΕΤΟΣ 1955

Την 23.1.1955 το Δ.Σ. του καλεί τα μέλη του σε τακτική γενική συνέλευση για την διενέργεια αρχαιρεσιών και την ανάδειξη νέου Δ.Σ. (Φ.Ν. φ. 144/23.1.1955).

Το νέο Δ.Σ. του Συλλόγου που προ-

ήλθε από τις αρχαιρεσίες της 23.1.55 συγκροτείται σε σώμα όπως παρακάτω:

- Χατζηπαράσχης Περινκλής Πρόεδρος
 - Σαμαράς Σταύρος Αντιπρόεδρος
 - Οικονόμου Ηλίας Γεν. Γραμματέας
 - Κατής Ιωάννης Ταμίας
 - Τολουδής Νικόλαος Κοσμητορας
 - Καλτσογιάννη Καίτη Καλλιτεχνικού
 - Κατσιανοπούλου Μαρίνα Σύμβουλος
 - Χρηστίδης Χρήστος
 - »
 - Μιλωνάς Αριόστογείτων
 - »
- (Φ.Ν. φ. 145/30.1.1955).

Εν τω μεταξύ κηρύσσεται πανελλήνια απεργία των καθηγητών Μέσης Εκπαίδευσης με διάφορα αιτήματα. Οι καθηγητές του Γυμνασίου Νάουσας υποβάλλουν αίτηση στην Ασφάλεια για την χορήγηση άδειας προκειμένου να πραγματοποιήσουν ενημερωτική συγκέντρωση γονέων και κηδεμόνων με σκοπό την κατάρτισή τους πάνω στα αιτήματα των εκπαιδευτικών. Η Ασφάλεια αρνείται την χορήγηση της αιτηθείσας άδειας.

Ο Σύλλογος αποφοίτων Νάουσας και ειδικότερα το Δ.Σ. συμπαριστάμενο στον αγώνα των καθηγητών, αποστέλλει τηλεγράφημα προς την τότε κυβέρνηση με το οποίο ζητάει να γίνουν δεκτά τα δίκαια αιτήματά τους. Στον αγώνα των καθηγητών κυριαρχεί η αγωνιστική μορφή του Ηλία Μουνδρέα, Γυμνασιάρχη και επίτιμου προέδρου του Συλλόγου. (Φ.Ν. φ. 150/6.3.1955).

Το θέμα της ίδρυσης Δημοτικής Βιβλιοθήκης εξακολουθεί να εκκρεμεί και οι διάφορες συσκέψεις των αρμοδίων φορέων της πόλης μας δεν φαίνεται να καταλήγουν σε κάποιο θετικό αποτέλεσμα. Με αφορμή την κατάσταση αυτή στην τοπική εφημερίδα ΦΩΝΗ της ΝΑΟΥΣΗΣ δημοσιεύεται επιστολή του μέλους του Συλλόγου Στέργιου Αποστόλου στην οποία εκτίθεται το ιστορικό της υπόθεσης και ζητείται να αναγνωρισθεί σαν ο μόνος αρμόδιος φορέας της Βιβλιοθήκης ο Δήμος της Νάουσας. (Φ.Ν. φ. 173/14.8.1955).

Οι ομάδες μπάσκετ του Συλλόγου αποφοίτων και του Λάμπειου Γυμνασίου Νάουσας συναντώνται σε φιλικό αγώνα. (Φ.Ν. φ. 182/16.10.1955).

Στον αγώνα αυτό νικητήρα αναδεικνύεται η ομάδα του Συλλόγου αποφοίτων.

(Φ.Ν. φ. 183/23.10.1955).

Στο κινηματοθέατρο ΟΜΟΝΟΙΑ και υπό την αιγίδα του Συλλόγου αποφοίτων διέεται διάλεξη με θέμα: «Ποικίλα αρχαιολογικά». Ομιλητής ο Γυμνασιάρχης και επίτιμος πρόεδρος του Συλλόγου Ηλίας Μουνδρέας. (Φ.Ν. φ. 188/27.11.1955).

Στην διάλεξη αυτή η οποία έγινε την 20.11.1955, μεταξύ των άλλων, ο ομιλητής αναφέρθηκε και στις αρχαιότητες της περιοχής μας, οι οποίες, όπως ετόνισε, «ενέχουν ιδιαίτερη σπουδαιότητα». (Μν. γράφοντος).

Με πρωτοβουλία του Δ.Σ. του Συλλόγου αποφοίτων συγκαλείται σύσκεψη προέδρων σωμάτων και συλλόγων για ανταλλαγή απόψεων και διατύπωση προτάσεων σχετικά με το θέμα της Δημοτικής Βιβλιοθήκης, το οποίο εξακολουθεί να ευρίσκεται πάντα σε εκκρεμότητα.

Παράλληλα, στην τοπική εφημερίδα ΦΩΝΗ της ΝΑΟΥΣΗΣ δημοσιεύεται επιστολή του Συλλόγου σχετική με το θέμα αυτό στην οποία τονίζονται με έμφαση οι εμφανιζόμενες αντιδράσεις οι οποίες διαδραματίζουν ανασχετικό ρόλο στην επίλυσή του. (Φ.Ν. φ. 191/18.12.1955).

ΕΤΟΣ 1956

Το Δ.Σ. του Συλλόγου καλεί τα μέλη του σε τακτική γενική συνέλευση για την διεκτέλεση αρχαιρεσιών με σκοπό την ανάδειξη νέου Δ.Σ. (Φ.Ν. φ. 195/15.1.1956).

Η ημερομηνία διεκτέλεσης αρχαιρεσιών μετατοπίστηκε για την 22.1.1956 λόγω έλλειψης απαρτίας. (Φ.Ν. φ. 196/22.1.1956).

Το νεοεκλεγέν Δ.Σ. του Συλλόγου συνέρχεται και συγκροτείται σε σώμα όπως παρακάτω:

- Σαμαράς Σταύρος Πρόεδρος
- Χατζηπαράσχης Σάββας Αντιπρόεδρος
- Μπακάλη Ενδοξία Γεν. Γραμματέας
- Χρηστίδης Χρήστος Ταμίας
- Αποστόλου Στέργιος Διευτής πολιτιστικής κίνησης
- Ιωαννίου Γεωργίου Κοσμητορας
- Καλτσογιάννη Καίτη Σύμβουλος
- Σακελλαρίου Γεωργίου
- »
- Χατζηγιωάννου Δημήτριος
- »

Στην τοπική εφημερίδα ΦΩΝΗ της

ΝΑΟΥΣΗΣ ο συνεργάτης της με το ψευδώνυμο ΝΑΟΥΣΑΙΟΣ αναφέρεται στην έλλειψη δράσης από μέρους του Συλλόγου, η οποία άρχισε να γίνεται αισθητή. (Φ.Ν. φ. 236/28.10.1956).

Εν τω μεταξύ τα γραφεία του Συλλόγου έχουν μεταφερθεί στο ισόγειο του καμμένου κατά τον εμφύλιο πόλεμο κτιρίου της πολιίας βιβλιοθήκης, δωρεάς Τουρπάλλη. Η λείαση του Συλλόγου που στα προηγούμενα χρόνια στεγαζόταν στο ισόγειο του πρώην ξενοδοχείου αδελφών Καρκάτα απέναντι από το πάρκο, προ πολλού είχε παύσει να λειτουργεί λόγω των οικονομικών δυσχερειών στις οποίες είχε περιπέσει ο Σύλλογος. Μετά την διακοπή της λειτουργίας της Λέσχης ο Δήμος παρεχώρησε στον Σύλλογο ένα μικρό χώρο στο ισόγειο της προαναφερθείσας βιβλιοθήκης για τις ανάγκες των γραφείων του. (Μν. γράφοντος).

Μέσα στο 1956, επίσης, υπο την αιγίδα του Συλλόγου εδόθη διάλεξη στο κινηματοθέατρο ΟΜΟΝΟΙΑ με ομιλητή τον Στέργιο Χασαπιδά από την Κατερίνη. Το θέμα της διάλεξης ήταν σχετικό με τον ιδρυτή του Διεθνούς Ερυθρού Σταυρού Ανρ Ντινάν. (Μν. γράφοντος).

ΕΤΟΣ 1957

Μεταξύ του Συλλόγου αποφοίτων και του Δήμου Νάουσας, αιμαφύεται διαμάχη εξύψατης μορφής η οποία, κατά κύριο λόγο, οφείλεται στην διάσταση των απόψεων των δυο μερών, σχετικά με τον παραχωρηθέντα χώρο για την στέγαση των γραφείων του Συλλόγου στο κτίριο της καμμένης βιβλιοθήκης. (Φ.Ν. φ. 250/3.2.1957).

Την 10.2.1957 διενεργούνται αρχαιρεσίες για την ανάδειξη νέου Δ.Σ. του Συλλόγου (Φ.Ν. φ. 251/10.2.1957).

Το νεοεκλεγέν Δ.Σ. του Συλλόγου καταρτίζεται σε σώμα όπως παρακάτω:

- Τολουδής Κωνσταντίνος Πρόεδρος
- Αποστόλου Στέργιος Αντιπρόεδρος
- Κωνσταντή Μαρία Γεν. Γραμματέας
- Ανδρέη Πάση Διευτής πολιτιστικής κίνησης
- Χρηστίδης Χρήστος Ταμίας
- Δασιώδης Σταύρος Κοσμητορας
- Σαμαράς Σταύρος Σύμβουλος
- Γεωργιάδης Στάθης
- »
- Δεσποινίς Χρονόσιος
- »

Το νέο Δ.Σ. του Συλλόγου εγκαινιάζει την δράση του με ένα μουσικό πρωινό στην αίθουσα της σχολής ξένων γλωσσών Πυλαρινού. Το μουσικό πρωινό περιλαμβάνει, κύρια, αποσπάσματα από τις γνωστές όπερες η μετάδοση των οποίων έγινε με ταινίες μαγνητοφώνου. (Φ.Ν. φ. 256/17.3.1957).

Ο παπικός τύπος διατυπώνει κολακευτικά σχόλια για την εκδήλωση αυτή και ιδιαίτερα για τον πρόεδρο του Συλλόγου Κων. Τολουόδη ο οποίος είχε την ευθύνη της παρουσίασής του. (Φ.Ν. φ. 257/24.3.1957).

Το Δ.Σ. του Συλλόγου επανεξετάζει το θέμα της λειτουργίας ιδίας διδλιοθήκης, όπως και εις το παρελθόν και αποφασίζει να απευθύνει έκκληση στα μέλη και τους φίλους του να συνδράμουν την προσπάθεια αυτή. (Φ.Ν. φ. 260/14.4.1957).

Στην αίθουσα της σχολής ξένων γλωσσών Πυλαρινού το Δ.Σ. του Συλλόγου δεξιώνεται τους αποφοίτους του έτους 1957. Κατά την διάρκεια της δεξίωσης μεταδίδονται κλασική μουσική από συσκευή μαγνητοφώνου. Την δεξίωση κάλυψε με σχετική ειδησεογραφία από τις στήλες του και ο τοπικός τύπος. (Φ.Ν. φ. 290/10.11.1957).

Την 28.11.1957 και (όπως πάντα) στην αίθουσα Πυλαρινού πραγματοποιείται βραδυά οπερέτας. (Φ.Ν. φ. 292/24.11.1957).

Το πρόγραμμα της βραδυάς οπερέτας επιμελήθηκε και παρουσίασε στο κοινό ο καθηγητής και μέλος του Δ.Σ. του Συλλόγου

λόγου Σταύρος Σαμαράς.

Από τον τοπικό τύπο αφιερώνονται κολακευτικά σχόλια για την βραδυά οπερέτας και για τον παρουσιαστή της. (Φ.Ν. φ. 293/1.12.1957).

Την δεύτερη μέρα των Χριστουγέννων και υπό την αιγίδα του Συλλόγου ανοίγει τις πύλες της ενδιαφέρουσα έκθεση ζωγραφικής με έργα ερασιτεχνών ζωγράφων.

Στην έκθεση του Συλλόγου παίρνουν μέρος (για δεύτερη κατά σειρά φορά) οι συμπολίτες Θωμάς Αλδάκος και Γενοβέφα Τσιάτσου και οι πρωτοεμφανιζόμενοι Σάββας Χατζησάββας, Αλέξανδρος Καραμπέλος, επίσης συμπολίτες και ο Δημήτριος Καλόσης από την Στενήμαχο Νάουσας. (Φ.Ν. φ. 296/25.12.1957).

Στον τοπικό τύπο (εφημερίδα ΦΩΝΗ της ΝΑΟΥΣΗΣ) δημοσιεύεται ενδιαφέρον ρεπορτάζ από το μέλος του Δ.Σ. Στέργιο Αποστόλου σχετικό με την παραπάνω έκθεση. (Φ.Ν. φ. 296/25.12.57).

ΕΤΟΣ 1958

Επίσης και η ίδια εφημερίδα αναφέρεται με κολακευτικά σχόλια για την έκθεση αυτή. Το απερχόμενο Δ.Σ. του Συλλόγου καλεί τα μέλη του σε αρχαιρεσίες την 5.1.1958 για την ανάδειξη νέου Δ.Σ. (Φ.Ν. φ. 297/1.1.1958).

Το νεοεκλεγέν Δ.Σ. του συνέρχεται και συγκροτείται σε σώμα όπως παρακάτω:

— *Σταυρός Σιαύρος*

Πρόεδρος

— *Χρηστιάδης Χρήστος*

Αντιπρόεδρος

— *Παυλουτλής Ιωάννης*

Ταμίας

— *Βογιατζή Έλλη*

Κασιήτορας

— *Τολουόδης Κυριάκος*

Διτής πολιτιστικής κίνησης

— *Καίτοσγιάννη Καίτη*

Γεν. Γραμματέας

— *Σταυρόν Μαργα*

Σύμβουλος

— *Κασιδά Ελένη*

— *Ανδρέου Πάπη*

Εγκαινιάζοντας την δράση του το νέο Δ.Σ. του Συλλόγου οργανώνει την 22.1.1958 μουσικό βραδυό με αποσπάσματα από όπερες. Την όλη επιμέλεια και παρουσίαση του προγράμματος είχε το μέλος του Δ.Σ. Κυριάκος Τολουόδης. (Φ.Ν. φ. 301/26.1.1958).

Την 8.2.1958 στην αίθουσα του καφενείου ΟΛΥΜΠΙΑ δίδεται χορός για τα μέλη και τους φίλους του Συλλόγου. Κατά την σχετική ειδησεογραφία του τοπικού τύπου ο χορός σημείωσε μεγάλη επιτυχία. (Φ.Ν. φ. 303/9.2.1958).

ΕΤΟΣ 1959

Από τις σχετικές αρχαιρεσίες που διενήργησε ο Σύλλογος προέκυψε το νέο Δ.Σ. το οποίο συνήλθε και συγκροτήθηκε σε σώμα όπως παρακάτω:

— *Κοιτσάκης Πιολεμαίος*

Πρόεδρος

— *Καραϊζάς Σιαύρος*

Αντιπρόεδρος

— *Χατζηπαράσχη Μιμούλα*

Γεν. Γραμματέας

— *Σκουλαριώτης Αχιλλέας*

Ταμίας

— *Καλειανοπούλου Αννέλα*

Διτής πολιτιστικής κίνησης

— *Μπουβάδας Αριστείδης*

Κασιήτορας

— *Γιούρος Ενώγγελος*

Σύμβουλος

— *Τάνος Αριστοτέλης*

»

— *Τολουόδης Κωνσταντίνος*

»

Την 8.2.1959 οργανώνεται χορός για τα μέλη και τους φίλους του Συλλόγου. Ο χορός έγινε στην αίθουσα του καφενείου ΟΛΥΜΠΙΑ και σημείωσε εξαιρετική επιτυχία κατά τον τοπικό τύπο. (Φ.Ν. φ. 357/15.2.1959).

Την 18.8.1959 δίδεται ο δεύτερος χορός του Συλλόγου στο Κιάσκι (Καζίνο) με εξαιρετική, όπως πάντοτε, επι-

25-12-1954. Από την έκθεση ζωγραφικής του Συλλόγου. Αποφοίτων. Εικονιζόμενοι 1) Κων. Τολουόδης (Διτής Πολιτιστικής κίνησης), 2) Θωμάς Αλδάκος (ζωγράφος), 3) Γενοβέφα Τσιάτσου (ζωγράφος), 4) Νικ. Σπάρτης (πρόεδρος συλλόγου αποφοίτων) και 5) Στερ. Αποστόλου (μέλος του Συλλόγου)

τυχία. (Φ.Ν. φ. 383/15.8.1959).

Την 25.12.1959 (ημέρα Χριστουγένων) ακολουθεί και τρίτος χορός του Συλλόγου στην αίθουσα του καφενείου ΟΛΥΜΠΙΑ. Λεπτομέρειες για τον χορό και τα σχετικά μ' αυτόν δημοσιεύονται στην ΦΩΝΗ της ΝΑΟΥΣΗΣ. (Φ.Ν. φ. 403/1.1.1960).

ΕΤΟΣ 1960

Το Δ.Σ. του Συλλόγου καλεί τα μέλη σε γενική συνέλευση για αρχαιρεσίες την 6.1.1960 και ανάδειξη νέου Δ.Σ. (Φ.Ν. φ. 404/6.1.1960).

Οι αρχαιρεσίες αναβάλλονται για την 17.1.1960 λόγω μη απαρτίας. (Φ.Ν. φ. 405/10.1.1960).

Το νεοεκλεγέν Δ.Σ. του Συλλόγου συνέρχεται και καταρτίζεται σε σώμα όπως παρακάτω:

— Κατσάνος Γρηγόριος
Πρόεδρος

— Τάσος Αρσιτσιώτης
Αντιπρόεδρος

— Μολυνδά Κυριακή
Γεν. Γραμματέας

— Παπακώπας Παύλος
Διγής πολιτιστικής κίνησης

— Μπουνδάς Αρσιτσιώτης
Ταμίας

— (λείπουν στοιχεία)
Κοσμητορας

— Χατζηϊωαννίδης Βασίλειος
Σύμβουλος

— Ράσας Γ.

»

— Μυλιούρη Αικατερίνη

»

ΣΗΜΕΙΩΣΗ:

Δεν υπάρχουν στοιχεία δράσης μέσα στο 1960.

ΕΤΟΣ 1961

Αρχές Ιανουαρίου 1961 διενεργούνται αρχαιρεσίες και το νεοεκλεγέν Δ.Σ. του Συλλόγου συγκροτείται σε σώμα όπως παρακάτω:

— Χρηστίδης Χρήστος
Πρόεδρος

— Τσιώνης Κων(νος)
Αντιπρόεδρος

— Σουδά Πόπη
Γεν. Γραμματέας

— Γκόγκα Αρετή
Ταμίας

— Σαραντάς Σταύρος
Διγής πολιτιστικής κίνησης

— Τενεδιός Ενώγγελος
Σύμβουλος

— Ανδρεάδης Νικόλαος

»

— Τσουκαλά Μαρία

»

— Τσιμπονική Χάϊδω

ΣΗΜΕΙΩΣΗ:

Κάποιος από τους τέσσερες συμβούλους θα είχε επιφορτισθεί, προφανώς, με τα καθήκοντα του Δ/ντού πολιτιστικής κίνησης. (Φ.Ν. φ. 460/29.1.1961).

Την 14.5.1961 ο Σύλλογος οργανώνει διάλεξη με το θέμα: ΟΙ ΤΕΛΕΥΤΑΙΕΣ ΗΜΕΡΕΣ ΤΟΥ ΒΥΖΑΝΤΙΟΥ. Ομιλήτρια η Τατιάνα Σταύρου, μέλος της Εθνικής Εταιρείας Ελλήνων Συγγραφέων και λογοτέχνιδων. Μετά την επιτυχία που σημείωσε η διάλεξη το Δ.Σ. του Συλλόγου αποφάσισε να καλέσει τον Στρατή Μυριβήλη για μια διάλεξη στην Νάουσα. (Φ.Ν. φ. 476/21.5.1961).

Το μέλος του Συλλόγου Γεώργιος Σακελλαρίου με επιστολή προς την τοπική εφημερίδα ΦΩΝΗ της ΝΑΟΥΣΗΣ ανακινεί το θέμα της επανέκδοσης της ΙΣΤΟΡΙΑΣ ΤΗΣ ΠΟΛΕΩΣ ΝΑΟΥΣΗΣ του Ευσταθίου Στουγιαννάκη. Καταλληλότερο φορέα προτείνει τον Σύλλογο αποφοίτων. Η διεύθυνση της εφημερίδας σχολιάζοντας την επιστολή του Γ. Σακελλαρίου συμφωνεί με την πρόταση. (Φ.Ν. φ. 486/30.7.61).

ΕΤΟΣ 1962

Το Δ.Σ. του Συλλόγου απευθύνει πρόσκληση προς τα μέλη του για αρχαιρεσίες την 1.4.1962 και ανάδειξη νέου Δ.Σ. (Φ.Ν. φ. 520/25.3.1962).

Το νεοεκλεγέν Δ.Σ. συνέρχεται και συγκροτείται σε σώμα όπως παρακάτω:

— Αποστόλου Στέργιος
Πρόεδρος

— Σαμαράς Σταύρος
Αντιπρόεδρος

— Σουδά Πόπη

Γεν. Γραμματέας

— Μηττάκου Αρσιτιά
Ταμίας

— Κάμνη Σουλιάνα

Διγής πολιτιστικής κίνησης

— Κυριακίδης Κων(νος)

Κοσμητορας

— Τσιώνης Κων(νος)

Σύμβουλος

— Παπασιδίκας Ιωάννης

»

— Σταμάτης Αντώνιος

»

Ύστερα από πρόταση του προέδρου του Συλλόγου Στέργιου Αποστόλου το Δ.Σ. αποφασίζει να απευθύνει έγγραφο προς την τοπική εφημερίδα ΦΩΝΗ της ΝΑΟΥΣΗΣ με το οποίο να ζητεί την

συμπαράστασή της στο έργο του Συλλόγου «δια την προσπάθειαν άρσεως της πνευματικής απνοίας ήτις εσχάτως μαστιίζει σοβαρώς την πόλιν». Η διεύθυνση της εφημερίδας σχολιάζοντας το έγγραφο του Συλλόγου συμφωνεί να παράσχει τις καλές υπηρεσίες της.

Την 13.5.1962 υπό την αιγίδα του Συλλόγου δίδεται διάλεξη στην αίθουσα του κινηματοθεάτρου ΑΓΓΕΛΙΚΑ με θέμα: ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΥΓΙΕΙΝΗΣ ΚΑΙ ΚΛΗΡΟΝΟΜΙΚΟΤΗΤΟΣ. Ομιλητής ο ιατρός της πόλης μας Απόστολος Χρονίδης. (Φ.Ν. φ. 527/13.5.1962).

Η παραπάνω εφημερίδα καλύπτει με ειδησεογραφία της την προαναφερθείσα διάλεξη. (Φ.Ν. φ. 528/20.5.1962).

Ο Σύλλογος πραγματοποιεί εκδρομική εξόρμηση στο Μάλτεπε (Καλλιθέα) Κασσάνδρας με συμμετοχή μελών και φίλων του (Μν. γράφοντος). Η εκδρομή πραγματοποιήθηκε περί τον μήνα Ιούλιο του 1962.

ΕΤΟΣ 1963

Το Δ.Σ. του Συλλόγου αντιμετωπίζει σοβαρότατες, δυσχέρειες στο έργο του. Πολλοί από τους επιστήμονες και πνευματικούς παράγοντες μέλη του επιδεικνύουν αδιαφορία για τον Σύλλογο. Ήδη το φαινόμενο του «ευδαιμονισμού» έχει αρχίσει να αναφαίνεται και οι προσπάθειες της πλειονότητας, σχεδόν, των μελών κατατείνουν σε απασχολήσεις οικονομικά επωφελείς και μόνο.

Δεν υπάρχει χρόνος για τα κοινά. Η παρουσία τους έχει καταστεί σκιάδης. Ελάχιστοι από αυτούς εμφανίζονται στις ετήσιες τακτικές γενικές συνελεύσεις και τις περισσότερες φορές αναλίσκουν τον χρόνο τους σε αιτιάσεις «ελαφρά τη συνειδήσεως». Μν. γράφοντος).

Από τον ταπικό τύπο επισημαίνεται η έλλειψη δράσης από μέρους του Συλλόγου. (Φ.Ν. φ. 586/30.6.1963).

Ύστερα από τα δυσμενή, οπωσδήποτε, σχόλια του ταπικού τύπου για τον Σύλλογο, συγκαλείται ειδική συνεδρίαση των μελών του Δ.Σ. κατά την οποία ομόφωνα αποφασίσθηκε να δημοσιευθεί έγγραφο απαντητικό των αιτιάσεων και επικρίσεων σε βάρος του Συλλόγου, το κείμενο του οποίου θα αναφέρονταν ευθέως και χωρίς περιστροφές στους αρνητικούς παράγοντες οι οποίοι διαδραμάτιζαν ανασχετικό ρόλο στην ανάπτυξη δράσης από μέρους του ή ακόμα και ουδέτερο. Το έγγραφο αυτό εστάλη, πράγματι και δημοσιεύθηκε και η σκληρή μάχη αληθινή γλώσσα που χρησιμοποιήθηκε σ' αυτό, από πολλούς θεωρήθηκε ότι, όχι

μόνο δεν είχε απολογητικό χαρακτήρα, αλλά το αντίθετο, επιθετικό. (Φ.Ν. φ. 587/7.7.1963 και Μν. γράφοντος).

Εν τω μεταξύ μεταξύ του Συλλόγου αποφοίτων και του θρησκευτικού συλλόγου Νάουσας ΑΓΙΟΣ ΘΕΟΦΑΝΗΣ δημιουργείται κατάσταση διαμάχης. Συγκεκριμένα να και άγνωστο που σκοπεύοντας, ο προαναφερόμενος θρησκευτικός σύλλογος παραδιάζει τα «χωρικά ύδατα» του Συλλόγου αποφοίτων και οργανώνει με δική του πρωτοβουλία δεξίωση για τους αποφοίτους Γυμνασίου του έτους 1963, χωρίς καν, τουλάχιστον, να λάβει τον κόπο να καλέσει το Δ.Σ. του Συλλόγου αποφοίτων, ενώ κλήθηκαν τα συμβούλια άλλων συλλόγων. (Μν. γράφοντος).

Ακολουθεί και δεύτερο έγγραφο του Δ.Σ. του Συλλόγου αποφοίτων προς τον τοπικό τύπο στο κείμενο του οποίου, εκτός των γνωστών θέσεων και απόψεών του για την «πνευματική άπνοια» κ.λ.π. που επικρατεί στην πόλη, θίγεται και η «αντιιδεολογική συμπεριφορά» του θρησκευτικού συλλόγου ΑΓΙΟΣ ΘΕΟΦΑΝΗΣ. (Φ.Ν. φ. 588/14.7.1963).

Το Δ.Σ. του Συλλόγου αποφοίτων, προκειμένου να δώσει τις δέουσες λύσεις στα προβλήματα που προέκυψαν και στα άλλα που αναφαίνονταν στον ορίζοντα καλεί τα μέλη του σε αρχαιρεσίες την 21.7.1963.

Λόγω μής επίτευξης απαρτίας κατά την παραπάνω ημερομηνία οι αρχαιρεσίες αναβλήθηκαν για την 26.7.1963. Και κατ' αυτήν την ημερομηνία δεν κατέστη δυνατόν να επιτευχθεί απαρτία. Ορίζεται τρίτη ημερομηνία διενέργειας αρχαιρεσιών η 7.8.1963. Ευκολονόητο είναι ότι το φαινόμενο της πλήρους αδιαφορίας για τα προβλήματα και την τύχη του Συλλόγου αποφοίτων, άρχισε να εμφανίζει ανησυχητικές διαστάσεις. Κατόπιν τούτου, ο Σύλλογος συγκροτεί επιτροπή από μέλη του καθήκον της οποίας είναι η προετοιμασία πλέον μιάς γενικής συνέλευσης η οποία να καλύπτει την απαιτούμενη απαρτία. Τα μέλη της επιτροπής αυτής αποτελούνταν από τους: Τσιώτσιο Παρμενίωνα, Σταμάτη Γ., Μουμπζίδη Νικόλαο, Τσίτση Γ. και Τελγιαννίδου Βούλα. (Φ.Ν. φ. 590/28.7.1963 και Μν. γράφοντος).

Την 4.8.1963 ο καθηγητής του Γυμνασίου Νάουσας (θεολόγος) Ιωάννης Καλτέκης δημοσιεύει επιστολή στην εφημερίδα ΦΩΝΗ της ΝΑΟΥΣΗΣ με την οποία θίγει το θέμα της «πνευματικής άπνοιας» που παρατηρείται στην πόλη και κατά κάποιο τρόπο δικαιολογεί τις απόψεις του Δ.Σ. του Συλλόγου αποφοίτων πάνω στο ίδιο θέμα, όπως αυτές είδαν

το φως της δημοσιότητας.

Ταυτόχρονα επιχειρεί έναν ελιγμό συμβαδιστικού χαρακτήρα για την εξομάλυνση των σχέσεων μεταξύ του Συλλόγου αποφοίτων και του θρησκευτικού συλλόγου ΑΓΙΟΣ ΘΕΟΦΑΝΗΣ, οι οποίες, όπως έχει προαναφερθεί, είχαν οξυνθεί, μετά την ενέργεια που τελευταίον να δεξιωθεί τους αποφοίτους του έτους 1963. (Φ.Ν. φ. 591/4.8.1963 και Μν. γράφοντος).

Τα μέλη του Διοικητικού Συμβουλίου έτους 1956. Από αριστερά προς τα δεξιά: 1η σειρά: Ευδοξία Μπακάλη (Γεν. Γραμματέας), Κατίνα Καλτσουγιάννη (σύμβουλος). 2η σειρά: Γρηγόριος Ιατρού (κοσμήτορας), Σταύρος Σαμαράς (πρόεδρος), Σάββας Χατζησαββάς (αντιπρόεδρος), Δημ. Χατζηιωάννου (σύμβουλος). 3η σειρά: Στέργιος Αποστόλου (Δ/ντής πολιτιστικής κίνησης), Χρ. Χριστίδης (ταμίας)

Στο ίδιο φύλλο της προαναφερόμενης τοπικής εφημερίδας δημοσιεύεται και επιστολή του μέλους του Συλλόγου αποφοίτων Παρμενίωνα Τσιώτσιου ο οποίος ευθυγραμμίζεται με τις απόψεις του Δ.Σ. του Συλλόγου για την κρίση που αντιμετωπίζει ο τελευταίος εξ αιτίας της χαρακτηριστικής αδιαφορίας όλων εκείνων των «παραγόντων» που είναι σε θέση να τον επαναδραστηριοποιήσουν και δεν τον επιχειρούν. (Φ.Ν. φ. 591/4.8.63).

Σε σχόλιο της διεύθυνσης της παραπάνω εφημερίδας, πληροφορούνται οι αναγνώστες και τα μέλη του Συλλόγου αποφοίτων ότι ένας από τους «επιστήμονες - παράγοντες» εξήγησε ευθέως σ' αυτήν τον λόγο για τον οποίο ο ίδιος και πολλοί συνάδελφοί του δεν επιδεικνύουν ενδιαφέρον για τα κοινά. Η κεντρική ιδέα της άποψης που διατύπωσε ήταν ότι η περί τα κοινά απασχόληση δεν «φέρνει χρήματα», και δεν συνδυάζει το «τερπνόν μετά του ωφελήμου».

Ορθότατα η διεύθυνση της εφημερίδας σχολιάζοντας και αναλύοντας την άποψη αυτή καταφέρεται εναντίον αυτής και

των φορέων της.

Εν τω μεταξύ από τις αρχαιρεσίες που έχει διενεργήσει ο Σύλλογος αποφοίτων προέκυψε το νέο Δ.Σ. το οποίο συνήλθε και συγκροτήθηκε σε σώμα όπως παρακάτω:

— Αποστόλων Στέργιος
Πρόεδρος
— Τσιώτσιοι Παρμενίων
Αντιπρόεδρος

— Σουδία Πόπη
Γεν. Γραμματέας
— Τάνος Αριστοτέλης
Ταμίας
— Παγκαλίδου Σοφία
Δ/ντής πολιτιστικής κίνησης
— Μήτσαλα Μαρία
Κοσμήτορας
— Σακελλαρίου Γεώργιος
Σύμβουλος
— Τσίτσης Γεώργιος
»
— Βλαχοδήμου Ουρανία
»

(Φ.Ν. φ. 592/15.8.1963 και Μν. γράφοντος).

Στην περίοδο Σεπτέμβριο με Δεκέμβριο του έτους 1963 ο Σύλλογος προέβη στην διοργάνωση ενός μουσικού πρωτοβού με έργα κλασικής μουσικής (επιμέλεια - παρουσίαση Σταύρου Σαμαρά), ενός φιλολογικού βραβυού και δύο εκδρομικών εξορμήσεων (Έδεσσα και Άγιος Ταξιάρχης - Άνω Υπαπαντή Νάσας).

Περί τα τέλη του μηνός Δεκεμβρίου,

καθήκοντα προέδρου του Συλλόγου αναλαμβάνει ο Παρμενίων Τσιώτσιος ο οποίος αντικατέστησε τον παραιτηθέντα λόγω ανειλημμένων επαγγελματικών υποχρεώσεων, πρόεδρο μέχρι τότε, Στέργιο Αποστόλου. (Μν. γράφοντος).

ΕΤΟΣ 1964

Την 5.1.1964 ο Σύλλογος διοργανώνει χοροεσπερίδα για τα μέλη και τους

1953 Θεσσαλονίκη. Από το Πανβορειοελλαδικό συνέδριο της Ευρωπαϊκής κίνησης των νέων. Ο σημειούμενος με το βέλος είναι ο Κων. Τολουδης εκπρόσωπος του Συλλόγου αποφοίτων Νάουσας

φίλους του στην αίθουσα της τοπικής συγκροτήθηκε σε σώμα όπως παρακάτω: στρατιωτικής λέσχης. (Φ.Ν. φ. 613/12.1.64).

Την 5.4.1964 υπό την αιγίδα του Συλλόγου δίδεται διάλεξη στην αίθουσα του κινηματοθεάτρου ΔΙΑΝΑ. Θέμα: ΚΕΙΜΕΝΑ ΚΑΙ ΣΥΓΓΡΑΦΕΙΣ ΑΓΩΝΙΣΤΑΙ ΤΟΥ '21.

Ομιλητής ο λογοτέχνης Δημήτριος Φωτόπουλος. Η διάλεξη δόθηκε σε συνεργασία με την στέγη Γραμμάτων και Τεχνών του υπουργείου Παιδείας. Τον ομιλητή παρουσίασε στο κοινό ο Πρόεδρος του Συλλόγου Παρμενίων Τσιώτσιος. (Φ.Ν. φ. 625/5.4.1964).

Το Δ.Σ. του Συλλόγου δημοσιεύει πρόσκληση στο τοπικό τύπο με την οποία καλεί τα μέλη του σε γενική συνέλευση προκειμένου να διενεργηθούν αρχαιρεσίες για την ανάδειξη νέου Δ.Σ. Ημερομηνία ορίζεται η 2.8.1964. Σε περίπτωση μη επίτευξης απαρτίας οι αρχαιρεσίες αναβάλλονταν για την 5.8.1964. (Φ.Ν. φ. 642/2.8.1964).

Σημείωση: Στοιχεία για την σύνθεση

του νέου Δ.Σ. που προέκυψε από τις παραπάνω αρχαιρεσίες, μάλλον, δεν έχουν δημοσιευθεί στον τοπικό τύπο.

ΕΤΟΣ 1965

Τα γραφεία του Συλλόγου εγκαθίστανται στο Μέγαρο δωράς Τρόμπικα (Πνευματικό Κέντρο). (Φ.Ν. φ. 687/13.6.65).

Στον τοπικό τύπο δημοσιεύεται η σύνθεση του νέου Δ.Σ. του Συλλόγου που

Κέντρο. (Φ.Ν. φ. 687/13.6.1965).

ΕΤΟΣ 1966

Σημείωση: Δεν κατέστη δυνατόν να ανευρεθούν στοιχεία σχετικά με την δράση κ.λ.π. του Συλλόγου κατά το έτος αυτό.

ΕΤΟΣ 1967

Με πρόσκληση του που δημοσιεύεται στην τοπική εφημερίδα ΦΩΝΗ της ΝΑΟΥΣΗΣ το Δ.Σ. του Συλλόγου αποφοίτων καλεί τα μέλη του να προσέλθουν στις αρχαιρεσίες για την ανάδειξη νέου Δ.Σ. Ημερομηνία διενέργειας αρχαιρεσιών ορίζεται η 4.1.1967. (Φ.Ν. φ. 769/1.1.1967).

Λόγω μη επίτευξης απαρτίας την 4.1.1967 οι αρχαιρεσίες ορίσθηκαν σε άλλη ημερομηνία. (Δεν εντοπίσθηκε ποιά). Ακολουθεί καθορισμός και τρίτης ημερομηνίας. (Επίσης, άγνωστη ποιά), κατά την οποία, επίσης, δεν επιτεύχθηκε απαρτία. Μάλιστα κατά την τελευταία γενική συνέλευση δεν παρευρέθηκαν ούτε μέλη του αποχωρούντος Δ.Σ. Ορθότατα η προαναφερόμενη τοπική εφημερίδα σε σχετικό σχόλιο της χαρακτηρίζει το φαινόμενο αποκαρδιωτικό, προσθέτοντας συγχρόνως ότι ζητούνται μέλη για να αναλάβουν τον Σύλλογο. (Φ.Ν. φ. 772/22.1.1967).

Από το Δ.Σ. του Συλλόγου ορίζεται η 29.1.1967 σαν ημερομηνία διενέργειας αρχαιρεσιών για την ανάδειξη, πάντα, νέου Δ.Σ.. (Πρόκειται για την τέταρτη). (Φ.Ν. φ. 773/29.1.1967).

Από σχετικά σχόλια της ίδιας εφημερίδας μας παρέχεται η πληροφορία ότι ύστερα από τις προηγηθείσες τρεις άκαρπες γενικές συνελεύσεις, κατά την τέταρτη που πραγματοποιήθηκε τελικά την 1.2.1967 παραβρέθηκαν μόνο 15 μέλη του Συλλόγου. Από το αποχωρούν Δ. Συμβούλιο παραβρέθηκε μόνο ο πρόεδρος Γεώργιος Τσίτσας και ένα μέλος ακόμη. Κατόπιν τούτου, συγκροτείται ένα προσωρινό (μεταβατικό Δ.Σ.), για να καλέσει μέσα σε 2 μήνες νέα γενική συνέλευση των μελών για την ανάδειξη κανονικού Δ.Σ. Ταυτόχρονα επισημαίνεται η χαρακτηριστική αδιαφορία πάντων για τον Σύλλογο. Ειδικότερα καθήκοντα του μεταβατικού Δ.Σ. είναι:

- α) Η ριζική αναδιοργάνωση του Συλλόγου
- β) Η τροποποίηση ορισμένων άρθρων του καταστατικού.

Παραθέτουμε τα ονόματα των μελών (Συνέχεια στη σελίδα 179)

- Ταύτης Γεώργιος Πρόεδρος
- Βαϊσαμίδης Εμμανουήλ Αντιπρόεδρος
- Τσιώτσιος Παρμενίων Γεν. Γραμματέας
- Σουδία Πόπη Ταμία
- Τάκης Γεώργιος Κοσμήτορας
- Μπιλιούρης Ευσάγγελος Διευτ. πολιτιστικής κίνησης
- Κούλης Κων/νος Σύμβουλος
- Μαγγανάκης Ελευθέριος
- »
- Χ'ΐωαννίδης Βασίλειος
- »

Το νέο Δ.Σ. του Συλλόγου συνήλθε έκτακτα και εξέδωσε ψήφισμα σύμφωνα με το οποίο το ζεύγος Γρηγορίου και Δημήτρας Τρόμπικα ανακηρύχθηκαν επίτιμα μέλη του Συλλόγου για την προσφορά στέγης (γραφεία) στο Πνευματικό

«ΑΓΡΟΖΗΜΙΕΣ»

Στον αναγνώστη: ρυθμός αργός,

Κανένας ασφαλιστικός Οργανισμός, μήτε ο ΟΓΑ, μήτε η Αγροτική Τράπεζα της Ελλάδος, μήτε οι πολυώνυμες ασφαλιστικές εταιρείες είναι σε θέση ν' ασφαλίσουν κάθε μορφή αγροζήμιας. Πέρα από κάθε αντίρρηση θα κάνω την απόδειξη με επιχειρήματα αμάχητα.

Οι πληγέντες ασφαλισμένοι μπορούν να πάρουν αποζημίωση απ' τους ασφαλιστικούς φορείς για καταστροφές απ' το χαλάζι, απ' την πλημμύρα, απ' τη φωτιά, αλλά από κάτι παράξενες απρόβλεπτες ζημιές, όπως θα δούμε πιο κάτω δεν μπορούν να εισπράξουν δεκαρίτσα και κλαίνε τη μοίρα τους και τα πληρωτά ασφάλιστρα...

Αυτή τη διαπίστωση την έκανε πολλές φορές ο καλός γεωργός Στέφος και θύμα παρόμοιων ζημιών ο ίδιος σκέφτηκε εξαντλητικά για νάβρη κάποιον τρόπο να την αντιμετωπίσει αποτελεσματικά «εξ ιδίων» μιά που η ατέλεια του νόμου και η αδυναμία των όρων του ασφαλιστικού συμβολαίου δεν μπορούσαν να τον βοηθήσουν.

Λίγο έξω απ' την πόλη, στη θέση «του κατή η βρύση», κάτω απ' η δημοσιά είχε ένα γερό χωράφι που το καλλιεργούσε με στάρι ευγενών μεξικάνικων ποικιλιών «ΚΟΚΟΡΙ» και «ΙΝΙΑ». Χίλιες - δυό φροντίδες οργώματα, σθαρνίσματα, λιπάσματα (καυγά με τον κοντό αποθηκάριο το νευρικό), σπαρμός (παραξήγηση με τον υπάλληλο του σπόρου — που τον βρήκαν που μοιάζει ίδιος μεξικάνος), ζιζανιοκτόνα, ώσπου να γίνη μιά καταπράσινη ελπίδα σοδειάς. Τα τρυφερά βλαστάρια

όλο ψηλώνουν με του ήλιου τα φιλιά και της δροσιάς τα χάδια.

Τα στάχια δένουν και μεστώνουν σπόρους γαλατένιους. Χιλιάδες χορεύτριες αέρινες με πράσινες μεταξωτές εσθήτες εκτελούν το ασύγκριτο μπαλέτο τους στού δειλινού τις ανταύγειες. Το θρόϊσμά τους ερωτικός ψίθυρος της μάννας γής, το κυμάτισμά τους ριγηλή ομορφιά.

Κι' όλο ψηλώνουν τα καλάμια κι' από μέρα σε μέρα αναδιπλώνουν και φουσκώνουν τα στάχια του γλυκού ψωμιού.

Αλλά το ωραϊόν δεν Ζή...

Την άσπιλη ομορφιά του χωραφιού την «πάτησαν» Ζευγά-

δρα εδώ δίπλα κι' όποιον πιάσω θα τον κάνω να χορεύη (το άλλο) σαν εύζωνας.

Πραγματικά την πρώτη φεγγαρόλουστη βραδυά πιάνει στα πράσσα το πρώτο ερωτικό Ζευγάρι μες στο δροσάτο στάρι κι' αρχίζει στις νύχτας τη σιγαλιά ένας διάλογος άνισος και παράταιρος.

— Δεν ντρέπεσαι βρε αθεόφοβε, χρε μασκαρά πούρθεσ εδώ νυχτιάτικα για να χαλάσης το σιτάρι μου;

— Αμάν κύρ - Στέφο σε παρακαλώ πιο σιγά και το κορίτσι είναι άβγαλτο.

— Μωρέ τί λές; εγώ θα σε κοπανίσω μήνυση που θα πάη γόνα.

— Θα σε πληρώσω τη Ζημιά μπάρμπα - Στέφο, αλλά σε παρακαλώ έτσι στο φιλότιμό σου μή το συζητάς το πράγμα στον κόσμο κι' είναι κρίμα το κορίτσι, θα το μαυρίσουν στο ξύλο σίπιτι του.

— Τίποτα! Μήνυση για φθορά ξένης περιουσίας. Πέντε χιλιάδες αποζημίωση θέλω.

— Να σε πληρώσω κύρ - Στέφο, αλλά όχι και πέντε χιλιάδες για μια... κυλίστρα στάρι.

Κουβέντα σε κουβέντα γίνεται συμβιβασμός (ωραίο πράγμα) και πέφτει τελικά η αποζημίωση της αποθετικής Ζημίας και του διαφυγόντος κέρδους στις δυό χιλιάδες οι οποίες και καταβάλλονται επί τόπου στον δικαιούχο καλό γεωργό Στέφο.

Γελάει τ' ασημένιο φεγγάρι πονηρά, των εραστών τα χείλια γίνανε ξυνά, τα χέρια τρίβει ο Στέφος στα κρυφά.

Το κόλπο έπιασε, μίλησε γλυκόλαλα η έγκαιρη στιγμή της

Του Στέλιου Σβαρνόπουλου

ρια ερωτικά από βραδύς. Στο στάρι το χλωρό τραύματα βαθεία, αυτή η «πεισιά» δεν θα καρπίση πιά. Να η Ζημιά!

Ο καλός γεωργός Στέφος έκανε την αυτοψία κι' εξακόντισε με λύπη και οργή κατ' αγνώστων χίλιες ομηρικές θρυσίες που αν τις παραθέσουμε ή το χαρτί θα κοκκινίση από ντροπή ή ο ποινικός νόμος θα μας τραβήξη το αυτί.

Έλα όμως που το κακό δε σταμάτησε εδώ. Οι εναγκαλισμοί των αγγέλων προς τ' άστρα συνεχίστηκαν. Το πάτημα επαναλήφθηκε κατ' εξακολούθηση πιο πέρα και πιο βαθειά στα έγκατα του χωραφιού. Έτσι όπως πάμε φέτος δεν θάχη καθόλου παραγωγή, στο φινάλε θ' απομείνουν μόνον άχυρα.

— Πρέπει να βρώ μιά λύση αποτελεσματική. Θα στήσω ενέ-

επιτυχίας. Ο καλός γεωργός Στέφος έπιασε και δεύτερη και τρίτη και τέταρτη... ψαριά γιατί ο έρωτας αιώνα θα ικάνη αταξίες και θα παρανομή, αλλά τέτοιου είδους αδικήματα δύσκολα φτάνουν στο ακροατήριο για λόγους ευνοήτους. Εκδικάζονται αμέσως με το άγραφο πρωτόκολλο του αντρικού φιλότιμου και τα ωραία χιλιάρικά του συμβιβασμού.

Επιχείρηση λοιπόν πρώτης γραμμής και μεγάλης κυκλοφοριακής έντασης όπως θάλεγε ένας οικονομολόγος σπουδαγμένος. Ο Στέφος προσέλαβε και βοηθό συνταξιούχο αγροφύλακα με μάτι νυχτοπουλιού και

χέρια σα γαλλικά φκιάρια κι' οι δουλέες του πηγαίνουν περιφημα. Το χωράφι του εκεί κάτω στη δημοσιά δίπλα στη «βρύση του κατή» το σπέρνει κάθε χρόνο σιτάρι κι' έχει πάντα σιγουρο και μεγάλο εισόδημα γιατί είναι πολύ... γόνιμο.

ΣΗΜΕΙΩΣΗ:

Προφητείας το ανάγνωσμα. Η κρίση του επαγγέλματος «αγροζυμίες» θα συντελεστή ήταν ανακαλυφτούν οι... γκαρσινιέρες. Οποσδήποτε θάμναι πύο οικονομικές απ' την επιδικαζόμενη αποζημίωση του καλού γεωργού Στέφου.

Σημ.: Λόγω πληθώρας ύλης η συνέχεια του άρθρου «Παροιμίες που λέγονται στη Νιάουστα», αναβάλλεται για το επόμενο τεύχος.

Σύλλογος αποφοίτων

(Συνέχεια από τη σελ. 177)

του προαναφερόμενου μεταδατικού Δ.Σ.:

— Κατσάνης Δημήτριος

Πρόεδρος

— Τρίσης Γεώργιος

Αντιπρόεδρος

— Χ' Ιωαννίδου Ειρήνη

Γεν. Γραμματέας

— Τσιώνης Αντώνιος

Ταμίας

— Μαρομπίτης Φίλιππος

Σύμβουλος

— Καραγιαννίδου Γρηγόριος

Σύμβουλος

— Καρατσιώλη Σούλα

Σύμβουλος

(Φ.Ν. φ. 774/5.2.1967).

Στο σημείο αυτό ο γράφων διακόπτει την έρευνα για να την συνεχίσει σε αμεσότερο χρόνο και αφού, εν τω μεταξύ, συγκεντρωθούν τα αναγκαία γι' αυτήν στοιχεία.

(Συνέχεια από τη σελ. 165)

ροι για τα σταφύλια ήταν μαζί με του ντραγάτη κι του λαγού κι οι αχλάνειες μη τα πουλιά κι τις μέλισσες.

Κι του τραγουδι της Σουτήρας. Ου λιβέντης αφού την αραχή όντας τουν ρώτησαν:

«Τί πράγμα δε φουνίσαις αφού τη Νιάουστα; Αυτός είπεν

Παλή κρασί γερεύου παλή τρία χρονών

γερεύου κι μνια κόρη την κράζουν Σουτήρας».

Κι τ' άλλα τα στοχάκια:

«Ταμ - ταμ στου ταψί ηχέ καντούντα του κρασί.

Δεν του πίνου Τσιλιμή είναι κρίμα κι' (αντρουπή

κι ταχιά Παρασκευή δα κατέβου στου τσαρσί

ν' αγουράσου μπαχασκί να βαφτίσου (του πιδί.

να του βγάλου Κουσαντή - Κουσαντή (καρταβουκέρη

φέρει μένα του πουτήρι να κιάσου του (Σταμάτη,

του Σταμάτη μ' ένα μάτι».

Κι τ' άλλου του Νιαουστινό:

Κάτου στου γιάλο στουν άμμου...

Οι μύμεις όντας τρυγούσαν τραγουδούσαν:

«Λιουκάνει η κόρη του πανί στην άκρα (του νιρό

τους κιατζίδεις που πιρνούν με τα καν- (για λελούσειν»...

Κι' οι λαζαρίνεις χόρηβαν με του τραγουδι:

Για τ' αμπέλι και το κρασί στη Νιάουστα

Δα τρυγήσουμι τ' αμπέλια

δα γιουμίσουν τα βαρέλια...

Κι του γύρισμα στα Νιαουστινά τραγούντγια:

«Όποις κουπέλα σου λέγει έλα, είναι βαρέλα γιουμάτι κρασί.

Στη Νιάουστα τραγουδούν ακόμα πουλά τραγούντγια για του κρασί: «Ακόμα ένα πουτηράκι». «Κρασί κανείς όσα κι' αν ηχεί». «Μεσ στη νταβέρνα ολημερίς». «Στης πλάκας τις ανηφογιές». «Ο Σονάνης απ' τη Χουρουδιά» κι άλλα πουλλά.

Κι στου τραγουδι της Μαριγώ «Ου ήλιους βασιλεύει Μαριγώ... ένα στοχάκι λέει:

Εισύ 'σαι του σταφύλι Μαριγώ κι 'γω (του τσάμπουρο

Όλοι φιλούν στα χείλη Μαριγώ κι γώ (στου μάγουλο.

Ου γιατρός ου Αρνής τα χρόνια ει- κείνα που τουν άριζειν ουλίγου του ηχιουτό ίλιγειν:

«Το ολίγον ωφελει και το πολύ δεν (βλάπτει».

Ου Κουσαντούλης έγραφειν πουλά στοχάκια για του κρασί, τ' αμπέλι κι τη φλουέρα.

ΤΟ ΣΤΑΦΥΛΙ

Το σταφύλι πρωτανθίζει και κατόπιν α- (γουρίζει

εις το τέλος ωριμάζει και κρασί και (μέλι βγάζει.

Βγάζει λαμπερή ρακούλα που ευφραί- (νει την καρδούλα.

Την κοιλιά τη θηλικώνει, τη δροσίζει (και φουσκώνει.

Βγάζει όμους κι του Εύδι που το τρώ- (γουν οι μπεκρίδοι

στουν πασιό κι στους σαλάτους για να αβύσουν τη φουτχιά τους».

ΤΟ ΚΡΑΣΙ

Τούτο το γλυκό κρασί που το πίνω α- (πού λιγάκι

στέκεται στο ποτηράκι σαν πουλί μεσ (στο κλουβάκι

Γίνεται απ' τ' αμπελάκι κι' απ' το γλυ- (κό το σταφυλάκι.

Τα πατούν εις το βουτσάκι και εβγαί- (νει το κρασάκι

κι' άμα μπει εις το αυλάκι του ανθρώ- (που τ' αντεράκι

τον βαρεί στο κεφαλάκι και γκιλιέται (στο σοκάκι.

Τ' αμταία μνια σουφία ίλιγειν:

«Σπίτι δίχους κρασιά

χωρίς άγιουν ικκλησιά».

Ου Μπουκεβίλ (1770—1838) απ' του ταξέδι του την άνοιξη του 1806 στη Νιάουστα έγραψεν:

«Το κρασί της Νιαουστας είναι ένα από τα καλύτερα της Μακεδονίας. Επειδή έχουν κάβες (κελάρια για κρασί) βάζουν τα βαρέλια, που μερικά έχουν ως τρεις χιλιάδες μεζούρες, από δώδεκα οκάδες η καθεμιά, άπάνου στα νερά που περνούν κάτω από τα σπίτια. Τα σταφύλια που βγάζουν το κρασί αυτό έχουν μια γεύση ευνόστηφη, πράμα που κάνει ώστε να μην το πίνουν παρά τον τέταρτο ή τον πέμπτο χρόνο ύστερ' από τον τρύγο...».

Σκοπός της αγωγής

(B')

A5. Οι παλιότεροι σκοποί της αγωγής

Ανέκαθεν, από τότε που εμφανίστηκε ο άνθρωπος στη γη, υπήρχε μια μορφή αγωγής.

Ανάλογα με τον τρόπο ζωής που έκανε ένας λαός, είχε και τον ιδιαίτερο χαρακτήρα της. Ανάλογα με τον τόπο που ζούσε, τις συνθήκες διαβίωσης, την επικοινωνία με άλλους λαούς και το πνευματικό επίπεδο, διαμόρφωσε ορισμένη κοσμοθεωρία και μια ποιότητα ζωής, που επέδρασε στον καθορισμό του σκοπού της αγωγής.

Κάθε νέα αντίληψη που επικρατεί, κάθε νέα απάντηση που δίνεται στα προκύπτοντα προβλήματα, κάθε αλλαγή κοινωνικοοικονομική, καθώς και οι διαφορετικές πεποιθήσεις, οι φιλοσοφικές ιδέες που κυριαρχούν σε μια εποχή για τη ζωή και τον προορισμό του ανθρώπου, οι πολιτικές ιδέες που έχει, καθορίζουν και το σκοπό της αγωγής.

Ο παλιότερος σκοπός της αγωγής ανήκει στην Ομηρική εποχή και είναι το ηρωικό ιδεώδες.

Το άτομο έπρεπε να παιδαγωγηθεί με τέτοιο τρόπο, ώστε, να γίνει ανδρείο, δυνατό, ωραίο στο σώμα, γεμάτο αυτοπεποίθηση και θάρρος, πολεμική ικανότητα και να έχει ευσέβεια στους Θεούς.

Σε αντίθεση και σαν αντίδραση προς το ηρωικό ιδεώδες, που καλλιέργησε τον ατομισμό, πρόβαλε το πολιτειακό ιδεώδες.

Η αγωγή δε λαμβάνει υπόψη την αξία του ατόμου, ούτε και καλλιεργεί τις έμφυτες προδιαθέσεις του, γιατί αποτελώντας αυτό εξάρτημα ενός συνόλου, οφείλει να μορφωθεί, ώστε να υπηρετήσει την πολιτεία. Το συμφέρον της πολιτείας μπαίνει πάνω από το συμφέρον του ατόμου. Οι νέοι πρέπει να εκπαιδευθούν να ανήκουν περισσότερο στην πόλη και λιγότερο στους γονείς. Το «θυήσκε υπέρ πατρίδος» είναι ο μοναδικός σκοπός και προορισμός της ζωής τους, καταπιέζοντας την ατομική ελευθερία και εξέλιξη και θυσιάζοντας τον εαυτό τους στο συμφέρο της πολιτείας.

Κατά το Μεσαίωνα, με την καθοδήγηση και την επιρροή της καθολικής εκκλησίας, επικρατεί το θρησκευτικό ιδεώδες.

Το άτομο πρέπει να διαπαιδαγωγηθεί με τέτοιο τρόπο, ώστε να είναι ενάρετο, να νικά τους πειρασμούς, να είναι

προσηλωμένο στη Θρησκεία, για να εξασφαλίσει τη μέλλουσα ζωή. Η εδώ ζωή δεν έχει καμιά αξία. Είναι πρόσκαιρη και χρησιμεύει στο άτομο σαν προπαρασκευαστικό στάδιο για τη μέλλουσα ζωή. Έτσι το άτομο, ζώντας με τον τρόπο αυτό, εξασφαλίζει την ηρέμια, λυτρώνεται από την αμαρτία και γεμίζει με άπειρες ελπίδες για το μέλλον.

Κατά την Αναγέννηση επικρατεί το ανθρωπιστικό ιδεώδες.

Με την πρόοδο της επιστήμης και της τέχνης το άτομο απελευθερώνεται από την κοσμοθεωρία του στενού Χριστιανισμού και αντικρύζει την επίγεια ζωή με αισιοδοξία. Χαίρεται και απολαμβάνει τα επίγεια αγαθά. Τέλειος είναι ο άνθρωπος ο διαμορφωμένος κατά το πρότυπο των αρχαίων. Η αγωγή θα πρέπει να συνηθίζει τους νέους να διανοούνται, να συναισθάνονται, να δημιουργούν και να ζουν με τους τρόπους των αρχαίων. Επομένως τα μόνα μέσα και μορφωτικά αγαθά είναι τα συγγράμματα των αρχαίων Ελλήνων, για να επιτευχθεί ο σκοπός.

Τέλος, κατά την εποχή του Διαφωτισμού, εμφανίζεται το νοησιοκρατικό ιδεώδες στην αγωγή. Ο άνθρωπος πίστεψε ότι μπορούσε να λύσει όλα τα προβλήματα της ζωής με την εξέλιξη του νου. Η πίστη στο λογικό του ανθρώπου για τη λύση των προβλημάτων, ασκεί επίδραση στην αγωγή, που επιδιώκει την διεύρυνση της γνώσης και την καλλιέργεια της διάνοιας στο μέγιστο βαθμό.

A6. Ο σημερινός σκοπός της αγωγής

Με το πέρασμα των ετών επιτεύχθηκε μια αλματώδη τεχνική πρόοδος και μια καταπληκτική επιστημονική πρόοδος, που άλλαξε ριζικά την όψη του κόσμου.

Η επιστημονική και τεχνολογική επανάσταση των τελευταίων ετών επέφερε τεράστιες οικονομικές, κοινωνικές και πολιτιστικές αλλαγές.

Ο τρόπος ζωής και ο τρόπος σκέψης του σημερινού ανθρώπου άλλαξαν.

Η τεχνική πρόοδος βοήθησε τον άνθρωπο να απαλλαγεί από τη φτώχεια, τη δυστυχία, την αθλιότητα και από την κτηνώδη εργασία.

Η πρόοδος των επιστημών τον βοήθησε να απαλλαγεί από τις προλήψεις και να εγκαταλείψει πολλές από τις προλήψεις και τις αντιλήψεις που είχε μέχρι τότε.

Η ευημερία του δημιούργησε τις απαραίτητες προϋποθέσεις για την πνευματική και πολιτιστική πρόοδό του. Αλλά, ενώ του ανέβασε το διανοητικό και πνευματικό επίπεδο, του δημιούργησε και ορισμένα σοβαρά ψυχολογικά και ηθικά προβλήματα.

Τον απομάκρυνε από την απλή ζωή που ζούσε. Του άλλαξε τις σχέσεις με τους συνανθρώπους του. Του εξοικονόμησε ελεύθερο χρόνο που δεν ξέρει πως να

Του
Θωμά Ν. Βλαχάδη
Σχολ. Συμβούλου Π.Ε.
2ης Περιφέρειας Ημαθίας

το διαθέσει. Του δημιούργησε, έτσι, άγχος, νευρική κατάσταση και ανασφάλεια.

Η επιστημονικοτεχνική εξέλιξη δημιούργησε ένα νέο κόσμο. Οι νέες κοινωνικές αλλαγές δημιούργησαν νέα παιδαγωγικά προβλήματα και η αγωγή πρέπει να αντιμετωπίσει τη νέα αυτή πραγματικότητα εξοπλίζοντας το άτομο με εκείνα τα εφόδια, που θα του εξασφαλίσουν ευτυχισμένη ζωή και σιγουριά για το μέλλον.

Γι' αυτό όλοι οι σκοποί που είχαν τεθεί κατά τα περασμένα χρόνια δεν μπορούν να λύσουν τα σημερινά προβλήματα.

Τα ηρωικά και νοησιοκρατικά ιδεώδη δημιουργούν άτομα εγωιστικά, που εμποδίζουν τη συλλογική ζωή και αδυνατούν να αναγνωρίσουν τις πανανθρώπινες αξίες.

Τα πολιτειακά ιδεώδη, με το να θέτουν το άτομο στην υπηρεσία της πολιτείας, εμποδίζουν την εξέλιξη της ατομικότητας και οδηγούν την ανθρωπότητα σε πολέμους και αιματοχυσίες.

Τα θρησκευτικά ιδεώδη δεσμεύουν την πνευματική ελευθερία του ατόμου και το εμποδίζουν να προάγει την επιστήμη και την τέχνη.

Από τα παραπάνω φαίνεται καθαρά ότι, μόνο λαμβάνοντας υπόψη τη φύση του παιδιού, τις ανάγκες του, τις δυνατότητες, τις ικανότητες, τις λανθάνουσες δημιουργικές δυνάμεις του, σε συνδυασμό με τα πορίσματα των επιστημών που έχουν σχέση με την αγωγή, δηλαδή, της βιολογίας, της κοινωνιολογίας και της ψυχολογίας, μπορεί να επιτευχθεί η δυνατότερη εξέλιξη του ανθρώπου και της κοινωνίας και ένας τέλειος και ολοκληρωμένος πολιτισμός, ο ο-

ποιός θα φέρει την πραγματική ευτυχία στον άνθρωπο.

Η αγωγή σήμερα επιδιώκει να αναπτύξει ολόπλευρα, ισορροπία και αρμονικά τις διανοητικές, τις ψυχικές και σωματικές δυνάμεις του ατόμου. Θέλει να του καλλιεργήσει και να του αφυπνίσει όλες τις πτυχές του είναι του, ώστε να γίνει ένα ισορροπημένο άτομο. Θέλει να το εξελίξει σε μια ολοκληρωμένη προσωπικότητα, ώστε να μπορεί να κατανοεί να γνωρίζει και να έχει θέση σε όλους τους τομείς της ζωής, συμβάλλοντας εποικοδομητικά και δημιουργικά.

1. Πώς αναπτύσσονται οι διανοητικές ικανότητες

Η ανάπτυξη των διανοητικών δυνάμεων του ατόμου επιτυγχάνεται με τη καλλιέργεια της νοημοσύνης. Χρειάζεται το άτομο να οργανώσει τις εσωτερικές του δυνάμεις, σκεπτόμενο λογικά, ενεργώντας σκόπιμα και προσαρμόζοντας τη σκέψη του σε νέα προβλήματα και συνθήκες ζωής.

Παρατηρώντας το άτομο με προσοχή τη φύση και το κάθε τι που υπάρχει γύρω του, ακούοντας σωστά τους ήχους, ψηλαφώντας, γεύοντας και οσφραίνοντας το κάθε τι με λεπτομέρεια, αποκτά ποιικίλες εμπειρίες και σχηματίζει μια σωστή αντίληψη του κόσμου, χωρίς ψευδαισθήσεις.

Αποκτώντας βασικές και ουσιαστικές γνώσεις από τη φύση, τους δασκάλους, τους γονείς, τα καλά βιβλία, το θέατρο, το ραδιόφωνο, την τηλεόραση, τον κινηματογράφο και για κάθε πράγμα, με το οποίο έρχεται σε επαφή, έχει ένα πλούσιο και γόνιμο υλικό στη μνήμη του.

Με την απόκτηση ζωτικών, γονιμών και αυθεντικών γνώσεων, με το δημοκρατικό διάλογο και την εποικοδομητική συζήτηση, με την έρευνα, την ανακάλυψη και την καλλιέργεια της κριτικής σκέψης, με τη δημιουργία ευκαιριών για δημιουργική δράση, με τη δημιουργία κατάλληλου συνεσθηματικού κλίματος και αισιοδοξίας για τη ζωή αναπτύσσει τη δημιουργική φαντασία το άτομο, προσαρμόζεται σε νέες καταστάσεις, αλλάζει συνήθειες, τροποποιεί τις υπάρχουσες συνθήκες ζωής, ανακαλύπτει πρωτότυπες λύσεις και οδηγείται στη δημιουργία.

Κατανοώντας τις έννοιες και αποκτώντας σωστές παραστάσεις με την έμπειρα για τα συγκεκριμένα πράγματα και με πολλά παραδείγματα για τα αφηρημένα και τις ιδέες, γνωρίζει τη σύσταση και την ουσία των εννοιών, καθώς και τις μεταξύ τους σχέσεις, ανα-

πτύσσει την κρίση και το κριτικό πνεύμα, γεγονός που βοηθάει το άτομο να κρίνει το κάθε τι πριν το αποδεχθεί, να δλιπεί την ουσία των πραγμάτων και να κάνει σωστές προβλέψεις καταλήγοντας σε σωστά συμπεράσματα.

Παρατηρώντας πολλά γεγονότα ή φαινόμενα, οδηγείται το άτομο επαγωγικά στη διατύπωση γενικού κανόνα ή νόμου. Άλλοτε, συλλαμβάνοντας μια γενική αλήθεια, οδηγείται παραγωγικά σε μια ειδικότερη αλήθεια.

Προβαίνοντας σε πράξεις και ενέργειες σωστές ή καταλήγοντας σε υποθέσεις επιστημονικές ή και πρωτότυπες, αναπτύσσει το άτομο την πνευματική ενέργεια του συλλογισμού και γίνεται ένας καλός συζητητής και συνεργάτης.

Με την ελεύθερη σκέψη, την παροχή ποικίλων και διαρκώς δραστηριοτήτων, την προσφορά άφθωνων ευκαιριών για ικανοποίηση των διαφερόντων, την εφαρμογή της ευρετικής μεθόδου, τη δημιουργική ανάλυση, την εξοτοικευμένη αφομοίωση του μορφωτικού αγαθού, την παροχή ευκαιριών για αυθόρμητη έκφραση των ιδεών και απαντήσεων, την ενίσχυση πρωτοβουλιών για παρουσία νέων πραγμάτων και πιθανών λύσεων σε ένα πρόβλημα, καλλιεργεί το άτομο την αποκλίνουσα σκέψη, η οποία το οδηγεί στην ανακάλυψη και στην προαγωγή του.

Αποτέλεσμα της ανάπτυξης των διανοητικών δυνάμεων του ατόμου είναι η σωστή κατανόηση του κόσμου, η σύλληψη μιας αληθινής βιοθεωρίας και κοσμοθεωρίας, η καλλιέργεια της δημιουργικής σκέψης, η πρωτοτυπία, η εφευρετικότητα του πνεύματος, η πνευματική ευλιγισία και γενικά η προαγωγή του.

2. Πώς επιτυγχάνεται η ψυχική ισορροπία

Η ισορροπία και αρμονική ψυχική ανάπτυξη του ατόμου επιτυγχάνεται με τη δημιουργία του κατάλληλου κλίματος και την αποφυγή των δυσάρεστων καταστάσεων.

Το ευχάριστο οικογενειακό και σχολικό περιβάλλον δημιουργούν στο άτομο διάθεση για παραμονή σε αυτό και για παραγωγική ασχολία.

Οι καλές σχέσεις με τα άλλα άτομα δημιουργούν στο αναπτυσσόμενο άτομο ασφάλεια, σιγουριά και απομακρύνουν το φόβο και το άγχος.

Η πνευματική εργασία που γίνεται με τον πιο κατάλληλο τρόπο, με τα πιο ευχάριστα μέσα, σε χαρούμενη ατμόσφαιρα και με παιχνιδώδη μορφή, μειώνει την κόπωση, δίδωνει την αγωνία και επιτυγχάνει την ψυχική ισορροπία του ατόμου.

Ο σεβασμός της προσωπικότητας, η αποδοχή του ατόμου από τον εκπαιδευτικό και από τους συμμαθητές του, το καθιστούν ψυχικά ισορροπημένο, δημιουργικό, και συνεργάσιμο.

Με τους παραπάνω τρόπους αγωγής επιτυγχάνεται η αρμονική ψυχική ανάπτυξη του ατόμου και αποφεύγονται οι ψυχικές διαταραχές που θα μας δώσουν άτομα άρρωστα, ανίκανα, αλλά και επικίνδυνα.

Όταν το άτομο παρουσιάσει συμπτώματα ψυχικών διαταραχών, όπως, μεταβολή θερμοκρασίας, εμετούς, πονοκεφάλους, κοιλιακούς πόνους, ανορεξία, μεταβολές στην αναπνοή και στους σφυγμούς, πείσμα, αντίδραση, απάθεια και αδιαφορία, μελαγχολία, επιθετικότητα, ονειροπολήματα, απόσπαση της προσοχής, ανικανότητα της λογικής σκέψης, φοβίες κλπ., πρέπει να αλλάξει το κλίμα του περιβάλλοντος, γιατί μπορεί το άτομο να οδηγηθεί σε ψυχώσεις και ρυχοειρώσεις, όπως, άγχος, κατάθλιψη, υστερία, έμμενες ιδέες και γενικά δυσάρεστες καταστάσεις, οι οποίες χρειάζονται ψυχοθεραπεία από ειδικούς.

3. Πώς επιτυγχάνεται η σωματική ανάπτυξη

Η αρμονική σωματική ανάπτυξη επιτυγχάνεται με την εξασφάλιση και ενίσχυση της υγείας του ατόμου.

Η υγεία, όπως ξέρουμε, είναι το πολυτιμότερο αγαθό και η ανυπαρξία της επηρεάζει την πνευματική ανάπτυξη, αλλά και τη συμπεριφορά του ατόμου.

Η παχυσαρκία, το σωματικό ελάττωμα και γενικά η εξωτερική κακή εμφάνιση, επηρεάζουν τις κοινωνικές σχέσεις των ατόμων και επιδρούν αρνητικά στη διαμόρφωση του χαρακτήρα του.

Αντίθετα η καλή σωματική υγεία, η υγεία όλων των οργάνων και η καλή σωματική διάπλαση του ατόμου συμβάλλουν θετικά στη διάπλαση του χαρακτήρα και στην αρμονική συμβίωση.

Η αγωγή σήμερα, για να πετύχει την αρμονική σωματική ανάπτυξη, εξασφαλίζει στους μαθητές υγιεινό και κατάλληλα διακοσμημένο σχολικό χώρο, με θέρμανση και καθαριότητα, με τραπεζάκια ανάλογα με το ανάστημα των μαθητών, με μικρό αριθμό μαθητών σε κάθε αίθουσα και γενικά συνθήκες, σύμφωνα με τις υποδείξεις της υγιεινής.

Φροντίζει για την ορθή στάση των μαθητών στα θρανία ή στα τραπεζάκια, για να μην παραμορφωθεί η σπονδυλική τους στήλη.

Παρακολουθούνται οι μαθητές από

σχολιάρχους και γίνονται όλοι οι εμβολιασμοί.

Γίνονται μαθήματα υγιεινής για την προφύλαξη των μαθητών από μεταδοτικές ασθένειες για την προστασία των δοντιών, καθώς και μαθήματα οδικής κυκλοφορίας.

Το μάθημα της φυσικής αγωγής ανατίθεται σε ειδικούς καθηγητές, ώστε να γίνεται αυτό σύμφωνα με τα σύγχρονα δεδομένα της επιστήμης αυτής.

Σήμερα, με τη λειτουργία του θεσμού της Τοπικής Αυτοδιοίκησης, παρέχεται η ευκαιρία, ώστε η οικογένεια, το σχολείο, η κοινωνία και η πολιτεία να συνεργαστούν στενά και να δημιουργήσουν ευνοϊκές συνθήκες για την αρμονική σωματική ανάπτυξη των παιδιών.

Κάθε πόλη και χωριό, με τη συνεργασία όλων των φορέων και των πολιτών, μπορεί να δημιουργήσει τους κατάλληλους χώρους, ώστε οι νέοι να πηγαίνουν εκεί για να συναντούν τους φίλους και τους συνομηλικούς τους, να παίζουν διάφορα παιχνίδια, να αθλούνται και να ψυχαγωγούνται.

Έτσι θα μπόρεσουν οι νέοι να δημιουργήσουν μια υγιεινή κοινωνική ζωή, να απομακρυνθούν από τους δρόμους, και από τους θλαβερούς κλειστούς χώρους, χωρίς να δάπτονται πνευματικά και να καταστρέφουν την υγεία τους, αλλά θα βοηθηθούν να αναπτύξουν σωστά το σώμα τους.

Η αγωγή τους σκοπούς που έθεσε και επιδιώκει να τους πετύχει τους στηρίζει στα πορίσματα της ψυχολογίας και στα επιστημονικά δεδομένα της βιολογίας.

Έτσι η ύλη του αναλυτικού προγράμματος ακολουθεί την κοχλιωτή ή σπειραιδική διάταξη γιατί, σύμφωνα με τα πορίσματα της γνωστικής ψυχολογίας, οτιδήποτε μπορεί να διδαχθεί σε οποιαδήποτε ηλικία, αρκεί να διδαχθεί με έντιμο τρόπο.

Αλλά και κατά τη μάθηση, επιδιώκεται η ενεργητική συμμετοχή και η εργασιακή απασχόληση του μαθητή, γιατί σύμφωνα με τη γενετική ψυχολογία, η γνώση δε μεταδίδεται, ούτε αποκτιέται παθητικά, αλλά οικοδομείται με τη βοήθεια του περιβάλλοντος.

Η αγωγή στα επιστημονικά δεδομένα της βιολογίας στηρίζει τις παρακάτω παιδαγωγικές αρχές:

1. Το κάθε άτομο είναι μοναδικό και έχει τη δική του ιδιοσυγκρασία και τη δική του ψυχοσύνθεση. Η αγωγή σέβεται αυτή την ατομικότητα και μοναδικότητα απόλυτα και φροντίζει να δημιουργεί το κατάλληλο κλίμα, το οποίο βοη-

θάει να αναπτυχθεί το άτομο σύμφωνα με το σύνολο των εσωτερικών του δυναμικών. Δεν κάνει αντιθέτες επεμβάσεις, δε διαταράσσει την πορεία, δεν παραμορφώνει την εσωτερική κίνηση, αλλά βοηθάει και συμπαραστέκεται στην εξέλιξη του.

2. Υπάρχει η ελαστικότητα των συνθηκών αύξησης του ζωντανού οργανισμού σε σωστό περιβάλλον και κάθε άτομο έχει έμφυτες και κληρονομικές προδιαθέσεις και καταβολές, που μόνο οι συνθήκες, στις οποίες εξελίσσεται, καθορίζουν την εξέλιξη τους. Η αγωγή οργανώνει γύρω στον παιδαγωγούμενο πλούσιες και δυναμικές ευκαιρίες, πολλά και ποικίλα ερεθίσματα, ικανά να κινητοποιήσουν την ελεύθερη δραστηριότητά του.

3. Κάθε ζωντανός οργανισμός, ποτέ δε βρίσκεται σε στατική κατάσταση, αλλά βρίσκεται πάντοτε σε διαρκή δραστηριότητα και ροή. Η αγωγή εφαρμόζει το αξίωμα της αυτενέργειας, σωματικής, πνευματικής και συναισθηματικής ώστε, να χρησιμοποιήσει συνειδητά όλες του τις δυνάμεις το άτομο κατά τη μάθηση και να τις αναπτύξει στο μέγιστο βαθμό.

4. Ο άνθρωπος είναι ένα δημιουργικό πνεύμα. Η αγωγή εφαρμόζει την ελεύθερη δραστηριότητα του παιδαγωγούμενου, για να ικανοποιηθεί η λαχτάρα του για μάθηση, για έρευνα και δημιουργία και να συμβάλει στην πρόοδο της ζωής.

5. Υπάρχει στη βιολογία η απαραίσιστη ολότητα του ζωντανού οργανισμού και όλες οι εκδηλώσεις του ατόμου βρίσκονται σε σχέση με όλο το άτομο.

Η αγωγή αντικρύζει το παιδί σαν ολόκληρη προσωπικότητα και αναγνωρίζει ισότιμες τις φυσιολογικές, ψυχικές και πνευματικές του ικανότητες στη διαμόρφωση της ατομικότητας και μοναδικότητάς του. Κάθε ενέργεια και κάθε επέμβαση, θετική ή αρνητική, γνωρίζει ότι έχει επίδραση και αντίκτυπο στην όλη προσωπικότητα του παιδιού.

Η αγωγή σήμερα είναι αντιαυταρχική, με αμφίδρομη επικοινωνία δασκάλου και μαθητή.

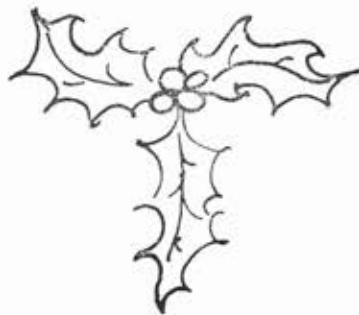
Υπάρχει η ερευνητική διάθεση και η εργασιακή απασχόληση του μαθητή. Επιδιώκεται η ενεργητική συμμετοχή των μαθητών στη γνώση. Υπάρχει η ζεστασιά, η ειλικρίνεια και η στενή συνεργασία δασκάλου και μαθητή.

Όλα αυτά δημιουργούν το κατάλληλο παιδαγωγικό κλίμα, που βοηθάει στη δημιουργική δουλειά, στην αφύπνιση των διανοητικών ικανοτήτων, στην ενίσχυση της αυτοπεποίθησης, στη διάπλαση του

χαρακτήρα, στη σωματική και ψυχική υγεία των μαθητών και στη διαμόρφωση της ολοκληρωμένης προσωπικότητας.

Βιβλιογραφία

1. Γενική παιδαγωγική - Ιωάννου Ν. Χαραλαμπόπουλου - Αθήνα 1971.
2. Διαδικασία της μάθησης - Κώστας Δ. Πόρποδας - Αθήνα 1984.
3. Διαταραχές της προσωπικότητας κατά την παιδική ηλικία - Κωνσταντίνου Δ. Σαρόγλου - Αθήνα 1964.
4. Θεματική της παιδαγωγικής επιστήμης - Αντώνης Κ. Δανασσής - Αφεντάκης - Αθήνα 1985.
5. Θέματα ψυχολογίας του παιδιού - Γεωργίου Ε. Κρασνάκη - Αθήνα.
6. Θέματα ψυχολογίας - Τριαν. Τ. Τριανταφύλλου Αθήνα 1979.
7. Νέα Αγωγή - Μυροσίνης Παπαδημητρίου - Αθήνα 1980.
8. Παιδαγωγική ψυχολογία - Σπύρου Παγιατάκη - Αθήνα.
9. Προγράμματα - παιδαγωγικοί στόχοι - Μεθολογία - Αθήνα 1981 - Νικόλαος Β. Πετρουλάκης.
10. Σύγχρονη παιδαγωγική - Δημ. Γ. Τσουρπλή - Αθήνα 1981.
11. Ψυχοπαιδαγωγική - Χρ. Π. Φράγκου - Αθήνα 1977.
12. Ψυχολογία του παιδιού - Μ. DE-BESSE - Αθήνα.
13. Ψυχολογία της μάθησης - Κ. Κίτσου - Αθήνα.

Κριτική: η ωραία άγνωστη

(«Η κριτική είναι μια ανάγνωση σε βάθος»)
ROLAND BARTHES

Κοινή είναι νομίζω, σε όλους η αντίληψη ότι η κριτική δεν ευδοκίμησε ποτέ στον τόπο μας. Υπήρξε πάντοτε είδος «κουσιώδες εν ανεπαρκεία» και οι ελάχιστοι που κατά καιρούς την υπηρέτησαν με αυταπάρηση φαντάζουν σήμερα μικρές οάσεις μέσα στην έρημο των θλιβερών υποκαταστάτων της.

II

Σκέφτομαι τους παράγοντες που καθόριζαν και, εν πολλοίς, χαρακτηρίζουν ακόμα και στις μέρες μας το κριτικό μέτρο: σταθερή εμμονή σε προκρούστειες ιδεολογικές και αισθητικές ακαμψίες ή απουσία οποιουδήποτε ιδεολογικού και αισθητικού έρματος, δεσμοί φιλικού ή αισθήματα αντιπάθειας, σύνδρομα υπερφίας ή συμπλέγματα κατωτερότητας απείναι οι κρινόμενοι κ.ά. Διαπιστώνω πόσο δύσκολο είναι να επιδιώσει η αυθεντική κριτική, η χωρίς σκοπιμότητες και εξαρτήσεις...

III

Στῆλες κριτικής διαθέτουν όλα σχεδόν τα έντυπα του ημερήσιου και περιοδικού τύπου της Αθήνας, Θεσ/νίκης και ορισμένες κάποιων πόλεων της επαρχίας. Είναι όμως γνωστές οι εγγενείς δυσκολίες που συναντούν οι συντάκτες τους στην άσκηση του λειτουργήματός τους. Ένα πανίσχυρο πλέγμα καταστάσεων και παραγόντων (π.χ. η δύναμη του οποιουδήποτε συμφέροντος, με τις απροκάλυπτες ή, συνηθέστερα, τις έμμεσες πιέσεις που ασκεί, μέσω των διαφόρων ομάδων και ατόμων, πάνω στον κριτικό, προκειμένου να εξασφαλιστούν η ευμενής υποδοχή του κρινόμενου έργου ή, στη χειρότερη περίπτωση, η «άφογη» ανοχή του) συνθέτει το πλαίσιο εμπλοκής της κριτικής σκέψης στους μνάντες του αυτοπεριορισμού και συνιστά την ακύρωση του κριτικού λόγου.

IV

Αν η αντικειμενική κριτική αποτελεί στους χώρους των μεγάλων αστικών συνοικήσεων πολύ δύσκολη υπόθεση, γεγονός που υποχρεώνει τον υπεύθυνο κριτικό σε ισόδια (όχι πάντα πετυχημένη) αντίσταση απέναντι σ' όλους τους παράγοντες που την υπονομεύουν, αντίθετα στον επαρχιακό χώρο αισθάνεται κανείς ότι είναι σχεδόν αδύνατο να λειτουργήσει και, εκεί όπου εμφανίζεται, εύκολα

απομονώνεται και εξαναγκάζεται σε σιωπή. Είναι μάλλον προφανείς οι λόγοι του θλιβερού αυτού φαινομένου, αλλά αξίζει τον κόπο να σταθούμε σ' ό,τι συνιστά την κοινωνικοκεντρική διάσταση του προβλήματος: ο κριτικός λόγος είναι Δημόσιος λόγος και η δημοσιοποιημένη του λειτουργία προϋποθέτει ότι τίθενται υπόψη του κοινού στοιχεία που υπό κανονικές συνθήκες έχουν ως βασικό άξονα λειτουργίας τους την αμεροληψία και την τεκμηριωμένη ανάλυση του κρινόμενου έργου, αλλά παράλληλα απαιτούν σχετική δεκτικότητα εκ μέρους του κοινού.

Οι συνθήκες όμως ζωής στην επαρχία είναι λιγότερο απρόσωπες και αντικειμενικοποιημένες απ' ό,τι στη μεγαλούπολη, γεγονός που αφαιρεί, σε μεγάλο ποσοστό, από τον κρίνοντα τη δυνατότητα της ψύχραμης αποστασιοποίησης του από το κρινόμενο έργο, ιδίως όσες φορές συμβαίνει αυτό να ανήκει σε «συντοπίτη» δημιουργό. Η δυσμενής εξ-άλλου κριτική, όσο καλά τεκμηριωμένη κι αν είναι, είναι εξ ορισμού «υπόπτη» και εξοβελιστέα από τη ζωή της επαρχίας, γιατί δίνει την εντύπωση ότι έχει ως πρόθεσή της την ευτέλιση ενός άξιου (κατά κανόνα «λαϊκού») δημιουργού και την υποδάμνιση της προσφοράς του. Στο σημείο αυτό η κοινή γνώμη ασκεί τεράστια επίδραση στη διαμόρφωση της τελικής στάσης, γιατί το κοινό, λόγω της ανυπαρκτής αισθητικής παιδείας που διαθέτει, γοητεύεται συνήθως από έργα μέτρια ή ασήμαντα και γι' αυτό το λόγο είναι παρακινδυνευμένη η κριτική εκείνη στάση που θα επιχειρήσει να «αυλώσει» το έργο και να επισημάνει τις αδυναμίες του.

Αποτέλεσμα της αρνητικής κριτικής είναι η κοινωνική απομόνωση του κριτή ως φορέα ανεπίτρεπτης κακοήθειας ή, στην καλύτερη περίπτωση, εμμονής σε ακατανόητα για τους πολλούς κριτήρια, όπως είναι το κυνήγι της ποιότητας και η άρνηση των ποσοτικών δεδομένων (λ.χ. μαζική και ενθουσιώδης προσέλευση του κοινού, ρεκόρ εισπραξέων κ.ά.) ως απόδειξης και της καλλιτεχνικής αξίας του έργου.

V

Η έλλειψη του μέτρου και η απουσία στοιχειώδους αυτογνωσίας χαρακτηρίζουν γενικά τους μέτριους και τους κα-

κούς δημιουργούς. Κι αυτό είναι φυσικό, γιατί αν διέθετε τις σπουδαίες αυτές ιδιότητες δε θα μας ταλαιπωρούσαν με τα πάσης φύσεως υποπροϊόντα τους. Το κακό όμως δε σταματάει εδώ. Συνεχίζεται με τις βαρύγδουπες και γεμάτες οίηση δηλώσεις τους, τον προκλητικό θόρυβο «περί πλήθους αγορών», την εκδαστική απόσπαση του επαίνου από τους ανύπαρκτους, τους καλοπροαίρετους και τους αμήχανους, μπρος στο θράσος των αισιόχυντων μετριοτήτων και των κορυβατιόντων «λακαδόρων» τους.

Ποιος θα... πολυμήσει να εκδηλώσει δημόσια την απαρσία για τη μετριότητα

Του Χρήστου Μουχάγιερ

τα του έργου; Ιδιαίτερα στον επαρχιακό χώρο ποιος είναι ικανός να αντέξει τη γενική κατακραυγή, τις θυελλώδεις αποδοκιμασίες για τη «σκαιδαλώδη» στάση του; Ποιος θα αντέξει τη στέρηση των καθημερινών συμβάσεων, μιας «καλημέρας» ή κάποιας τυπικής επαφής, που συνεπάγεται η δημόσια κριτική απόρριψη του ασημάντου έργου; Κανείς λοιπόν δεν είναι ιδιαίτερα βέβαιος να θυσιάσει τους παράγοντες εκείνους που πιστοποιούν την κοινωνική του ταυτότητα, γι' αυτό και σιωπάει. Και, όπως συμβαίνει σ' αυτές τις περιπτώσεις, η σιωπή ερμηνεύεται συνήθως ως επιδοκιμασία του έργου. Ο νοών νοείτω...

VI

Για να πούμε την πικρή αλήθεια ο χώρος μας δεν προσφέρει ιδιαίτερα γόνιμο έδαφος για την ανάπτυξη του κριτικού λόγου. Η κυριαρχία του μικροαστικού συνδρόμου σε συνδυασμό με τη χρόνια πνευματική καχεξία που διακρίνει τον τόπο μας, καθιστούν την κριτική περιττή για το πλατύ κοινό και υπόθεση των περίεργων εκείνων όντων που ο λαός μας έχει βαφτίσει ως «κουλουριάρηδες». Η ανάπτυξη του μικροαστισμού ισοπέδωσε το αισθητικό γούστο και εκείνων των στρωμάτων που, λόγω μόρφωσης, υποτίθεται ότι έχουν τη δυνατότητα να διακρίνουν το καλό από το κακό έργο, την «ήρα απ' το σιτάρι».

Το έργο του κριτικού, λοιπόν είναι σε τόση έκταση υπονομευμένο, ώστε να θεωρείται η λειτουργία αυτή άχρηστη και ιδιαίτερα δαπανηρή. Γνωστό είναι το τρίπτυχο ερώτημα - απάντηση, που δίνουν οι εκδότες των διαφόρων εντύπων

στους αναγνώστες που ζητούν την καθιέρωση στηλών κριτικής: «Ποιος να κρίνει, για ποιον και για ποιο λόγο;»...

VII

Η έλλειψη αυτογνωσίας εκ μέρους πολλών δημιουργών καθιστά απαραίτητη την ύπαρξη του κριτικού λόγου. Η αυτοκριτική επισήμανση των αδυναμιών του δημιουργήματος, προτού αυτό δημοσιοποιηθεί, θα οδηγούσε ασφαλώς στην επαναστασιακή του, σε μια δηλ. επιμέρους ή συνολική αναίρεση των αδυναμιών του. Ας μην ξεχνούμε την πολύχρονη πάλη πολλών μεγάλων καλλιτεχνών για την υποταγή του υλικού τους και ας τη συγκρίνουμε με τη χαρακτηριστική ευκολία παραγωγής διαφόρων σύγχρονων έργων, στα οποία διακρίνονται ευκρινώς τα ίχνη μιας ανυποψίαστης αυτοκατάφασης, ενός αχαλίνωτου ναρκισσισμού.

Ο κριτικός λόγος πρέπει να αποκαλύπτει τις αδυναμίες του έργου τέχνης και ίσως μερικές φορές να τις αποδοκιμάζει εμφαντικά. Με τη στάση του αυτή υπερασπίζεται τις αισθητικές αξίες που κακοποιήθηκαν από το δημιουργήμα και, παράλληλα, συμβάλλει στην πρόκληση αισθημάτων υπευθυνότητας και αυτοσυνειδησίας εκ μέρους του καλλιτέχνη.

VIII

Η κριτική στάση οφείλει να είναι αιτιολογημένη και σαφής. Η αιτιολόγησή της κρυσθαίνει στο δογματισμό και η έλλειψη σαφήνειας στην ακατανόησή και τον ερμητισμό. Αρνητικά φαινόμενα του καιρού μας είναι η υπεροπτική και άκριτη απόρριψη πολλών αξιολογών έργων τέχνης ή ο ακατάληπτος γλωσσικός κώδικας πολλών κριτικών, φαινόμενα που, αν και διαφορετικά στη λειτουργία τους, οδηγούν στο ίδιο αποτέλεσμα: την απώθηση του κοινού από την περιοχή του κριτικού λόγου. Το κοινό απαιτεί από τον κριτικό να σέβεται το έργο που κρίνει, να τεκμηριώνει τις όποιες απόψεις έχει γι' αυτό και να τις εκφράζει με καθαρό και σαφή τρόπο. Όταν δεν τηρούνται αυτές οι προϋποθέσεις, τότε το κοινό απογοητεύεται ή αγανακτεί και αποστρέφει το πρόσωπό του από την περιοχή του κριτικού λόγου, παύει να νιώθει την ανάγκη του.

IX

Δεν πρέπει να ξεχνάμε ότι ζούμε στην εποχή τόσο της εύκολης κατάφασης, όσο και της εύκολης απόρριψης, της επιδερμικής και όχι σε βάθος ενασχόλησης με το έργο τέχνης. Ο σύγχρονος άνθρωπος δε διαθέτει ούτε την απαραίτητη παιδεία, ούτε και τον καιρό για να ασχολη-

θεί σοβαρά με την τέχνη και συνάπτει μια αβυσσάνιστη και μάλλον αδιάφορη σχέση με την κριτική. Η αυτάρεσκη και ανυποψίαστη δεβαιότητα του HOMO CATTANALOTICUS της «κοινωνίας της αθονίας», καθιστά περιττή την ύπαρξη της κριτικής, αφού την υποκαθιστά με τη χαρακτηριστική ευκολία της αιτιολόγητης και μάλλον αλαζονικής επιδοκιμασίας ή αποδοκιμασίας ενός αμύητου και δογματικού «μου άρεσε!» ή «δε μου άρεσε!» Έτσι, με δεδομένη πια την άμβλυνση του αισθητικού γούστου και της κριτικής του εμβέλειας, ο σύγχρονος μικροαστός (δεξιός ή αριστερός, αδιάφορο!) παραπατεί ανάμεσα στον αισθητικό λαϊκισμό και την ανυπαρξία αισθητικού κριτηρίου, ανάμεσα στο χαχαρωμένο τίποτε και το κενό της απόλυτης σχεδόν αισθητικής ερημιάς.

X

Η έλλειψη αυτογνωσίας εκ μέρους πολλών δημιουργών καθιστά απαραίτητη την εμφάνιση του κριτικού λόγου. Η ύπαρξή της οδηγεί στην αυτο-κριτική επισήμανση των αδυναμιών του δημιουργήμα-

τος πριν δοθεί στη δημοσιότητα και ασφαλώς περιέχει τους όρους για την επαναστασιακή του, την επιμέρους δηλαδή ή και τη συνολική ακόμη αναίρεση των αδυναμιών του. Δεν πρέπει να ξεχνούμε την πολύμοχθη αγωνία κορυφαίων δημιουργών προκειμένου να υποτάξουν το υλικό τους (π.χ. Σολωμός, Σεφέρης, Καβάφης) και ας τη συγκρίνουμε με την ευκολία και την προχειρότητα πολλών σύγχρονων καλλιτεχνών, κατά κανόνα ατάλαντων και απαίδευτων, στους οποίους όμως περισσεύουν η ανυποψίαστη αυτοκατάφαση και ο αχαλίνωτος ναρκισσισμός.

XI

Στους ελάχιστους που συντηρούν τον κριτικό λόγο με ευθύνη και συνέπεια, ως έσχατη καταφυγή στο βασίλειο της αξιοπρέπειας και της άσκινης πνευματικότητας, σε εκείνους που δε υποκύπτουν στην αγοραία ευτέλεια των παρασκηνίων, σ' αυτούς που μπορούν να λένε μέσα στον επικίνδυνο ορμαγδό «τα σύκα σύκα και τη σκάφη σκάφη», αφιερώνονται οι παραπάνω σκέψεις...

Π ρ ο σ έ ξ α τ ε

— Οι στήλες της «ΝΙΑΟΥΣΤΑΣ» είναι στη διάθεση όλων των Ναουσαίων και των φίλων του περιοδικού.

— Οι αποστελλόμενες για δημοσίευση εργασίες και άρθρα να είναι σύντομες σε 6 το πολύ σελίδες γραφομηχανής και να μην έχουν δημοσιευθεί σε άλλο περιοδικό ή εφημερίδα.

— Παράκληση οι εργασίες να γράφονται στη Δημοτική και με το μονοτονικό σύστημα.

— Εργασίες είτε δημοσιευθούν είτε όχι δεν επιστρέφονται.

— Η «ΝΙΑΟΥΣΤΑ» δεν φέρει καμία ευθύνη για τις εκφραζόμενες γνώμες των συνεργατών της.

Η έννοια του λόγου στο χώρο της φιλοσοφίας, της Ιουδαϊκής γραμματείας και ο Λόγος της Κ. Διαθήκης

Οι έννοιες — είναι σύνηθες το φαινόμενο — με το χρόνο μεταβάλλονται ή και μεταπίπτουν χάνοντας περιεχόμενο ή και προσλαμβάνοντας άλλο που δεν τις ανήκει. Ιδιαίτερα στο χώρο της φιλοσοφίας οι όροι χρησιμοποιούνται με περιεχόμενο που υπηρετεί την έκφραση της σκέψης των φιλοσόφων και τις ιδιαιτερότητες του συστήματός τους. Και γιαυτό επειδή γίνονται όργανο διατύπωσης των γενικών και ειδικών φιλοσοφικών προβλημάτων και της ιδιαίτερης θεώρησής τους από τον καθένα φιλόσοφο, ανάλογη με τον τρόπο σύζευξης όρου και σκέψης είναι και η αποστασιοποίηση του όρου από τα παλαιότερα περιεχόμενά του.

Ένας από τους πολυσημαντότατους όρους στο χώρο της φιλοσοφίας είναι και ο όρος με τον οποίο και θα ασχοληθούμε. Είναι ο όρος λόγος. Θα προσπαθήσουμε να τον παρακολουθήσουμε στην εξέλιξή του στο χώρο της φιλοσοφίας: θα δούμε τη χρήση του στην Ιουδαϊκή γραμματεία και τέλος τη σημασία του στα κείμενα της Κ.Δ. και ιδιαίτερα στο κατά Ιωάννην Ευαγγέλιο.

1. Η έννοια του λόγου στην αρχαία Ελληνική φιλοσοφία.

Πρώτος ο Ηράκλειτος χρησιμοποιεί τον όρο λόγος με περιεχόμενο πέρα από τη σημασία των εννοιών σκέψη, νόημα, ομιλία. Για τον Ηράκλειτο ο λόγος είναι η λογική τάξη που υπάρχει στον κόσμο, μια τάξη που δεν θεωρείται τελεολογική, αλλά είναι μια αρμονία, η «καλλίστη», που αναδύεται μέσα από τον κόσμο των αντιθέσεων.

«Ταυτό τε ζών και τεθνηκός και ἐγγεγονός και καθεῖδον και νέον και γηραιόν». Μέσα από τις αντιθέσεις ο λόγος αποκτά την ενότητά του, συμφωνεί με τον εαυτό του. «Διαφερόμενος - ο λόγος - ἐωνιῶ ὁμολογέει».

Βεβαίως στον Ηράκλειτο ο

Του Μανώλη Βαλσαμίδη

λόγος ταυτίζεται με τον Θεό, ο οποίος συγκεντρώνει στον εαυτό του όλες τις αντιθέσεις και είναι η παναρμόνια ενότητα. *«Ἡμέρη, εὐφροσύνη (τύχη), χειμῶν, θέρος, πόλεμος, εἰρήνη, νόσος, λιμός»* είναι ο Θεός. Συνδυασμός και αρμονία των αντιθέσεων.

Για τους Στωϊκούς ο λόγος είναι ζωτική αρχή, *«πνεῦμα πυροειδές»*. Διαπερνά τον κόσμο, ταυτίζεται με αυτόν, τον διαμορφώνει. Είναι η *«Εἰμαρμένη»*, *«Ψυχή»*, *«Νοῦς»*. Είναι Λόγος. Γιαυτό και ο λόγος στον κόσμο και τον άνθρωπο σαν ζωτική αρχή, είναι λόγος σπερματικός ή λόγοι σπερματικοί, όπου ο πληθυντικός δηλώνει την ποικιλία των ενεργειών του Λόγου.

Ο Ιουστίνος, φιλόσοφος και μάρτυρας της Χριστιανικής Εκκλησίας, στην απολογία του στη Ρωμαϊκή Σύγκλητο αναφερόμενος στον *«σπερματικὸν λόγον»* λέγει: *«Ὁὐχ ὅτι ἀλλότριά ἐστι τὰ Πλάτωνος διδάγματα τοῦ Χριστοῦ, ἀλλ' οὐκ ἐστι πάντῃ ὁμοία, ὥστε οὐδὲ τὰ τῶν ἄλλων, Στωϊκῶν τε καὶ ποιητῶν καὶ συγγραφέων. Ἐκαστος γὰρ τις ἀπὸ μέρους τοῦ σπερματικοῦ λόγου τὸ συγγενὲς ὁρῶν καλῶς ἐφθέρξατο»*. (Απολ. Β' 13).

Οι Στωϊκοί πέρα από την υ-

ποστασιοποιημένη έννοια του Λόγου χρησιμοποιούν τον όρο λόγος και στην ανθρωπολογική του έννοια. Είναι η λογική δύναμη του ανθρώπου, *«πνεῦμα ηγεμονικόν»*.

Στην ανθρωπολογική όμως χρησιμοποίηση του όρου λόγος προηγείται ο Αριστοτέλης. Είναι για τον Αριστοτέλη ο λόγος η ουσία του ανθρώπου ή η ειδοποιός του διαφορά. Ο λόγος ξεχωρίζει τον άνθρωπο από τα άλλα ζώα. Είναι ο άνθρωπος ζώον λογικόν. *«Λόγον ἔχον»*. (Αριστ. Ηθ. Νικομ. Α 6 1098α 3). Λόγος επίσης είναι και η ορθή ρυθμιστική σκέψη, που μέσα από την αρμονία και την ισορροπία των ανθρωπίνων ορμών οδηγεί τον άνθρωπο στην τελειώσή του κατά τον λόγο της *«ἐντέλεχαιάς»* του. Λόγος ακόμη είναι η ανώτερη σφαίρα της ανθρωπίνης ψυχής, το μόνο αθάνατο κομμάτι στον άνθρωπο.

Βεβαίως ο Αριστοτέλης δεν είναι απλά εμπειρικός ή αντιεμπειρικός φιλόσοφος. Κατά τον Αριστοτέλη ο Θεός, *«το πρῶτον κινεῖν ἀκίνητον»*, το τέλει, αυτό που ελκύει τα πάντα προς την ολοκλήρωσή τους, την τελειότητα είναι καθαρὸς Λόγος.

Στην νεώτερη φιλοσοφία ο όρος λόγος συνεχίζει την μεταπήδησή του από περιεχόμενο σε περιεχόμενο στα παλαιά περίπου πρότυπα. Κάποιοι καινούριοι όροι χρησιμοποιούνται με έμφαση. Οι όροι ορθολογισμός ή ρασιοναλισμός (ράτιο = λόγος), καθαρὸς λόγος, πρακτικός λόγος, αποχρών λόγος χρησιμοποιούνται ευρύτατα με το γνωστό περιεχόμενο.

Στον Έγελο ο λόγος παίρ-

νει και πάλι υπόσταση, η σημασία του είναι μεταφυσική, είναι το απόλυτο πνεύμα, η απόλυτη λογική Ιδέα, που αυτοξενώνεται με τη δημιουργία και επιστρέφει και πάλι στην ενότητά της. Το είναι στην αντίφαση με τον εαυτό του, το μη είναι, μας δίνει το γίνεσθαι, κατά την ιδεαλιστική δαλεκτική του Έγκελου. Η υπέρτατη λοιπόν αυτή ιδέα είναι ο Λόγος.

2. Η έννοια του λόγου στην Ιουδαϊκή γραμματεία.

Στην μετάφραση της Π.Δ. από τους εβδομήκοντα (Ο΄) ο όρος λόγος χρησιμοποιείται στη θέση δέκα επτά διαφόρων όρων του Εβραϊκού λεξιλογίου, τους οποίους βεβαίως και αποδίδει. Γίνεται φανερό το εύρος του όρου λόγος στην Π.Δ. Υπάρχει όμως στο λόγο μια ενότητα. Ο ανθρώπινος στοχασμός, η ομιλία, το ανθρώπινο πνεύμα απορρέουν από την ψυχή του ανθρώπου, που είναι πνοή του Θείου Λόγου στον άνθρωπο. Ο Θεός εκτρέφει, ενδυναμώνει και ενισχύει τον ανθρώπινο λόγο και τον κάνει ερευνητικό, διανοητικό, προφητικό. Και είναι ο λόγος αυτός, ιδιαίτερα ο προφητικός, φλόγα και πέλεκυς, αλήθεια και δικαιοσύνη, στήριγμα και σωτηρία.

Θα μπορούσαμε ίσως να διακρίνουμε τον Θείο Λόγο σε λόγο δημιουργικό, σε λόγο δηλαδή με τον οποίο ο Θεός δημιούργησε και κυβερνάει τον κόσμο, σε άγιο λόγο, ανταύγεια του οποίου είναι η νομοθεσία του Μωϋσή, η ηθική διδασκαλία των ανδρών της Π.Δ. και η Μεσσιανικές ιδέες. Έτσι ο λόγος του Θεού γίνεται προφητικός και σωτηριολογικός. Είναι χαρακτηριστική η επιμονή των συγγραφέων της Π.Δ. στο γεγονός ότι ο προφητικός λόγος και ο λόγος γενικότερα απορρέει από

τον Θεό και μόνο. «Ο αποστείλων τὸ λόγιον αὐτοῦ τῇ γῇ, ἕως τάχους δραμεῖται ὁ λόγος αὐτοῦ». (Ψαλμός 147, 4). Γνωστό βεβαίως είναι το «Τάδε λέγει Κύριος» των προφητών.

Στην πληθώρα των εδαφίων της Π.Δ. που αναφέρονται στον όρο λόγος παρατηρούμε ότι πολλές φορές ο λόγος παρουσιάζεται υποστασιοποιημένος, είτε ως λόγος του Θεού, είτε ως ανθρώπινος λόγος, αυτοδύναμος, με διάρκεια της ισχύος και της υποστάσεώς του ανεξάρτητη από την ύπαρξη του λαλούντος. Το φαινόμενο αυτό, που παρατηρείται και στους πρωτόγονους λαούς, παίρνει ιδιαίτερη σημασία στις περιπτώσεις ευλογίας ή κατάρας. Εκεί ο λόγος έχει πλέον αντικειμενική υπόσταση.

3. Ο Λόγος της Καινής Διαθήκης.

Στην Καινή Διαθήκη, πέρα από τις έννοιες της έκφρασης και αποκάλυψης του θελήματος του Θεού, ο Ευαγγελιστής Ιωάννης χρησιμοποιεί τον όρο «Λόγος» για να δηλώσει «τον συνάναρχον Λόγον Πατρί και Πνεύματι» όπως ψάλλει ο υμνογράφος της Εκκλησίας μας. «Ἐν ἀρχῇ ἦν ὁ Λόγος, και ὁ Λόγος ἦν πρὸς τὸν Θεόν, και Θεὸς ἦν ὁ Λόγος». Η χρήση του όρου Λόγος σε δήλωση του Υιού του Θεού μας φέρνει λιγάκι πίσω στο χώρο της Ελληνικής φιλοσοφίας και μάλιστα στους Στωϊκούς, που είναι γνωστό ότι για δυο αιώνες, βαδίζουν παράλληλα με τους Χριστιανούς και τελικά αφομοιώνονται καθ' οδόν από τον Χριστιανισμό. Βεβαίως ο Υιός και Λόγος του Θεού κατά τον Ιωάννη δεν ταυτίζεται με τον Λόγο των Στωϊκών, είναι όμως δυνατό ο όρος να υιοθετήθηκε από τον Ιωάννη, που ζεί, είναι γνωστό σε Ελληνικό Κέν-

τρο, την Έφεσο με πρότυπο την τακτική του ίδιου του Κυρίου, όπως εκφράζεται με το κήρυγμά του «ἐὰν τις διψᾷ ἐρχέσθω πρὸς με και πινέτω». Επί του προκειμένου προβάλλεται «ἀπὸ ὕδατος ζῶντος» σε αντιδιαστολή προς το φυσικό ὕδωρ και τους καθαρμούς. Την ίδια τακτική ακολούθησε και η Εκκλησία όταν πρόβαλε τον Χριστό σαν ἥλιο της δικαιοσύνης, Ανατολή ανατολών, υλοποιώντας μεταφορές που οι ρίζες τους βρίσκονται στην ειδωλολατρική πρακτική, στο χώρο της Π.Δ., στους προφῆτες, αλλά και στην Ιουδαϊκή Γραμματεία, όπου ο Νόμος και Λόγος έχουν υποστασιοποιηθεί.

Εδώ θα πρέπει, νομίζω, να προσθέσουμε ότι και μεταξύ Ιουδαϊσμού και Ελληνισμού έχουν απλωθεί γέφυρες και είναι γνωστό ότι στην Αλεξάνδρεια δημιουργήθηκε ισχυρότατο ρεύμα Ιουδαϊκοαλεξανδρινό. Και έχει ιδιαίτερη σημασία, νομίζω, ότι ο Φίλων ο Αλεξανδρεύς (25 π.Χ. - 50 μ.Χ., γεφυρώνοντας Ιουδαϊσμό και Ελληνισμό μίλησε για Υιό και Λόγο του Θεού, τέλειο και αἴδιο, που μπορεί να γίνει όμοιος με τον Θεό.

Βεβαίως ο Λόγος στον Ιωάννη είναι η προάναρχη θεία υπόσταση του ενανθρωπήσαντος Κυρίου Ιησού Χριστού.

ΗΛΙΑΣ ΜΟΡΑΣ : Ένας διακεκριμένος και πολυβραβευμένος μαέστρος Ο αναμορφωτής και εμπνευστής του Ωδείου Νάουσας

Ο Ηλίας Μόρας γεννήθηκε στη Νάουσα το έτος 1930. Από το 1949 μέχρι το 1975 βρέθηκε στην Τασκένδη της Σοβιετικής Ένωσης. Εκεί παρακολούθησε μαθήματα Μουσικής στο ΩΔΕΙΟ

της Τασκένδης ανωτέρα Σχολή και στη συνέχεια το Κονσερβατόριο της ίδιας πόλης. Πήρε το δίπλωμά του από το κονσερβατόριο το 1955.

Από εκεί και μετά αρχίζει μια αξιοθαύμαστη καριέρα με πολλά βραβεία και επαίνους. Διακρίθηκε και τιμήθηκε με πολλά μετάλλια και κρατικά βραβεία, για την προσφορά του στα Μουσικά πράγματα της Τασκένδης αλλά και της Μόσχας.

Σαν άνθρωπος με πολλά χαρίσματα μπόρεσε να διακριθεί ανάμεσα από πολλούς άλλους και η μεγάλη δίψα για σπουδές τον έκανε ν' ανέβει πολύ γρήγορα και να ξεχωρίσει ανάμεσα από δεκάδες στο είδος του. Οργάνωσε και διεύθυνε την περίφημη και πολυβραβευμένη παιδική χορωδία που αριθμούσε 120 μέ-

λη στην πόλη ΤΣΙΛΑΝΤΖΑΡ.

Έγινε καθηγητής στη σχολή Μαέστρων και μάλιστα στη σχολή αυτή είχε ειδικότητα στο να αξιοποιεί τα Μουσικά ταλέντα. Έκανε διευθυντής σε πολλά ΩΔΕΙΑ και καθηγητής πιάνου με πάρα πολλούς μαθητές.

Στην καλλιτεχνική του καριέρα δημιούργησε και δίδαξε πά-

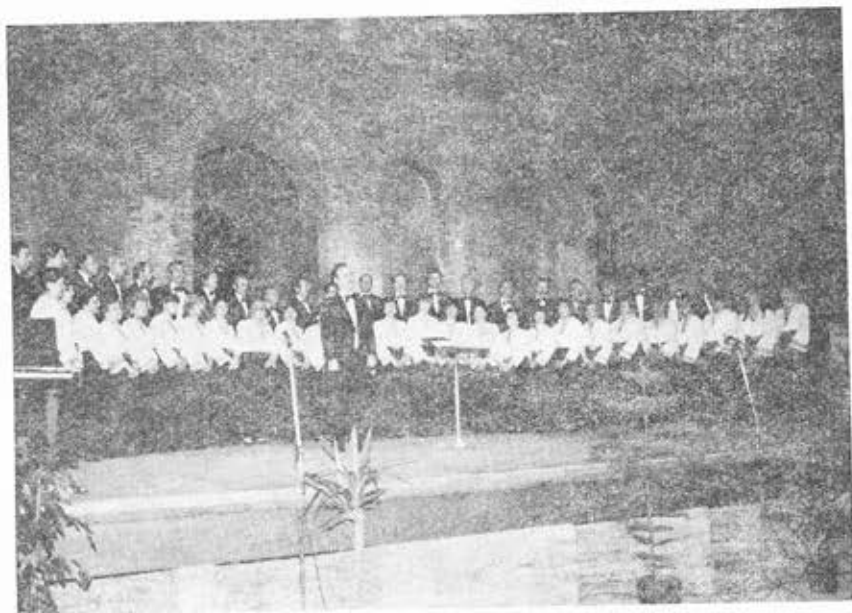
Του

Νίκου Καλλιδική

νω από 40 χορωδίες σε εργοστάσια, καλλιτεχνικά σωματεία, πολυτεχνεία, νοσοκομεία και άλλους φορείς, σε διάφορες αγολές και πόλεις. Σαν καθηγητής Μαέστρων στην ανωτέρα σχολή έβγαλε πάρα πολλούς αξιόλογους Μαέστρους, σ' αυτούς σαν Μουσική ιδέα στην κοινωνία. Με

δίδουν για πολλά χρόνια την σε μεγάλη πόλη του Ουζμπεκιστάν πάνω σε ειδική εξέδρα που είχε γίνει αποκλειστικά για την περίπτωση αυτή, διεύθυνε πάνω από 12.000 άτομα, που απαρτιζόνταν από εκατοντάδες χορωδούς διαφόρων πόλεων. Στους μαθητές του έδινε εκτός από τη μουσική μόρφωση και μαθήματα ανθρωπιάς και σεμνότητας.

Από το 1975 που επαναπαύτηκε εγκαταστάθηκε μόνιμα στη γενέτειρά του τη Νάουσα. Ανέλαβε μέσα σε λίγο χρόνο τη διεύθυνση της Χορωδίας και Μανδολινάτας του ΩΔΕΙΟΥ και μέσα από τα σθβαρά του χέρι άρχισε και η καλλιτεχνική άνοδος του συγκροτήματος. Όπου κι αν εμφανιζόταν άφηνε άριστες εντυπώσεις σαν συγκρότη-

λοποίησε πολλά έργα από τα οποία τα πιο χαρακτηριστικά είναι «η Ειρήνη» και «η Πατρίδα».

Τόση ήταν η φήμη του σαν Μαέστρος, ώστε σε μια γιορτή άτομα που διέδωσαν και θα δια-

μα, αλλά κυρίως ο Μαέστρος Ηλίας Μόρας κέρδιζε τις καρδιές όλων με την πλαστικότητα των χειρών και την τέχνη της διεύθυνσής του.

Σε φεστιβάλ, συναντήσεις χο-

ρωδιών και άλλες εκδηλώσεις η επιτυχία ερχόταν η μια πίσω από την άλλη και έτσι η χορωδία και η Μανδολινάτα έγινε πανελλήνια γνωστή. Από το 1975 μέχρι σήμερα με Μαέστρο τον Ηλία Μόρα πήρε μέρος σε φεστιβάλ στην Κεφαλλονιά, στην Αθήνα, Καρδίτσα, Κομοτηνή, Άργος Ορεστικό, Σέρρες, Έδεσσα, Κηφισιά και Πάτρα πάντα με πάρα πολλή επιτυχία.

Το 1977 ο Ηλίας Μόρας πήρε το Α΄ Βραβείο διεύθυνσης χορωδιών στο Β΄ Παμβορειοελλαδικό φεστιβάλ Σερρών καθώς και η χορωδία το Α΄ Βραβείο στις Σέρρες και το Β΄ Βραβείο στην Έδεσσα. Σε δεκάδες συναυλίες στην Ελλάδα και στο εξωτερικό, η χορωδία και η Μαντολινάτα αποσπούσε πάντα κολακευτικά σχόλια όπου εμφανιζόταν.

Ο Ηλίας Μόρας όμως έδειξε έργο και σε άλλο τομέα, το πιάνο. Από το 1975 που ήρθε στη Νάουσα, δημιούργησε στο ΩΔΕΙΟ μουσικά τμήματα εκμάθησης οργάνων, και πέρασαν από τα χέρια του δεκάδες μαθητών. Πολλοί από αυτούς σήμερα σπουδάζουν στο κρατικό ΩΔΕΙΟ Θεονίκης και σε άλλα ΩΔΕΙΑ της Ελλάδας. Χάρη σ' αυτόν γέμισαν κυριολεκτικά τα σπίτια της Νάουσας με πιάνο. Σήμερα ο Ηλίας Μόρας δεν υπάρχει πια, υπάρχουν όμως οι μαθητές του και προπαντός το έργο του. Ένα έργο που θα είναι φάρος φωτεινός για όσους θα ασχολούνται με τη θεία αυτή τέχνη, τη Μουσική. Γιατί εκείνος την είχε αγαπήσει όσο καίτην ίδια του τη ζωή. Εργάστηκε όλα αυτά τα χρόνια και δέδωσε με όλη τη δύναμη της ψυχής του την ωραία αυτή τέχνη, την εμφύσησε σε δεκάδες μαθητές του στο

πιάνο αλλά και σε δεκάδες χορωδούς που θα τον θυμούνται πάντα γιατί το όνομα Μόρας δέθηκε με τη μουσική παράδοση της πόλης μας. Γιατί ο Ηλίας Μόρας ήταν ο συνεχιστής αλλά και ο αναμορφωτής των μουσικών μας πραγμάτων. Βρήκε βέβαια υλικό αλλά το έπλασε, το δίδαξε και το ανέβασε σε υψηλότερη στάθμη.

Γι' αυτό μετά το θάνατό του φάνηκε το μεγάλο κενό που άφησε αυτός ο ακούραστος δάσκαλος. Γι' αυτό και ο Δήμος της Νάουσας αναγνωρίζοντας το έργο του και την προσφορά του διέθεσε δωρεάν τάφο σε διακεκριμένη θέση στην οποία θα αναπαύεται ο αείμνηστος Μαέστρος.

ΘΝΗΤΗ ΜΗΤΕΡΑ

Κουράστηκες να περπατάς τόσο δρόμο
κι όμως δε λες τίποτα, μη με στεναχωρήσεις.
Μόνο στα μάτια σου διακρίνω την κούραση.
Δε λες τίποτα. Όπως δεν έλεγες, όταν
μεε το τριμμένο παλτό πήγαινες χιλιόμετρα δρόμο
για να δουλέψεις, γιατί έπρεπε,
κι όλο αδυνάτιζες κι όλο χλώμιαζες.
Όπως δεν έλεγες, στη φυλακή,
κείνους τους δύσκολους καιρούς.
Στα πελώρια μάτια σου μπλέκονταν όνειρα κι ιδέες
και η ομορφιά όλου του κόσμου.
Έτσι έμεινες ανάλλοχτη από τον καιρό
κι η αγκαλιά σου να μυρίζει στοργή και Ζέστα.
Κι όμως θα σε χάσω. Το ξέρω πως θα σε χάσω.
Πώς θα είναι ο κόσμος χωρίς τις γκρίζες σκάλες των μαλλιών σου
χωρίς τα μικρά σου πόδια κι αυτά τα μάτια σου
που όλο απορούν και λυπούνται;
Πώς θά 'ναι η Ζωή μου χωρίς το χάδι απ' τη φροντίδα σου,
χωρίς τη μοσκοβολιά της καρδιάς σου;
Φοβάμαι. Όχι τη λήθη.
Την απουσία.

ΚΟΥΛΑ ΑΔΑΛΟΓΛΟΥ

Τρείς αξιόλογες ποικιλίες βερυκοκκιάς

ανθεκτικές στην ίωση SHARKA

Της Ειρήνης

Σγουρού - Καραγιάννη

Σαράντα τέσσερες ποικιλίες βερυκοκκιάς μελετήθηκαν σε οπωρώνα που εγκαταστάθηκε στο αγρόκτημα Σκύδρας του Ι.Φ.Δ. το 1981. Από αυτές το μεγαλύτερο ενδιαφέρον παρουσίασαν οι επιτραπέζιες ποικιλίες HARCOT, SCREARA και FESTIVALNA.

Η HARCOT ωριμάζει γύρω στις 15 Ιουνίου. Τα δένδρα της είναι ζωηρά και αντέχουν στο κρύο. Η παραγωγή τους είναι καλή. Η HARCOT έδειξε ανθεκτικότητα στην ίωση SHARKA με αμυδοά συμπτώματα προσβολής μέχρι τώρα. Ο καρπός είναι μεγάλος με επιμήκες σχήμα

ζωηρό πορτοκαλί χρώμα και ευχάριστη γεύση.

Η SCREARA ωριμάζει γύρω στις 20 Ιουνίου. Η παραγωγικότητά της είναι καλή. Τα συμπτώματα προσβολής από την ίωση SHARKA ήταν μικρής έντασης στους καρπούς. Η εμφάνιση του καρπού είναι ελκυστική και η γεύση εξαιρετική.

Η FESTIVALNA ωριμάζει γύρω στις 25 Ιουνίου. Τα συμπτώματα προσβολής από την ίωση SHARKA ήταν μικρής έντασης

σε φύλλα και καρπούς. Η ποικιλία έχει το πλεονέκτημα να ανθίζει πολύ όψιμα, τέλη Μαρτίου και ν' αποφεύγει ζημιές στην παραγωγή από παγετούς. Ο καρπός της είναι μεγάλος πορτοκαλόχρους, με πλατυσμένες παρειές και γεύση καλή.

Οι ποικιλίες μπορεί να συστηθούν για φυτεύσεις περιορισμένης έκτασης στη Βόρειο Ελλάδα.

Σημ. «ΝΙΑΟΥΣΤΑΣ»: Περίληψη αριθμίας από την 13η Επιστημονική συνεδρίαση της Ελληνικής Εταιρείας της Επιστήμης των Οπωροκηπευτικών (7—9 Οκτωβρ. 1987).

(Συνέχεια από την σελ. 161)

βολή του Κωστάκη που έπεσε μέσα στο καζάνι των Ιταλών στο ύψωμα Προφήτης Ηλίας των Δολιαιών, την ώρα που έπαιρναν το συσσίτιο.

Ούτε ηρωποιήθηκε ο Ταγματάρχης του Πυροβολικού Βερσής Κωνσταντίνος, αυτός που με τόση επιτυχία κατηύθυνε τη βολή του Πυροβολικού από τα παρατηρητήρια της Γκραμπάλας και της Ασόνιτσας και που είχε το άδοξο τέλος μετά τη λήξη του πολέμου, όταν παραδίδονταν τα κανόνια στους Γερμανούς στο χωριό Ραφίστα, τώρα Πεδινή, έξω από τα Γιάννενα, να μη δεχθεί να παραδώσει τα κανόνια της Μονάδας του στους Γερμανούς και με τα λόγια «Πού τα παραδίδετε τα κανόνια σ' αυτούς τους αλήτες, αυτά είναι στεφανωμένα με δάφνες στα πεδία των μαχών» να δαγίλει το πιστόλι του και να θέσει τέρμα στη ζωή του.

Αλλά ούτε και ο Αρχηγός του Πυροβολικού της 8ης Μεραρχίας Συνταγματάρχης Μαυρογιάννης Παναγιώτης ηρωποιήθηκε, αυτός που ο ίδιος προσωπικά οργάνωσε την οχυρωματική ζώνη στο Καλπάκι από τον καιρό της ειρήνης, και που τόσο θαυμάσια συντόνισε το πυροβολικό στο Καλπάκι κατά την βήμερη άμυνα, ώστε να γίνει ο τάφος των επιτιθεμένων Ιταλών.

Ούτε φυσικά και ο Διοικητής του 8ου Συντάγματος Πυροβολικού Ιωαννί-

νων Συνταγματάρχης Ασημόπουλος Αλέξανδρος, που από το παρατηρητήριο της Γκραμπάλας με τόση επιτυχία κατηύθυνε τη βολή του πυροβολικού.

Ούτε ηρωποιήθηκε ο Ταγματάρχης του Πεζικού Πανταζής Κωνσταντίνος, Διοικητής του 3ου Τάγματος του 15ου Συντάγματος Πεζικού της 8ης Μεραρχίας, που το τάγμα του είχε την κυρία ευθύνη της άμυνας στα υψώματα της Γκραμπάλας - Ψηλοράχης.

Αλλά ούτε και ο μόνιμος Ανθυπολοχαγός Πεζικού Χατζόπουλος Νικόλαος ηρωποιήθηκε, που σκοτώθηκε στις 7 Νοεμβρίου κατά την αντιμετώπιση στην Γκραμπάλα.

Κι ούτε και ο Στρατηγός Κατσιμήτρος Χορόλαμπος, ο Διοικητής της 8ης Μεραρχίας που θεωρείται ο Πατέρας της νίκης στο Καλπάκι, ηρωποιήθηκε όσο θα έπρεπε.

✱

Αλλ' ας εξετάσουμε και την υφή των δύο αγώνων, που ριζικά διαφέρουν μεταξύ τους:

Ο αγώνας για την Πίνδο ήταν αγώνας συνεχών μετακινήσεων και ελιγμών, χωρίς σταθερό μέτωπο.

Ενώ, ο αγώνας στο Καλπάκι ήταν αγώνας στατικός και καθαρά αμυντικός.

Στα ίδια σημεία, Γκραμπάλα - Ασόνιτσα - Ψηλοράχη και δημόσιο δρόμο Καλπάκι - Ιωάννινα, επί βήμερο συνε-

χώς έπεφτε φωτιά και καυτό σίδερο, χωρίς η αμυντική μας γραμμή να λυγίσει.

Αλλά και η σύνθεση των δυνάμεων ήταν διαφορετική.

Στην Πίνδο στάλθηκαν αμέσως από τις πρώτες μέρες του πολέμου, μετά τη θεαματική διείσδυση του εχθρού ισχυρές δυνάμεις του Β' Σώματος Στρατού, ενώ στο Καλπάκι τα έδγαλε πέρα μόνη της, παλικάρισμα, η 8η Μεραρχία.

Η επιτυχία της άμυνας στο Καλπάκι είχε τα εξής αποτελέσματα:

Έδωσε το χρόνο και τη δυνατότητα να ολοκληρωθεί η επιστράτευση και να σταλούν τόσες πολλές δυνάμεις στο μέτωπο της Πίνδος.

Αλλά το σπουδαιότερο είναι ότι έσπασε το ηθικό των Ιταλών από τις πρώτες μέρες του πολέμου, πράγμα πολύ σημαντικό για τη μετέπειτα έκβασή του.

Γι' αυτό πιστεύουμε ακράδαντα πως, αν δεν υπήρχε η επιτυχία της αντίστασης στο Καλπάκι, ούτε νίκη, ούτε έπος θα υπήρχε.

Το Καλπάκι με την Γκραμπάλα θα παραμείνουν αιώνια σύμβολα Ελευθερίας.

Το δε άγαλμα του Έλληνα φαντάρου, που στήθηκε εκεί στα δοξασιμένα υψώματα της Γκραμπάλας, επάνω από το Καλπάκι, θα θυμίζει για πάντα στον κάθε επίδοξο μελλοντικό επιδρομέα πως αυτά τα ιερά χώματα δεν πρόκειται ποτέ να τα πατήσει.

ΑΠΟΔΟΣΗ ΤΕΣΣΑΡΩΝ ΠΟΙΚΙΛΙΩΝ ΜΗΛΙΑΣ

ΣΕ ΔΙΑΦΟΡΑ ΥΠΟΚΕΙΜΕΝΑ

Στο τεύχος 33 Οκτώβ. - Νοέμ. - Δεκέμ. 1985 του περιοδικού «ΝΙΑΟΥΣΤΑ» δημοσιεύθηκε εργασία του γεωπόνου κ. Ευάγ. Δημητρίου που αφορούσε τις αποδόσεις 4 ποικιλιών μηλιάς σε 4 υποκείμενα (2 μέτριας Μ7 - ΜΜ106 και 2 μεγάλης ΜΜ104 - ΜΜ109, ζωηρότητας) από πει-

**Του Γ. Κοσμίδη
συνεργασία
Μαργαρίτη Δάϊου και
Δημ. Κατσαγιώργου**

ραματικό εγκατεστημένο στο Ινστιτούτο Φυλλοβόλων Δένδρων.

Τα αποτελέσματα και τα συμπεράσματα αφορούσαν στοιχεία έως και το 1985.

Σήμερα δημοσιεύουμε συμπληρωματικά και τα στοιχεία των ετών 1986 και 1987 καθώς και το σύνολο των αποδόσεων 6 ετών. Όπως προκύπτει από τους πίνακες 1, 2, 3 και 4, σε όλα τα υποκείμενα προηγούνται σταθερά σε παραγωγή η ΠΟΙΚ. ΓΚΟΛΝΤΕΝ ΝΤΕΛΙΤΣΙΟΥΣ και ΜΟΥΤΣΟΥ και ακολουθεί η ποικιλία ΓΚΡΑΝΥ ΣΜΙΘ. Τελευταία είναι η ποικ. ΙΜΠΕΡΙΑΛ.

Πρέπει να σημειωθεί ότι: 1) οι καρποί της ποικ. ΜΟΥΤΣΟΥ για όλα τα έτη ήταν 3Α-2Α και Α κατηγορίας, 2) η ποικ. ΜΟΥΤΣΟΥ δεν παριεναυτοφορεί και η παραγωγή της αυξάνει σταθερά από έτος σε έτος.

ΠΙΝΑΚΑΣ 1

ΥΠΟΚΕΙΜΕΝΟ: ΜΜ 106 (φύτευση 1980)

Μέσος όρος απόδοσης σε κιλά ανά δέντρο (8 δέντρα ανά ποικ.)

Ποικιλία	έτος 1982	1983	1984	1985	1986	1987	Σύν. απόδ. 6 ετών
ΙΜΠΕΡΙΑΛ	1,97	1,50	13,60	3,78	15,05	39,62	75,52
ΓΚΟΛΝΤΕΝ	4,90	4,80	42,90	30,33	75,25	42,58	197,76
ΓΚΡ. ΣΜΙΘ	0,30	2,15	8,00	11,10	44,65	36,41	102,61
ΜΟΥΤΣΟΥ	3,20	3,36	31,30	32,00	45,90	58,83	174,59

ΠΙΝΑΚΑΣ 2

ΥΠΟΚΕΙΜΕΝΟ: Μ 7 (φύτευση 1980)

Μέσος όρος απόδοσης σε κιλά ανά δέντρο (16 δέντρα ανά ποικ.)

Ποικιλία	έτος 1982	1983	1984	1985	1986	1987	Σύν. απόδ. 6 ετών
ΙΜΠΕΡΙΑΛ	0,27	2,32	10,94	4,82	9,81	24,66	52,82
ΓΚΟΛΝΤΕΝ	1,15	1,63	28,82	24,84	65,34	35,41	157,19
ΓΚΡ. ΣΜΙΘ	1,20	2,80	14,26	10,80	25,13	48,93	103,12
ΜΟΥΤΣΟΥ	0,50	2,21	30,64	26,05	50,18	54,37	163,95

ΠΙΝΑΚΑΣ 3

ΥΠΟΚΕΙΜΕΝΟ: ΜΜ 104 (φύτευση 1979)

Μέσος όρος απόδοσης σε κιλά ανά δέντρο (8 δέντρα ανά ποικ.)

Ποικιλία	έτος 1982	1983	1984	1985	1986	1987	Σύν. απόδ. 6 ετών
ΙΜΠΕΡΙΑΛ	1,08	3,77	14,89	4,33	6,75	64	94,82
ΣΚΑΤ'ΛΛΑΤ'Ν	0,08	5,98	28,09	4,47	14,56	45	93,18
ΓΚΡ. ΣΜΙΘ	2,04	5,57	21,94	10,57	40,38	58	138,50
ΜΟΥΤΣΟΥ	1,14	9,57	47,94	37,30	86,74	57,5	240,19

Παρατήρηση: ΙΜΠΕΡΙΑΛ και ΣΚΑΤ'ΛΛΑΤ'Ν είναι κλώνοι της ποικιλίας ΡΕΝΤ ΝΤΕΛΙΤΣΙΟΥΣ.

ΠΙΝΑΚΑΣ 4

ΥΠΟΚΕΙΜΕΝΟ: ΜΜ 109 (φύτευση 1979)

Μέσος όρος απόδοσης σε κιλά ανά δέντρο (8 δέντρα ανά ποικ.)

Ποικιλία	έτος 1982	1983	1984	1985	1986	1987	Σύν. απόδ. 6 ετών
ΙΜΠΕΡΙΑΛ	0,50	4,16	25,85	5,18	11,93	61,5	109,12
ΓΚΟΛΝΤΕΝ	7,28	23,75	48,37	62,32	73,87	75,0	290,59
ΓΚΡ. ΣΜΙΘ	2,67	7,14	28,25	13,16	36,30	63,5	151,02
ΜΟΥΤΣΟΥ	3,34	8,15	41,12	30,28	65,83	75,5	224,22

Ζημιές στη δένδροκομία απο το ψύχος του χειμώνα και της άνοιξης (1986 - 87)

- Η αντοχή της ροδακινιάς σε χαμηλές θερμοκρασίες ξεπέρασε κάθε προηγούμενο.
- Σοβαρές οι ζημιές στις ακτινιδιές και στις καρυδιές.

Η δένδροκομία του Νομού Ημαθίας και γενικότερα της Κ.Δ. Μακεδονίας δοκιμάσθηκε - απειλήθηκε από τις χαμηλές θερμοκρασίες του χειμώνα και της άνοιξης (1986-87). Η επίδραση του ψύχους στις δύο χρονικές περιόδους παρουσιάζει ιδιαίτερο τητες γι αυτό οι παρατηρήσεις και οι ζημιές αναφέρονται για κάθε μια περίοδο ξεχωριστά.

I. Ζημιές από το ψύχος του χειμώνα στις ροδακινιές και ακτινιδιές

Τις τελευταίες μέρες του Δεκέμβρη σημειώθηκαν - καταγράφηκαν πολύ χαμηλές θερμοκρασίες, που σε ορισμένες πεδινές περιοχές έφθασαν τους -17°C (Πίνακας I).

Οι χαμηλές θερμοκρασίες - ηπιώτερες - επαναλειφθηκαν και στις αρχές του Γενάρη. Οι δυσμενείς για την δένδροκομία θερμοκρασίες προξένησαν ζημιές στις ροδακινιές και στις ακτινιδιές.

α. Ροδακινιά

Από την επίδραση των χαμηλών θερμοκρασιών του Δεκέμβρη διαπιστώθηκαν ζημιές στ' ανθοφόρα μάρτια της ροδακινιάς σε ορισμένες περιοχές - τοποθεσίες (θύλακες παγετού). Τα μάρτια της ροδακινιάς μπορούν ν' αντέξουν τον χειμώνα σε θερμοκρασίες $-14,5^{\circ}\text{C}$ / -20°C .

Οι ποικιλίες που έπαθαν σοβαρές ζημιές στ' ανθοφόρα μάρτια (40-70%) είναι:

—Επιτραπέζιες: MERRILL

GEM, REGINA, CORONET, J.H. HALE, HONEY DEW HALE.

—Νεκταρίνια: ARMKING, MAYGRAND.

—Συμπύργνες: FORTUNA, ANDROSS, JUNGEMAN.

β. Ακτινιδιά.

Είναι μια καινούργια δενδρώδης καλλιέργεια. Για την αντοχή της στο ψύχος, στις συνθήκες της χώρας μας, δεν έχει γίνει ακόμη σχετική έρευνα. Απλά διαθέτουμε εμπειρίες. Τον Γενάρη του 1979 σημειώθηκαν θερμοκρασίες -18°C / -19°C σε πεδινές περιοχές, με αποτέλεσμα να έχουμε σοβαρές ζημιές στ' ακτινιδιά. Το υπέργαιο τμήμα των φυτών ηλικίας 1-2 χρόνων καταστράφηκε παντελώς. Την άνοιξη τα φυτά ξαναβλάστησαν. Αποτέλεσμα της καταστροφής των φυτών της ακτινιδιάς, ήταν η αναστολή της φύτευσης - επέκτασής της για μερικά χρόνια.

Η ακτινιδιά είναι ένα είδος ιέσης αντοχής στο ψύχος. Θεουοκρασίες και μέχρι $-11,0$ μπορούν να ποξενήσουν ζημιά - γωρίς όμως πρακτική σημασία - όταν τα φυτά είναι στο στάδιο του λήθαργου. Σε χαμηλότερες θερμοκρασίες η ζημιά στα μικτά μάρτια της ακτινιδιάς αυξάνεται ποσοδευτικά με την ελάττωση της θερμοκρασίας. Επίσης το μέγεθος της ζημιάς βρίσκεται σε άμεση σχέση με την ωρίμανση ή μη των βλαστών κατά τον χρόνο της εισόδου των φυτών στο στάδιο του λήθαργου, την σχετική υγρασία κ.ά. Οι χαμηλές

Του

Βασ. Χ. Κουκουργιάννη
Γεωπόνου Δένδροκομίας
Δ/νση Γεωργίας
Ν. Ημαθίας

θερμοκρασίες του Δεκέμβρη, που σ' ορισμένες άλλες περιοχές - τοποθεσίες (θύλακες παγετού) ήταν πιο κάτω από τους -17°C προξένησαν σοβαρές ζημιές στα μικτά μάρτια και στα φυτά της ακτινιδιάς. Τα συμπτώματα από τους παγετούς εμφανίζονται ως εξής: Ζώνη του κάμβιου καφέ - σκούρο χρώμα, αποκολλήσεις φλοιού, σχισίματα, καταστροφή μικτών ματιών.

Οι ζημιές ήταν σοβαρές στους θύλακες παγετού και σε φυτά ηλικίας 1-4 χρόνων.

Γενικά από τις χαμηλές θερμοκρασίες του χειμώνα οι ζημιές περιορίζονται στα ροδάκινα κατά περιοχές και ποικιλίες με καταστροφή των ανθοφόρων ματιών, ενώ στ' ακτινιδιά έχουμε ζημιές και στα φυτά (ξήρανση).

II. Ζημιές από το «μεγάλο ψύχος» του Μάρτη

α. Ροδακινιά

Ο μήνας Μάρτη του 1987 χαρακτηρίζεται από τις πιο χαμηλές θερμοκρασίες, που κράτησαν μάλιστα αρκετές μέρες, των τελευταίων πενήντα χρόνων. Σύμφωνα με στοιχεία του Ινστιτούτου Δένδροκομίας Νάουσας είναι οι χαμηλότερες θερμοκρασίες που καταγράφηκαν τα τελευταία 20 και πλέον χρόνια (πίνακες II και III).

Έχοντας υπόψη τις χαμηλές θερμοκρασίες που επεκράτησαν και ότι τα ανθοφόρα μάρτια της ροδακινιάς, σε πολλές περιοχές

και ποικιλίες ήταν στο στάδιο της διόγκωσης προς ροζ μπουμπούκι, περιμέναμε σοβαρές ζημιές στην αναμενόμενη παραγωγή ροδακίνων. Η ευαισθησία των ανθοφόρων ματιών της ροδακινιάς στο ψύχος είναι δεμένη με το στάδιο της ανάπτυξής τους:

- μάτια κλειστά, διόγκωση προς ροζ μπουμπούκι αντέχουν μέχρι $-3.5^{\circ}\text{C}/-4^{\circ}\text{C}$.

- Πλήρης ανθοφορία $-2.5^{\circ}\text{C}/-3^{\circ}\text{C}$.

- Καρπίδια -1°C .

Οι παλαιοί δενδροκαλλιεργητές έφεραν στη μνήμη τους το έτος 1955. Το χρονικό της εποχής εκείνης αναφέρει «Οι ροδακινιές στις περισσότερες περιοχές ήταν στην αρχή της άνθησης, το έδαφος και τα δένδρα ήταν καλυμένα με χιόνι. Την αΐθρα νύχτα της 4)5 Μαρτίου 1955 η θερμοκρασία κατέβηκε στους -5.0 με συνέπεια να έχουμε σχεδόν ολοσχερή καταστροφή της αναμενόμενης παραγωγής».

Είναι αξιοσημείωτο το γεγονός ότι μερικοί παραγωγοί τις μέρες του παγετού άναψαν φωτιές με άχυρα ή παλαιά λάστιχα για να περιορίσουν το ψύχος.

Στον πίνακα II παρατηρούμε τα εξής:

- Οι θερμοκρασίες κάτω από το μηδέν είναι 15 μέρες.

- Η διακύμανση της θερμοκρασίας —ελάχιστης, μέγιστης— είναι πολύ μικρή. Οι γενικές και ρικές συνθήκες που επεκράτησαν τις μέρες του παγετού ήταν η συννεφιά και η κάλυψη του εδάφους με χιόνι σε πολλές περιοχές. Επίσης θα πρέπει ν' αναφέρουμε ότι τα οπωροφόρα είχαν σκληραγωγηθεί από τις χαμηλές θερμοκρασίες του χειμώνα.

Όλα τα παραπάνω στοιχεία επέδρασαν θετικά στον περιορισμό των ζημιών στις ροδακινιές.

Οι ζημιές από τους παγετούς της άνοιξης, όπως και στην περίπτωση του χειμώνα, για τους λόγους που αναφέραμε, περιορίστηκαν κατά περιοχές και ποικιλίες. Οι οπωρώνες που έπαθαν ζημιά τον χειμώνα επηρεάστηκαν και από τις παγωνιές του Μάρτη με αποτέλεσμα η τελική ζημιά να γίνει πιο σοβαρή.

Από τις παγωνιές του Μάρτη έπαθαν ζημιά και οι ποικιλίες:

- Επιτραπέζιες: SPRINGCREST, ROUAL MAY, FLAVORCREST, RED TOP.

- Νεκταρίνια: EARLY SUNGRAND, FAIRLANE, FIREBRITE, RED GOLD, TASTY FREE.

- Συμπόσηνες: LOADEL, STAPN, EVERTS.

Ζημιές διαπιστώθηκαν και σε άλλες ποικιλίες σε θύλακες παγετού.

Παρατηρήσεις από τις παγωνιές του Μάρτη

- Ποικιλίες ροδακινιάς όπως η FLAVORCREST σε υποκείμενο GF 677 —αμυγδαλοροδάκινο— είχε μεγαλύτερη ζημια συγκριτικά με υποκείμενο το σπορόφυτο άγριας ροδακινιάς. Η διαφοροποίηση της ζημιάς αποδίδεται στην πιο πρώιμη κυκλοφορία των χυμών στο GF 677.

- Οι ζημιές ήταν πιο σοβαρές σε θύλακες παγετού και σε συγκακοιμμένες ποικιλίες.

- Στις ποδιές —κάτω μέρος— των δένδρων οι ζημιές ήταν μεγαλύτερες.

- Τα δενδρύλια με κοιμώμενο μάτι που φυτεύθηκαν τον χειμώνα στην οριστική θέση (οπωρώνες) είχαν σοβαρές απώλειες, που σε πολλές περιπτώσεις ξεπέρασε το 80% σε ποικιλίες που το υποκείμενο ήταν GF 677.

6. Ακτινιδιά.

Η ακτινιδιά, όπως αναφέραμε, είναι μέσης αντοχής στο ψύχος

του χειμώνα, κατά την διάρκεια του λήθαργου των φυτών. Παρουσιάζει όμως μεγάλη ευαισθησία στους όψιμους παγετούς (άνοιξη) που παρατηρούνται συχνά στο τέλος του χειμώνα ή στην αρχή της άνοιξης. Αυτή οφείλεται στην πρώιμη κυκλοφορία των χυμών στα φυτά, που αρχίζει νωρίς —αρχές Φεβρουαρίου— Οι ιστοί «βλαστοί» βρίσκονται σε σπαργή νωρίς με αποτέλεσμα θερμοκρασίες κάτω από το μηδέν μπορούν να προξενήσουν ζημιές. Οι χαμηλές θερμοκρασίες του Μάρτη προκάλεσαν σοβαρές ζημιές και στις περιοχές, που δεν είχαν επηρεασθεί από τις παγωνιές του χειμώνα τα φυτά της ακτινιδιάς. Οι οπωρώνες που είχαν υποστεί ζημιά τον χειμώνα, ο παγετός του Μάρτη έκανε την ζημιά πιο σοβαρή και στις περισσότερες περιπτώσεις ολοσχερή.

Οι παγωνιές του Μάρτη κατέστρεψαν το κάμβιο του κορμού (μερική ή ολική αποκόλληση του φλοιού, σχισίματα) σε ύψος 40—80 εκ. από το έδαφος καθώς και μικτά μάτια. Τα φυτά που έπαθαν ζημιά ξαναβλάστησαν από την βάση του κορμού. Οι παλαιοί κορμοί των φυτών αφαιρέθηκαν στις αρχές του καλοκαιριού, όταν σταμάτησε η εκροή υγρού -χυμού από τα φυτά, που ήταν αποτέλεσμα αντίδρασης. Μεγαλύτερη ευαισθησία στους παγετούς της άνοιξης έχουν τα φυτά ηλικίας 1—4 χρόνων.

Στον Νομό Ημαθίας η ζημιά στα ακτινιδιά ήταν πολύ σοβαρή και ανησύχησαν οι παραγωγοί για το μέλλον της καλλιέργειας.

Ενδεικτικά αναφέρουμε τα εξής στοιχεία:

Το 1986 η συντελεσθείσα παραγωγή του Νομού ήταν 260 τόννοι, το 1987 περιμέναμε 800 τόννοι

νους, η συντελεσθείσα όμως παραγωγή μόλις έφθασε τους 40 τόνους. Το σύνολον σχεδόν των οπωρώνων της ακτινιδιάς κλαδεύτηκε στη βάση (αρχές καλοκαιριού) για να ξαναβλαστήσουν, στους οπωρώνες που η

αφέρων για την προστασία των φυτών από τους παγετούς. Τα υλικά που είναι κατάλληλα και χρησιμοποιήσαν για την προστασία είναι: Στελέχη κριθαριού ή σίκαλης, στελέχη Καλαμπεκιού, ραζάγι (φυτό - υλικό που

του εδάφους. Το σημείο αυτό του φυτού και σε ύψος τουλάχιστο 50 εκ. πρέπει να προστατεύεται καλύτερα δηλαδή με περισσότερο υλικό κάλυψης. Ζημιές στους κορμούς των φυτών διαπιστώσαμε και πάνω από 100 εκ. του εδάφους, σε θύλακες παγετού.

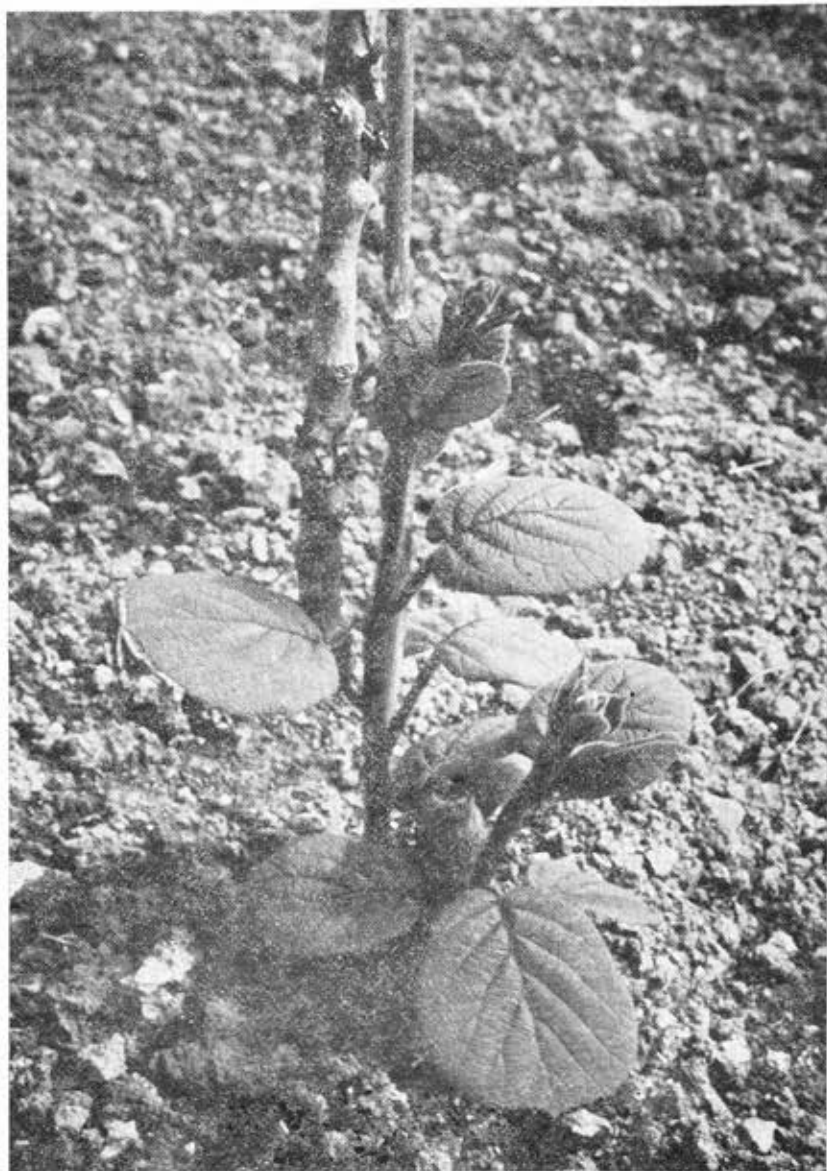
Όπως είναι γνωστό, η διακύμανση της θερμοκρασίας παρουσιάζεται ως εξής: Κοντά στην επιφάνεια του εδάφους παρατηρείται η πιο χαμηλή θερμοκρασία, που είναι από 0,5—1,5 βαθμούς μικρότερη της θερμοκρασίας του αέρα, σε ύψος ένα μέτρο από την επιφάνεια του εδάφους. Γι' αυτό οι ζημιές στα φυτά της ακτινιδιάς παρατηρούνται συνήθως στη ζώνη του λαιμού των δέντρων.

Η ζημιά στον κορμό διακρίνεται από την καταστροφή του κάμβιου, που το χρώμα σε περίπτωση σοβαρής προσβολής γίνεται καφέ. Αν ο χρωματισμός είναι ανοικτός η προσβολή θεωρείται ελαφρά και τα φυτά μπορούν να επανέλθουν.

Γενικά η ευαισθησία της ακτινιδιάς στους παγετούς βρίσκεται σε άμεση σχέση με την τοποθεσία, ηλικία, τις καλλιεργητικές φροντίδες π.χ. η όψιμος αζωτούχος λίπανση κάνει τα φυτά πιο ευαίσθητα, την ποικιλία, το υποκείμενο κ.ά.

γ. Καρυδιά

Οι καρυδιές από τους παγετούς του Μάρτη έπαθαν σοβαρές ζημιές κυρίως στην ημιορεινή και ορεινή ζώνη, με συνέπεια η παραγωγή να μηδενισθεί. Τα δένδρα της καρυδιάς, οι παγετοί του Μάρτη τα βρήκαν στο στάδιο έναρξης κυκλοφορίας των χυμών —όπως στα ακτινίδια— με αποτέλεσμα να προκληθούν σοβαρές ζημιές όπως ξήρανση βραχιόνων, κλαδίσκων και καρποφόρων ματιών. Τα δένδρα

Φυτά ακτινιδιάς ηλικίας 4 χρόνων που υπέστησαν ολοκληρωτική καταστροφή από τον παγετό. Φαίνεται η νέα βλάστηση που ξεκινά από την βάση του φυτού

Ζημιά δεν ήταν σοβαρή έγινε αυστηρό κλάδεμα.

Η ευαισθησία της ακτινιδιάς στους παγετούς είναι γνωστή στους καλλιεργητές, εξ άλλου είχαν και την εμπειρία του 1979, κι' όμως δεν πήραν μέτρα προστασίας.

Φέτος όλοι οι καλλιεργητές α

κτινιδιάς έδειξαν ιδιαίτερο ενδιαφέρον κατασκευάζονται ψάθες, φτέρη, χαρτόνι, φελιζόλ κ.ά.). Τα τέσσερα πρώτα υλικά θεωρούνται τα καλύτερα.

Πρέπει να σημειώσουμε ότι το πιο ευαίσθητο μέρος του φυτού είναι ο λαιμός δηλαδή το μέρος που είναι κοντά στην επιφάνεια

βλάστησαν με καθυστέρηση και ανομοιομορφα. Οι παραγωγοί ανάλογα με την σοβαρότητα της ζημιάς αφαίρεσαν τους ξηρούς κλάδους, κλάδεψαν αυστηρά και στις πιο σοβαρές περιπτώσεις (σε θύλακες παγετού) έκαναν αυστηρό κλάδεμα στους βραχίονες.

Είναι αλήθεια ότι η καρδιά υποφέρει από τους παγετούς της άνοιξης, συνήθως την εποχή της έπτυξης των βλαστών.

δ. Αμυγδαλιά

Οι αμυγδαλιές στις περισσότερες περιοχές του Νομού κατά την περίοδο των παγετών του Μάρτη ήταν στο στάδιο άσπρου μπουμπούκι προς άνθηση με συνέπεια να πάθουν σοβαρές ζημιές οι ποικιλίες TEXAS, TRUO-ITO και η Ρέτσου σε μικρότερο βαθμό. Η ποικιλία FERRAGNES δεν επηρεάστηκε σχεδόν καθόλου από τους παγετούς.

ε. Λοιπά οπωροφόρα

—ΚΕΡΑΣΙΑ. Τα παραγωγικά δένδρα της κερασιάς δεν επηρεάστηκαν καθόλου από τους παγετούς. Τα εμβολιασμένα όμως δενδρύλια στα φυτώρια, που τα μάτια ήταν στο στάδιο της διόγκωσης έπαθαν σοβαρές ζημιές, που ξεπέρασαν το 80%. Επίσης καίτα σπορεία της κερασιάς, που είχαν βλαστήσει, υπέστησαν πολύ σοβαρές ζημιές από τους παγετούς του Μάρτη.

—ΕΛΙΑ. Τα ελαιόδενδρα που έχουμε στο Νομό Ημαθίας έπαθαν σε ορισμένες περιοχές σοβαρές ζημιές από τους παγετούς του Μάρτη. Οι καλλιεργητές ανάλογα με την σοβαρότητα της ζημιάς προέβησαν σε αυστηρό κλάδεμα ή καρατόμηση.

—Η συνθετική εργασία για τις ζημιές από τους παγετούς του χειμώνα και της άνοιξης βασίζεται σε στοιχεία που συγκεντρώ-

σαμε κατά την περίοδο των παγετών, σε παρατηρήσεις και στις τελικές διαπιστώσεις. Στοιχείει να ενημερώσει τους δενδροκαλλιεργητές για τις ζημιές από τους παγετούς και την προστασία απ' αυτούς.

Σημείωση: Δύο άρθρα-επιφυλλίδες του Βασ. Κουκουργιάννη για τους παγετούς, δημοσιεύθηκαν στην εφημερίδα «ΒΕΡΟΙΑ».

1. Ζημιές στα οπωροφόρα από τις παγωνιές (13.3.87)

2. Περιορισμένες οι ζημιές στα ροδάκινα (10.4.87).

ΠΙΝΑΚΑΣ I

Ελάχιστες θερμοκρασίες που καταγράφηκαν την τελευταία εβδομάδα του Δεκέμβρη 1987

Δεκέμβριος Ημερομηνία	Ελάχιστες Θερμοκρασίες			
	Τρίκαλα	Μακροχώρι	Μονόσπιτα	Νάουσα
26	—3,4	—3,0	—4,0	—4,0
27	—13,4	—12,5	—17,0	—10,5
28	—6,0	—7,5	—16,0	—6,5
29	—8,0	—5,5	—11,0	—6,0
30	—5,0	—4,0	—6,0	—1,5
31	—3,4	—2,0	—4,0	0,20

ΠΙΝΑΚΑΣ II

Ελάχιστες και μέγιστες θερμοκρασίες που καταγράφηκαν τον μήνα Μάρτη 1987 από Μετεωρολογικούς σταθμούς ή παρατηρητήρια Ν. Ημαθίας

Μάρτης Ημερομ.	ΤΡΙΚΑΛΑ		ΜΑΚΡΟΧΩΡΙ		ΜΟΝΟΣΠΙΤΑ		ΝΑΟΥΣΑ	
	Ελάχ.	Μέγ.	Ελάχ.	Μέγ.	Ελάχ.	Μέγ.	Ελάχ.	Μέγ.
1	2,0	12,4	3,0	11,0	0,0	11,0	0,5	11,0
2	1,0	14,0	1,0	14,0	0,2	11,0	1,0	14,5
3	8,0	8,2	8,0	9,0	2,0	8,0	7,0	7,5
4	—5,0	—1,0	—5,0	—1,0	—4,0	—1,0	—5,0	—0,5
5	—6,4	0,6	—6,0	1,5	—5,0	1,0	—5,6	0,0
6	—4,2	1,0	—6,5	1,5	—6,0	1,0	—7,0	1,0
7	—5,2	1,0	—8,0	3,0	—8,0	1,0	—9,0	0,0
8	—5,2	0,4	—8,5	2,0	—8,0	0,0	—8,0	—1,0
9	—5,0	3,0	—5,0	4,5	—5,0	3,0	—5,5	3,0
10	—4,0	—1,0	—3,5	—1,0	—3,0	0,0	—3,0	—1,0
11	—1,6	1,0	—2,5	2,0	—3,0	2,0	—2,0	3,0
12	—2,0	6,0	—6,0	7,0	—7,0	7,0	—6,0	6,0
13	—2,4	6,2	—5,5	6,5	—5,0	6,0	—4,0	6,0
14	—2,2	8,0	—1,0	9,0	—4,0	8,0	—4,0	6,5
15	0,8	2,0	2,0	3,0	—1,0	1,0	—1,0	0,0
16	0,0	0,9	—4,5	7,5	0,0	8,0	—0,5	7,0
17	2,2	2,4	1,0	2,5	1,0	2,0	0,5	2,0
18	—4,0	7,8	—2,5	8,0	—4,0	8,0	—2,5	6,5
19	—1,8	11,6	—4,0	12,0	—2,0	12,0	—1,5	10,5
20	1,2	14,0	—1,5	15,0	—1,0	15,0	0,0	13,5
21	2,2	17,2	5,0	19,0	2,0	18,0	4,7	17,5
22	8,0	11,2	10,0	13,0	6,0	12,0	7,5	11,0
23	8,6	10,6	2,5	10,0	9,0	10,0	8,6	9,5
24	4,6	7,0	4,0	9,5	5,0	8,0	4,5	8,0
25	5,0	14,4	3,0	14,0	2,0	16,0	2,0	13,0
26	3,4	15,6	1,0	16,5	2,0	17,0	2,0	16,0
27	8,4	15,4	7,0	16,5	6,0	16,0	7,5	15,0
28	6,0	20,0	7,0	20,0	5,0	20,0	7,0	18,5
29	11,4	18,0	9,0	15,0	10,0	17,0	8,5	16,5
30	10,0	15,6	6,0	15,0	10,0	16,0	9,0	15,0
31	11,8	17,0	9,0	19,0	10,0	18,0	11,2	17,0

(Συνέχεια στη σελ. 197)

ΔΕΝΤΡΟΚΟΜΙΚΑ ΘΕΜΑΤΑ

1. Η παρενιαυτοφορία των οπωροφόρων δέντρων

Πολλές φορές τα δέντρα έχουν μία «περίεργη» συμπεριφορά. Δεν είναι σπάνιες περιπτώσεις που τα δένδρα μία χρονιά ανθίζουν και καρπίζουν και την άλλη ούτε άνθη ούτε καρποί. Βλέπει κανείς πολλά δέντρα τη μια χρονιά να παρουσιάζουν μια υπερβολική παραγωγή καρπών και την άλλη χρονιά που την διαδέχεται, τα ίδια δέντρα να έχουν παραγωγή μικρή, ή ασήμαντη, ή καθόλου. Αυτός ο κύκλος μπορεί να συνεχίζεται και να επαναλαμβάνεται για πολύ καιρό και οι χρονιές της καρποφορίας και της ακαρπίας των δέντρων να διαδέχονται κανονικά και μάλιστα θα έλεγε κανείς με μαθηματική ακρίβεια. Οι δεντροκαλλιεργητές το έχουν παρατηρήσει αυτό το φαινόμενο και βλέπουν μια χρονιά πλούσιας ανθοφορίας να ακολουθείται από χρονιά με μειωμένη ανθοφορία με τις γνωστές εν συνεχεία συνέπειες. Αυτό το φαινόμενο που περιγράψαμε παραπάνω λέγεται παρενιαυτοφορία.

Αυτή η παρενιαυτοφορία (εναλλαγή) δεν αφορά μόνο την άνθηση αλλά εμφανίζεται επίσης και στη βλάστηση των κλάδων, στη αύξηση του κορμού των φύλλων και ακόμη και των ριζών. Στη χρονιά με ισχυρή συγκομιδή καρπών η βλάστηση εν γένει είναι μειωμένη. Φυσικά το αντίθετο συμβαίνει στις χρονιές με λίγη καρποφορία.

Αυτό το φαινόμενο το παρατηρούμε κυρίως στις μηλιές, αχλαδιές, δαμασκηνιές και λιγότερο στις ροδακινιές και άλλα είδη δέντρων. Το φαινόμενο εξη-

γείται επειδή το δέντρο δεν έχει την ικανότητα να διαφοροποιήσει τους νέους οφθαλμούς κατά την θερινή περίοδο όταν υπάρχουν συγχρόνως στο δέντρο πολλοί καρποί. Οι υδατάνθρακες και τα άλλα θρεπτικά στοιχεία των φύλων πηγαίνουν στους καρπούς και δεν περισσεύουν να πάνε στους οφθαλμούς, οι οποίοι ως γνωστό κατά το θέρος (Ιούνιος - Ιούλιος) διαφοροποιούνται προς ανθοφόρους. Όπως αντιλαμβάνεται κανείς τάση προς παρενιαυτοφορία έχουν εκείνα τα είδη και ποικιλίες δέντρων που κρατούν περισσότερο καιρό τους καρπούς τους. Επίσης όταν το έδαφος είναι σχετικά φτωχό το φαινόμενο της παρενιαυτοφορίας είναι

Του
Οδ. Ντινόπουλου

πολύ έντονο. Αυτό εξηγείται γιατί τα δέντρα αυτά παρουσιάζουν φτωχό και περιορισμένο φύλλωμα, λόγω κακής τροφοδοσίας. Αυτό το παρατηρούμε συχνά στα ελαιόδεντρα, όσα αναπτύσσονται στη φύση μόνα τους, δίχως τις περιποιήσεις του ανθρώπου. Πολλοί δεντροκαλλιεργητές δεν είναι και δυσσρεσθημένοι από την κατάσταση αυτή γιατί έχουν μειωμένα έξοδα συγκομιδής. Μία δαπάνη κάθε δύο χρόνια. Επίσης παρενιαυτοφορούν εντονότερα τα είδη που διαθέτουν μόνιμα καρποφόρα όργανα (γιγαρτόκαρπα) παρά εκείνα τα οποία καρποφορούν επί των βλαστών του παρελθόντος έτους. Εξαιρέση αποτελεί η ελιά που τακτικά παρενιαυτοφο-

ρεί.

Αφορμή για την έναρξη της παρενιαυτοφορίας μπορεί να δώσει α) μία υπερβολική καρποφορία οφειλόμενη σε ευνοϊκές συνθήκες γονιμοποίησης, β) Καταστροφή των ανθέων οφειλόμενη σε παγετό ή ψεκασμό, γ) Καταστροφή των ανθέων οφειλόμενη σε έντομα ή ασθένειες, δ)

Ένα πολύ αυστηρό κλάδεμα το οποίο ωθεί το δέντρο προς βλαστομανία, ε) Μία συνεχής και έντονη ξηρασία πριν την διαφοροποίηση των ανθοφόρων οφθαλμών η οποία εμποδίζει τον σχηματισμό τους (θερυκοκκία κλπ.) Και στις πέντε περιπτώσεις αλλοιώνεται η ισορροπία του δέντρου και προκαλείται υπερβολική διαφοροποίηση βλαστοφόρων ή ανθοφόρων οφθαλμών.

Οι διάφοροι επιστήμονες και συγγραφείς συνιστούν διάφορα μέτρα προς περιορισμό της παρενιαυτοφορίας. Τα μέτρα αυτά δεν εξαλείφουν απολύτως το φαινόμενο αλλά το περιορίζουν. Με τα μέτρα αυτά επιδιώκουμε να έχουμε κάθε χρόνο το ίδιο φορτίο καρπόδεσης. Θα θέσουμε ως βάση την μέτρια καρποφορία. Τα προτεινόμενα μέτρα κατά περίπτωση είναι τα εξής: 1) Κλάδεμα, 2) λίπανση, 3) αραίωμα ανθέων και καρπών και 4) χρήση καταλλήλων ποικιλιών. Κλαδεύουμε αυστηρότερα τα δέντρα, κατά το έτος καρποφορίας για να αφήσουμε λίγα άνθη, οπότε θα έχουμε λίγους καρπούς και επομένως περισσότερες ευκαιρίες για την διαφοροποίηση των οφθαλμών σε ανθοφόρα για την επόμενη χρονιά. Από τις

γνωστές ποικιλίες παρενιαυτοφορούν περισσότερο ή λιγότερο οι Γκόλντεν Ντελίτσιους, η Γκράννη Σμιθ και η φυρική. Τα τελευταία χρόνια εφαρμόζεται με επιτυχία το αραίωμα των ανθέων και των μικρών καρπών μηλιάς με χημικά μέσα. Χρησιμοποιεί κανείς χημικά σκευάσματα (Σεβίν, Ροντοφίξ κλπ.) Δες Νιάουστα: «Αραίωμα μήλων με χημικά μέσα» α) Οδ. Ντινόπουλου και Α. Μάινου Νιάουστα τεύχος 14ον 1981 και β) Γιαν. Κοσμίδη Νιάουστα, τεύχος 34ον 1986.

Για κάθε ποικιλία μηλιάς απαιτείται διαφορετική δόση χημικού σκευάσματος. Αυτός ο τρόπος είναι πολύ χρήσιμος για την κανονική αραίωση των καρπών. Είναι τρόπος οικονομικός και συγχρόνως αποτελεσματικός. Έτσι δεν καταπολεμούμε μόνο το φαινόμενο της παρενιαυτοφορίας αλλά παράγουμε καρπούς εμπορεύσιμους και καλής ποιότητας.

Συμπληρωματικά αναφέρουμε ότι σ' ένα οπωρώνα μπορεί να μη συμπίπτουν όλα τα δέντρα να καρποφορούν ή να ακαρπούν μαζί. Επίσης μπορεί και στο ίδιο το δέντρο να παρατηρεί κανείς οι μισοί κλάδοι να καρποφορούν και οι άλλοι όχι. Την επόμενη χρονιά ασφαλώς θα συμβεί το αντίθετο κ.ο.κ. Στις περιπτώσεις αυτές που μνημονεύσαμε η συνολική παραγωγή καρπών κατά στρέμμα παραμένει περίπου η ίδια. Πάντως η διατήρηση πλούσιου φυλλώματος θα πρέπει να παραμείνει η πρωταρχική φροντίδα για τους γνωστούς λόγους.

2. Το άζωτο

α) Εποχή λίπανσης

Για το άζωτο ασχοληθήκαμε και άλλες φορές. Το άζωτο εί-

ναι ένα στοιχείο που τα φυτά το χρειάζονται σε μεγάλες ποσότητες. Είναι ένα στοιχείο του οποίου τα αποτελέσματα φαίνονται θετικά ή αρνητικά αμέσως. Το άζωτο επηρεάζει εντυπωσιακά την βλάστηση των φυτών, την ποιότητα και την ποσότητα των καρπών.

Οι μεγαλύτερες ανάγκες των δένδρων σε άζωτο παρατηρούνται κατά την περίοδο της άνθησης και στις αρχές της βλάστησης. Επομένως ανάλογα με το είδος του χρησιμοποιούμενου αζωτούχου λιπάσματος θα πρέπει να χορηγείται τόσες μέρες πριν την ανθοφορία, όσες μέρες χρειάζονται για να διαλυθεί και μεταφερθεί το αφομοιώσιμο άζωτο κοντά στο ριζόστρωμα των δένδρων. Το αζωτούχο λίπασμα πρέπει να τοποθετηθεί επί του εδάφους αρκετά ενωρίς, ώστε να μεταφερθεί με τις βροχές ως τις ρίζες, οπωσδήποτε τρεις εβδομάδες ή και περισσότερο πριν την άνθηση.

Για την επίτευξη της μεγαλύτερης δυνατής παραγωγής, απαιτείται αφθονία αζώτου κατά την έναρξη της περιόδου βλάστησης οπότε έχουμε καλή καύση και ανάπτυξη φυλλώματος μεγάλης επιφάνειας. Το άζωτο χορηγείται την άνοιξη και όχι αργότερα, εκτός εξαιρετικών περιπτώσεων (τροφοπενία αζώτου). Άλλωστε στο έδαφος υπάρχουν αποθέματα αζώτου αρκετά για να καλύψουν τις ανάγκες των δέντρων κατά την θερινή και φθινοπωρινή περίοδο.

Σύμφωνα με πειραματικές εργασίες που έχουν διεξαχθεί, διαπιστώθηκε ότι η ποιότητα και το χρώμα των καρπών βελτιώνεται ιδίως στις θερμές και υγρές περιοχές όταν το απόθεμα του αζώτου λιγοστεύει σε μεγάλο βαθμό πριν την έναρξη ωρίμανσης

των καρπών. Η κατάσταση αυτή προκύπτει όταν το άζωτο παρέχεται αργά τον χειμώνα ή ενωρίς την άνοιξη και ο οπωρώνας φέρει χλωροτάπητα όπου τα αγριόχορτα αποκτούν ένα ύψος 30 πόντους περίπου, ένα μήνα ή και περισσότερο πριν την συλλογή. Έτσι λοιπόν μια ήπια μορφή τροφοπενίας αζώτου είναι ευεργετική για την ποιότητα και το χρώμα των καρπών.

Τα άνθη και οι νεαροί καρποί της μηλιάς είναι περισσότερο ευαίσθητοι απ' άλλα άνθη και καρπούς, στην τροφοπενία αζώτου ή σε έλλειψη νερού, με συνέπεια να προκαλείται ανθόπτωση ή καρπόπτωση. Μερικές φορές όταν το έδαφος είναι αβαθές ή αεριζείται κακώς, οπότε οι ρίζες δεν αναπτύσσονται κανονικά ή εάν το απόθεμα αζώτου κατά την άνθηση ή λίγο μετά απ' αυτή είναι χαμηλό, πολλοί νεαροί καρποί πέπτουν έστω και αν προέρχονται από επικονιασθέντα άνθη και φέρουν σπόρους σε ανάπτυξη.

Σε γενικές γραμμές «χρονικά» τα αζωτούχα λιπάσματα χορηγούνται ως εξής:

Η θεϊκή αμμωνία 50—60 μέρες πριν την άνθηση, η σβεστούχος νιτρική 25—30 μέρες, και η νιτρική 15 μέρες περίπου.

β) Ποσότητα λιπάσματος

Για τον προσδιορισμό της χορηγούμενης ποσότητας αζωτούχου λιπάσεως σ' ένα οπωρώνα θα ληφθούν υπόψη η ηλικία και το είδος των οπωροφόρων, τα υπάρχοντα αποθέματα αζώτου στο έδαφος και η μηχανική σύσταση του εδάφους.

Τα δέντρα προσλαμβάνουν περισσότερο ποσοστό του νιτρικού αζώτου όταν υπάρχει εντός αεριζόμενου εδάφους, παρά εντός εδάφους συμπαγούς και κα-

κώς αεριζόμενου. Επί του προκειμένου ο WILLIAMS HENRY CHANDLER αναφέρει «Οι ροδακινιές που αναπτύσσονταν επί συμπαγούς και κακώς αεριζόμενου εδάφους δεν αντέδρασαν σε χορήγηση 11 χιλ)μων αζώτου (55 χιλ)μα θειϊκή αμμωνία) κατά στρέμμα και οι ιδιοκτήτες του οπωρώνα συμπέραναν ότι η σχετική πτωχή βλάστηση δεν ωφείλονταν σε έλλειψη αζώτου. Όταν αργότερα δοκιμάσθηκε δόση 22,5 χιλ)μα αζώτου (110 χιλ)μα θειϊκή αμμωνία) κατά στρέμμα, τα δέντρα αντέδρασαν έντονα. Σε οπωρώνα της ίδιας επαρχίας όπου το έδαφος ήταν αμμοπηλώδες και πτωχό σε άζωτο, 11 χιλ)μα αζώτου κατά στρέμμα προκάλεσαν ζωηρότατη βλάστηση, ενώ 5,5 χιλ)μα αζώτου κατά στρέμμα προκάλεσαν βλάστηση και παραγωγή καρπών όμοια με εκείνη του οπωρώνα που λιπάνθηκε με 22,5 χιλ)μα αζώτου».

Όταν παρέχονται 11 χιλ)μα αζώτου ετησίως κατά στρέμμα η ποσότητα αυτή είναι δυνατόν να υπερβαίνει το άθροισμα που χρησιμοποιούν τα δέντρα μαζί μ' εκείνο που εκπλύνεται και διασπάται. Έτσι λοιπόν από χρονιά σε χρονιά το συνολικό σε άζωτο απόθεμα του εδάφους αυξάνει καθώς επίσης και η ποσότητα του σχηματιζόμενου σε κάθε άνοιξη νιτρικού αζώτου. Μερικές φορές η αύξηση αυτή του εδαφικού αποθέματος του αζώτου αρκεί για λίγα χρόνια να μη διενεργείται λίπανση ή τουλάχιστο να μειωθεί η χορηγούμενη ποσότητα.

Υπάρχουν οπωρώνες με τόσο άφθονο εδαφικό απόθεμα αζώτου, που οι ίδιοι παραγωγοί αντιλαμβάνονται ότι δεν πρόκειται με την προσθήκη αζώτου να πα-

ράγουν περισσότερη βλάστηση ή μεγαλύτερη ποσότητα καρπών. Σε άλλους οπωρώνες η εφαρμογή αζώτου αυξάνει την βλάστηση κατά τρόπο φανερό, πλην όμως υπάρχουν αμφιβολίες για την αύξηση ή μη της αποδόσεως.

Τον τελευταίο καιρό αναθεωρούνται οι απόψεις όσον αφορά την χορηγούμενη ποσότητα αζωτούχων λιπασμάτων. Οι ξένοι συνιστούν λιγότερες ποσότητες απ' ό,τι συνηθίζεται. Θα λάβουμε υπόψη το μήκος των ετησίων βλαστών. Επιθυμητό μήκος μ.ο. 0.80 μ. περίπου. Πάνω κάτω για αναμενόμενη παραγωγή

καρπών 120—150 κιλά, μια μονάδα αζώτου (δηλαδή 5 κιλά θειϊκή μωνία). Σε ζωηρά δέντρα λιγοστεύουμε ή καταργούμε την αζωτούχο λίπανση. «Βλέποντας και κάνοντας».

Στα μικρά και νεόφυτα δέντρα ρίχνουμε το πρώτο έτος λίγα γραμμάρια (70—100 γραμ.) μοιρασμένο σε δόσεις. Αν η ανάπτυξη των φυτών είναι μεγάλη περιορίζουμε την λίπανση. Προοδευτικά στα επόμενα έτη αυξάνουμε την χορηγούμενη ποσότητα, λαμβάνοντας υπόψη την αναμενόμενη παραγωγή και την ζωηρότητα των ετήσιων βλαστών.

Ζημιές στη δεντροκομία από το ψύχος

(Συνέχεια από τη σελίδα 194)

ΠΙΝΑΚΑΣ ΙΙΙ

Θερμοκρασίες κάτω από τους 0° Κελσίου που καταγράφηκαν την τελευταία 10ετία κατά τον μήνα Μάρτιο

Μάρτης	Χρονιές									
Ημερομ.	1978	1979	1980	1981	1982	1983	1984	1985	1986	1987
1			—4,0		—0,5					
2					—0,5					
3										
4										—5,0
5			—3,0			—0,5				—5,6
6			—2,5			—3,0				—7,0
7			—0,5							—9,0
8		—0,4								—8,0
9										—5,5
10					—1,7					—3,0
11										—2,0
12										—6,0
13	—0,5					—3,2				—4,0
14	—0,5					—3,0				—4,0
15						—2,5				—1,0
16						—2,3				—0,5
17					—1,5	—0,5				
18										—2,5
19										—1,5
26					—2,5					

Πηγή στοιχείων: Ινστιτούτο Φυλλοβόλων Δένδρων Νάουσας.

Σημείωση: Αναφέρονται οι ημερομηνίες που σημειώθηκε παγετός

ΣΩΜΑ ΕΛΛΗΝΙΔΩΝ

ΟΔΗΓΩΝ

Εκδηλώσεις Τ. Τμήματος Νάουσας

■ Το τελευταίο Σαββατοκύριο του Σεπτέμβρη οι ομάδες Μ. Οδηγών - Οδηγοί, Πουλιά και τα μέλη του Τ. Συμβουλίου Νάουσας πραγματοποίησαν 2ήμερη εκδρομή στην Καβάλα - Ξάνθη. Το πρόγραμμα περιελάμβανε ξενάγηση στα αξιοθέατα των πόλεων.

■ Το άνοιγμα της καινούργιας χρονιάς με μια όμορφη γιορτή αφιερωμένη στον Ελληνικό και Παγκόσμιο Οδηγισμό. Παραβρέθηκαν γονείς και φίλοι του Οδηγισμού.

■ Στις 17 Οκτωβρίου αντιπροσωπεία του Τ. Τμήματος παρακολούθησε την Δοξολογία και κατέθεσε στεφάνι, στα πλαίσια του εορτασμού της απελευθέρωσης της Νάουσας από τον Τουρκικό Ζυγό.

■ Στις 24 Οκτωβρίου έγινε το πέταγμα Πουλιών και Οδηγών.

■ Στις 28 Οκτωβρίου το Τ. Τμήμα συμμετείχε στις εκδηλώσεις της πόλης για την Εθνική Επέτειο του ΟΧΙ.

■ Την 1η του Νοέμβρη τα Πουλιά γιόρτασαν την Ημέρα τους ακολουθώντας το πρόγραμμα που στάλθηκε από τον Κλάδο. Ιδιαίτερη εντύπωση στην πόλη έκαναν οι αφίσσες που τοιχοκόλλησαν τα Πουλιά.

■ Η Ομάδα Μ. Οδηγών επικέφθηκε στις 4 του Νοέμβρη το Οικοτροφείο «Οσίοι Θεοφάνης» και ψυχαγώγησε τους τροφίμους. Επίσης οι Μ. Οδηγοί πρόσφεραν γλυκά και κάλτσες σ' όλους τους τρόφιμους.

Από την γιορτή που έγινε στο «άνοιγμα χρονιάς» αφιερωμένη στον Ελληνικό και Παγκόσμιο Οδηγισμό

ΔΩΡΕΑ

Το Διοικητικό Συμβούλιο του Συλλόγου Αποφοίτων Ναούσης ευχαριστεί την κ. Ελισάβετ Καρακώστα για τις 20.000 που δώρησε στον Σύλλογο Αποφοίτων εις μνήμη του συζύγου της Δημητρίου Καρακώστα.

Ευχετήριο

Στους αγαπητούς μας Αντώνη Γ. Μαυρογένη, ιδιοκτήτη του Τυπογραφείου που εκδίδεται η «ΝΙΑΟΥΣΤΑ», και την Τζένη Β. Χατζηγεωργίου που παντρεύθηκαν, ευχόμαστε να ζήσουν χρόνια πολλά και ευτυχισμένα.

Ο Σύλλογος Αποφοίτων.

Σημ.: Λόγω πληθώρας ύλης η συνέχεια του άρθρου «Βακτηριακό κάψιμο» αναβάλλεται για το επόμενο τεύχος.

Π ρ ο σ ο χ ή :

Η νέα διεύθυνση του περιοδικού «Νιάουστα», και του Συλλόγου Αποφοίτων Ναούσης είναι:

Βασ. Φιλίππου 21

Κυκλοφόρησε ένα γεωργικό βιβλίο
"Ένα βιβλίο κατατοπιστικό έπιστημονικό με χρωματιστές εικόνες
Τι είναι τὰ κοκκοειδῆ (ψῶρες) καὶ πῶς καταπολεμοῦνται
Δὲν πρέπει νὰ λείπει ἀπὸ κανένα ἀγροτικὸ σπίτι

ΣΤΕΡΓΙΟΥ ΠΑΛΟΥΚΗ

Μπορείτε νὰ τὸ προμηθευθεῖτε ἀπὸ τὰ γραφεῖα
τοῦ Ἀγροτικοῦ Συλλόγου Ναούσης
ΤΙΜΗ ΠΩΛΗΣΕΩΣ 1000 ΔΡΑΧΜΕΣ

Μόλις κυκλοφόρησε ένα γεωργικό βιβλίο μοναδικό στο είδος του
«ΤΑ ΓΕΩΡΓΙΚΑ ΦΑΡΜΑΚΑ ΠΟΥ ΚΥΚΛΟΦΟΡΟΥΝ ΣΤΗΝ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΑΓΟΡΑ»

ΣΤΕΡΓΙΟΥ ΠΑΛΟΥΚΗ ΧΡΗΣΤΟΥ ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΥ

- Τι περιέχει κάθε «φάρμακο» και πῶς ταξινομούνται
- Πίνακες κατατοπιστικοί χρήσιμοι και διαφωτιστικοί
- Ένα βιβλίο απαραίτητο για κάθε αγροτική βιβλιοθήκη

ΤΙΜΗ ΠΩΛΗΣΗΣ 600 Δραχμές

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΣΥΛΛΟΓΟΥ «ΓΙΑΝΙΤΣΑΡΟΙ ΚΑΙ ΜΠΟΥΛΕΣ»

1. ΤΑ ΔΗΜΟΤΙΚΑ ΤΡΑΓΟΥΔΙΑ ΤΗΣ ΝΙΑΟΥΣΤΑΣ
2. ΚΩΝΣΤΑΝΤΟΥΛΗΣ - Ο ΛΑ·Ι·ΚΟΣ ΠΟΙΗΤΗΣ
ΤΗΣ ΝΙΑΟΥΣΤΑΣ
3. ΓΙΑΝΙΤΣΑΡΟΙ ΚΑΙ ΜΠΟΥΛΕΣ
Του Τάκη Μπάιτον

ΜΠΟΡΕΙΤΕ ΝΑ ΤΑ ΠΡΟΜΗΘΕΥΤΕΙΤΕ ΑΠΟ ΤΑ ΒΙΒΛΙΟΠΩΛΕΙΑ ΚΑΙ
ΑΠΟ ΤΑ ΓΡΑΦΕΙΑ ΤΟΥ ΣΥΛΛΟΓΟΥ ΑΠΟΦΟΙΤΩΝ ΝΑΟΥΣΗΣ
